

robudo

CENA 100 SIT

REVUIJA ZA ŠTUDENTE, KULTURO IN DRUŽBO

LETNIK XLV, ŠT. 2-3

MAJ, JUNIJ 1995

Tribuna

Kersnikova 4,
61000 Ljubljana,
tel 131 7010,
fax 319 448

Glavni in odgovorni urednik:
Primož Zevnik

Organizacijski tajnik:
Robert Titan
Mitja Čampa

Družbeno-informativni sklop:
Mitja Čander

Kultura:
Aleš Šteger

Študentska problematika:
Marko Hercog

Od tu in tam:
Veseli Volk

Urednik fotografije:
Marko Hercog

Oblikovanje:
Nataša Novak

Lektorji:
Tina Verovnik,
Tina Zagernik,
Petra Tomažin

Naslounica:
Tribuna & SLOVENEČ, d.o.o.

Prelom:
SLOVENEČ, d.o.o.

TRIBUNA JE ČLAN EJN
MEMBER OF A EUROPEAN
JOURNALISM NETWORK
PRAGUE, CZECH REPUBLIC

Prispevke lahko prinesete ali pošljete
na uredništvo ali na uradne ure
urednikov.

Izhaja vsak prvi ponedeljek v mesecu.
Cena 100 SIT, 15 ATS, 1.5 DEM, 1250 ITL

Tribuna je glasilo
ŠTUDENTSKA ORGANIZACIJE
UNIVERZE v Ljubljani

- DRUŽBENO INFORMATIVNI SKLOP
 - 6 Kiberčas in vprašanje za deževne popoldneve
 - 8 Zaris futurologije dela
 - 10 Narcis pred zrcalom
 - 12 O televiziji tako kot še nikoli
 - 15 Tekmovanje človeštva s samim seboj
 - 17 Pridigarji apokalipse
 - 18 Južnotirolsko vprašanje
 - 21 Halo, tu računalnik, kdo tam?
 - 23 Svet genetskega testiranja
 - 25 Izgubljene oporne točke
 - 26 Kako iz enega tolarja naredijo dva
 - 27 Evroliga - evropski odgovor na NBA
- KULTURA
 - 31 Dogodek
 - 32 poezija
 - 36 Film-ameriški neodvisni
 - 38 proza
 - 39 recenzija
 - 42 Komparativist na rajžo gre
 - 43 Glasbeni potep po Londonu
 - 44 Telo; Dumb type
 - 45 Ob gala koncertu Big banda RTV
 - 46 recenzije knjig
 - 47 recenzije plošč
 - 48 Neizbežna primerjava ponujenega
- ▲ ŠTUDENTSKA PROBLEMATIKA
 - 49 anketa
 - 50 Čviček in ne samo čviček
 - 52 Ali študent razmišlja o svoji karieri
 - 53 ŠOU novice
 - 54 pogovor: Jožko Rutar
 - 59 informacije
 - * OD TU IN TAM
 - 62 Spisi otrok
 - 66 intervju: Sašo Mežek
 - 67 Psihotest
 - 68 Povest
 - 69 Znanka...
 - 70 Kokošja stran
 - 72 Psiholog Miran

KAZALO

STRAN
4

Intervju:
Mitja Peruš

STRAN

14 Zadnja droga

STRAN
28

Zaključek kapučinske triologije

STRAN

34

Intervju:
Suzana Kocnut

STRAN

40

Druga godba '95

STRAN

56

Zapleti znotraj ŠOU

Anarhija v 58

avto šolah

STRAN

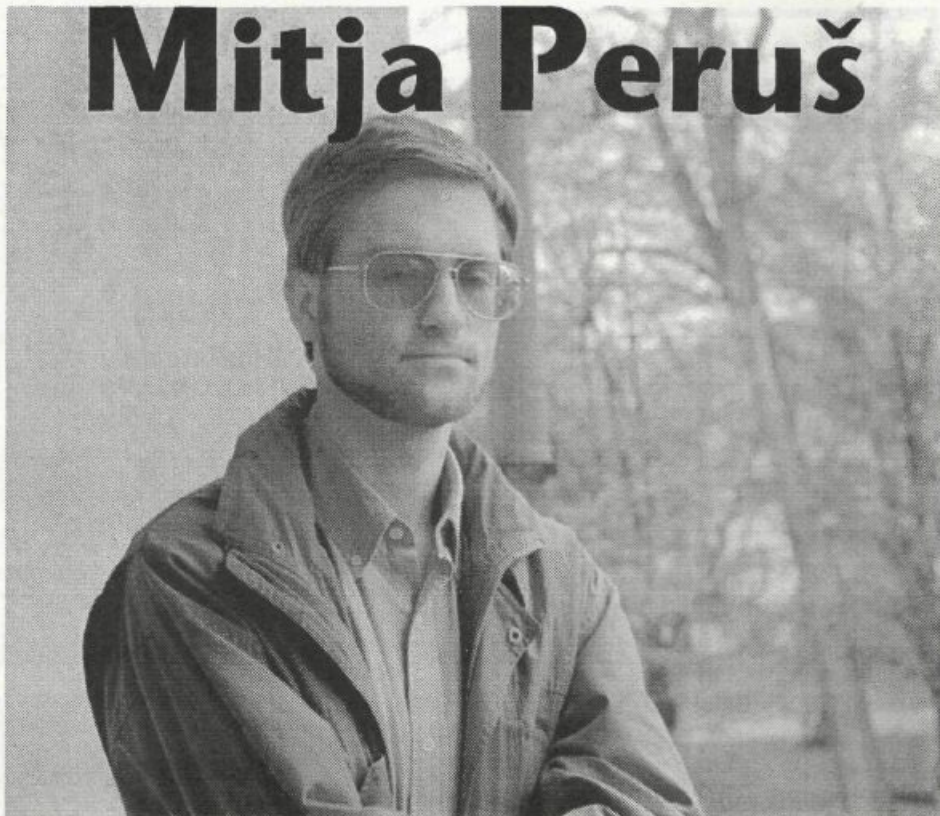
64

Partizani-domobranci
in spor med študenti

INTERVJU:

Mitja Peruš

Mitja Peruš se je rodil leta 1969 v Slovenj Gradcu. Diplomiral je na oddelku za fiziko Fakultete za naravoslovje in tehnologijo z diplomskim delom o asociativnih nevronske mrežah. En semester je študiral kognitivno znanost in nevronske mreže v Londonu. Sedaj vzporedno podiplomsko študira kognitivno znanost kot individualni študijski program v okviru filozofije znanosti na Filozofski fakulteti in fiziko na oddelku za fiziko Fakultete za matematiko in fiziko, hkrati se pa raziskovalno ukvarja z nevronskimi mrežami in spinskimi sistemi na Kemiskem inštitutu v laboratoriju za molekularno modeliranje. Objavil je ali ima v objavi nekaj strokovnih člankov doma in v tujini, predaval pa je na nekaj mednarodnih konferencah. Precej se je ukvarjal tudi z računalniškimi simulacijami nevronske mreže. Pred kratkim je pri DZS izdal knjigo "Vse v enem, eno v vsem (Možgani in duševnost v analizi in sintezi)", ki je bila tudi povod za naš intervju. V njej se ukvarja z asociativnimi nevronskimi mrežami, človekom in njegovo duševnostjo.

■ *Kaj sploh so asociativne nevronske mreže?*

Najprej bi povedal, kaj so nevronske mreže. So najpreprostejši model kompleksnega sistema. Kompleksen sistem je zapleten sistem množice nekaj osnovnih elementov, ki se pri mrežah imenujejo formalni nevroni. Ti osnovni elementi pa med sabo interagirajo prek vezi, ki se imenujejo formalne vezi. Vezi je zelo veliko in so vsaj tako pomembne kot osnovni elementi. Kandidati za te osnovne elemente so zelo različni. Lahko so biološki nevroni, v fiziki so to lahko spini, v nekem družbenem modelu so to lahko celo ljudje. Vezi pa so v biološkem primeru sinaptične vezi, to so stiki med nevroni, preko katerih potujejo neurotransmiterji in prenašajo živčne signale; potem so to lahko neke fizikalne interakcije, lahko so odnosi med ljudmi itd. Se pravi, kjer koli imamo neke osnovne elemente, katerih število je zelo veliko in ti elementi nekako med seboj sodelujejo, takrat lahko to modeliramo z modelom nevronske mreže.

Asociativne nevronske mreže so posebne vrste nevronske mreže, ki delajo neke specifične transformacije. Te specifične transformacije imenujemo asociacije. Asociacije preslikajo določeno stanje našega sistema v drugo stanje našega sistema. Recimo, v možganih nevroni oblikujejo nevronske konfiguracije: nekateri nevroni so vzburljeni, nekateri niso. Asociacije so tiste transformacije, ki pretvorijo eno duševno stanje v drugo duševno stanje, pri čemer sta obe duševni stanji povezani z ustreznimi stanji nevronskega sistema. Zavedati se moramo, da ima pri možganih vsako stanje dvojno vlogo: je v bistvu fizikalno, hkrati pa kodira neko informacijo. Nevronske mreže v možganih se ločijo od drugih podobnih kompleksnih sistemov v tem, da stanja formalnih nevronov niso samo neka fizikalna stanja, ampak da kodirajo neke informacije oziroma duševne reprezentacije, kot rečemo.

■ *Možgani in informacije v njih predstavlja*

vljajo neko dualnost. Možgani kot nekaj materialnega in informacije kot ideja. Asociativne nevronske mreže pa so model, ki to dualnost obravnava. Kako to počnejo in kako uspešne so pri tem?

To je osnovno vprašanje, glavni filozofski problem, ki se imenuje problem zveze telesa in duševnosti ali v angleščini "mind-body problem". Jaz sem seveda skušal v svoji knjigi dati svoj predlog za prebroditev tega problema in osrednji pojem, ki mi to omogoča so atraktorji. Atraktor je v bistvu neko stanje sistema, ki je posebno stabilno in ima tudi neko informacijsko vsebino, nek poseben pomen. Saj vemo, da ima pomen tista stvar, ki ima posebno močan vpliv na druga možna stanja ali se enolično navezuje na stanje v okolju. Atraktor je sicer zelo širok pojem, ampak v mojem kontekstu uporabljam ime atraktor za neko specifično nevronske stanje, neko specifično konfiguracijo nevronskega sistema, ki je bolj stabilna od drugih konfiguracij; to pa pomeni, da se druge konfiguracije počasi pretvarjajo v to atraktorsko konfiguracijo, ki jo imenujemo vzorec. Atraktor je virtualna nadgradnja, ki izhaja iz vzorca.

Vzorec je neka specifična konfiguracija, ki se fizikalno prav nič ne loči od drugih konfiguracij, vendar se zelo loči v informacijskem smislu. Na primer na tablo lahko narišem polje krožcev, nekatere pobarvam črno, druge pobarvam belo in črni predstavljajo vzbujene nevrone, beli pa nevzburjene. Lahko narišem tako konfiguracijo, ki je "kaotična" (nič ne predstavlja) - to je navadna nevronska konfiguracija. Če pa tisto polje belih ali črnih krožcev nekaj predstavlja, potem ga imenujem vzorec. Ugotovimo, da fizikalno med njima ni nobene bistvene razlike. Razliko prinese v bistvu proces dojetja tega, kar je na tabli narisano. Eno je namreč stanje na tabli, drugo pa je moj proces zaznavanja stanja na tabli, moj proces razumevanja tega stanja, asociativnega povezovanja z drugimi vzorci. Pojem atraktorja izhaja ra-

vno iz vloge našega vzorca glede na druge vzorce - glede na kontekst in medsebojne odnose.

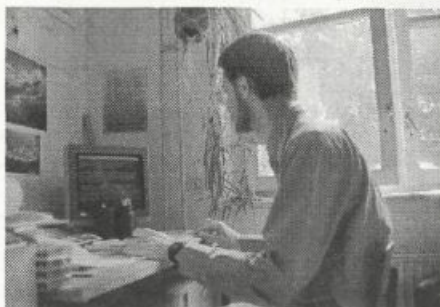
Da še enkrat povzamem: pri duševnih procesih imamo vedno opravka z nekim stanjem v okolju, ki mu ustreza neko specifično stanje v nevronskega zaznavnega aparatu - imamo torej izomorfnost povezavo med nekim stanjem v okolju in nekim stanjem v našem zaznavnem aparatu. Se pravi, duševni proces ali pa nek pojav, kot je doživljanje rdeče barve, je nujno ne samo fizikalen pojav (ne samo absorpcija svetlobe z neko valovno dolžino), ampak gre tudi za specifične vzorčne procese v možganski nevronske mreži.

Vzorec je torej neka konfiguracija aktivnosti nevronov, ki nekaj predstavlja, ki ima nek pomen, ki ima posebej dominantno vlogo v dinamiki sistema, ki je na specifičen način korelirana s stanjem v okolju. Naj navedem en primer, ki ga navaja Haken, oče sinergije: v bazenu lahko ljudje plavajo na nek "kaotičen" način. To ni vzorec, to je navadna konfiguracija plavalcev. Lahko pa ti plavalci plavajo na čisto specifičen način: lahko plavajo v krogu - usklajeno. To plavanje v krogu pa je vzorec, ta krog je vzorec, ki ga ni mogoče zreducirati na neko fizikalno stanje plavalcev kot posameznikov. Gre za neko kolektivno dinamiko sistema plavalcev. Atraktor pa je tista specifična lastnost vzorca, ki da vsemu skupaj nadmaterialno dimenzijo. To se z besedami ne da tako preprosto povedati in bi moral pokazati na matematičnih diagramih, itd. Razmerje stabilnosti različnih vzorcev odloča o tem, kakšno vlogo bo imel določen vzorec, ali bo atraktor ali ne. Duševnost izhaja iz sistema odnosov med določenimi nevronske stanji; torej ne iz teh stanj samih na sebi, ampak predvsem iz korelacij, rezultatov primerjav med nevronske stanji. Ti medsebojni odnosi oziroma korelacije med različnimi vzorci so zakodirani v tem sistemu sinaptičnih vezi, ki tvori spomin.

■ *Človekovo znanje o sestavi in delovanju možganov in o človeški duševnosti je v zadnjih desetletjih močno napredovalo tudi s pomočjo modelov kot so asociativne nevronske mreže. Ob vsem tem znanju se kot naravno zastavlja vprašanje, ali je naše ravnanje v življenju determinirano, ali so naše reakcije vnaprej določene ali pa ima človek vseeno svobodno voljo in ni vse pogojeno s stanjem fizikalnega sistema?*

V bistvu gre za dva možna vidika. Eno je tisto fizikalno vprašanje, ali je vse determinirano ali imamo opravka z nekimi naključnimi procesi. Recimo, kvantna fizika je po sedanjosti obstoječi interpretaciji stohastična, se pravi ima verjetnostno naravo. To je en možen pogled. Drugi pa je, kot si omenil, ali je vse determinirano ali pa obstaja tudi svobodna volja.

Kar se tiče prvega, so nevronske mreže deterministične: ni nujno, da jih opisujemo z verjetnostnim računom, vse se da natančno predvideti z nekimi dinamičnimi enačbami. Kar se pa tiče drugega vidika, je najbolje, da primerjamo nevronske mreže s stanjem v družbi. Jaz to primerjavo pogosto uporabljam, zato ker se mi niti ne zdi tako "za lase privlečena" na tej poljudni ravni. Nevronske mreže pač nihče ne bo razumel, če se s tem detajlno ne ukvarja, medtem ko je družba sistem, v katerem smo vsi pač "nevroni". Nevronska mreža pa deluje po načelu "vsi za enega, eden za vse". To pomeni, da en nevron pošilja svoje signale vsem drugim nevronom, hkrati pa vsak nevron sprejme signale od vseh drugih, s katerimi je povezan,

jih sešteje in odda izhodni signal, če je ta seštevek presegel nek prag. Če pogledamo v notranjost tega izreka: "vsi za enega" pomeni, da vsi drugi nevroni determinirajo stanje enega nevrona v sistemu (vsi drugi nevroni, s katerimi je naš nevron povezan, pošiljajo signale našemu nevronu in odločajo o njegovem stanju), hkrati pa tisti eden nevron pošilja svoj signal drugim nevronom in s tem ima neko "svobodno voljo", da vpliva na druge nevrone. Torej če gledamo sistem kot celoto, potem paradoksa resnično ni. Vsak nevron ima svojo "lokalno svobodno voljo", ki pa je vendarle globlje gledano determinirana, tako da v bistvu problem determiniranosti in nedeterminiranosti pri takem holističnem celovitem pogledu na cel sistem rešimo s tem, da ta različna pogleda združimo.

■ *V svoji knjigi pišeš tudi o misticismu in duhovnosti. Vem, da imaš tudi osebne izkušnje s tega področja. Tvoje stališče v knjigi, kot ga jaz razumem, je, da se višjih stanj človekove zavesti preprosto ne da razložiti, tam si in tisto preprosto je. Vendar se mi dozdeva, da to tvoje stališče na nek način nasprotuje nevronske mrežam oz. spoznanjem, do katerih smo oz. si prišel z njihovo pomočjo?*

Misticizem - to so izjemno kompleksne stvari, ki se jih ne da tako preprosto povedati in nujno je, da jih raziskujemo zelo sintetično in zelo celovito, holistično. Nečesa tako celovitega kot so duhovni procesi (denimo, v bolj nereligioznem smislu) se ne da izpovedati na način, da bi imelo vse lepo rep in glavo, da bi

nekje začeli in potem to zgodbo razvijali, ampak se stvari vseskozi prepletajo, imajo povratne zanke, vplivajo druga na drugo itd. Jaz sem se začel ukvarjati z ozadjem duhovnih procesov zelo intenzivno, vendar z analitičnim pristopom enostavno nisem prišel zelo daleč, tako da sem ga moral na nek način transcendirati. To pomeni, moral sem preseči te začarane kroge analitičnega razmišljanja. Ker če pogledamo nevronske mreže, je to ena "borza predelovanja informacij". Neka "borza", ki ima 10^{10} elementov in tu ni mogoče iti po vrsti in stvari opredeljevati v klasičnem smislu. Mistična doživetja se lahko pojmujejo kot miselni preskok iz sekvenčnega analitičnega razmišljanja v bolj paralelističen, celosten način mišljenja, ki je intuitiven in presega besede.

Lahko seveda tudi podajamo razlage mističizma in to sem jaz natančno in sistematično počel, vendar je doživljanje samo stvar zase. Res gre za paradoks med notranjim življenjem in zunanjim življenjem, za katerega potrebujemo komunikacijo. Na "najvišjem nivoju zavesti" nisem imel niti želje niti možnosti, da bi ubesedil te svoje izkušnje, vendar pa potem, ko mi je raven zavesti padla do neke določene stopnje, ko sem se spet "vrnil" v ta svet, ko sem se spet vrnil k svojemu fizikalnemu študiju, pa sem ugotovil, da bo moja življenjska pot začrtana s tem, da bom skušal svoja notranja doživljanja in svoja filozofska vprašanja na eni strani ter svoj fizikalni študij na drugi strani sintetizirati in osmisлити na tak način, da bom iskal možne mostove med temi na videz tako zelo različnimi poli kot so na eni strani fizikalni procesi in na drugi strani duševni ali pa duhovni procesi.

Popolne razlage ni, neki primitivni namigi, kaj tu zadaj tiči, pa seveda so možni in te namige sem v svoji knjigi vsekakor dal. Lahko še na kratko povem, da pri meditaciji gre za oblikovanje uniformnih vzorcev v možganih, to pomeni, da vsi lokalni atraktorji izginejo, so na nek način zabrisani in nevronska mreža tvori globalni atraktor, v katerega se stekajo vse bolj konkretne vsebine. Fizikalno gre za sisteme koherentnih oscilacij nevronov v globalnem smislu. To je ena stvar. Druga stvar pa je seveda povezava z zavestjo, za katero nekako slutimo, da ne more biti razložljiva le z nevronske procesi, ampak so potrebni tudi kvantni procesi. Ukvarjam se tudi z matematičnimi analogijami med nevronske mrežami in kvantno fiziko. Skušam ugotoviti, kje so možne zveze med nevronske in kvantnim. Kvantni sistemi pa so nekaj čisto specifičnega. Kvantni procesi so sistemski procesi, hkrati so zelo celoviti, nedeljivi (tako kot svet v mističnem doživljanju). Vsi taki pojmi kot so delci so uvedeni precej umetno, sploh če gremo na subkvantni nivo oz. na nivo vakuum. Vsi delci so v bistvu šele neki strdki energije in v tej obliki se z njim fizika ukvarja. Vendar se za procese zavesti zdi, da bi naj bili povezani celo s subkvantnim nivojem oz. z nivojem vakuum, ki (kot danes vemo) ni nič, ampak je v nekem smislu nič in vse hkrati. Se pravi, to je tisto "osnovno morje", iz katerega vse izhaja, na eni strani vsa materija, na drugi strani pa tudi razne virtualne strukture, se pravi atraktorske strukture, ki so v nekem smislu nadmaterialne. Mistik se morebiti neposredno "sklopi" prav z osnovnim subkvantnim "morjem". Pravzaprav se zdi, da so subkvantni, kvantni, nevronske in virtualni (duhovni) nivoji na specifičen način koherentni - delujejo kot dinamična enota najvišjega reda. Natančno globlje ozadje še ni povsem jasno, vendar vsekakor gre za poenotenje notranjega duševnega modela Univerzuma.

Pogovarjal se je Marko Samastur

MARKO SAMASTUR

Kiberčas in vprašanja za deževne popoldneve

Prihodnost. Bele strani nepopisanega papirja vpete v zvezek, ki že nosi naslov. Priljubljena tema Nostradamusa, Zaratustre in drugih jasnovidcev človeške (pol)preteklosti. Vendar v tem članku ne mislim pisati o njih in njihovih videnjih, polnih katastrof, ki naj bi prinesle katarzo človeštva in ga popeljale v novo zlato dobo, temveč bom poskusil podati vizijo človeka prihodnosti, kot ga vidim jaz, pri čemer se bom potrudil, da bi vse čimbolj argumentiral.

Človek se je precej razvil od časov, ko je prebival po najrazličnejših pečinah in stvar debate je, ali na bolje. Vendar to trenutno ni posebej pomembno. Človeški razvoj, ki je sorazmerno kratek, je vsake toliko časa doživel velikanski skok. Takšen skok je na primer predstavljal razvoj pisave ali pa razvoj tiska v srednjem veku. Temu je konec devetnajstega stoletja sledila industrijska revolucija. Ti skoki so bili ponavadi pogojeni z določenim tehnološkim napredkom, vendar je njihov vpliv in zato tudi pomen večji, saj so praviloma prinesli velik korak naprej v človeški miselnosti, kar se odraža tako v razvoju tedanje znanosti in umetnosti kot v gospodarskem preoblikovanju družbe. Gutenbergov razvoj tiska v sredi 15. stoletja je bistveno pripomogel k miselnim preskokom v družbi, ki so bili nujno potrebni za velika odkritja Kolumba in Magellana. Prav tako pa je preko sprememb v družbi vplival na znanost in filozofijo tedanje dobe.

Industrijska revolucija prejšnjega stoletja je prinesla liberalni kapitalizem, ki je dal potrebno ozadje prvi svetovni vojni, ki je pretresla svet do temeljev. Prav tako pa je prinesel velikanski napredek v znanosti, ki se ni dokončal do danes. Pravzaprav temu napredku še danes ne vidimo konca, saj se količina informacij, ki jih ima človeštvo, podvoji vsakih dvanajst let. Nekateri ocenjujejo, da je danes na svetu več znanstvenikov, kot jih je bilo prej vsa stoletja skupaj.

Vendar nam ne bo potrebno čakati na naslednji takšen skok, saj ga pravkar doživljamo. Času, v katerem živimo, pravimo informacijska doba. Termin izvrstno opisuje dobo, v kateri živimo in procese, ki v človeški družbi potekajo. Osrednja vrednota je informacija, katere funkcija se je v zadnjih tridesetih letih pošteno spremenila. Še štirideset let (in tudi manj) nazaj je veljalo, da ima ekonomsko moč tisti, ki ima dostop do informacij (ki je torej bolj informiran). Informacija, ki je bila prej potrebno sredstvo za doseganje najrazličnejših družbeno priznanih vrednot, je to postala sama. Torej danes

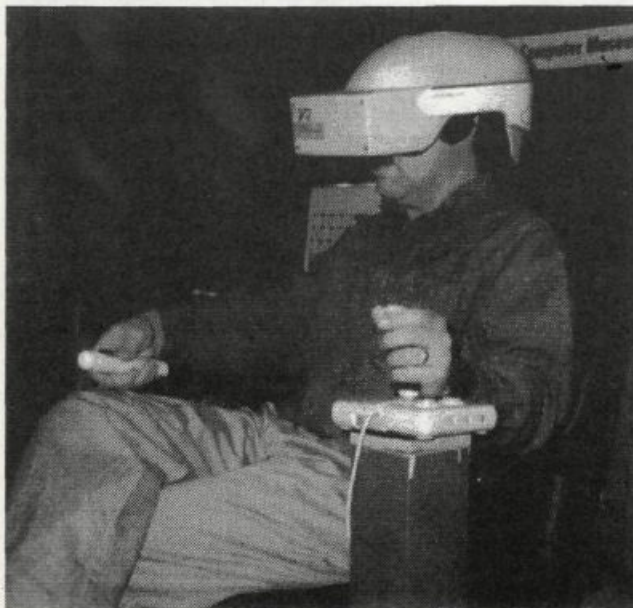
ima ekonomsko (in seveda tudi politično) moč tisti, ki poseduje informacijo. Informacija torej ni več sredstvo, temveč vrednota. In v tej luči je potrebno gledati na svetovna omrežja kot so Internet, CompuServe in podatke, ki se pretakajo po njih.

Centri moči niso več v državah z največjo proizvodnjo jekla in razvito težko industrijo, temveč se selijo tja, kjer so zbrane velike količine informacij. Le še najrazličnejše banana-republike s tradicionalno kratkovidnimi politiki ostajajo mnjenja, da se razvitost kaže v debilnem televizijskem programu državne televizije in vojaških paradah, ki naj bi verjetno kazale obrambno (ne)moč države (k sreči so le-te kdaj tudi odpovedane).

Vendar so centri politične moči za večino ljudi le abstraktni pojmi, ki jih ne srečajo na poti svojih vsakdanjih opravkov in jim kot takšni ne pomenijo ravno dosti. Pravzaprav jim ne pomenijo prav nič. Toda preobrazba, ki jo prinaša informacijska doba, bo tako kot vsaka prejšnja posegla v celotno človeštvo in tako bolj ali manj tudi v življenje vsakega posameznika. Kdor ne verjame, naj pogleda okoli sebe in se poskuša spomniti, do kolikšne mere so bili računalniki razširjeni pred recimo petnajstimi leti? Ali pa telefoni?

Če pogledamo na vso stvar z ekonomskega vidika in si ogledamo statistične podatke kot sta število zaposlenih ali ustvarjeni brutoprodukt, vidimo, da se s selitvijo kapitala iz primarnega in sekundarnega sektorja v terciarnega in kvartarnega preoblikuje svetovno gospodarstvo. V praksi to pomeni, da je vse več ljudi zaposlenih v trgovini, turizmu in drugih storitvenih panogah, katerih razcvet je bil omogočen šele z razvojem komunikacijskega omrežja (ne samo tradicionalnih cestnih povezav, temveč tudi telefonskih in drugih povezav). Ali povedano drugače, koliko pizzerij v Ljubljani vam je ponujalo prevoz hrane na dom pred petnajstimi leti?

Vendar razvoj komunikacijskih mrež in računalniške tehnologije prinaša tudi spremembe na samih delovnih mestih. Tako se vse več podjetij po svetu odloča za to, da plačujejo delavce za delo na domu, kadar je le takšna oblika delovnega razmerja možna. S tem precej zmanjšajo obratovalne stroške, saj tem delavcem ni potrebno plačevati potnih stroškov, elektrike za osvetljavo delovnega prostora in ogrevanja prostora, manjše

so potrebe po prostoru... Zaposleni preprosto dobijo projekt in časovni rok, v katerem mora biti ta projekt opravljen in ko ga končajo, ga lahko preprosto pošljejo preko telefonske linije nazaj v podjetje. Očitnim prednostim za delodajalca in nedvomnim ugodnostim za zaposlenega navkljub pa imajo takšna delovna mesta tudi nekatere negativne lastnosti. Tako ljudje več nimajo neposrednega kontakta s svojimi sodelavci in se tako le še bolj odtujujejo med sabo.

Ta izoliranost pa se le še dodatno poveča z razvojem najrazličnejših servisov, kot so nakupovalni televizijski kanali ali pa njim ekvivalentni servisi na računalniških omrežjih. Čeprav so te reči pri nas še v povojih, pa je v Ameriki možno preko svojega računalnika opraviti večino vsakdanjih opravkov kot so nakupi, plačilo računov in tako človeku praktično ni potrebno več prestopiti praga svoje hiše.

Vseprisotno računalništvo je termin, ki so ga skovali pri Canonu in ki v bistvu zelo dobro podaja nekatere trende v računalništvu. Računalniki, katerih prisotnosti se danes večinoma zavedamo, naj bi se v prihodnosti zmanjšali, izgubili svojo tradicionalno škatlasto obliko in se zliili z okoljem. Nahajali bi se praktično povsod in večinoma ljudje sploh ne bi opazili, da so tam. Računalnik ne bi bil več le škatla na vaši mizi in prav tako ne bi bil en sam. Desetine, morda celo stotine, bi vas obkrožale vsak dan. Ker večini danes zadostuje en sam računalnik, se nedvomno zastavlja vprašanje, kaj naj bi ta množica aparatov sploh počela?

V službi na primer bi odpirala vrata le pooblaščenim osebam, avtomatsko bi prilagodila osvetljenost, temperaturo sobe in vlažnost zraka željam oseb v sobi. Lažje bi poiskali sodelavce, ker bi računalnik v vsakem trenutku vedel, v katerem prostoru se nahajajo... Skratka, računalniki bi okolje v čim večji meri poskušali prilagajati vam. Vendar tako kot ima vsaka stvar svojo temno stran, jo ima tudi vseprisotno računalništvo. Računalniki, ki beležijo praktično vsak vaš gib, omogočajo da bi vas lahko precej lažje nadzorovali in s tem nedvomno zmanjšali dosežani svobodo.

Toda vprašanje je, ali bo naša prihodnost tudi dejansko izgledala tako, kot je zgoraj opisano. Navidezna resničnost je termin, o katerem se danes govori še neprimerno več in ki bi lahko prav tako močno, če ne še celo močnejše, vplival na življenje ljudi. Navidezna resničnost v sami zasnovi ni le to, kar vidimo v bolj opremljenih igralnih hišah v tujini. To ni le bolj sofisticirana igra, kakor tudi ni le delovni pripomoček bodočih arhitektov ali kemijskih inženirjev. Navidezna resničnost ponuja še precej več možnosti, o katerih se večini danes še sanja ne. Seveda tudi sam nisem izjema, toda ni potrebno biti jasnovidec, da vidiš nekatere možne poti razvoja. Cyberspace že dolgo ni več neznana beseda na Internetu. Računalniška omrežja že sedaj delujejo kot elektronski svet v našem realnem svetu in

le kratek sprehod po njih je potreben, da človek uvidi, da ga kot takšnega dojema vse več ljudi. Je le logični korak naprej od čvekafonov.

Navidezna resničnost pa lahko vsemu doda še videz realnega sveta. Ta podoba bi bila seveda fiktivna, vendar se v ničemer ne bi razlikovala od dejanske. Strojna in programska oprema, ki je danes na voljo, je še preveč primitivna in preveč draga, da bi lahko prišlo do množične uporabe navidezne resničnosti v vsakdanjiku ljudi. Prav nobenih težav nam ne povzroča razlikovanje sveta, v katerem dejansko živimo od tistega, ki ga je ustvaril računalnik. Toda računalništvo je ena izmed najhitreje razvijajočih se industrijskih panog in tako lahko pričakujemo množicam dostopno opremo verjetno že konec tega desetletja, najkasneje pa verjetno v prihodnjem. Navidezna resničnost omogoča ljudem, da gredo tja, kjer še nikoli niso bili in kjer morda nikoli ne bodo. In to je točno tisto, kar je na njej tako privlačnega. Poteši namreč prirojeno človeško radovednost.

Pred leti se je pojavila vizija, da bi se v prihodnosti lahko zgodilo, da bi človek preselil svoje življenje v svet navidezne resničnosti, ki bi postal nadomestilo za fizični svet okoli nas. Tako bi dejanski in navidezni svet počasi zamenjala svoje vloge (in verjetno celo imena). Vizija, ki je v danem trenutku delovala precej neverjetno, postaja počasi prepričljivejša in vprašanje je, kako bomo opisali človeka prihodnosti? Kaj bomo opisali kot njegovo naravno okolje?

Toda preoblikovanje človeške rase morda ne bo potekalo le na širšem družbenem in psihološkem nivoju, temveč bi lahko poseglo v samo biološko sestavo človeka. Čeprav bo morda izgledalo absurdno, sem mnenja, da se je svojevrstna geneza človeške rase pričela z uporabo tujih, neorganskih delov (kot so na primer srčni vzpodbujevalci ali drugi umetni nadomestki izrabljenih in nedelujočih človeških organov). Seveda s tem težko govorimo o dejanski preobrazbi človeške vrste, saj se, kot vemo, ti mehanski deli ne dedujejo in se torej mlajša generacija ne razlikuje bistveno od starejše. Prav tako ne naspro-

tujem uporabi umetnih pripomočkov v medicini. Toda ti umetni nadomestki predstavljajo prvo stopnico pri dejanski spremembi človeške vrste in so na stežaj odprli vrata metodam, ki takšno spremembo dejansko prinašajo.

Ena izmed teh metod je genetski inženiring, ki je danes eno izmed najbolj popularnih področij znanosti, v katerega se vlaga velikanske količine denarja in predstavlja eno izmed najbolj obetavnih znanstvenih polj raziskovanja. Čeprav so mnoga spoznanja genetskega inženiringa splošno koristna in lahko privedejo do boljše zdravstvene oskrbe, novih boljših rastlinskih in živalskih vrst, namenjenih prehrani, pa se lahko ta ista spoznanja uporabijo tudi v druge namene, včasih tudi moralno vprašljive. Če bi se večina verjetno strinjala z uporabo genetskega inženiringa v medicinske namene, s katerimi bi lahko rešili težave s premnogimi boleznimi, pa je vsa zadeva precej bolj moralno vprašljiva, ko bi ga uporabljali za determiniranje posameznikovih lastnosti ali pa celo za kloniranje človeka. To ni področje znanstvene fantastike, saj je bilo takšno kloniranje že izvedeno. Vendar se vse prej navedene stvari v svojem bistvu ne razlikujejo, vedno s tem ljudje prevzemajo podobo boga, saj biološko spreminjajo rastlinske, živalske vrste, pri čemer ni človeška nobena izjema. Če pustimo ob strani neštete možnosti zlorab in omejitev svobod, ki jih ta nova spoznanja lahko privedejo in se vprašamo, ali sta obe bitji, prvo, od matere rojeno in drugo, ustvarjeno v laboratoriju, enakovredna človeka? Ali je človek živi individuum ali le malo bolj kompleksen stroj z včasih težko popravljivimi deli?

Vsako novo spoznanje prinese nova vprašanja in tako jih tudi nova spoznanja s področja biologije, informatike... Ob tem se razvijajo nove vede, kot je bioetika, ki bi rade našle odgovore na zastavljena vprašanja. Polemike o tem, kaj je genetik etično še sprejemljivo, potekajo že vrsto let, vendar so bile doslej sorazmerno neuspešne. Celotno najbolj znani etiki našega časa se ne uspejo sporazumeti, kje so meje še sprejemljivega. Vendar genetski inženiring v tem ni osamljen, oziroma če navedem primer: podobno burne in neuspešne razprave potekajo o nadzoru dogajanja na računalniških omrežjih, kar bi po eni strani lahko zaščitilo uporabnike pred hackerji, bi pa pomenilo tudi določeno omejitev njihovih pravic. Toda zgodovina nas uči, da se človeštvo kljub hudim pomislekom v določenem obdobju, nikoli ni odreklo uporabi znanstvenih spoznanj ne glede na to, kako sporna so bila in tako se bo verjetno zgodilo tudi z današnjimi. Morda ne takoj oziroma ne v tolikšni meri, toda prepričan sem, da bo človeštvo v prihodnjih desetletjih šlo skozi temeljite duhovne in fiziološke spremembe. Nihče ne more predvideti, ali bodo to pozitivne spremembe, in kakšen bo človeški rod potem. Upamo lahko le, da smo se nekaj naučili na napakah v preteklosti.

MITJA ČANDER

ZARIS FUTUROLOGIJE DELA

Ob prvem maju*, mednarodnem prazniku dela, ne bom govoril o historiatu in vsej preživeli ideološki ikonografiji, povezani z današnjim dnem, kakor tudi ne toliko o njegovem aktualnem, vitalnem sporočilu, marveč se bom lotil same "substance" prvega maja, to je seveda dela, kar pa ne bom storil v obliki doslednega in zavezujočega sociološkega, filozofskega, psihološkega ali kakršnega koli tovrstnega znanstvenega diskurza, ampak bom kot zelo mlad človek skušal ob poljubno izbranih orientacijskih točkah zarisati svojo vizijo delovnega procesa v prihodnosti, zavedajoč se, da je slednji neločljivo povezan s podobo družbe in v njej eksistirajočim oziroma delujočim posameznikom.

Prihodnost je seveda implicirana v sedanjosti, a ne kot enoznačno determinirana tvorba, ki se po neki železni nujnosti zgodovine pač mora zgoditi, ampak kot hiša z mnogimi sobami, v katere lahko vstopamo skozi še številnejša vrata v obliki mnogih, v današnji družbeni stvarnosti že obstoječih fenomenov, ki kažejo bodisi sami zase bodisi v najrazličnejših medsebojnih interakcijah raznolike možnosti razvoja. Tako v pričujočem premišljevanju ne bo šlo toliko za podajanje odgovorov, ampak predvsem za poizkus zastavljanja pravih vprašanj, ki so sicer vezana na naš "jutri", a prav tako zgovorno, če ne še bolj, pričajo o našem "danes".

Takšno "mnogovhodno" konstelacijo prihodnosti glede na naravo delovnega procesa bom razpел med dva skrajna pola, ki sta vsak sam zase sicer morda preradikalna in utopična, a lahko odlično služita za zamejitev in zaris vmesnega polja mnogoterih razvojnih alternativ, ki so definirane v odnosu do obeh skrajnosti, katerih posamezne elemente lahko dovolj jasno prepoznamo že v današnjem "stanju stvari". Ker je moje osrednje interesno območje nasploh umetnost, si bom za obe omenjeni markacijski legi sposodil umetniško stvaritev ter z njo povezano teorijo, oboje kot metaforo in videnje potencialnih človekovih eksistencialnih položajev.

Prvo ekstremno, brez dvoma s črno kopreno prevlečeno podobo je naslikal Franz Kafka. Ob tem ne mislim na polivalentno sporočilnost njegovega literarnega sveta v celoti, ampak predvsem na tisti njegov segment, ki je povezan s tukaj obravnavano problematiko dela. Slavniti umetnik je namreč odkril lik "uslužbenca" ne le kot psihološko, sociološko (tako bi ga na primer videl Zola) ali kako drugo tovrstno parcial-

no kategorijo, ampak kot temeljno eksistenčno možnost. Gregor Samsa tudi po preobrazbi v mrčes misli le na to, kako bi tudi v tem novem stanju pravočasno prišel v urad, v svetu katerega je Kafka detektiral na prvi pogled neverjetni fantastični naboj. Za uradnika kot eksistenčni modus veljajo v kafkovskem svetu po Milanu Kunderi naslednje karakteristike:

1.) Uslužbenčev svet je svet poslušnosti in ubogljivosti, ki ne pozna nobene domiselnosti, ustvarjalnosti, osebne pobude in duhovne svobode. Urejajo ga namreč le ukazi in pravila.

2.) Uslužbenec opravlja le neznamen delček megalomanskega administrativnega dela, ki mu ne pozna ne namena ne obsega - to je svet mehaničnih kretanj, v katerem ljudje ne vedo za smisel tega, kar počno.

3.) Uslužbenec ima opraviti le z neznanci in spisi - to je svet abstraktnosti, ki se kot prosojna meglica vse bolj oddaljuje od življenjske resničnosti, kjer bolečina še boli in človekovo bivanje še napolnjujejo upanje, strah, ljubezen, tesnoba in sanje.

Seveda je takšna temna slika na las podobna viziji brezkrvnega robota sredi brezbrežnega labirinta. Njen okvir pa postane realnejši, če ji sopostavimo teorijo ameriškega sociologa Lewisa Mumforda, ki ugotavlja, da tehokratski družbeni megastroj, ne glede na zgodovinsko obdobje in z njim povezano družbeno strukturo, potrebuje določen tip človeka, ki ga imenuje "človek organizacije". V procesih vzpostavljanja družbene organizacije in njenih mehanizmov se že od pradavnine kaže človekovemu organizmu prirojena zmožnost - ta se kaže tudi pri številnih drugih vrstah - da svoje ravnanje ritualizira in da najde zadovoljstvo v repetitivnem redu, ki ga povezuje z organskim ritmom in dogajanjem v

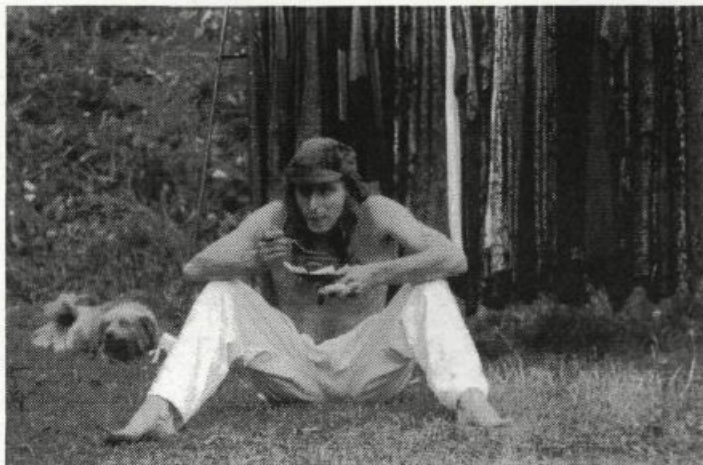
OPOMBA:

* Besedilo je nastalo ob povodu Praznika dela in je bilo premierno predvajano v Kroniki tretjega programa Radia Slovenija, 1. maja 1995

vesolju. Takšen "človek organizacije" je torej "tisti del človeške osebnosti, katerega razvojne možnosti smo potlačili zato, da bi lahko nadzorovali preostale človekove delne energije in jih razvrstili v mehansko urejen kolektivni sistem." (Mumford). Tako je izredno prvinski, arhetsk ideal sleherne kulture; je avtomat znotraj kolektivnega avtomatizma, kar se z vse večjo družbeno razvitostjo le še stopnjuje. Je Kafkov "uslužbenec" morda le skrajna evolucijska stopnja "človeka organizacije"?

V nasprotju s protestantsko etiko, ki jo je Weber povzel kot ambicijo, individualno odgovornost, kultivacijo večšin, posvetni asketizem, racionalnost, lepo vedenje, vljudnost in karakternost, zadrževanje agresivnosti, "zdravo" rekreacijo in spoštovanje lastnine in ki je trdila, da človek uresničuje svojo resnično naravo s trdim delom in dolžnostjo, s čimer uveljavlja svoj položaj v svetu, formalne vrednote industrijske proizvodnje poudarjajo, da je delo sredstvo za pridobivanje denarja, ki ga po Youngu "zapraviš v iskanju užitkov v brezdelju; šele v svojem 'prostem' času človek resnično razvije občutek svoje identitete in smisla". V industrijski družbi delo samo po sebi ne pomeni več zadoščenja, ampak torej šele "v prostem času in z izražanjem podtalnih vrednot sodobni človek išče svojo identiteto, ali v na dom osredotočeni družini ali v mladostniški skupini sovratnikov. Kajti prosti čas vsaj predvidoma ni odujena aktivnost" (Young). Dobri stari razvpiti Marx, ki misli iz industrijske družbe, polemčno korespondira, če si stvari seveda razlagamo nekoliko svobodno in modificiramo, z obema vrednostnima sistemoma, ko meni, da je delo na eni strani človekov "samoustvarjalni akt", saj po njem človek le skozi dejavnost dela pride do določitve sebe kot človeka, na drugi strani pa je delovni proces hkrati tudi "smotrna dejavnost za proizvodnjo uporabne vrednosti, prisvajanje narave za človeške potrebe". Njegova razlaga vzrokov alieniranosti delavca od delovnega procesa, produktov dela, sodelavca, itd. je seveda že druga zgodba.

Današnje dobo seveda zaznamuje postmoderna, postindustrijska družba, pri čemer status slednje dosegajo le najrazvitejše sodobne družbe, drugje pa je prisotna šele kot bolj ali manj latentna razvojna možnost. V postindustrijski družbi dobi osrednje mesto, hkrati moč vodilne proizvodne sile in menjalne vrednosti znanje, in to tista vrsta znanja, ki je prevedljiva v informacijsko-računalniške količine. Nova oblika vednosti (kibernetika, informatika,...) se je v primerjavi s tradicionalno transformirala v golo sredstvo širjenja strateške moči gospodarskih, političnih in vojaških struktur; ni več organsko zrasla z "vzgojo duha" in s tem ponotranjena, ampak je njen modus vivendi strojni jezik, digitalni kod. Znanost, ki vse hitreje napreduje, omogoča vse bolj dovršeno tehniko, s katero lahko človek manipulira z neantropomorfim svetom kakor tudi s človekom samim, kar seveda sproža številne pomisleke etične narave. Ob tem mislim na primer na genetski inženiring, sodobne tehnike obdelave osebnih

podatkov, ki jih bo moč izkoriščati v komercialne in družbene namene; o izničevanju človekove za(o)sebnosti seveda ni potrebno izgubljati besed - ali se bomo znašli v svetu, ki bo ena sama velika opazovalnica vseh in vsakogar, kakršno v svojem tekstu *Naročilo* opisuje švicarski pisatelj Friedrich Dürrenmatt? Pri tem pa ne smemo pozabiti na permanentno uničevanje človekovega okolja, ki je žrtev velike zgodbe o Napredku.

Množina znanja torej vse bolj narašča, a ta vednost ni opremljena s celostno, tudi etično (avto)refleksijo, saj jo generira pragmatična določitev uma kot "smotrno racionalnega", ki ga vodi načelo učinkovitosti. Redukcija uma v instrument karseda popolne operacionalizacije po mnenju predstavnikov "kritične teorije družbe" radikalno reducira človekovo delovanje na njegov čisto funkcionalni vidik.

V takšni družbeni klimi, ko napredek znanosti na eni strani človeka oskrbuje bolje kot kdajkoli prej, na drugi pa ga kot človeško bitje izničuje, se vse bolj razrašča proces postvarjenja človeka, ki se identificira s potrošnim blagom in mu postaja tudi sam vse bolj podoben. Veljavni sta le še dve vrednoti; samoohranitev in vklapljanje v množične vzorce obnašanja, vse individualistične težnje pa, ko presežejo prag vključljivosti v unitarni model, trčijo ob upor kolektiva.

Kot je bilo nakazano, se je s postmoderno družbo spremenila narava dela, ki postaja vse bolj imaginarno in abstraktno, "umazani" del pa prevzemajo nase stroji.

Hkrati pa se je prestrukturiral tudi prosti čas, v katerem naj bi človek že v eri industrijske družbe iskal ob odtujenem delovnem procesu bolj pristno življenje. Človek sedaj živi sredi vse bolj estetiziranega sveta, ki se dozdeva skozi moderni design, urbanizacijo okolja, reklamomanijo, industrijo množične kulture, itd. neverjetno privlačen, vsekakor pa poljuben, razpoložljiv in nezavezujoč. Prepad med njim in človekom, obdanim s svojimi statusnimi simboli, utelešenimi v vseh mogočih potrošnih artiklih, je le še globlji. Človek ostaja zasidran v svoji votlini, v kateri mu dela družbo TV sprejemnik, ki mu ustvarja samovsečno iluzijo, da je preko na zaslonu menjajočih se

slik dejansko prisoten na vseh koncih sveta, ki je itak ena sama globalna komunikacijska vas. Kaj se bo zgodilo z množično uveljavitvijo danes popularne virtualne realnosti, je moč le ugibati: bo človek fizično dokončno prikovan na eno samo mesto, da bi se lahko s pomočjo stroja podajal na razburljiva domišljajska potovanja? Mu bo takšna visokorazvita tehnologija pomagala k še večjemu razvoju ustvarjalnih potencialov, ali pa ga bo še bolj duhovno ohromila in poneumila?

Zlagoma smo prispeli na drugi breg reke prihodnosti, ko moram nakazati še drugo, v začetku objubljeno skrajno alternativo možnega razvoja družbe in delovnega procesa. Tokrat se bom oprl na misel francoskega levo usmerjenega teoretika Mikela Dufrenna, ki je sredi sedemdesetih predlagal svojevrstno notranjo prenovo človeka na podlagi v delovni proces kakor tudi v življenje nasploh presajenih umetnosti lastnih procesualnih zakonitosti. Dufrenne zagovarja prestop umetnosti iz lastnega geta in njeno zlitje z življenjem na način poiesis, ustvarjalnosti. Življenje tako postane en sam poetični, ustvarjalni trenutek: vsakdo postane ustvarjalec, "umetnik", umetnost pa se tako upre institucionalizaciji in prebije bariero z življenjem. Bolj od same avantgardistične ideje, da je svet mogoče rešiti le na umetniški t.j. ustvarjalni način, se zdi zanimiva Dufrennova teza (in prav slednja bo služila kot "drugi pol" modela prihodnosti), da je človeškost človeka, njegovo bistvo v njegovi ustvarjalnosti, v njegovem poetičnem zasnutku - bistveno človekovo določilo je torej po takšni interpretaciji poiesis, t.j. ustvarjalnost in ne mimesis, t.j. posnemanje.

Začrtan je torej okvir premišljevanja o perspektivah človeške skupnosti glede na odnos do delovnega procesa. Obe orientacijski točki sta sicer preradikalni in utopični viziji, ki pa marsikaj sugerirata. Saj če je delo zares formiralo človeka kot humano bitje, je za to dejanje zaslužna predvsem tista njegova komponenta, ki ji pravimo ustvarjalnost, dinamična igra uma in domišljije, ponavljajoča se mehanskost pa je bila vselej njen nujni podporni, "realizatorski" in afirmativni spremljevalec. Prav zato nam je tako poimovano delo dano, kot pravi Liszt, istočasno kot obsodba in osvoboditev, je dinamični splet Kafkove in Dufrennove vizije, pragmatičnosti in ustvarjalnosti. Katera od slednjih bo zavzemala večji delež, pa je odvisno od vsakokratne, konkretne situacije našega soočanja s svetom in s samimi seboj.

ROBERT TITAN FELIX

NARCIS PRED ZRCALOM

Človek je po ustaljeni definiciji družbeno bitje, zaradi česar vstopa v številne družbene odnose, ki so zanj zvečine pozitivni, nedoumljivo in skrivnostno pa se kdaj pa kdaj odloči za dejanje ali naziranje, ki je zanj vsaj nekoristno, če že ne nevarno. Zgoraj navedeno je seveda floskula, sama na sebi ni problematična oziroma se nam v tem trenutku ne zdi zadosti zanimiva, da bi ji posvetili toliko pozornosti, kolikor zahteva, naj je še tako preprosta, sestavek v časopisu. Vz gib tega premisleka, drznimo si reči: osuplosti nad trenutnim položajem individuuma v svetu, nam v kontekstu zgornje definicije zastavlja čisto specifična vprašanja.

Prvo, kar nam z vso silovitostjo pritegne pozornost, je dejstvo, da se je naš "družbeni prostor" oziroma prostor, kjer smo na takšen ali pač drugačen način prisotni, izredno razširil, pravzaprav se je v prostoru in v času raztegnil skoraj do neskončnosti, daleč čez meje našega doumevanja, s čimer imamo v mislih dostopnost neomejene količine informacij o svetu in zgodovini oziroma nasploh o vsem, kar je prinesel nesluteno mogočen razvoj informacijskih posrednikov, medijev ipd.

Sprva nas zgornje spoznanje napolni z nenavadnim vznemirjenjem, nemirom in pričakovanjem. Svet se nam namreč vsaj trenutek dozdeva v celoti ulovljiv in prepoznaven. Potem pa smo vedno bolj zbegani. Čemu? Fichte zatrjuje, da si jaz konstituira svoj lastni svet oziroma, da vse, kar je, je le, če je postavljeno v jazu in zunaj jaza ni ničesar. Ker nam je v tem zgodovinskem trenutku baje na razpolago vse in so torej že davno presežene vsakršne "vrednostne lestvice" različnih diskurzov in lahko v smislu *igrive znanoosti* (Lyotard) verjamemo vsemu in izrekamo karkoli se nam že zahoče, si lahko privojsimo tudi navedeno Fichtejevo trditev in v razlagi medijev izhajamo iz nje.

Z navedenim seveda nočemo postavljati pod vprašaj misli vélikega nemškega misleca, temveč zgolj skušamo speljati razpravo k temeljnemu problemu našega razmišljanja in se s tem približati trenutku osredinjenja teksta na *narciso*, zastrmljenega v lastni zrcalni odsev. Odsotnost vsakršne zanesljivosti in trdnosti v postmodernem svetu namreč že takoj v zasnovi zamaje tla našega razpredanja z referencami na čelu. Znenada se torej znajdemo v predverjih molka in situacija nemudoma postane nevzdržna, če že zaradi česar koli drugega ne, zaradi tega, ker za ta tekst predviden prostor v časopisu obsega dve strani, in predvsem zaradi tega, ker se s tem modrovanjem skušamo približati problemu posamičnika v brezmejnem medijskem času-prostoru. Zdaj se vse zazdi že skoraj katastrofično.

Ampak začnimo še enkrat od začetka in se posvetimo problemu prepoznavanja samega sebe v drugem (torej v vsem, kar nisem sam) ali: čemu se zdi nekaj takega, nedvomno odišavljenega z dahom mističnosti, avtorju tega zapisa tako pomembno in zavezujoče.

Vselej sem se v sebi čutil nezadostno

bitje oziroma se sam v sebi sploh nisem čutil. Pred kratkim sem prebral Hölderlinove zapiske, zbrane v knjigi *Nacrti iz poetike*, izdani pri novosadski založbi Bratstvo jedinstvo. V nekem fragmentu se namreč Hölderlin srdito huduje nad Schellingom, prepričanim v popolno identiteto subjekta in objekta v jazu. Navedel ga bom v prostem prevodu iz srbohrvaščine - zategadelj se opravičujem za morebitne nedoslednosti in strokovni terminologiji:

Razsojanje je v najvišjem in najstrožjem smislu izvorno razločevanje objekta in subjekta, najtesneje združenih v intelektualni intuitivnosti, tisto razločevanje torej, s pomočjo katerega objekt in subjekt nasploh postaneta možna, pra-deljenje. V tem razločevanju je že vsebovan pojem recipročnega odnosa med subjektom in objektom, ki nujno predstavlja neko celoto, katere del sta subjekt in objekt. "Jaz sem jaz" predstavlja najboljši primer za ta pojem razločevanja, potemtakem teoretičnega razdvajanja, ker je praktično tisto nasprotipostavljeno ne-jazu, in ne samemu sebi.

...

Heisenberg nas je davno tega presunil s teoremom nedoločljivosti, in sicer z dejstvom, da je gledano vselej bistveno določeno z glediščem gledalca. Prisiljeni smo bili, da se s temeljno pomanjkljivostjo spoznanja sprijaznimo in jo na neki način absorbiramo. V tem trenutku je seveda samozaveš "čistega uma" na veliki prezkusnji. Vendarle se nam stvar še ne zdi usodno problematična. Naša zmožnost razločevanja nas samih in tistega nečesa zunaj nas - kar nas vzpostavlja na način zanikanja - še ni bila usodno prizadeta oziroma se tako vsaj dozdeva z našega gledišča, medtem se je namreč pripetilo še več usodnih premikov. Če se namreč resničnost spremeni iz trdnega newtonskega sistema v igrivo einsteinovsko relativnost, se še vedno zdi, kot da nekaj podobnega resničnosti obstaja. Ampak, kaj se zgodi s spoznavajočim subjektom, ko resničnost dokončno izgine. In nekaj takega se dogaja ravno zdaj in ravno nam.

Če še niste zapopadli bistva naših spekulativnih vratolomij: svet, ki nam je bolj in bolj v celoti na razpolago, namreč več sploh ne obstaja, je pravzaprav zgolj optična prevara svetovnih razsežnosti zelo hudobnega iluzionista, in ta iluzionist

ni nihče drug kot mediji? - A zakaj svetovnih razsežnosti? Ker nam je dandanes na razpolago dejansko skoraj ves svet in je ves svet tudi povezan z informacijsko mrežo. In zakaj hudobnega? Ker se ravno tu skriva skrivnost pobevavljenja zahodnega duha - medij namreč funkcioniira na ta način, da te nevede vsrka, priliči same-mu sebi, na voljo imaš neskončno informacij o neskončno stvareh, ne da bi se zavedal, da te stvari v informacijah več sploh niso vsebovane, temveč gre za iluzijo, medij namreč vzpostavlja realnost na ta način, da je posnetek dejanskosti, ki nam je na razpolago, v tolikšni meri avtentičen, da zares funkcionira kot resničnost sama oziroma se resničnost zaradi nedoumljivo večje avtentičnosti posnetka spreminja v kopijo lastnih kopij.

Ena izmed bistvenih in prelomnih Baudrillardovih misli je gotovo spoznanje odsotnosti realnosti oziroma spreminjanje realnosti v nekakšno hiperrealnost, simulirano dejanskost. *This is the story of the crime - the murder of reality*, pravi Baudrillard v svoji novi knjigi *Le crime parfait*. V knjigi se Baudrillard ukvarja z absurdnostjo postmodernega sveta, ki se vedno bolj spreminja v simulaker, v kopičenje "navideznih" oz. medijskih resničnosti, s pomočjo katerih zahodni svet obsesivno skuša skriti pogledu odsotnost "prave" resničnosti. Ali: *Golf War did not take place*.

"V mojem delu je vselej prisoten kanček provokacije," pripomni k temu Baudrillard v intervjuju za *The European MagAZine*, no. 253. "Ko sem na primer omenil, da se zalivska vojna ni nikoli zgodila, sem seveda pričakoval odziv. Seveda sem bil zelo presenečen nad nasilnostjo odziva. Nekateri so me celo pričeli zmerjati z zgodovinskim revizionistom, kot da bi bilo reči, zalivska vojna se ni nikoli zgodila, nekaj podobnega izjavam, da koncentracijska taborišča niso nikoli obstajala.

Zdaj ljudje vseeno skušajo razumeti moj način razmišljanja. Pravijo, da sem morebiti celo imel prav, ko sem rekel, da se zalivska vojna ni nikoli zgodila, ampak ne zato, ker se res ne bi zgodila, temveč zato, ker v zgodovinskem kontekstu res ni bila nekaj posebnega." Zalivska vojna je seveda paradigmatičen primer neobstoječe, medijske resničnosti.

Ampak zakaj sploh toliko govora o tem v razmišljanju, ki se hoče ukvarjati predvsem z individuom v postmodernem svetu? - Fetišizacija hiperrealnosti namreč predstavlja nadvse eleganten, malodane neopazen, način prevlade nad tem "posamičnikom". Svet je v tem trenutku docela zbirokratiziran, država več ne služi človeku kot orodje za ohranjanje in vzpodbujanje družbenega konsenza, temveč človek državi, sistemu. In kaj je sistem v tem trenutku drugega, če ne strahovlada sfetišiziranega trga. Če človek kupi Coca colo, sploh ne kupi izdelka (Coca cola), temveč simbol (Amerika), pripominja Baudrillard. Ampak oglejmo si za trenutek

še nekaj Baudrillardovih udarnih misli:

"Potrošniški izdelki skrbijo predvsem za to, da nas stalno vzdržujejo v stanju integrirane množice, oddajniških tokov, namagnetnih molekul... Še nikoli ni bilo tako jasno, kako je vsebina - tukaj kultura, drugod informacija ali tržišče - fantomska podpora pri delovanju medija samega, da bi množico zavedel in predelal v človeški in homogeni tok... Za vse to pa je potrebno, da je množica potrošnikov ekvivalentna in homogena množici produktov... Naš čas ne bo nikoli več epoha trajnosti, tradicije, kontinuitete, ta čas je neizprosno doba pospeškov in presežkov, krojenja in pretakanja fluidov."

Kljub temu je situacija veliko bolj problematična, kot se dozdeva na prvi pogled, pravzaprav docela paradoksalna. Fluidnost, nenehno in brezkončno gibanje, pretakanje je namreč že v zasnovi prividno: vse, kar se dogaja, se namreč dogaja zgolj in samo zato, da se prikrije, kako se pravzaprav ne dogaja nič. - "Kultura simulacije in fascinacije se dogaja povsem drugje: povsod, nikjer. Danes je edina resnična praksa, praksa množic, manipulativen in naključen proces, labirint znakov, ki nima več nobenega smisla." Tako Baudrillard. Popolna inertnost torej.

Preden bomo skušali razpredanje povzeti v nekaj zaključkih, se za trenutek še pomudimo pri Baudrillardu in sicer pri dveh razpredanjih, ki nam bosta v izvajanju nedvomno v veliko pomoč. Prvo zadeva implozijo. "Subverzija, destrukcija odgovarjata produkcijskim odnosom. Svetu mrež, kombinatorike in mrež odgovarjata reverzija (prenos) in implozija. Isto velja tudi za državo, institucije, oblast itn. Sanje, da bo vse eksplodiralo zaradi lastnih nasprotij, niso resnično nič drugega kot sanje. Dejansko se dogaja, da institucije implodirajo zaradi lastne razraščeniosti, feed-backa in prekomerno razvitih tokov kontrole. *Oblast implodira*, to je njen aktualni način ukinjanja... Danes smo priče nezadržne simulacije neregulabilnega, vse bolj zgoščujočega se, potencirano prenasčenega sistema, ki ne bo nikoli več poznal osvobajajoče eksplozije... Implozivno nasilje ni več rezultat ekspanzije in razširitve sistema, marveč njegove prenaščenosti,

krčenja, podobno, kakor je to v sistemih zvezdne fizike (črne luknje). Implozivno nasilje je nasilje, ki sledi iz neizmerne zgostitve socialnega (družbenega), iz nadregulativnega sistema maksimalno preobremenjene mreže (znanja, informacij, oblasti itn.), iz povečane kontrole, ki obkoljuje in obdaja vse utore veznega tkiva družbe... Kaže, da se pojavlja neka nova subverzija, subverzija v *inverznem smislu*, učinkuje predvsem proti *notranjosti*, kot *izziv univerzalnemu*. Subverzija univerzalnega z akcijo v limitiranih, krožnoomejenih, zelo koncentriranih in gostih sferah, *ki se izčrpavajo in usihajo v lastni revolucionarnosti*."

Vsekakor je že na prvi pogled očitno, da

je dandanes trg postal vseobvladujoč element družbenega življenja, pravzaprav njegov koordinator in vzpodbujevalec. Veliki španski filozof José Ortega y Gasset je davnega leta 1930 v knjigi *Upor množic* raziskoval tedanje razmere in trenje v zahodni civilizaciji in prišel do zaključkov, da so se množice v procesu demokratizacije in tehničnega napredka vzpele do polne družbene moči, kar predstavlja nekakšen dvorezni meč. Po eni strani ima človek veliko več možnosti samorealizacije kot kadarkoli prej, po drugi, katastrofalnejši strani pa omenjeni proces predstavlja nivelizacijo vsega, bebava množica namreč kot konzument obvladuje trg (razumeti moramo, da se je tudi produkcija umetniških izdelkov in znanstvenih diskurzov spremenila v trg) in vsiljuje svoje nerazumevanje in bebvost vsemu.

Katastrofičnost omenjenega procesa se kaže recimo v umetnosti v tem, da množica kot konzument obvladuje celotno produkcijo umetniških izdelkov, vse bolj pa tudi v tem, da skuša sodelovati v samem delovnem procesu, kar samo na sebi ne bi bilo problematično, če bi pomenilo, da se je množica zadosti samoovedla, da je zmožna vstopanja v presežno - problem je docela drugje, zdaj imam seveda v mislih virtual reality, kjer od vsega ostane samo še forma, *work in progress*, kjer je koherentnost umetniškega dejanja docela razvrednotena in ostane samo še proces oz. "labirint znakov, ki nima nobenega smisla več".

"Kajti kultura," pravi Baudrillard, "je teritorij skrivnosti, zapeljevanja, iniciacije, omejene in visoko ritualizirane simbolne človeške menjave, tako je in nič se ne da pomagati. Toliko slabše za množice."

...

Zrcalni odsev nam, narcisom, prepričanim v poslanstvo in izročilo zahodnoevropskega humanizma, zastavlja predvsem dvoje vprašanj: koliko je naša odgovornost izrekanja, torej razsojanja, v zadevah sebe in sveta, še resnična in koliko se je že zdavnaj spremenila v privid, to pravzaprav pomeni, kolikšna je naša dejanska možnost izrekanja "drugačnega" v tržnem mehanizmu nivelizacije oziroma ali funkcioniranje družbe morebiti ne negira svojih lastnih temeljev, med katere smemo gotovo prištevati tudi pluralnost mnenj, hotenj in potreb, če namreč na trgu dominirajo predvsem najbolj iskani izdelki, ki so v glavnem medijsko sproducirani fetišji, ni naša možnost izbire morebiti ravno toliko kot nič-na?

In predvsem: koliko se sploh še zmremo prepoznati oziroma kje se neha medijsko sproduciran sistem mnenj in prepričanja in se začenja naša subjektiviteta oziroma ali je to vprašanje sploh še možno zastavljati in se nismo tudi sami že zdavnaj spremenili v simulaker tržne družbe?

O TELEVIZIJI TAKO KOT ŠE NIKOLI ali ZA TV DNO

ANDREJ PINTER

Večkrat sem se že zalotil, da sem vam televizijo opisal kot medij vseh medijev in pri tem čisto zares mislil, da mi verjame, ne da bi zadevo skušal kakor koli utemeljiti. Tokrat se bom zato potrudil pokazati - vam in sebi - ne le to, ampak še več, namreč da je televizija v svojem bistvu povsem "nemedijski medij", ki prehudo čez mejo dopustnega presega okvir tistega, zaradi česar medije v družbi sploh potrebujemo.

Malo je verjetno, da se boste spomnili - pa vseeno naj stoji, da se je vse skupaj začelo že davno, davno. Kdo bi si mislil, a' ne, da je treba miselne premise pri razmišljanju o televiziji iskati že v prazgodovini. Začelo se je, veste, ko je človek splezal z drevesa in postal vse preveč pameten za svoje lastno dobro. Takrat je namreč ugotovil, da je, da je bil ... in da čez čas ne bo več. Temeljno vprašanje je bilo poslej, kako ta neizbežni konec odmisлити ali ga vsaj prikriti. Človek si je izmislil dva odgovora nanj in tako sta nastali dve temeljni človekovi interesni sferi, če jima lahko tako rečemo, kultura in pa zabava. Njuna pričakovana družbena vloga je torej točno v tem, da predstavljata obrambni mehanizem pred pogubno zavestjo o vsakem začetku kot začetku konca. In tu lahko vključimo našo televizijo kot eno zadnjih besedi kulturne in zabavne industrije. Če nekoč, davno množičnih medijev niso potrebovali, ker so se ob družbenem, oziroma družabnem dogodku lahko zbrali vsi, ki so v tej družbi kaj pomenili, potem je danes množični medij nujen potreben ravno zaradi tega, ker česa podobnega ni mogoče pričakovati. Konstrukcija kulturnega, družbenega ali zabavnega v najširšem smislu je brez (ustrezne) prisotnosti medijskega distribucijskega sistema že na začetku obsojena na nezadostno odmevnost, na pomanjkljivo informativno penetracijo in s tem v končni etapi na propad in pozabo, kar pomeni, da svoje naloge sploh ni opravilo.

Ampak, množični mediji, ki jih v njihovi izvornici (personalistični) definiciji opisujemo kot tisto, kar skrbi za distribucijo posameznih, parcialnih sestavnih elementov že omenjenega obrambnega mehanizma, so se, vsem definicijam v posmeh, funkcionalno razvili iz čisto drugega idejnega podstavka. Ob zlomu fevdalizma so namreč nastali kot posredovalci (mediatorji) med sfero javnega (političnega) in sfero zasebnega (civilnega). V istem trenutku ko se je v družbi oblikoval specifičen (ne več od boga posredovan) organizem politične moči, ga je preostanek seveda želel imeti pod nadzorom in mediji so izvrstno prikrili to osnovno nesposobnost človeka, da bi bil na več mestih hkrati, še posebno uspešna je danes v tem smislu televizija. Potem se je temu pridružila še druga, sorodna, a že bolj prefinjena komponenta. Ko je sfera politike želela imeti povraten nadzor nad javnostjo in še pregled nad sfero ekono-

mije hkrati, poleg tega pa se je tega spomnila še sfera ekonomije in že kar od začetka skušala uveljaviti vpliv in nadzor nad obojim, javnostjo in tudi politiko, je zopet posredstvena naloga pripadla medijem. Ta začetna, infantilna razvojna oblika, če ji tako rečemo, medijev je bila zares lahko zgoščena v misli, da so mediji "ogledalo družbe". Hkrati pa je bila tedanjemu družbenemu ustroju posem zadostna, vsaj dokler se je svetovna zavest kalila na verskih, svetovnih in drugih vojnah oziroma dokler je bila zavest posameznika podrejena kolektivni zavesti vseh oblik kozmopolitizma. In taradi tega je zavest o takšnih medijih tudi idealizirana, vsaj v tem smislu, da sodobno medijsko "mašinerijo" primerjamo s funkcionalno in organizacijsko obliko ravno iz tega infantilnega obdobja. Jasno je seveda zakaj, zakaj se je namreč takšna idealizacija vzpostavila in pa zakaj je bila ta "infantilna" medijska podoba začasno zadovoljiva. V obdobjih političnih konfliktov se je povsem spontano izkristalizirala potreba po obveščenosti kot odgovor na nekatere komparativne prednosti nasprotnikov, ideje kozmopolitizma pa so potrebovale osrednje identitetno jedro, namely - medije. Po drugi svetovni vojni dalje pa lahko govorimo o vzponu individualizma, ki po svoji idejni logiki seka področje medijev na nekem povsem osemindvajsetem problemskem nivoju. Medij namreč ne more (čisto fizično ne more) več zadovoljiti potrebe po informiranju, informiranju v pravem pomenu besede, široke ciljne publike, poleg tega pa je po razrešitvi globalnega vojnega konflikta izginila problemsak vsebina, ki je vse ljudi zanimala (vsaj približno) enako. Tako si povojni medij lahko privoščil "informiranje" samo še v kakšni ozko specializirani javnosti, torej, najširše kar je teoretično sploh možno, kot medij družbene kategorije, nikakor pa ne kot integralni medij globalne družbe. Saj veste, funkcija stopnje splošne zanimivosti je kar obratno sorazmerna s številčnostjo publike. Ravno zato se v modernističnem, še bolj pa v postmodernističnem razumevanju sveta "posredstvene" medijske vsebine združijo z vsebinami industrijske produkcije množične kulture in zabave. Tako smo prpilezali do utemeljitve osnovnega izhodišča našega razmišljanja. *Medij mora namreč od povojne moderne dalje v prejemniku informacije ustvarjati zavest, da je informacija tudi zares potrebna ali ob po-*

sredovanju te informacije vsaj zabavati.

Razpravo torej nadaljujemo tu, na obrobju psihoanalize. Vendar tokrat malce drugače. Zelo razširjeno in priljubljeno pavšalno govorenje populističnih teoretikov, da je bistvo televizije *redukcija resnega diskurza na zabavo* - čeprav v grobem pravilno - namreč ni sprejemljivo niti ne sme biti zadovoljivo. Kot se Freud ni zadovoljil samo s peorativnim obravnavanjem množice kot take, tako bomo tudi mi poskusili razgrniti nekatere razloge, zaradi katerih je deaktivirana javnost ali pa raje množica gledalcev priklenjena na ekran in zaradi katerih povsem mirno sprejema vlogo "talca". Pavšal pa ni in ne sme biti sprejemljiv predvsem zaradi enega samega razloga, namreč, ker gre za našo lastno dojetje diskurza za zabavnega in je takšna formulacija problema pravzaprav potuha pri iskanju zahtevnejših rešitev. V smeri takšnega "izi" razmišljanja zelo verjetno namreč naletimo na odgovor, da je pravzaprav "gledalec kriv, ker televizijo pač gleda", kot se je to recimo zapisalo Borutu Osonkarju v marčevski številki Tribune...

Idealizirano rečeno počne televizija kot medij tole. S premično sliko, pisnimi sporočili, zvokom in zvočnimi sporočili ter barvo posreduje sprejemniku oziroma gledalcu določeno informacijo. Pri tem pa jo omejujejo tri pomembnejše stvari. Omejenost gledalčevega časa, neinteraktivnost in značilnost resnega diskurza, da ni prav čisto nič zabaven. Najprej prvo. Vsi ostali množični mediji in viri informacij nasploh so sposobni posredovanja informacij z vzporednim delovanjem relativno majhnega števila, dveh do največ treh sredstev. Npr. radio samo z zvočnim sporočilom, časopis s pisnim sporočilom, pogojno tudi s sliko (pogojno, ker je negibna) in barvo (pogojno, ker je barva ponavadi komponenta pisnega sporočila in redkeje samostojni nosilec informacije). Tako pride do prvega zanimivega zapleta. Posameznik, ki sprejema informacije od "netelevisijskega" medija, svoje "zavedno" izpostavlja le prvi od različnih ravni "evolucije zanja". Znanje, sociogenetski know-how, kot bi bil rekel Kenneth Boulding, se namreč po Lacanu v svoji bistveni evoluciji od recepcije informacije do konstrukta percepcije realnega razvija na treh ravneh **realni, simboli in imaginarni** ravni, podobno kakor tudi različno podane informacije na vseh teh treh ravneh vstopajo v recepcijski proces. Tehnološke prednosti televizije pa poskrbijo za naslednje, in sicer da posameznika preobremenijo s povsem nepomembnimi informacijskimi detalji, od katerih, če smo čisto pošteni, pretežna večina nima niti približne zveze z realnim, ampak so tam le zato, da je gledanje lažje in pa bolj zanimivo. Recimo OMD in Maid of Orleans pri prenosu smučarskih skokov iz Planice, itd. Gledalec je tako praviloma preobremenjen z informacijsko porcijo, da bi informacijsko bistvo ali pa informacijsko jedro, če smisel medijske vsebine tako imenujemo,

normalno miselno obdelal. Obdelal tako, kot, recimo, to storimo ob recepciji medijske vsebine v časopisu, ko informacijsko jedro zlahka odkrijemo in smo celo (pretirano) kritični, če ga avtor zavija v celofan svojega lastnega komentarja oziroma v celofan informacijskega presežka. Pri tem pa ne gre za redundančnost televizije, torej za mehanizem, ki praviloma zagotavlja, da sporočilo ne bo narobe razumljeno, temveč za preprosto psihološko kalkulacijo, v kateri je upoštevano dejstvo, da receptor ni sposoben (ali pa je to sposoben le delno in s ponavljajočo udeležbo v takšnem procesu sploh vedno manj) lastnega procesiranja informacijskega jedra in dalje, njegovega avtonomnega vmeščanja v svojo simbolno mrežo, če je s celotnim čutilnim sistemom preobremenjen ob sprejemanju presežkov. Pri tem steže zanimiva reakcija, ki sem jo nakazal že v prejšnji številki Tribune, namreč, da je gledalec vsebolj nagnjen k temu, da povsem nekritično privzema miselni konstrukt imaginarne realnosti, ki ga oblikuje in posreduje televizijska produkcija (na način, o katerem bomo še povedali kakšno resno). Prekrasna (to je čutno efektivna) slika ali pa ustrezno (ugodno) tonsko sporočilo, na primer glasba, sta denimo elementa, ki sta - z informacijskim jedrom neobremenjenemu gledalcu - precej bližje kot pa neposredna poanta (ki je, kot bomo ugotavljali kdaj drugič, sploh ne potrebuje). Ob "procesiranju" teh spremnih sporočil je tako gledalcu lažje sprejeti že ponujen imaginarni konstrukt, h kateremu ga napelje ekran, kot pa avtonomno procesirati ob presežku še samo informacijsko jedro. Tako si gledalec sočasno "ustvari" v bistvu dva imaginarna konstrukta, le da je zavest o tistem, ki ga sproducira ekran, drugačna. Ena od značilnih zablod, ki nastane ravno zaradi tega, je, da je televizija medij, ki bolje obvešča od ostalih. Morda je res, da je obveščenost v našem razumevanju časovnih dimenzij nekoliko ažurnejša, nikakor pa ne vzdrži generaliziranje, da preko televizije izvemo več kot preko časopisa. Občutek namreč, ki ga dobimo z informacijskim presežkom o informacijskem bistvu, ki ga tak presežek spremlja, je tisto, kar zamegli pravo sliko. Nikakor ni logično, da bi v precej bolj omejenem časovnem okviru, ki ga postavlja televizija, izvedeli več kot pa iz drugih virov, ki poleg tega, da ne igrajo (ker niti ne bi mogli) na etično vprašljivo kar to informacijskega presežka, ne zahtevajo receptorske angažiranosti ob točno določenem trenutku. V trenutku pač, ko gre sporočilo na televizijo v eter.

Z argumentacijo v prejšnjem odstavku smo torej v prvi vrsti besno kritični do tehnologije, ki je sploh omogočila televizijskemu tipu množičnega medija uporabo zloglasnega informacijskega presežka, in lahko se vprašamo takole, če je elektronska komunikacijska tehnologija tisto, kar je televizijo oddaljilo od idealizirane predstave, ki jo ima medijski sistem v naši zavesti, ji omogočilo nove in drugačne realizacije prvobitne družbene vloge posredovalca kulture, politike in

zabave, in jo s tem dvignilo nad ali pa nekam stran od rezonskega pojmovanja "medijskega", kako lahko drugi mediji s tem tekmujejo, ali še bolje, kaj lahko storimo v nepolitični in neekonomske sferi družbe, da to nemedijskost televizije onemogočimo v tem smislu, da ji odvzamemo narkotično družbeno vlogo in orožje pobebljenja publike na nivo couch potatoes.

Aktualen problem je namreč točno ta! Konkurenčni mediji se počutijo ogrožene in skušajo z različnimi tehnološkimi prijemi (zopet zasnovanimi na psihološki kalkulaciji), kot so, recimo, realizacija ugodnejšega vizualnega sprejema informacije v tiskanih medijih ali pa zvočno barvanje v produkciji komercialnih radijskih postaj, tekmovali s televizijo, ne da bi se pri tem zavedali, da jim tekmovaljevanje sploh ni potrebno, ker pokrivajo vsak svojo populacijsko nišo, če pa že tekmujejo, gre pa to predvsem na dolgoročno obsodbo lastnega propada. Poanta je namreč ta, da tekmovaljevanje s televizijo konkurenčnih medijskih sistemov ne pripelje nikamor, no, razen morda v napačno smer, kajto dejstvo je, da lastnega manjka obsežnega, heterogenega arzenala sredstev posredovanja informacijskega jedra (in presežka) nikoli ni mogoče zapolniti. Vizija njihovega razvoja je na področju, ki pa ga televizija nikoli ne bo sposobna pokriti (razen če se odpove statusu "nemedijskega" medija in se odreče nekaterim prijemom, ki jih sedaj s pridom spreminja v denarce). Namreč na področju, ki ga definirajo že prej omenjene značilnosti televizije: *omejenost gledalčevega časa, neinteraktivnost in značilnost resnega diskurza, da ni prav čisto nič zabaven*. Zaradi omejenega prostora se z njimi tokrat analitično nisem spoprijel, zato vam morda lahko ostane psihoanalitičen izziv, da o njih razmislite. Za konec pa naj vas naopam še z zahtevo Itala Calvina: "Enostavno si recite: Ne bom več gledal televizije!"

V istem trenutku, ko se je v družbi oblikoval specifičen (ne več od boga posredovan) organizem politične moči, ga je preostanek seveda želel imeti pod nadzorom in mediji so izvrstno prikrili to osnovno nesposobnost človeka, da bi bil na več mestih hkrati, še posebno uspešna pa je v tem smislu današnja televizija.

Ena od značilnih zablod, ki nastane ravno zaradi tega, je, da je televizija medij, ki bolje obvešča od ostalih.

Gledalec je tako praviloma preobremenjen z informacijsko porcijo, da bi informacijsko bistvo, ali pa informacijsko jedro, če smisel medijske vsebine tako imenujemo, normalno miselno obdelal.

Konkurenčni mediji se počutijo ogrožene in skušajo z različnimi tehnološkimi prijemi (zopet zasnovanimi na psihološki kalkulaciji) tekmovali s televizijo, ne da bi se pri tem zavedali, da jim tekmovaljevanje sploh ni potrebno.

Tekmovaljevanje s televizijo konkurenčnih medijskih sistemov pa tako ne pripelje nikamor.

BORUT OSONKAR

ZADNJA DROGA

Intervju o drogi, ki v treh dneh ozdravi odvisnost od kokaina ali heroína.

Plus potrebna telefonska številka.

Možno je, da je zadeva izmišljena. In drugič, v uvodu bi moral intervjuvanca predstaviti, a je to nemogoče, ker mu Marko Resinovič noče posoditi telesa. Zato si namesto fotografije Amona Knuta ml. predstavljajte njegovega fotorobota.

Amon stanuje skupaj z Markom v njegovem telesu, oba pa stanujeta nekje v Sloveniji. Simbioza enega telesa in dveh duhov deluje, ker sta oba pisatelja. Marko je pisal pravljice za otroke, Amon je prevedel Castanedino Umetnost sanjanja. Amon je spisal roman Iboga, o katerem je tekel pogovor. V njem opisuje dogodivščine z očiščujočo superturbotropno substanco imenovano ibogain. Sam je, kakor pravi, ni poskusil.

Namen pogovora ni bil ugotavljati resničnosti zgodbe, saj je vse samo literaturo, temveč zgodba o ibogainu na Slovenskem. Za vsak primer, za zgodovino in za honorar.

Pridružite se v prvih dveh razlogih.

Je droga, ki ozdravlja odvisnike v treh dneh brez abstinencijske krize izmišljotina ali resničnost?

Droga v resnici obstaja. Imenuje se ibogain in vse je popisano v moji knjigi z naslovom Iboga, ki jo je izdala založba Zrčalo iz Maribora.

Kako deluje ibogain?

Ibogain je alkaloid, ki se nahaja v afriškem grmu Tabernathe iboga in raste samo v Gabonu, Ekvatorialni Gvineji in Kamerunu. Nikjer drugje na svetu. Zato ibogain ni razširjena droga kot heroin ali podobno. Heroin, saj veš, si lahko delaš doma, če hočeš. Svet je ibogain spoznal pred približno sto leti, ko so ga odkrili francoski kolonizatorji. Prvi so ga tudi raziskovali. Na primer v šestdesetih letih se je na francoskem tržišču pojavil preparat lambaren, ki je vseboval ibogain. Predpisovali so ga za preprečevanje utrujenosti. Kakšne efekte ima ibogain? Ko ga vzameš, si dva dni zadet. Prvih pet, šest ur imaš halucinacije, vizije, prikazujejo se ti slike iz tvojega življenja. Sledi visokonevtralna faza, v kateri razmišljaš o vsem, kar se ti je prikazalo, razmišljaš tudi o drugih stvareh, prikradejo se ti

misli, napisane z velikimi črkami, misli, da vsi ljudje igrajo svoje vloge, da smo kot lutke na odru in da je vse že vnaprej določeno.

Povzroča podobno halucinacijo pri vseh ljudeh?

Ja. Poglejmo, zakaj so francoski znanstveniki sploh prišli do ibogaina. Zaradi tega, ker je kulturna droga. Namreč, v Gabonu in okolici imajo kult imenovan Bwiti. To je kult prednikov in kdor hoče vstopiti vanj, navadno so to mladeniči, mora pojesti približno kilogram korenin iboge, nakar se dobesedno preselijo v nek drug svet.

Druga resničnost?

Pogovarjajo se z božanskimi bitji, vidijo jih na lastne oči, gredo v vas mrtvih, vas Bwiti iz katere, kakor oni pravijo, vsi prihajamo in v katero se bomo vsi vrnili. Zanimivo je to, da so vsi, ki so šli tja, doživljali enake stvari. Skratka, nekaj takega, kot če grejo vsi v Poreč, doživljajo Poreč na enak način.

?

Ja, pač mesto, cerkev, ulice, ne? Z ibogainom je enako.

Nekaj podobnega opisuje Castaneda.

Mislim, da Castaneda s tem nima veze, ker je dosti bolj sofisticiran. Lahko rečem, da ga poznam, ker sem prevedel njegovo Umetnost sanjanja. Vendar moram opozoriti, da prevod v izdaji založbe Maya ni avtoriziran, ker njihova lektorica nima blage veze o Castanedi. Objavljeno je takšno skropucalo, da me je kar pogrelo, ko sem ga videl. Upam, da bodo bralci videli, da je Iboga napisana drugače.

Kako torej deluje ibogain?

Najprej bi rad poudaril, da alkaloid ibogain pri nas ni prepovedan in nikoli ni bil. Je pa na listi mamil v Ameriki, kamor so ga leta 1968 ali 1969 uvrstili skupaj z LSD-jem in psilocibinom. Od takrat je torej prepovedan. In od takrat do zdaj so

Američani zasegli, mislim, štiri grame ibogaina. Štiri grame! To pomeni osem doz. Vendar, odkar je gospod Lotsof pričel z raziskavami ibogaina, so ga ameriške oblasti kot drugo drogo z liste prepovedanih mamil snele oziroma so jo pustili na listi, ampak so dovolili njeno raziskovanje. To pomeni, da je FDA, Food and Drug Administration, ki v Ameriki skrbi za te stvari, popustila pred prepričljivimi dokazi, da je tu nekaj več. Da to ni samo droga, temveč je lahko tudi zdravilo. In to zdravilo, ki učinkuje tam, kjer druga stvar ne učinkuje. Se pravi, da so znanstveniki tako rekoč že sprejeli ibogain.

Pravijo, da ibogain resetira možgane, jih očisti in spravi v stanje pred zasvojenostjo. Kako deluje? Zaenkrat izgleda, da ibogain zasede receptorje, ki jih zaseda heroin, če ostaneva pri heroinu. Ne, bom začel bolj na začetku. Skratka. Heroin pride v možgane in se usede na določene receptorje in je na njih fizično prisoten. Zaradi tega zahtevajo možgani in telo nove doze. Potem pa človek vzame ibogain. Ta se usede na iste receptorje, izpodrine heroin in po osmih urah gre z receptorjev, tako da jih pusti prazne. To je tisto resetiranje. Se pravi, da ibogain ne ostane na receptorjih, ampak jih očisti.

Torej ni abstinencijske krize?

Ne, niti psihične niti fizične. Če pa se pojavi, je v silno, silno blagi obliki. Vsi džankiji se najbolj bojijo prav abstinencijske krize, pri ibogainu pa ravno tega ni.

Koliko odstotna je uspešnost Ibogaina pri posameznih drogah?

Zaenkrat so ugotovili pri heroinu 71-odstotno prekinitev zasvojenosti, pri kokainu pa stototno. Za druge droge še ni natančnih raziskav, je pa ibogain patentiran tudi za prekinjanje odvisnosti od marihuane, alkohola, tablet...

Televizija?

Ne vem, mogoče bi bilo vredno poizkusiti. Mogoče bi delovalo tudi na deloholike.

Neke vrste halucinogeno odvajalo.

Ja, je halucinogen in kot so ugotovili, je prav ta faza zelo pomembna. Ravno zato se ga establishment otepa kot hudič križa.

Je podoben metadonu?

Sploh ne. Metadon namreč nadomesti heroin, prežene ga pa ne. Ena odvisnost se nadomesti z drugo.

Nobeden od primerov, ki so opisani v knjigi, ne opisuje dobe po zaužitju ibogaina daljše od osmih mesecev. Mar to pomeni, da ima očiščujoči del ibogaina rok trajanja, da se neha?

Tako je. Po enem tretmaju, po enkratni dozi ostanejo ljudje čisti, pač v odstotkih kot sem jih povedal prej, do pol leta. Pri seriji treh tretmajev se je pokazalo, da se je ta rok podaljšal tudi na dve do tri leta.

Lotsof, ki je te postopke iznašel in ima zanje tudi patente, je od prijatelja prejel dozo ibogaina, ki mu je tudi povedal, da trip traja 36 ur. Rekel si je, da je to zanj preveč in je dozo dal drugemu prijatelju, džankiju. Ta ga je neke noči poklical, Lotsof je bil takrat star devetnajst let in je stanoval pri starših, ki so v spalnici na drugem telefonu pogovoru prisluškovali. Bilo

mu je silno nerodno, saj vsi vemo, kako je, če nam starši prisluškujejo. Prijatelj mu je namreč navdušeno razlagal, da to sploh ni droga, temveč hrana. Uporabil je prav ta izraz, hrana. In kaj se je zgodilo? Ta fant, džanki, je živel še z dvema džankijema, ki sta se špricala vsak dan. On pa ne. In takrat je Lotsofu kapnilo, kaj ima v rokah. Naenkrat ni bilo več odnosa do droge, ni šlo več za heroin, ni bilo tisto, vau, kje bom dobil, moram dobiti! Ne. Bilo je kot, pogledaj ta beli prašek, brez veze, kaj se tako gonijo za tem? To je to.

Kakšne so možnosti za uporabo ibogaina v Sloveniji? V knjigi opisuje stike z neko doktorico. Kako daleč je prišla vsa zadeva?

No, tako je. Stiki z zdravnico so popolnoma izmišljeni, ker je to del, ki ga je bilo potrebno nadgraditi. S temi zdravniki je namreč tako, da si nisem upal navajati konkretnih ljudi, ki se pri nas ukvarjajo z zasvojenostjo, ker jih ni mnogo, mislim, da jih ni več kot deset. To bi bilo malo prehu. Zaradi tega sem iz vseh teh zdravnikov naredil konglomerat in si izmislil tega enega zdravnika. Bistvo je v tem, da so praktično vsi zdravniki, ki se v Sloveniji ukvarjajo z zdravljenjem zasvojenosti, o zadevi obveščeni. Tudi minister Voljč, minister za zdravstvo.

Glede na to, da si knjigo pisal in vzpostavljaj stike z ministrom in zdravniki nekaj mesecev nazaj, je bilo med tem časom kaj ozdija?

S temi ljudmi je tako, da se celo življenje ali celo kariero ukvarjajo z nekim načinom zdravljenja zasvojenosti. Po mojem mnenju je njim silno težko sprejeti takšne nove principe. Potrebovali bi mlade zdravnike, mislim na Slovenijo, mlade zdravnike, ki niso obremenjeni s svojim preteklim delom, ki si niso ustvarili slovesa, ampak so popolnoma neobremenjeni, da bi lahko začeli raskovati. Kajti pri nas imamo za raziskovanje ibogaina vse pogoje. Imamo visoko usposobljene kadre, imamo bolnice, klinike, imamo zakon o preiskovanju zdravil in imamo zasvojenecov kolikor hoče in vsak dan več.

V zgodbi se vsa stvar konča z zdravnično obljubo.

Ne, v zgodbi se vsa stvar z zdravnico konča v zaključku s kliniko.

Vendar je to še zelo fiktiven del.

Ja, to je res fiktiven del, ampak mislim, da bo vse šlo v tej smeri, tudi pri nas v Sloveniji. Zaradi tega, ker bodo v svetu ibogain najkasneje v roku petih let pričeli uporabljati. V to sem prepričan.

Čekala sva še dalje, nekaj o Castanedi in podobne reči. Pri tem so se Amonu/Marku oči svetlikale, ali pa se mi je tako samo zdelo, da sem lahko za konec napisal nekaj dramatičnega.

Še nekaj. Nejeverni, kdor koli ste že, pošljite faks v francoščini ali angleščini na številko 0033-1-64-06-40-68, za Eurotrading in ime M. Depireux. Povedati več menda prepoveduje zakon o razpečevanju drog. Faksa z uredništva nismo poslali, zato naprošamo morebitne nejevernike, ki bodo to storili, da rezultat diskretno sporočijo na naslov uredništva.

Prijeten fax trip.

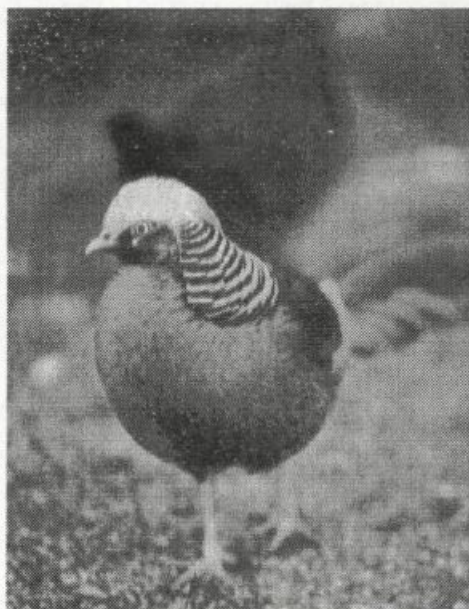
TEKMOVANJE ČLOVEŠTVA S SAMIM SEBOJ

Konrad Lorenz avstrijski zdravnik in biolog in eden od tvorcev etologije, vede o živalskem in človeškem obnašanju je s svojimi deli zelo vplival na sodobno pojmovanje človeka in razumevanje njegovega vedenja. Tokrat objavljamo poglavje Tekmovanje človeštva s samim seboj iz knjige Osem smrtnih grehov civilizirane- ga človeštva.

Moj učitelj Oskar Heinroth je opozoril na intraspecifični izbor pri živalih, kot sta fazan Argusianus argus L in pav. Pri snubljenju razkazujeta svoje perje in njune razplojevalne možnosti so sorazmerne z močjo dražljajev, ki delujejo na samice. Zaradi svojih lepih, a predolgih letalnih peres je argusov fazan komaj še sposoben letenja. Da tega ni povsem izgubil, je zasluga naravnega izbora, ki ga izvajajo roparice in ki deluje v nasprotnismeri kot izbor fazanjih samic.

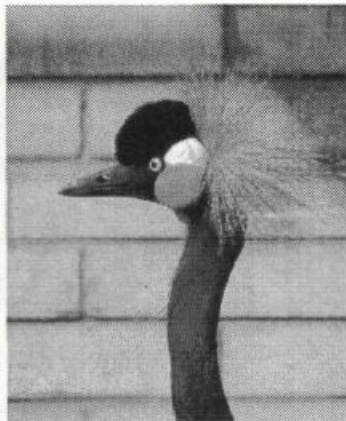
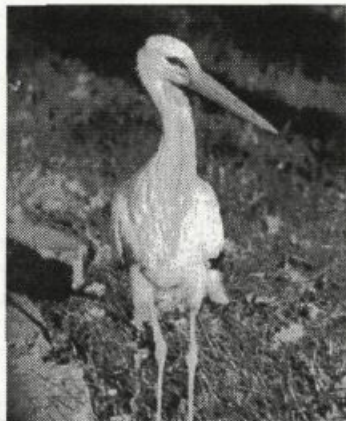
Oskar Heinroth je poudaril, da je poleg letalnih peres argusovega fazana najneumnejši proizvod intraspecifičnega izbora le še delovna vnema sodobnega človeštva. Pri argusovemu

fazanu in pri živalih s podobnimi tvorbami skrbijo vplivi okolja, da posledice intraspecifičnega izbora ne pripeljejo do propada. Pri kulturnem razvoju človeštva pa ne delujejo nobene podobne izravnavne sile in človek je ostal edini dejavnik razvoja lastne vrste. Tekmovanje človeka s človekom tako uničuje vse vrednote, ki jih je izbor okolja nekoč ustvaril. Marsikaj, kar je bilo koristno tako za človeštvo kot za posameznika, je bilo zaradi pritiska medčloveškega tekmovanja potisnjenega v pozabo. Večina ljudi čuti kot vrednoto vse, kar je v neusmiljenem tekmovanju uspešno in primerno da prehitijo sočloveka. Vsa-ko sredstvo, ki služi temu cilju štejejo za vrednoto. Denar je bil spr-

va le sredstvo. Pogovorni jezik ga še vedno tako označuje, saj ljudje pogosto rečejo: "ima sredstva". Kdo pa bi danes razumel, da denar sam po sebi ni vrednota? Enako je s časom. Geslo "Time is money" izraža prepričanje da sta tako denar, kot čas vrednoti. Ko načrtujejo letalo, ki bi za prelet Atlantika potrebovalo nekaj manj časa, se nihče ne vpraša za ceno, ki jo zahtevajo podaljšanje vzletne steze, zvišanje vzletne in pristajalne hitrosti, nihče ne sprašuje za povečan hrup in povečano nevarnost. Prihraniti pol ure je vrednota po sebi in da ta cilj uresniči ni nobena žrtev prevelika. Proizvajalci avtomobilov morajo poskrbeti, da je vsak naslednji model hitrejši od predhodnjega, ceste je treba zato širiti, ovinke odstraniti, navidez zaradi varnosti, v resnici pa zato, da lahko vozimo hitreje in s tem bolj nevarno. Vprašati bi se bilo treba, kaj bolj škodi duševnosti sodobnega človeka: sla po denarju ali naglica. Oblastniki vseh političnih usmeritev znajo oboje stopnjevati, krepijo pa tudi motivacije, ki človeka silijo v tekmo s sočlovekom. Kolikor mi je znano, še ni bila opravljena nobena psihološka analiza te motivacije, zdi pa se, da igra poleg lakomnosti in želje po višjem družbenem položaju pomembno vlogo tudi strah, strah pred zaoznanjem, obubožanjem, pred napačnimi odločitvami, bojazen da dogajanja ne bo moč obvladovati. Strah je gotovo dejavnik, ki spodkopava zdravje sodobnega človeka in mu priskrbi visok arterijski pritisk, napake na ledvicah, srčno kap in podobne težave. Strah in hitenje jemljeta človeku njegove bistvene lastnosti. Ena od njih je sposobnost razmišljanja, razglabljanja. Kot sem razložil v svojem delu "Innate Bases of Learning" je pri skrivnostnem procesu nastajanja človeka odigralo odločilno vlogo prav dejstvo, da je človek, ki je radovedno raziskoval svoje okolje, nekega dne tudi samega sebe vzel za predmet raziskovanja.

Že dejstvo, da je tudi otipavajoča in čuteča dlan postala poleg otipanih in zgrabljenih predmetov del zunanega sveta, je moralo sprožiti nove miselne povezave z epohalnimi posledicami. Človek, ki se še ne zaveda lastnega jaza, ne more

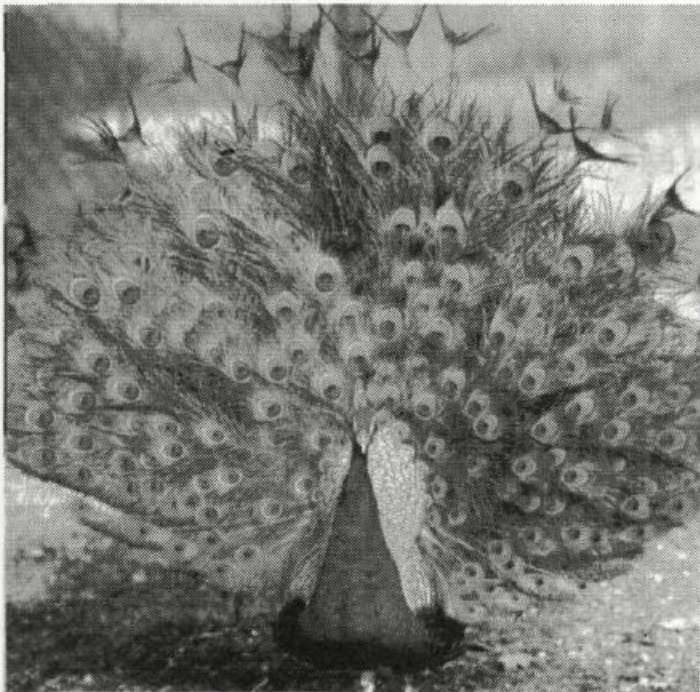
razviti pojmovnega razmišljanja, jezika in moralne odgovornosti. Po drugi strani pa se bitje, ki o sebi neha razmišljati, spravlja v nevarnost, da izgubi vse te specifično človeške lastnosti. Ena najslabših posledic nenehnega hitenja je očitna nesposobnost sodobnega človeka biti sam s seboj, pa čeprav le za kratek čas. Človek se izogiba vsakemu trenutku razmišljanja o sebi, kot bi se bal, da bi mu trenutek samorefleksije pokazal svojo nelepo podobo, podobno tisti, ki jo je v romanu Slika Doriana Graya opisal Oscar Wilde. Za obsedenost s hrupom, ki je ob siceršnji neurasteniji modernega človeka naravnost paradokсна, ni druge razlage kot da mora sodobno človeštvo nekaj v sebi prepiti, preglasiti. Tako sva med sprehodom po gozdu z ženo nekoč zaslišala bližajoče se hreščanje radijskega sprejemnika, ki ga je na prtljažniku vozil mladi kolesar. Moja žena je tedaj pripomnila: "ta se boji, da bi slišal ptice." Mislim, da se je v resnici bal, da bi za trenutek srečal

samega sebe. Zakaj bi sicer tudi intelektualno zahtevni ljudje bebastim televizijskim reklamam dajali prednost pred druženjem s samim seboj? Prav gotovo samo zato, ker jim televizija pomaga izogniti se samorefleksiji! Ljudje torej trpimo zaradi živčne in duševne obremenjenosti, ki nam jo nalaga medčloveško tekmovanje. In kljub temu, da nas že od otroštva vzgajajo, da vidimo v vsakem, še tako blaznem razrastu tekmovanja dokaz napredka,

sije priganjajoči strah najjasneje iz oči tistih, ki so najbolj napredni in uspešni. In tiste, ki so najbolj sposobni in ki gredo najbolj "v korak s časom" najprej pobere srčna kap. Tudi če bi zemljino prebivalstvo ne naraščalo več tako hitro, bi že samo gospodarsko tekmovanje človeštva s samim seboj zadostovalo za njegovo uničenje. Vsako krožno dogajanje s pozitivno povratno zvezo pelje prej ko slej v propad, dogajanje o katerem tukaj teče beseda, pa jih vsebuje celo več. Razen tržno naravnane intraspecifične selekcije, ki zahteva vedno hitrejši ritem dela, nas prizadeva še drugo nevarno dogajanje, proces na katerega je v svojih knjigah že nekajkrat opozoril Vance Packard in ki ima za posledico stalen porast človekovih potreb. Vsak proizvajalec želi zvišati potrebe kupcev po njegovih proizvodih, številne "znanstvene" institucije se zato ukvarjajo izključno s vprašanjem katera sredstva uporabljati za doseg tega v bistvu škodljivega cilja. Velika večina potrošnikov je žal dovolj neumna, da se prepusti prijemom, ki jih oblikujejo taki raziskovalci. Nihče se recimo ne upira, ker mora z vsako tubo zobne paste ali z vsako britvico plačati tudi vso ovojnino, ki pogosto stane prav toliko ali celo več kot kupljeni predmet.

Porabništvo in potratnost, ki sta posledica povratno zvezanega stopnjevanja proizvodnje in potrebe, bosta zahodnim deželam, v prvi vrsti ZDA usodna zato, ker njihovo prebivalstvo ne bo več konkurenčno manj razvijenemu in bolj zdravemu prebivalstvu drugih delov sveta. Kratkovidno je spodbujati večno in naporno tekmovanje, ki ljudi duševno in zdravstveno uničuje.

**Prevedel in priredil
Borut Korun**

PRIDIGARJI APOKALIPSE

Shoko Asahara je obseden z drugimi svetovi. Trdi, da je v prejšnjih življenjih vladal kot kralj tistih "nebes", od koder prihajajo neznani leteči predmeti. Zdaj načrtuje ustanovitev "astralnih bolnišnic", kjer bodo uporabljali "astralno medicino iz astralnih svetov". Drugi svet, ki Asaharo najbolj obseda, pa je svet, ki bo nastopil po sodnem dnevu. V svojih govorih svari privrženec sekte Aum Shinrikio, da bo pri zadnji sodbi on njihov zagovornik - in le če bodo podvojili zaupanje v njegove nauke, jih bo lahko rešil pred apokalipso.

Cep rav Asahara zanika vpletenost v nedavno zastrupitev s plinom na tokijski podzemni železnici, pa ne bi bilo prvič, da bi kak pridigar apokalipse na tak način dokazoval svoj prav. Eden zadnjih primerov je bil masovni samomor članov švicarske frakcije sekte Sončni tempel leta 1994, ko je duhovni vodja kulta svoje ovčice popeljal v samouničenje. Tokijska zastrupitev nakazuje nove smernice - raje masovni napad na zunanji svet kot žrtvovanje vernikov. Proučevalci kultov so takšen silovit preobrat pričakovali že nekaj časa. Leta 1993 je strokovnjak za terorizem Bruce Hoffman zapisal, da bodo verski fanatiki prvi teroristi, ki bodo razvili orožje za masovno uničevanje. "Religija priskrbi opravičilo," pravi Hoffman. "Če ti bog pravi, da nekaj stori, potem je vse dovoljeno."

Število terorističnih skupin, ki jih vodi prej verska kot politična prenapetost, močno narašča. Leta 1968 nobena od znanih terorističnih skupin ni imela verskih korenin, zdaj jih je takih vsaj ducat, pravi Hoffman - od krščanskih belih supremacistov do mesijskih židov, radikalnih sikhov in fundamentalističnih muslimanov. Motivacija verskih fanatikov ni nabiranje političnih točk, ampak zgolj uničenje celih skupin sovražnikov. S kemičnim in biološkim orožjem so eksperimentirali že pred tokijskim napadom. Leta 1984 so bili člani neke oregonske komune aretirani zaradi poskusa zastrupitve lokalnih solatnih barov s salmonelo. Najresnejše opozorilo do zdaj pa je prišlo leta 1993, ko so radikalni muslimanski napadalci na World Trade Center v New Yorku podstavili bombo, baje napolnjeno s cianidom, ki naj bi zastrupil stavbo.

Načrt je spodletel - po mnenju nekega newyorškega sodnika - zato, ker naj bi cianid pri eksploziji izhlapel.

Sekte, ki napovedujejo novo dobo, so morda posebej nagnjene k nasilju zato, ker verjamejo, da jim bo katastrofalna vojna ali pa naravna nesreča odprla vrata v paradiž. "Vse sekte imajo ta občutek nujnosti," pravi Marcia Rudin iz mednarodnega izobraževalnega programa o kultih. Sekte, ki so napovedovale konec sveta, so bile v ZDA najbolj v razmahu v 19. stoletju. Nekatere od njih imajo še danes svoje mesto med pomembnejšimi verskimi skupinami, druge pa so končale pri nasilju: Jim Jones je leta 1978 v Gvajani svoje pristaše povedel v skupni samomor, pred dvema letoma pa se je David Koresh skupaj s svojo sekto žrtvoval po spopadu z zveznimi agenti v Teksasu.

Bolj ekstremističnim sektam je skupen avtoritativni stil - svoje učence izolirajo in njihovo predanost in vztrajnost izpostavljajo vedno težjim preizkušnjam. "To je zelo učinkovito orodje za manipulacijo z mišljenjem," pravi Rick Ross, ki dela za starše otrok, ki so se pridružili kaki od sekt. "Tako Koresh kot Asahara sta sama začela ustvarjati temna okolja, ki sta ga poprej napovedovala; izpolnila sta svoje lastne prerokbe." Eden od Asaharinih mnogih ameriških privrženecv, študent kolumbijske univerze David Bower vztraja, da "Asahara ne govori 'Pripravite se, da boste umrli', ampak

'Pripravite se na smrt' - in med tem dvojim je razlika." Poudarja tudi, da je Asahara na japonskem zgradil atomska zaklonišča in dodaja: "Mi nameravamo preživeti."

Aum se je pojavila v poznih osemdesetih, ko je na Japonskem na leto "pognalo" kakih sto novih verskih sekt in kultov. Zdaj je širom države že več kot 180.000 verskih skupin, ki predstavljajo alternativo starima shinto in budistični veri ter tako imenovanim novim religijam kot je Nichiren Shoshu budizem, ki izvira iz predvojnega obdobja in je zdaj ena največjih japonskih budističnih sekt. Njeni pripadniki sledijo naukom Nichirena, meniha iz 13. stoletja, in pobožno prepevajo lotusovo sutro, eno osrednjih del budizma. Njihova posvetna organizacija, Soka Gakkai, je postala eden japonskih najvplivnejših političnih lobijev. Na Japonskem ima 8 milijonov članov, 1,3 milijona jih živi drugje po svetu, poleg tega obvladuje tudi pravo cesarstvo založništva in nepremičnin. Njena vplivnost pa je vzbudila kritiko zaradi brisanja meje med cerkvijo in državo.

Verske skupine, ki so se pojavile v osemdesetih, nimajo takih razsežnosti kot prej omenjena sekta. Ponavadi gre za male in nekontroverzne organizacije kot je na primer Družba bele svetlobe, katere člani razodevajo svojo brezmejno ljubezen s tem, da po vrsti prepevajo imena vseh narodov. Bolj zlovesče, vendar le po tonu, so organizacije, ki napovedujejo konec sveta. Ena takih je Znanost človeškega veselja, ki izdaja knjige kot je "Nostradamusova zastrašujoča razkritja". Nekateri japonski starši najemajo ljudi, ki naj bi rešili njihove otroke iz skupin, obdolženih izvajanja močnih pritiskov na rekrute - med te spada tudi Aum Shinrikio. Vendar pa je le ena od sekt zaznamovana z nasilno tragedijo. Leta 1986 je šest žensk, članic sekte Prijatelji življenjskega cikla, naredilo samomor v upanju, da bodo tako sledile svojem nedavno umrlemu vodji v posmrtno življenje.

Delovanje takih verskih skupin lahko v prihodnosti postane še bolj nepredvidljivo, "saj se bliža leto 2000," pravi Hal Mansfield, strokovnjak za alternativne religije. "Obeta se nam divja dirka, kajti uporabili bodo vsako tehnologijo, ki bo na razpolago." Preiskovati vse skupine, ki napovedujejo konec tega sveta, bi bilo nemogoče (samo v ZDA jih je čez tisoč) in oblastem ne preostane drugega kot čakati - in ne bo jim treba prav dolgo.

Članek je izšel v ameriški reviji Newsweek 3. aprila letos prevedla in priredila Tina Verovnik

MIHAELA STRUHAK

JUŽNOTIROLSKO VPRAŠANJE

Južnotirolsko vprašanje se je v javnosti prvič pojavilo leta 1915 ob podpisu Londonskega sporazuma, ki je Italiji za vstop v prvo svetovno vojno na strani antante obljubil predele Hrvaške in Slovenije, pa tudi južno Tirolsko, ki je bila prej vedno del nemškega etničnega ozemlja.

Če se lotim najprej obrazložitve geografsko-historičnih terminov, lahko začnem z obdobjem pred prvo svetovno vojno, ko so Tirolsko delili na tako imenovano nemško Tirolsko in na Welschtirol, ki se teritorialno skoraj popolnoma ujema z današnjim Trentinom. Po podatkih avstrijskega uradnega ljudskega štetja leta 1910 pa je jezikovna meja segala še bolj južno.

Področje, ki so ga pred sklenitvijo Londonskega sporazuma zahtevali Italijani zase, je imelo leta 1910 18.6 odstotkov (84.447) prebivalcev z nemškim in 81.4 odstotke (370.963) prebivalcev z italijanskim občevelnim jezikom. Na področju, ki ga je leta 1919 dobila Italija, in je zajemal znatno večji delež kot zahteve pred prvo svetovno vojno, pa so večinsko prebivalstvo predstavljali Nemci, zlasti še v večjih mestih kot so Bozen - Bolzano, Bruneck - Brunico, Meran - Merano in Schlanders - Silandro. O tem, da so imeli Nemci na tem področju precejšnjo večino, ne more biti nobenega dvoma. To je potrdilo tudi italijansko ljudsko štetje leta 1921, ki je naštel 202.400 Nemcev, 20.300 Italijanov in 9 900 Ladincev.

LONDONSKI SPORAZUM

Italija je bila ob izbruhu prve svetovne vojne 1914 povezana z Avstro-ogrsko in Nemčijo. Ta trozveža je obvezovala pogodbenice članice samo v primeru, če bi bile napadene, ne pa tudi v primeru, da same igrajo vlogo napadalca. Ob izbruhu prve svetovne vojne je Italija sklenila, da ostane nevtralna. Italijani so smatrali, da so upravičeni do kompenzacij na Balkanu (Albanija, Dalmacija), čeprav so svoja upanja usmerjali samo in le na Trentino in Istro. Avstro-ogrska se je dobro zavedala italijanskih namer po razširitvi ozemlja in tudi poteze, da bo svojo nevtralnost prodala na račun razširte ozemlja.

Italijanski veleposlanik v Londonu je začel s pogajanjem in zahteval vojaško in mornariško konvencijo, južno Tirolsko do Brennerja, grofijo Goriško in Gradiško, celotno Istro do Kvarnerja z

otoki in Dalmacijo do Neretve z izjemo Dubrovnika in Kotorja, priznanje italijanske zasedbe Valone z otokom Sase-no in že začasno zasedene otoke na Dodekanezu. Zahtevali so še določen del Turčije, v kolikor bi prišlo do delitve turškega ozemlja, ter sodelovanje pri delitvi nemških kolonialnih ozemelj. Z določenimi popravki, ki Italiji potem niso zagotovili Splita in dela Dalmacije, je bila pogodba sklenjena 25. aprila leta 1915. Italija se je zavezala, da bo v času enega meseca stopila v vojno na strani antantnih sil, istočasno pa je navidezno nadaljevala tudi s pogajanjem z Avstro-ogrsko in ji predložila zahteve po njenem ozemlju.

PROCESI ITALIJANIZACIJE

Leta 1919 je Italija dobila po podatkih ljudskega štetja iz leta 1910 pod svojo državno oblast na novo 269 022 Nemcev, 323 549 Slovencev, 147 459 Hrvatov, 19 578 Ladincev in 4 824 prebivalcev ostalih narodnosti. V letih demokratske Italije, 1919 - 1922, je ta kazala voljo do pravičnega reševanja manjšinskih vprašanj. Toda že v tem času se je začela italijanizacija južne Tirolske. Zavrtnjena je bila zahteva, da bi bili južni Tirolci oproščeni služenja vojaškega roka, začel pa se je tudi boj okoli južnotirolskega nemškega šolstva.

Ob nastopu fašistov je Ettore Telomeio predložil program, ki se je ob izvajanju italijanizacije v celoti uresničil.

Program je zajemal:

1. Združitev Trentina in južne Tirolske v eno provinco.
2. Imenovanje italijanskih občinskih sekretarjev.
3. Revizija državljanstev.
4. Otežitev potovanj in ustvarjanje komplikacij pri izdaji dovoljenj za bivanje nemških tujcev (turistov) na ozemlju južne Tirolske.
5. Preprečitev doseljavanja Nemcev na ozemlje južne Tirolske.
6. Revizija ljudskega štetja.
7. Uvedba izključno italijanskega uradnega jezika.

8. Odpustitev nemških uradnikov ali njihova premestitev v ostale italijanske province.

9. Ukinitvev nemške zveze.

10. Ukinitvev "Alpenverein".

11. Ukinitvev dnevnika "Der Tiroler".

12. Italijanizacija nemških krajevnih imen.

13. Italijanizacija napisov na javnih ustanovah.

14. Italijanizacija cestnih oznak.

15. Italijanizacija "ponemčenih" družinskih priimkov.

16. Odstranitev javnega spomenika Waitherju von der Vogelweideju iz Bozna.

17. Okrepitev orožniških enot.

18. Olajšave priseljenim Italijanom pri pridobitvi zemljišč na ozemlju južne Tirolske.

19. Podpiranje nezainteresiranosti tujine do južne Tirolske.

20. Ukinitvev nemških bank, ustanovitvev italijanske zemljiško-kreditne banke.

21. Ustanovitev mejnih carinarnic v Sterzingu in Toblachu.

22. Velikodušno podpiranje italijanskega jezika in kulture.

23. Ustanovitev italijanskih otroških vrtcev in osnovnih šol.

24. Ustanovitev italijanskih srednjih šol.

25. Strog nadzor nad visokošolskimi diplomami, pridobljenimi v tujini.

26. Ustanovitev italijanskega študijskega inštituta za južno Tirolsko.

27. Sprememba obsega brixenske škofije.

28. Uvedba italijanščine kot sodnega jezika.

29. Nadzor nad trgovsko zbornico in kmetijskimi ustanovami.

30. Železniški projekti: Milano - Mals, Veldin - Brenner, Agordo - Brixen.

31. Povečanje števila vojaštva na ozemlju južne Tirolske.

Tako so že leta 1927 vzpostavili enotno provinco iz obeh delov Tirolske, ki sta bili po letu 1919 priključeni Italiji. Namestili so tudi pokrajinske prefekte, ki so opravljali vlogo nadzornikov samoupravnih oblasti s strani države. Spomladi leta 1923 so namestili topografske napise ter napise na javnih, upravnih, sodnih in drugih ustanovah samo v italijanščini. Jeseni 1923 je italijanščina na podlagi prefektovega dekreta postala uradni jezik. Posledica tega je bila, da so odpustili uradnike neitalijanske narodnosti, ki niso bili večji italijanščine, na njihova mesta pa so namestili priseljene italijanske uradnike. Jeseni leta 1925 je postala italijanščina

BORUT OSONKAR

PROTI RASIZMU = PROTI NACIONALIZMU

Če je vseeno, kakšne rase je človek, potem tudi njegova narodnost ne more igrati vrednostne vloge. Ali drugače, antirasizem mora pomeniti tudi antinacionalizem.

Leto 1995 je leto strpnosti, že od lani pa teče kampanja proti rasizmu, šovinizmu in vsakršni obliki nestrpnosti.

V Sloveniji borba proti rasizmu nima smisla, ker rasizma pri nas ni. Pač ni nebelih ras, na katerih bi se pasel. Res, da obstaja latentni rasizem, ki pa ni zaskrbljujoč. Odkrijete se šele v stiku s kakšnim Irčanom, Kameruncem ali podobnimi "ostanki" šolskega režima prejšnje države. Vsekakor premalo, da bi prišli v (anti)čne statistike te ali one humanitarne organizacije. Z nacionalizmom so mahneni na nacionalizem. Namesto da bi ga razumeli kot simpatično kulturno antropološko značilnost, ga udejanjajo kot politično, politikantsko ali še huje, kot državljansko držo. Narodnost se varljivo enači z državljansko pripadnostjo. Nacionalizem in njegova radikalnejša različica - šovinizem zmeraj živita na račun drugega nacionalizma, zato je konflikt neizbežen. Dokazi so takoj za zahodno in južno državno mejo. V italijansko- in hrvaško-slovenskem sporu ne gre za oživele ostanke zgodovinskih početij, temveč za brušenje novih nacionalnih identitet eno ob drugo in za domnevne krivice do starejših nacionalnosti. Težave nekaj tisoč ljudi in desetine kvadratnih kilometrov površin se dramtizirajo v fatalistične nacionalne usode, namesto da bi se reševale čustveno in politično brezbarvno.

Dosledni v razmišljanju o ločevanju po človeških lastnostih moramo rasizmu in nacionalizmu dodati še druge sorte diskriminacij. Na primer tiste na podlagi spola ali spolne usmeritve, seksizmi vseh različic torej. Diskriminacije se s tem ne nehajo, celo toliko jih je, da bi jim, sploh v tem časopisu, bilo vredno nameniti veliko več oziroma sploh kaj prostora.

Nedavno je eden osrednjih slovenskih dnevnikov objavil anketo, kjer je 609 anketirancev odgovarjalo na vprašanja o lastni strpnosti do drugačnih po kulturi, veri, jeziku, spolni usmerjenosti itn. Dve tretjini vprašanih sta ocenili, da smo Slovenci kot narod strpni, tretjina je bila drugačnega mnenja. Zadnja tretjina najmanj mara Srbe, sledijo pa narkomani, homoseksualci in Hrvati. Lestvica novih kletvic je tukaj. Od sedaj bo najhujša uradna zmerljivka "ti si Srb", sledila bo grozljiva "mama ti je narkoman" in "ata ti je toplovozar", na četrtem mestu pa "želim ti Hrvata za sosedo". Mimogrede, še podatek, da so na devetem mestu nepriljubljenosti z 8,5 odstotki Židje, čeprav so v teh krajih zadnje veje skupine videli odhajati skupaj z napoleonovimi soldati. Približno. Kakšen zgodovinski spomin imajo nekateri! Vsekakor bi morali že ob njihovem odhodu biti zaskrbljeni, kajti pomanjkanje Židov v deželi je ponavadi znak neobetavne ekonomije. Razlog več za strpnost. Židje, vrnite se!

Nestrpnost, ki je anketiranci ne priznavajo, se z narodnostnim (in verskim) ločevanjem ne neha. Po mnenju šestdeset odstotkov

kov vprašanih se istospolni partnerji ne smejo poročati, sedemdesetih odstotkov vprašanih pa ljudem v takšnem zakonu prepoveduje posvojevati otroke. Ob hitlerjanskem odnosu do homoseksualnosti se lahko večina tretjega rajha s kvizlingi vred veselo obrača v grobu. Normalnega človeka pa ima, da bi bruhnil.

Obstaja sončna stran ankete. Na vprašanje, ali bi država morala ukrepati proti pojavom ali gibanjem, ki zagovarjajo rasizem, šovinizem, nestrpnost do tujcev, drugače mislečih itd., je triinšestdeset odstotkov odgovorilo, da naj država to rešuje z demokratičnimi sredstvi, dvajset odstotkov pa, da bi država morala to strogo prepovedati. Nikjer ni bilo napisano, kakšna so demokratična sredstva, vendar ob ministru Šteru in njegovem pogledu na legitimne policijske prijeme, v naši državi kmalu ne bo nobenega nestrpnega več. Vsi različni, vsi enaki. Vsi z mojim očesom.

Manj sončna stran sončne strani je razvidna iz drugačnega branja gornjih odgovorov. Razkriva namreč odiranje akcije in odgovornosti za nestrpnost do nestrpnosti na represivni del države. Značilno je, da se policija ukvarja samo s posledicami. Vzroki so druge. Eden je naveden zgoraj, gre za enačenje državljanske in narodne identitete. Drugi bi lahko bil politično vnovčljiv čustveni naboj, ki ga vsebuje nova slovenska identiteta in ga s pridom izkoriščajo novopečeni rešitelji vseh vetrov in dolin. Sploh je z novo slovensko identiteto problem. Nima jasno oprijemljive in enotne tradicije. V prejšnjem režimu jo je nadomeščala floskula bratstva in enotnosti, pred njim jo je popacala državljanska vojna, čas pred prvo vojno pa je že izjemno daleč. Danes jo na hitro in ob vsaki priložnosti poskušajo krojiti drugorazredni mediji in tretjerazredni politiki.

Kar 80 odstotkov anketiranih je na vprašanje, katere pravice bi priznalo slovenskim državljanom neslovenskega rodu, soglašalo s pravico do šolanja v lastnem jeziku, 44 s pravico ustanavljanja lastnih medijev, petina pa z ustanavljanjem političnih strank. Deset odstotkov meni, da jim država ne bi smela podariti nobene od naštetih pravic. Razen desetih odstotkov kar pomirjujoče. Ob tem bi se v grobu veselo obrnil antifašistični del borcev druge vojne.

Zato je razumljivo, da so Združeni narodi leto 95 razglasili za leto strpnosti, v okviru Sveta Evrope pa teče akcija Vsi drugačni, vsi enakopravni. V okviru Sveta Evrope smo tudi pri nas doživeli teden "umetniškega" boja proti rasizmu in nestrpnosti, po Evropi pa se bo dogajalo še kaj več. Med drugim bodo po Okcidentu vozili posebni vlaki mladih, poleti pa bo organiziran festival v Strasbourgu. Več lahko izveste na naslovu European Youth Campaign, Council of Europe, F-67075, Strasbourg.

BOŠTJAN RESINOVIČ

HALO, TU RAČUNALNIK, KDO TAM?

Dejstvo je, da sposobnosti računalnikov rapidno naraščajo in da je danes mogoče na poceni domačem računalniku počenjati stvari, ki so jih včasih zmogli le kot soba veliki stroji ali pa še ti ne. Hkrati pa rastejo tudi potrebe in predvsem želja po enostavni in hitri izmenjavi podatkov med računalniki, ki vse bolj postaja takšna nuja, da je še tako sposobnim, izoliranim (stand-alone) računalnikom praktično odklenkalo.

Na srečo pa to ni nikakršen problem. Poglejmo, kaj je potrebno storiti, oziroma kakšne so možnosti za povezovanje dveh oddaljenih računalnikov med sabo.

Osnovni problem je v različnosti strojev, ki onemogočajo neposredno povezavo brez dodatnih komplikacij. Njegovo premoščanje omogoča OSI (Open System Interconnections) model, katerega osnovna ideja je, da je potrebno ponuditi možnost za komunikacijo med računalniki katerega koli proizvajalca, ne glede na strojno opremo ali operacijski sistem. V ta namen definira sedem nivojev: aplikacijskega (application layer), predstavitvenega (presentation layer), sejnega (session layer), transportnega (transport layer), mrežnega (network layer), podatkovnega (data link layer) in fizičnega (physical layer). Podatek mora na računalniku, ki oddaja, preiti vse nivoje od aplikacijskega do fizičnega, na računalniku, ki sprejema, pa v obratni smeri od fizičnega do aplikacijskega. In kako sta dva toliko oddaljena računalnika, da ju ne moremo priljučiti v skupno lokalno mrežo, med seboj povezana?

Standardi za povezavo spodajo v fizični nivo, ki je za posameznega uporabnika pravzaprav edini viden, zato si ga oglejmo malce bolj podrobno.

VRSTE LINIJ

Osnovni prenosni medij še zmeraj ostaja takšen ali drugačen kabel (lahko optični), čeprav je možna tudi brezžična povezava. Zato je uporabnik vezan

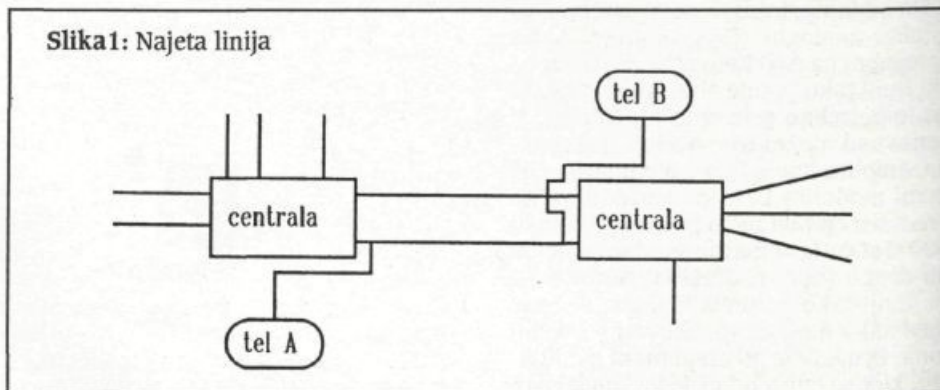
na Telecom ali podobno pooblaščen organizacijo, kakor jo pač v konkretni deželi imenujejo, kajti nihče drug nima pravice polaganja kablov čez tuje zemljišče. Uporabnik ima pravzaprav dve osnovni možnosti: lahko uporabi navadno telefonsko linijo ali pa najame posebno. Druga opcija zahteva večje začetne stroške, a se ob velikem prometu izplača, saj je cena, ki jo zaračunava pošta, konstantna ne glede na količino prenesenih podatkov. Velika prednost je tudi kapaciteta, ki jo uporabnik ob vlogi za najem specificira, pošta pa jo tako ali drugače zagotovi. Če ni prevelika in če so že obstoječe telefonske linije dovolj kvalitetne, je možno uporabiti kar te.

Vse, kar mora pošta narediti, je speljati linijo mimo central in tako z minimalnimi stroški za dodatno opremo, ki to zagotovi (galvanski členi, radioreleji ...), vzpostaviti neposredno povezavo.

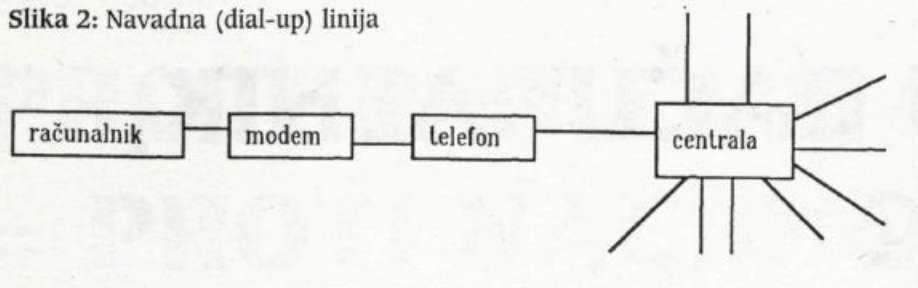
Dostikrat pa je zahteva po hitrosti prenosa večja (recimo nekaj Mbitov/s) od tiste, ki jo nudijo standardne telefonske linije, zato je potrebno polagati nove kable. Cena najete linije je odvisna od kapacitete, ne pa tudi od dolžine, razen v primeru optičnih vlaken, kjer vsak novi meter pomeni podražitev. Poleg visoke cene in, jasno, padanja kvalitete linije z dolžino, je glavna slabost te možnosti njena omejenost, saj omogoča komunikacijo le med dvema računalnikoma, ki ju spaja najeta linija.

Uporaba že obstoječih, povsem navadnih telefonskih linij pa omogoča uporabniku poklicati poljubno številko in tako povezati njegov računalnik z vsakim, ki ima na drugi strani žice kjer koli na svetu potrebno opremo.

Slika 1: Najeta linija

Slika 2: Navadna (dial-up) linija

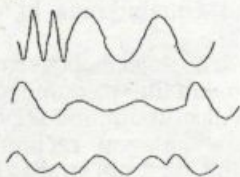

Slaba stran pa je seveda dosti nižja kapaciteta. Trenutna zgornja meja pri analognih telefonskih omrežjih je 28800 bitov/s, v praksi pa celo dosti manj, kajti kvaliteta linij je za takšno hitrost dostikrat prenizka. Kljub temu je to danes za navadnega smrtnika še zmeraj optimalna varianta, kajti začetni strošek je le nakup modema, kasneje pa mora samo paziti, da ne dobi prevelikega računa za telefon. Vse računalniške komunikacije na ta način se namreč obračunavajo po tarifah, ki veljajo za telefonske pogovore.

MODULIRANJE SIGNALA

Ker je namembnost telefona prenašanje človeškega govora, ki je analogen in ker je računalniška komunikacija digitalna, računalnika ni mogoče direktno obesiti na linijo. Iz teorije sicer sledi, da je mogoče digitalni signal s Fourierjevo analizo razbiti na neskončen spekter sinusoid, kar da analogen signal. Vendar je telefonski govorni kanal omejen na frekvenčni pas od 500 - 3600 Hz, pri drugih frekvencah pa pride do velikega dušenja, zaradi katerega bi bil signal na sprejemni strani preveč popačen.

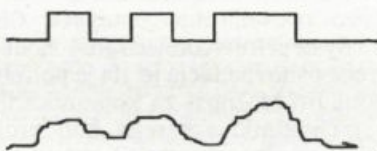
Slika 3: Signal na oddajni in sprejemni strani ob uporabi Fourierjeve analize

Na oddajni strani je zato potreben digitalno-analogni (D/A) konverter, na sprejemni pa A/D konverter. Po telefonski liniji tako potuje analogni signal, ki ga je potrebno primerno modulirati. V osnovi so možni trije načini: frekvenčna, amplitudna in fazna modulacija. Pri fazni modulira D/A konverter binarno vrednost ena na neko frekvenco v pasu 500-3600 Hz, binarno vrednost nič pa na drugo (npr. 1000Hz=1, 800Hz=0). Po liniji tako potujeta signala, ki ju je med sabo mogoče razlikovati po višini tona. Drugače je pri amplitudni modulaciji, kjer se enica od ničle loči po jakosti

piska in še drugače pri najhitrejši od osnovnih treh, fazni, kjer obrat faze pomeni spremembo iz ene od obeh vrednosti v drugo.

Slika 4: Frekvenčna, amplitudna in fazna modulacija

MODEMI

Spremembo iz digitalnega signala v analognega in na drugi strani linije nazaj v digitalnega opravljajo modemi, brez katerih v analognih telefonskih omrežjih torej ne gre (najete linije pri tem niso izjema). Modema se morata pred prenosom podatkov dogovoriti, kako bosta komunicirala oziroma natančneje, kateri standard bosta uporabila. Standardov je več kot deset, pri vsakem pa je določena hitrost komunikacije (standardne vrednosti so 300, 1200, 2400, 4800, 9600, 14400, 19200 in 28800 bitov/s) in način modulacije. Določeni so tudi standardi za korekcijo napak in kompresiranje podatkov, ki pa že spadajo v višje nivoje OSI modela.

Možni sta asinhrona in sinhrona komunikacija. Ne da bi se spuščali v podrobnosti povejmo le, da v grobem velja, da asinhrono modeme uporabljamo na navadnih, sinhrono pa pretežno na najetih linijah in da je glavna razlika v tem, da prvi

zaradi nesinhroniziranega delovanja zahtevajo več dodatnih kontrolnih bitov za uspešno komunikacijo od drugih, kjer se modema sinhronizirata, čas oddaje in sprejema je torej predviden, potrebne je manj redundantne informacije, hitrost prenosa pa je zato večja.

DIGITALNA TELEFONIJA

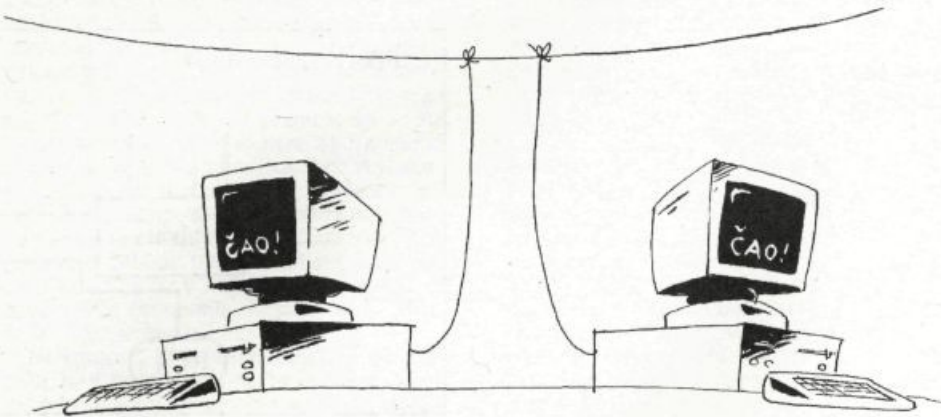
Potrebo po modemih torej narekuje narava telefonskih linij, ki so v osnovi namenjene za prenos govorne, torej analogne informacije. Ker zadnje čase toliko slišimo o digitalni telefoniji pogledajmo, kaj prinaša za računalniško komunikacijo.

Ideja je preprosta. Namesto analognih linij je možno uvesti digitalne, ki so računalnikom pisane na kožo, pošta pa mora zagotoviti pretvorbo človeškega govora v digitalni signal, ki se nekje na drugi strani spet pretvori v analognega in tako podpira osnovni namen telefonije: človeško verbalno komuniciranje. Modulacija tu poteka ravno v obratni smeri, rečemo pa ji Pulse Code Modulation (PCM). Standard od kanala za prenos PCM signalov zahteva podporo frekvenčnemu pasu od 0 do 4000Hz. Za analogizacijo digitalnega signala je slednjega potrebno vzorčiti z dvakrat večjo frekvenco od najvišje, torej 8000 krat na sekundo. Praksa je pokazala, da je za uspešen prenos govora dovolj prepoznavati 256 nivojev amplitud, te pa predstavimo z osmimi biti. Izračun kaže, da mora biti kapaciteta takega kanala 8000 x 8, torej 64000 bitov/s, kar omogoča precej hitrejšo računalniško komunikacijo kot na analognem omrežju.

A za računalniško komunikacijo brez modemov po digitalnem omrežju niso dovolj le digitalne centrale, do katerih peljejo analogne linije. Do digitalizacije mora priti že v telefonu. Takšen način delovanja imajo ISDN (Integrated System Data Network) priključki, ki pa jih je zaenkrat pri nas mogoče videti le v okviru kakšne sejemске demonstracije.

Dokler torej ne dobite takšnega priključka, bo vaše okno v svet še zmeraj pogojeno z modemi, ki pa so verjetno tako ali tako bolj poceni, kot bodo prvi ISDN priključki.

Bomo videli.

CATHERINE DOLD:

SVET GENETSKEGA TESTIRANJA

Kmalu bomo lahko izvedeli, če nam je v prihodnosti usojeno trpeti zaradi kakršne koli hude bolezni. Vendar, ali bi to radi vedeli vnaprej?

Kdo od nas si še ni kdaj zaželel, da bi imel kristalno kroglo, ki bi mu napovedala, kdaj se bo zaljubil, dobil sanjsko službo? A kaj, če bi mu napovedala, da bo morda čez leta resno, morda celo usodno zbolel? Ali bi še hoteli vedeti, kaj skriva prihodnost?

Carolyn Forrest in njene sestre so se morale pred kratkim soočiti prav s takim vprašanjem. Že dolgo časa so vedele, da so po njihovi družini razsajale različne oblike rakastih obolenj. Babica jim je umrla zaradi raka na jajčnikih, mati zaradi skrivnostne vrste raka na slepem črevesu, mnogo drugih žensk iz družine pa zaradi raka na dojkah. Večinoma so umirale mlade, v svojih štiridesetih ali petdesetih.

Ko so dorasle in načrtovale svoje otroke, so si pobleže ogledale zgodovino bolezni v družini. Soočene so bile z dejstvom, da verjetno obstajajo dedni razlogi za vse te bolezni in očitno je v družini generacijo za generacijo pustošil gen, ki je povzročal rakasta obolenja. Dolgo časa jim ni znal nihče povedati, katera od njih ima v sebi izdajalski gen, niti tega ne, če tak gen sploh obstaja.

Potem sta dve izmed njih, Sandra in Denise, ugotovili, da imata raka na dojkah. Končno jim je zdravnik, ki je raziskoval njihovo družinsko deblo, pisal: "Zdaj se je med znanstveniki pojavilo mnenje, da vendarle obstaja enoten gen, ki povzroča raka na dojkah in jajčnikih." Doktor jim je zdaj lahko povedal, katera od njih ga nosi. Pa so še hotele vedeti?

Enako vprašanje si je morala pred kratkim postaviti tudi Ellen Nolan, petindvajsetletna bolniška sestra. V njenem primeru bi bile možne posledice še bolj uničujoče. V njenem družinskem deblo je bil skrit gen, ki povzroča Huntingtonovo bolezen (HD), v skrajnih primerih usodno motnjo, za katero je značilna huda izguba fizičnih in duševnih zmognosti. Simptome je sicer z zdravljenjem mogoče blažiti, vendar zanjo ne obstaja zdravilo. Ellen je vedela, da obstaja možnost, da je podedovala ta gen po očetu, a prav tako je vedela, da se bolezen zelo ve-

rjetno ne bi pojavila še vrsto let. Čeprav si je vedno želela mnogo otrok, se je začela spraševati: naj imam vsaj enega otroka, ali pa naj grem najprej na testiranje in ugotovim, če bom morda tudi jaz prenesla usodni gen na svoje otroke?

Ugibanje o svoji usodi vsem tem ženskam ni več stvar, ki bi si jo želele. Vsaka od njih ima za sabo težko odločitev, ko se je morala odločiti, če naj se posvetuje s posebnim svetovalcem za genetiko in tako ugotovi, koliko ji bodo geni spremenili življenje. Že v naslednjih letih bomo morda imeli vsi prav neverjetne možnosti: lahko bomo izvedeli, če imamo genetske zasnove, ki bi povzročile raka na črevesju, Alzheimerjevo bolezen ali pa kako drugo od tisočih bolezni.

Poleg praktičnih skrbi - ali naj maturiramo, se poročimo, imamo otroke - nam bo novo obdobje genetskega testiranja prinašalo tudi strašljivo vprašanje: ali res hočemo, da bodo tuje brskali po naših zasebnih stvareh? Zavarovalnice, kjer ste zdravniško ali življenjsko zavarovani, bodo presrečne, če bodo lahko izvedele, ali boste v kratkem zboleli. In ali bodo zaročenci kmalu hoteli imeti predzakonske dogovore, ki bi zagotavljali genetsko popolnost? Ali bodo nekatere izmed nas zavrgli kot plevel, s katerim ne bo nihče hotel deliti svoje starosti, imeti otrok?

Testirati ali ne?

Naši osebni genetski kodi - tisoči in tisoči genov v celicah, ki jih podedujemo od staršev - nam določajo barvo oči, las... Mnogi od njih so zadolženi za naše zdravstveno stanje.

Sposobnost, da takšne informacije dekodiramo, ni popolnoma nova. Večinoma poznamo predporodne teste, ki lahko odkrijejo takšne bolezni kot so Downov sindrom, Tay-Sachsova bolezen itd. V zadnjem času so senzacionalna odkritja genov, ki povzročajo različne bolezenske motnje šele pri odraslem človeku. Tako so samo v zadnjih nekaj letih znanstveniki odkrili gene, povezane z več kot štirindvajsetimi boleznimi, med njimi Huntingtonovo boleznijo (HD), ALS (Lou Gehringova bolezen), Alzheimerjev sindrom, osteoporozo, črevesnega raka, mišično distrofijo, adrenoleukodistrofijo in drugimi. Pričakujejo, da bodo kmalu odkrili tudi gene, povezane z visokim krvnim pritiskom in nekaterimi umskimi motnjami. Pri nekaterih od teh bolezni, denimo pri Huntingtonovi bolezni, pomeni prisotnost gena zagotovo obolenje, do katerega bo prišlo prej ali slej. Pri drugih pomenijo samo visoko stopnjo tveganja. Zenske z ge-

nom za raka na dojkah imajo denimo 80 do 90 odstotkov možnosti, da se jim bo bolezen zares razvila.

Znanstveniki obljublajo, da bo znanje o tem, na katerem mestu lahko najdejo določene gene, v končni fazi vodilo k novim, revolucionarnim metodam, kako preprečiti in zdraviti bolezni, ki jih povzročajo. A za enkrat nam lahko našo prihodnost samo napovedujejo.

Bi radi vedeli, kakšna je vaša? Preden je bilo mogoče vedeti, kdo ima gen za Huntingtonovo bolezen (HD), je večina ljudi, pri katerih je obstajala možnost, da tak gen imajo, zatrjevala, da bi se dala testirati. A zdaj, ko je takšno testiranje mogoče, jih je izredno malo izkoristilo to priložnost. Polovica odraslih ljudi je v nedavni raziskavi CNN odgovorila, da ne želijo vedeti, kakšne bolezni jih bodo lahko v prihodnosti napadle.

Svetovalci za genetiko, kakršna je Audrey Heimler, skušajo pomagati pri odločitvi ljudem, pri katerih obstaja možnost, da so podedovali kako bolezen. "Večina tistih, ki se odločijo za testiranje, trdi, da ne morejo več prenašati negotovosti," ugotavlja Heimlerjeva, ki je specialist za Huntingtonovo bolezen. "Nekateri hočejo to vedeti iz praktičnih razlogov, pri načrtovanju otrok ali kariere. Čutijo nenadno potrebo po tem, da bi vedeli, kakšna bo njihova prihodnost, kajti prihodnost si lahko uredijo samo med 'zdaj' in petindvajsetim letom, ko se ponavadi pojavijo prvi znaki bolezni."

Praktični razlogi so imeli veliko težo tudi pri odločitvi Ellen Nolan, da bo šla na testiranje za gen HD. Odločila se je, ker ni hotela tvegati, da bi usodni gen prenesla tudi na svoje otroke. Poskušala si je predstavljati, kaj bi se godilo, če bi imela otroke in potem zbolela. "Nisem hotela, da bi moral moj mož skrbeti zame in še za otroke," pravi. In ko je videla obnašanje pri obolelih sorodnikih, pravi "nisem hotela, da bi imela izpade besa v bližini majhnega otroka in da bi me morali praktično vkleniti."

Ellen je šest mesecev hodila k svetovalki in njena želja po tem, da bi vedela, kaj jo čaka, je bila vsakič večja. "Imela sem sicer še trohno upanjanje", pravi, "a nekaj znotraj mi je govorilo: imaš ta gen." Njena slutnja je bila pravilna.

Ellen pravi, da je sprejela svojo usodo. Naloga genetskih svetovalcev je ravno v tem, da predvidijo, kdo morda ne bi bil sposoben sprejeti takšne pogubne novice in takšnim ljudem predlagajo, naj pridejo na test kdaj kasneje. "Pazimo na tiste, pri katerih opazimo veliko nagnjenost k depresiji in samomoru," pravi Heimlerjeva, ko se spominja

primo mlade ženske, ki so jo testirali preden so bila vzpostavljena merila za svetovalec. Na rezultat preprosto ni bila pripravljena. Potem, ko ga je prešla, so jo hospitalizirali in od takrat dalje doživlja hude depresije. Podobno se je zgodilo z mlado posvojenko, ki je izredno vesela odkrila svojo pravo mater, a le, da bi izvedela, da je njena mati nosilka HD gena in da obstaja takšna možnost tudi pri njej.

Mnogo ljudi se odloči, da *nočejo vedeti*. V primeru usodne bolezni, pravi Heimlerjeva, nekateri raje upajo, da nimajo gena zanj, kot pa da bi napeto pričakovali prve znake bolezni. Ellenina sestra, Connie McCoy, pri kateri je bila verjetnost, da ima gen HD, enako velika kot pri Ellen, se je odločila proti testiranju. "Če se bo zgodilo, da bom zbolela, bom to na koncu že ugotovila," pravi Connie, mati dveh otrok. "Bojim se, da bi se drugače vdala v usodo in ne bi izživila svojega življenja. Če ni nobenega zdravljenja, tudi ni nobenega razloga za testiranje." Ko je opazovala sestro, ki se je odločila za testiranje, je bila njena odločitev še trdnejša. "Videla sem, kako pogubno se je do nje obnašala družina. Bilo je, kakor da bi žalovali."

Vendar obstaja vsaj en dober razlog za testiranje: nekatere druge bolezni, mnoga rakasta obolenja na primer, je mogoče pravočasno odkriti in zdraviti z veliko verjetnostjo, da se tudi dokončno ozdravi. Ljudje, ki vedo, da imajo možnosti, da zbolijo, lahko hodijo na pogostejša opazovanja, da ulovijo zgodnji stadij bolezni, ko jo je mogoče ozdraviti.

Živeti s svojimi rezultati

Čeprav so rezultati testov lahko uničujoči, pa so hkrati tudi prvi korak k temu, da se ljudje naučijo živeti z boleznijo. V študiji, ki so jo opravili med ljudmi z genom HD, ugotavljajo, da so večinoma čutili občutek olajšanja - tudi tisti, ki so zvedeli, da bodo zagotovo zboleli. To, da ne veš, da nisi gotov, je lahko enako uničujoče. Dr. Ken Offit, direktor klinične genetike na centru za rakasta obolenja, nam je citiral študijo s sledečo ugotovitvijo: "Ženske, ki so bile prepričane, da imajo velike možnosti, da obolijo za rakom na dojkah, so bile v tolikšni meri zaskrbljene, da niso bile sposobne opravljati niti učinkovitega samoopazovanja." Rad tudi pripoveduje o mladi ženski, ki je bila tako neodločna, da je zahtevala, naj ji govorijo "samo o dobrih novicah". Svetovalcu je uspelo najti način, da ji je na karseda blag in pozitiven način prikazal njene prave možnosti, da zbolijo za rakom na dojkah, pri tem pa izpustil vse statistične številke, ki bi jo lahko prestrašile. In se ni nikoli vrnila.

Ellen Nolan zdaj sovraži svoje rojstne dneve. Spominjajo jo, da je spet leto bližje bolezni. Vendar pa si je ravno tako pridobila nekakšen notranji mir. "Lažje nadzorujem svoje občutke, zato ker je negotovost izginila," pravi. Z možem sta se odločila, da bosta uživala dokler še lahko, zapravila malo več denarja za oblačila, za počitnice... Mož ji zagotavlja, da ji je popolnoma zavezan. A ker ve, da jo bo verjetno preživel, in ker noče, da bi Huntingtonovo bolezen prenesla na otroke, je zahtevala, da so raje zašili jajcevodne nje kot pa da bi njemu opravili vazektomijo.

Genetsko testiranje torej dostikrat sproži reakcijo, ki daleč presega zgolj vedenje o tem, kakšna bo posameznikova usoda. Odločitev družinskega člana, da opravi test prisotnosti kakega gena, lahko nejevoljne sorodnike prisili, da se soočijo z nečim, česar se izogibali vrsto let. In tudi negativni rezultati niso vedno blagoslov. Deset odstotkov ljudi, ki ugotovijo, da nimajo gena HD ima težave, da se sprijaznijo s tem, ker niso nikoli mislili, da bodo imeli kakšno posebno prihodnost. Mnogi drugi čutijo neznansko krivdo pred brati in sestrami, ki niso imeli takšne sreče, še posebej, če ravno tisti, ki je spodbujal vse ostale k testiranju, edini dobi negativen rezultat.

Svetla plat testiranja

Zakaj torej čutijo znanstveniki potrebo po tem, da bi našli gene, ki določajo našo prihodnost, če tovrstno vedenje povzroča takšno tesnobo? Sami odgovarjajo, da so to samo prvi koraki v povsem novo dobo medicine.

Nekatere ljudi so že zdravili z eksperimentalno genetsko terapijo. Z različnimi sredstvi so jim na mesto njihovih "pokvarjenih" genov v telo vsadili normalne variante istih genov. Rezultati so bili izredno spodbudni, predvsem na področju povečanega holesterola, celične fibroze in problemov z imunskim sistemom. Kaj bodo prinesli takšni poskusi, pa ostaja zakrito.

(Pričujoči članek je, sicer skrajšan, povzet po kanadski reviji MacLean.)

Prevedel in priredil M. Potocco

MARKO ŽERDIN

Izgubljanje oporne točke

V tem članku se bom ukvarjal s problemom izgubljanja "trdnih tal", ki se je v zadnjem stoletju vzporedno vršil v filozofiji in v znanosti. Zadevo bom poskušal osvetliti iz zornega kota fizike, ki velja za temeljno naravoslovno znanost, poskušal bom nakazati posledice njenih odkritij na filozofskem področju, predvsem pa na umiranje tiste ontološke trdnosti, ki je bila značilna za prejšnje čase (t.j. do konca 19. stoletja). Pri obravnavi mi ne bo šlo toliko za kronološko točno prikazovanje dogodkov, temveč za čimbolj jasno in živo slikanje dejanskega mehčanja in izginjanja neke osnovne materialne substance, kot ga je v tem stoletju doživljala znanost.

Oglejmo si začetno stanje, stanje ki je trajalo od konca 17. stoletja dalje. Do približno polovice prejšnjega stoletja je bilo v fiziki vse jasno. Veljali so Newtonovi zakoni, ki so matematično zelo elegantni, simetrični in deterministični, kar pomeni, da so iz stanja vesolja v poljubnem trenutku lahko povedali stanje za poljubni trenutek v preteklosti in prihodnosti. Vsi fizikalni zakoni so bili invariantni na Galilejevo transformacijo, to je prehod iz poljubnega nepospešnega opazovalnega sistema v katerega koli drugega. Tako po rezultatih poskusov v laboratoriju na ladji, ki pluje po mirnem morju, ne moremo ugotoviti, ali se ladja giblje ali ne. Tudi žogica, ki si jo mečemo na vlaku, se bo obnašala popolnoma enako, kot če bi stali na trdnih tleh ob progi, seveda le do naslednje postaje. Seveda je bilo veliko pojavov, ki niso bili eksplicitno razloženi, vendar se je to dejstvo razlagalo z računsko zahtevnostjo, tako da je bila rešitev teh problemov le še vprašanje časa, na formalni ravni pa je bilo vse jasno. Atomi so bili zelo majhne biljardne kroglice, ki se vsepepke zaletavajo in se pridno odbijajo, energija se je lepo ohranjala, masa pa je bila tako ali tako nedotakljiva. Še najbolj dramatična razprava se je odvijala pri obravnavi svetlobe, vendar je bilo v času, ko se začenja naša zgodba, svetloba že dokaz valovne narave; širila se je po sredstvu, ki so ga imenovali eter in je bila povsod in v vsem ter je predstavljala nek absoluten, referenčen, zares mirujoč opazovalni sistem, in vse je bilo lepo.

To dvestoletno idilo je leta 1873 pokvaril Maxwell s svojo elektrodinamiko. Njegove enačbe, katerih predvidevanja so se sicer odlično skladala z rezultati merjenj, naenkrat niso bile invariantne na Galilejevo transformacijo, ki je veljala za univerzalni test veljavnosti vseh fizikalnih zakonov. Ta nova teorija je namreč napovedovala enako hitrost svetlobe v vseh nepospešnih opazovalnih sistemih. To je seveda pomenilo smrt teorije o etru, kar pa ni bila tako enostavno sprejemljiva hipoteza, zato je sledilo obdobje mrzličnega iskanja rešitve, ki bo novonastale situacijo razložila in lepo pospravila v predalčke že dvesto let splošno priznane in ničkolikokrat dopolnjene strukture znanosti. Kot rešitev se je ponudila teza, da veljajo Maxwellove enačbe le v sistemu, ki miruje glede na eter. Vendar se je upanje znanstvenega sveta tokrat izjalovilo. Michelson, Morley in Miller so namreč pri poskusu meritve hitrosti svetlobe glede na eter ostali praznih rok. Čeprav so meritve počasi zelo izboljšali, je bil rezultat še vedno enak nič. To je pomenilo, da verjetno etra sploh ni in da veljajo enačbe elektrodinamike v vseh nepospešnih sistemih. V znanstvenem svetu je zavrelo.

Neobstoj etra, preprosto povedano, pomeni to, da ni v vesolju nobene oporne točke, ki bi jo lahko razglasili za absolutno mirujočo, da je vsako gibanje samo relativno gibanje telesa glede na ostala telesa, da lahko vsak nepospešen sistem razglasimo za mirujočega, vsa ostala gibanja pa opazujemo iz te naše mirujoče točke.

V poskusih skonstruirati takšno transformacijo, ki bo kot Galilejeva za mehaniko postala test veljavnosti novih elektrodinamičnih enačb, se je pojavilo skrčenje dolžin v smeri gibanja in podaljšanje časa v gibajočem se sistemu. Transformacija je dobila svojo končno obliko leta 1900, ko jo je v današnji obliki zapisal nizozemski fizik Lorentz in jo še danes imenujemo po njem. Vendar je Lorentz ves čas vztrajal pri etru, količine brez črtice so se v njegovih računih vedno nanašale na odlikovani opazovalni sistem. Za prvo stopnjo revolucije je bilo vse pripravljeno.

Bobu je leta 1905 končno rekel bob takrat mladi, neznani uradnik v švi-

carskem patentnem uradu Albert Einstein. Po kritičnem premisleku, kaj so meritve in kaj predsodki, je razširil Galilejevo načelo relativnosti na celotno fiziko in Galilejevo transformacijo nadomestil z Lorentzovo. Zapisal je nove gibalne enačbe, ki so pri malih hitrostih gibanja prešle v Newtonove zakone, nove elektrodinamske enačbe, ki so bile po fizikalnem pomenu enake Maxwellovim in vse skupaj objavil v članku v reviji *Annalen der Physik*. To je kasneje dobilo ime posebna teorija relativnosti.

Svetlobna hitrost je postala zgornja meja hitrosti, ki jo lahko materialni delec doseže in hkrati edina hitrost svetlobe, ki je enaka v vseh nepospešnih opazovalnih sistemih. S tem je bilo vsaj delno konec upanja po bližnjem potovanju po vesolju, saj so astronomske razdalje tudi za svetlobno hitrost izjemno velike. Hkrati s tem je postalo jasno, da je gledanje v prostor hkrati gledanje v preteklost, da zelo oddaljenih zvezd "zdaj" morda sploh ni več, saj jih gledamo takšne, kot so bile pred tisoči, milijoni, milijardami let. Zelo znana je tudi ekvivalenost mase in energije, kot jo vpeljuje ta teorija s slavno formulo $E=mc^2$, kar se je kasneje pokazalo za čisto drugače uporabno, kot so sprva mislili (atomska bomba).

Poglavitna novost te teorije pa je, da je postal tek časa lastnost gibanja, kar pomeni, da čas ne teče enako v vseh nepospešnih opazovalnih sistemih, če ga opazujemo iz enega od njih. Tako v sistemu, ki se giblje glede na nas, tečejo ure počasneje, v tem sistemu preteče iz našega zornega kota manj časa kot pri nas - dogajanje v njem je za nas nekakšen "slow motion". Pojem istočasnosti je v tej teoriji relativiziran. Podobno se je zgodilo s trdnostjo prostora. Stvari se namreč v smeri gibanja nekako skrajšajo, mirujoči meter ni več enak gibajočemu se metru, čeprav sta bila v mirovanju oba enako dolga. Kocko, ki se hitro giblje proti nam, vidimo nekoliko zarotirano, pri prehodu mimo nas pa se ji rotacija obrne v drugo smer.

Poskusi so novo teorijo krasno potrjevali, filozofi so jo pograbil z obema rokama, jo raztegnili na vsa mogoča področja in izrekli slavi stavek: "Vse je relativno" čeprav to, vsaj po tej teoriji sodeč, ni čisto res. Absolutnost svetlobne hitrosti in meje, ki nam jo ta postavlja pri gibanju, je namreč po mojem mnenju v nebo vploja in tragična.

Naslednjo etapo naše zgodbe bom popisal zelo na kratko. Gre za solistično Einsteinovo potezo, ko je popolnoma nesprovocirano dobil genialno idejo, se zaprl v sobo in izdelal teorijo, ki bo dolgo ostala popolnoma nerazumljena, nepreverljiva in bolj ali manj neopazna, vendar danes predstavlja osnovo vsakega resnega fizikalnega razmisleka s svojim revolucionarnim filozofskim pogledom na naravo prostora-časa (tukaj uporabljam izraz, ki se je uveljavil že s posebno teorijo relativnosti in namiguje na neizogibno prepletenost prostorske in časovne komponente stvarstva). Gre seveda za splošno teorijo relativnosti iz leta 1915.

Splošna teorija relativnosti v bistvu predstavlja relativistično posplošitev Newtonove gravitacijske teorije, ki se je skupaj z ostalo newtonovsko fiziko pokazala za netočno, vendar njena uskladitev s principom relativnosti v novi obliki ni bila tako enostavna. Einstein je uvedel v teorijo popolnoma nov element - ukrivljenje prostora-časa. Vsaka masa na določen način že z dejstvom, da se tukaj nahaja, ukrivljuje prostor-čas. Tako postane gibanje delcev v gravitacijskem polju čisto naravno, enako kot je bilo gibanje v prostoru brez polja, saj je gravitacijsko polje zajeto v sami geometriji prostora!!! Ta koncept je privlekel na dan težavno in nerodno matematično orodje, ki ga je matematika zares izpilila šele kasneje. Vendar kljub temu teorija še danes velja za zelo težko, ljudje, ki jo zares razumejo, pa lahko preštejejo na prste.

V drugem delu naše zgodbe se bomo vrnili nekoliko nazaj v čas. Spet bo povzročitelj težav

Maxwell. Po uveljavitvi njegove elektrodinamike se je namreč izkazalo, da ta ne pojasnjuje spektra sevanja črnega telesa - pri tem mislimo na sevanje, ki ga oddaja popolnoma črno telo zaradi svoje temperature. Rezultat izračuna se je ujemal z meritvijo za velike valovne dolžine, za majhne pa je dal tako imenovano ultravijolično katastrofo. Po tem izračunu bi moralo črno telo v tem delu spektra izsevati neskončne količine energije, kar je seveda teoretično popolnoma nesprejemljivo in tudi neskladno z meritvami, ki dajo za ta del spektra popolnoma drugačno, čisto regularno sliko.

Do pravilne enačbe je prišel leta 1900 nemški fizik Max Planck, vendar je bil sam zelo presečen nad fizikalnimi posledicami svojega zakona. Izkazalo se je namreč, da telo elektromagnetnega valovanja ne izmenjuje z okoljem zvezno, ampak v končnih obrokih. Planck sam te razlage nikoli ni popolnoma sprejel.

V naslednji etapi zgodbe spet nastopi Einstein. V isti številki *Annalen der Physik*, v kateri je objavil posebno teorijo relativnosti, se je lotil tudi obravnave fotoefekta, to je pojav, pri katerem pod osvetlitvijo z dovolj kratkovalovno svetlobo steče iz kovinske plošče določen tok elektronov. Fotoefekt je Einstein pojasnil z delci, ki naj bi sestavljali elektromagnetno valovanje, imenoval jih je fotoni. Problematičnost tega koncepta je bila v tem, da so približno pol stoletja prej dokončno dokazali valovno naravo svetlobe in s tem končali razpravo, ki je trajala še od prednewtonovskih časov. Leto dni kasneje je bila Einsteinova razlaga fotoefekta, ki so ga sicer kot pojav poznali že dalj časa, potrjena z zelo natančnimi merjenji. Kvantizacija elektromagnetnega valovanja je bila na eni strani očitna, na drugi strani pa nezdružljiva s poskusi, ki so dokazovali valovno naravo svetlobe. Pa ne za dolgo.

Borba za kvantno fiziko je zajela mnogo širše razsežnosti kot razvoj relativnostne teorije. Bliskovit razvoj kvantne fizike v začetku tega stoletja predstavlja najlepši primer teorije, ki ni nastala po zaslugi genialnosti nekega posameznika, ampak kot neka nujnost, kot rezultat zrelosti časa. Zato je razvoj te teorije zelo težko urejeno opisati, saj, če smo relativnostno teorijo imenovali revolucionarno predvsem zaradi njenih izsledkov, lahko kvantno teorijo imenujemo revolucionarno že zaradi množičnega znanstvenega gibanja, ki se je formiralo ob njenem oblikovanju. Zato tega poteka ne bom podrobno opisoval, navedel pa bom rezultat. Leta 1926 sta bili neodvisno druga od druge objavljeni dve konsistentni kvantni teoriji, Born-Jordan-Heisenbergova in Schrödingerjeva, leta 1930 pa še Diracova. Vse tri teorije so v sebi zaokrožene celote, vendar se Diracova odlikuje po matematični doslednosti in robustnosti (čeprav je prejel mnoge kritike prav iz matematičnih krogov), poleg tega pa je bila razvita na osnovi posebne teorije relativnosti in je zato tudi nekoliko popolnejša - edino v njej namreč ni bilo treba postulirati spina elektrona.

Poskusil bom nekoliko ilustrirati rezultate kvantne mehanike. Najprej si oglejmo tisto, kar bi lahko opisal že pri obravnavi fotoefekta. Tam smo ugotovili, da se elektromagnetno valovanje obnaša včasih kot valovanje, včasih pa kot množica delcev. Ima torej na nek način dvojno, valovno-delčno naravo. Toda če ima valovanje delčno naravo, zakaj delci ne bi imeli valovne? Interferenčni poskusi z elektroni na kristalih so pokazali, da res dobimo podobno sliko kot pri poskusih z rentgensko svetlobo. Koncept dvojne, valovno-delčne narave se torej da razširiti tako na klasična valovanja kot na klasične delce. Toda, kaj so zdaj te zadeve v resnici? Kaj pomeni valovno-delčna narava, kako si to predstavljati? To je samo eno od vprašanj, na katero še danes nimamo odgovora, ki bi zadovoljil "zdravi razum", vendar fizikalni koncept dvojne narave v praksi zelo

lepo funkcionira.

Oglejmo si sedaj načelo nedoločenosti (nekateri pravijo tudi načelo nedoločljivosti, poimenovanje je odvisno od filozofskega zornega kota). To načelo, ki ga je kot takega postavil Heisenberg, pravi, da lahko produkte določenih akcijskih spremenljivk določimo do največ neke končne natančnosti. Tako lahko na primer za elektron ob določenih napaki v njegovi hitrosti le približno določimo, kje se nahaja. Ali drugače, če točno izmerimo njegovo hitrost, je njegova lega popolnoma nedoločena - lahko se nahaja kjerkoli v vesolju! Najprej so mislili, da je načelo le posledica nepopolnosti naših merilnih naprav, toda kasneje se je izkazalo, da gre za globljo resnico, za lastnost, ki je vgrajena v same temelje našega vesolja. Torej točnih meritev ne moremo opraviti niti v principu, s tem pa se moramo odpovedati determinizmu, kot ga je poznala Newtonova mehanika. Če smo namreč tam lahko iz slike vesolja v poljubnem trenutku lahko izračunali stanje vesolja za poljubni prihodnji čas, pa v kvantni sliki niti načeloma ni mogoče točno določiti niti slike enega samega delca, kaj šele celega vesolja!

Iz načela nedoločenosti torej sledi, da je pri vsakem merjenju v poskusu udeleženi tudi tisti, ki meri, da ob vsakem pogledu gledamo tudi same sebe oziroma, kot se je izrazil Niels Bohry: "V drami življenja smo vedno hkrati gledalci in igralci." Načelo nedoločenosti je torej izobilovsko nekakšno holistično sliko sveta, kjer je na neki subtilni ravni vse povezano z vsem ostalim in od tega ostalega tudi odvisno.

Tudi slika snovi in osnovnih delcev se je z nedoločenostjo bistveno spremenila. Delci so izgubili kompaktnost biliardskih kroglic, postali se nekaj nejasnega, zabrisanega, neotipljivega. Kvantna mehanika namreč ne računa s točnimi položaji in hitrostmi, saj ji to prepoveduje prav to načelo. Namesto tega operira s tako imenovanimi funkcijami stanja, ki nam za vsako spremenljivko - npr. položaj in hitrost - povedo le verjetnosti za posamezne vrednosti. Tako s pomočjo kvantne fizike ne moremo zanesljivo napovedati rezultata niti enega samega poskusa, lahko pa napovemo, kakšna bo slika, ko bomo poskus mnogokrat ponovili.

Trdnost in zanesljivost Newtonove mehanike je kvantna teorija porušila tako temeljito, da je mnogi njeni tvorniki nikoli niso sprejeli - Einstein se je vse do svoje smrti boril proti njej, slaven je njegov stavek, ki ga je izrekel v podkrepitev svojemu nasprotovanju: "Bog ne kocka." Tudi Schrödinger je izrazil svoj obup nad razvojem dogodkov: "če bi vedel, do česa bo privedla moja teorija, se je ne bi nikoli lotil." "Prekleto kvantno skaknje" je mučilo tudi Bohra in še mnoge fizike starejše generacije, ki tako temeljitega obrata v miselnosti preprosto niso zmogli.

Nadaljnji razvoj kvantne teorije je pripeljal do nastanka kvantne elektrodinamike, ki predstavlja po mnenju mnogih največji dosežek znanosti sploh. V zaključeni obliki se je pojavila v šestdesetih letih in pojasnjuje vse negravitacijske pojave nad jedrskim nivojem. Zadovoljiva teorija, ki bo pojasnila tudi atomsko jedro in subatomske pojave, še ni izdelana. Prav tako še ni izdelana teorija, ki bi združila kvantno elektrodinamiko in splošno teorijo relativnosti, ki je v pogledu kvantizacije klasična teorija. Končni cilj je teorija, ki bi pojasnjevala vse vesolje, od obstoja delcev do vseh mogočih interakcij med njimi, z geometrijo samega vesolja.

Naj zaključim. Relativnostna in kvantna teorija sta v pol stoletja, kolikor je trajal ključni del njenega razvoja, popolnoma porušili stari, trdni koncept sveta in postavili namesto njega nek nov koncept, v katerem ni več trdnosti, vse skupaj je nekako fluidno, brez vsake opore in na nek način kaotično, brez smisla. O tem, kako se ta koncept odraža v filozofiji, književnosti in sociologiji, bo pa žal treba razpravljati ob kaki drugi priložnosti.

PRIMOŽ KOCUVAN

Kako iz enega tolarja naredijo dva

Potopis po 3. finančnem sejmu - Kapital 95

Ste se kdaj vprašali, ali kdo v Sloveniji izdeluje npr. potniška letala. Morda tako, zasebno, v domači garaži? Ni mogoče reči. Ampak očitno to niti ni pomembno. Preprosto nikogar ne zanima. Vendar pa za nekatere (predvsem podjetja) je pomembno, da drugi vedo, kaj delajo oziroma nudijo. Od tega je odvisno njihovo preživetje. Ljudem pomagajo zbirati odpadni papir, s tem ko jih vsak drugi dan v nabiralniku čaka nov letak, z reklamami v časopisju skrbijo, da si utrujene oči bralcev nekoliko odpočijejo, medtem ko ugotavljajo, da je to nekaj za preskočiti. Po televiziji posiljujejo ljudi z novo koncentrirano močjo pranja (možganov). Itd.

Poleg že naštetih, med ljudmi dodobra osovraženih načinov promocije, pa obstajajo še sejmi. Tja ljudje hodijo prostovoljno. Za to s(m)o pripravljeni celo nekaj plačati. Razstavljalec lahko vsakemu pove točno to, kar ga zanima, oziroma kar se sprašuje.

V želji (težnji) tudi finančni sferi omogočiti najidealnejšo obliko promocije, je leta 1993 ugledal luč sveta finančni sejem. Letošnji 3. finančni sejem - Kapital 95, je potekal od 4. do 7. aprila v Cankarjevem domu. Kdor na slovenski finančni sceni kaj pomeni, je bil tam. Če kaj ponuja, med razstavljalci, sicer med radovedneži (obiskovalci). Glavnino sejma so predstavljale banke, borznoposredniške hiše in zavarovalnice, bilo pa je tudi nekaj "drugih". Pogrešali bi lahko edino finančne časopise, saj razen Kapitala, nisem zasledil nobenega. Prav tako je bilo malo družb za upravljanje investicijskih skladov, kar pa je delno pripisati skupnemu nastopu s podjetjilastniki (povečini večjimi bankami kot npr. SKB, NKBM, NLB ali Probanka), delno pa tudi poteklemu roku za zbiranje certifikatov pri prvih skladih (večina jih je začela zbirati lani poleti, maksimalni čas vpisovanja pa je zakonsko določenih 6 mesecev). Ves čas sejma so se vrstila razna bolj ali manj strokovna predavanja. Od borze za začetnike, ki je bila

na programu po trikrat na dan, pa do predavanja guvernerja Banke Slovenije ali predavanj, za katere je bilo potrebno poravnati kotizacijo. Ampak lepo po vrsti.

Banke so se predstavile v svoji polni veličini. Sicer niso prikazale ničesar (pretirano) novega (z izjemo informacijske strani na Internetu, ki jo je uvedla SKB banka), zato pa ste lahko videli celotno ponudbo na enem mestu, kar pa je sploh značilnost sejmov. Razlogov za nič novega je več. Od hude konkurence v panogi, ki sili banke, da vsako novost predstavijo čim prej, od tega, da so dovolj velike in močne, da si to lahko privoščijo, pa do za kaj takega še vedno ne dovolj velike pomembnosti sejma. V osnovi vse banke predstavljajo svojo ponudbo varčevalcem in kreditojemalcem. Ponudbo plastičnega denarja, borznih storitev in transferjev v tujino, vedno pogosteje pa se pojavlja tudi telebanking.

Zavarovalnice se usmerjajo v življenjska zavarovanja in iskanje drugih tržnih niš oziroma se na druge načine trudijo doseči evropsko strukturo zavarovanj. Po drugi strani so imele težjo nalogo borznoposredniške hiše. Stanje na borzi je v zadnjih mesecih prav demoralizirajoče. Poleg ponudbe, ki je od hiše do hiše zelo podobna, vsaka prikazuje še svojo ožjo usmeritev. Tako se nekatere nagibajo predvsem k opravljanju poslov, druge forsirajo vzajemne sklade, tretje pa spet upravljanje portfeljev posameznikov. Zanimivo popestritev "ponudbe" je prikazala Modra borzna hiša, na stojnici katere je avtor prikazoval prvi slovenski program za anlizo delnic, ki je v javni prodaji. Sicer pa bi se utegnilo stanje na borzi izboljšati saj so sedaj tečajji relativno nizko. Ključna vpliva vsekakor ostajata privatizacija in nastala skepsa na trgu.

V skupini ostalih je potrebno omeniti

obe borzi. Borzo vrednostnih papirjev, ki sicer ni prikazovala ničesar novega, je pa lahko širša javnost prvič v živo videla BDS (borzni distribucijski sistem), in pa blagovno borzo, ki se šele uveljavlja, na njej pa se sklepajo terminske pogodbe na marko, dolar, liro in nekatera žita (pri terminskih pogodbah sta cena in količina določeni danes, posel pa se izvrši ob dogovorjenem datumu).

Podjetja Plasis, POS in IBM so razkazovala opremo in storitve za magnetne kartice. Plasis za obdelavo, POS je prikazoval terminale, ki omogočajo hitro in učinkovito kontrolo varnosti plačila s kartico, IBM pa bančni avtomat z nekaj dodatnimi funkcijami. Na drugi strani je podjetje Digicard iz Ljubljane prikazovalo postopek izdelave magnetne kartice in drugo opremo za njihovo uporabo (magnetnih kartic). Najmanjša količina, pri kateri se še pogovarjajo z vami, je 1000 kosov.

Kot že lani, ste na sejmju lahko srečali tudi predstavnike AISEC-a, mednarodne organizacije študentov ekonomije. Prav tako že s tradicijo se je predstavljala Reuters, največji svetovni ponudnik informacij. Medtem ko so lani poskusno vstopali na naše tržišče (pred tem sta njegove storitve uporabljali edino LB in KBM), pa je danes njihova ponudba (predvsem dogajanje na svetovnih borzah in raznih drugih trgih) dosegljiva povsod v Sloveniji, za ustrezno plačilo seveda. Edina stvar, ki sem jo pogrešal, so bile finančno-ekonomske revije. Od vseh mogočih časopisov s tega področja sem zasledil edino Kapital, ki je slavil izid svoje stote številke. Današnja revija je velik uspeh, če vemo, da so jo ustvarili iz nič.

V splošnem se naša finančna scena širi. Ponudba je vsako leto bogatejša. Vedno bolj opazne pa postajajo razlike. Nekateri so povsod in ponujajo vse, drugi tekme niso vzdržali, so regionalno omejeni ali pa ponujajo ožjo paleto storitev. Kljub vsemu napredku ne smemo pozabiti, da smo še vedno daleč za razvitim svetom in da bomo podobne spremembe (nekateri se bodo razširili, druge pa pričakuje padec prometa) doživeli tudi ob vstopu v Evropo. Če hočemo imeti več prvih kot drugih, je pomembno, da konkurenčnost spodbujamo že danes, zato pa so sejmi, kot je bil ta, še kako dobrodošli.

ANDREJ KRAJNC

EVROLIGA - EVROPSKI ODGOVOR NA NBA

Sredi aprila se je z zaključnim turnirjem (Final four) v španski Zaragozi končalo še eno dejanje evropske lige, najelitnejšega evropskega klubskega tekmovanja v košarki, ki je bilo prvič izvedeno leta 1988. Letos je v njej prvič imela predstavnik tudi Slovenija, in sicer je Smelt Olimpija pokazala nekaj odličnih iger, vendar je v ključnih trenutkih plačala davek neizkušenosti, kar jo je oddaljilo od resnejšega boja za evropsko titulo. Po predhodnih tekmah v dveh skupinah in četrtfinalnih dvobojih so se na zaključni turnir uvrstili francoski Limoges, španski Real ter grška Panathinaikos in Olympiakos.

Po petnajstih letih se je na evropskem prestolu znova znašel madridski Real, kateremu je to že osmi naslov evropskega prvaka. Poleg tega je kraljevskemu klubu uspelo še dvakrat zmagati v pokalu pokalnih zmagovalcev (1982 in 1990) ter enkrat v pokalu Radivoja Korača (1988). Potem, ko v polfinalu letošnjega tekmovanja premagali Limoges, so v finalu deklasirali še Olympiakos. Največ zaslug za ta podvig Špancev imata prav gotovo trener Željko Obradovićin najboljši igralec španskega moštva Arvidas Sabonis. Prvemu je to že tretja lovorika v zadnjih štirih letih (pred tem leta 1992 s Partizanom in leta 1993 z Juventudom), Litvanec pa se je na evropski vrh povzpел prvič. Tako je 30-letnemu Sabonisu ob bližajočem se koncu njegove kariere vendarle uspelo osvojiti še eno od redkih neosvojenih lovorik.

Prav gotovo so po letošnji sezoni najbolj razočarani Grki. Tako kot lani sta tudi letos bila Olympiakos in Panathinaikos vsaj na papirju veliko močnejša kot ostali klubi, vendar se je še enkrat izkazalo, da na zaključnem turnirju najboljšie četverice ne moremo govoriti o favoriti. Grški klubi tako od leta 1958, ko se je pričelo tekmovanje v pokalu državnih prvakov, še niti enkrat niso osvojili naslova najboljšie evropske ekipe.

Grki so sicer v zadnjem času kar precej na udaru s strani širše športne javnosti. Mnogi strokovnjaki grški košarkarski zvezi očitajo, da so z množičnim podeljevanjem grških državljanstev tujim košarkarjem umetno dvignili kvaliteto njihovih klubov. Tako je na primer letos pri finalistu pokala državnih prvakov, Olympiakosu igralo kar pet

tujcev (Tomić, Tarlač in Nakić kot grški državljanji, Johnson in Volkov pa kot tujca), podobno pa je tudi pri Panathinaikosu, za katere so v evropski ligi igrali Vrankovič, Paspalj ter Pecarski (slednji kot Grk). Največ prednikov v Grčiji (kar je pogoj za grško državljanstvo) najdejo za igralce iz bivše Jugoslavije, predvsem iz Srbije. Kvaliteto svoje klubske košarke pa Grki izboljšujejo tudi tako, da v času košarkarske recesije (plače igralcev so v zadnjem času padle po skorajda vsej Evropi) samo še povečujejo zneske, ki so jih pripravljeni plačati za svoje košarkarje. Tako se je v grški ligi znašlo že kar nekaj odličnih nekdanjih in sedanjih NBA igralcev (Roy Tarpley, Eddie Johnson...), za grške dražnje pa igra tudi večji del najboljših evropskih igralcev. Vendar pa je takšno "razmetavanje" denarja seveda dvorezen meč. Najbolj je to na svoji koži občutil nekdanji slavni Aris, ki se že nekaj časa utaplja v velikih dolgovih in je le še vprašanje časa, kdaj se bo dokončno potopil (razen če se ne bo znova pojavil kak grški mogotec, ki bo nemudoma razrešil vse probleme).

Najbolj pa so Grki razburili košarkarsko javnost med letošnjimi četrtfinalnimi tekmami lige prvakov, ko se je Olympiakos pomeril z moskovskim CSKA-jem. Potem, ko so na prvi tekmi v Moskvi slavili Rusi, so Grki v drugi doma izenačili in tako naj bi bil polfinalist znan po odločilni tretji tekmi v Atenah. Vendar pa se je v noči pred tekmo pet ruskih košarkarjev zastrupilo in končalo v bolnišnici. Tako je odločilno tekmo igralo le pet Rusov (brez rezerve), ki so se kar dobro upirali vse dokler ni dobil pete osebne napake Spirodonov; kasneje se je poškodoval Kišurin in Rusi so ostali le s tremi igralci. Takrat je trener domačih Joanidis pri vodstvu Olympiakosa z 20 točkami razlike potegnil iz igre dva svoja igralca in tako so preostanek tekme v dvorani "Miru in prijateljstva" igrali tri na tri. Primer z zastrupitvijo še vedno ni rešen. Grški zdravniki trdijo, da naj bi bila za zastrupitev krivo jemanje dopinga oziroma prevelika doza alkohola, Rusi pa dokazujejo, da sta bila v steklenicah mineralne vode tudi strihnin in haloperidol, torej sredstvi, ki povzročata halucinacije in delirije. Prave resnice verjetno ne bomo nikoli izvedeli.

Mednarodna košarkarska zveza (FIBA) se je odločila, da bo od sezone 1996/97 dalje izvedla določene spremembe v sistemu evropskih klubskih tekmovanj. Tako naj bi razširili evropsko ligo s sedanjih 16 na 24 klubov, delno pa naj bi se spremenila tudi pokal Radivoja Korača in evropski pokal. Da bi določili, koliko predstavnikov bo imela posamezna država v posameznem tekmovanju po novem sistemu, so se v FIBI odločili, da bodo po posebnem sistemu točkovali dosežke klubov v zadnjih treh le-

tih pred uvedbo novega sistema tekmovanja. Te točke klubov se bodo seštele in potem bo znano število predstavnikov v posameznem tekmovanju za vsako državo. Tako bodo na primer v evropski ligi najboljše štiri države imele tri predstavnike, naslednje štiri dva, še naslednje štiri pa le enega predstavnika.

Prvi dve leti točkovanj klubov sta pokazali, da najboljši evropski klubi prihajajo iz Grčije, Španije, Italije in Francije, ki so zbrali veliko več točk kot ostale države. Tem vodilnim sledi skupina, v kateri so Turčija, Hrvaška in Nemčija, nekako v ta rang pa spada tudi Slovenija. Veliko neznanko v vsem tem preračunavanju pa predstavlja Zvezna republika Jugoslavija. Njeni predstavniki namreč v zadnjih dveh letih zaradi sankcij seveda niso nastopali, preko zvez v FIBI (generalni tajnik FIBE je Bora Stanković, jugoslovanske gore list) pa jim je uspelo doseči, da se v primeru, če jim bo dovoljeno nastopati v tej zadnji sezoni pred uvedbo nove evropske lige, skupne točke vseh nastopajočih držav delijo s številom let nastopanja (pri večini to pomeni deljenje s tri), kar bi jugoslovane postavilo v nedvomno bolj ugoden položaj. Ta ugodnost velja tudi za Bosno in Hercegovino ter Gruzijo.

Slovenija si je ta relativno ugoden položaj v točkovanju (trenutno se nam obetata celo dva predstavnika v evropski ligi) zagotovila predvsem z lanskoletnim uspehom Smelt Olimpije, ki je osvojila evropski pokal. Vendar pa s tem boj za dobro končno pozicijo Slovenije še zdaleč ni končan. Naši klubi (predvsem pa Smelt Olimpija) se bodo morali izkazati v Evropi tudi naslednje leto. Kako so se izkazali pa bo znano, če ne prej, aprila prihodnje leto, ko bo za nami tudi zadnji Final four v tej obliki.

IGOR DIVJAK

ZAKLJUČEK KAPUČINSKE TRILOGIJE

"Moj bistri duh, ki val ga ziblje ljubeznivo, te znova bo odkril, brezdelje iznajdljivo, neskončno leno zibanje, dišeč objem."

Charles Baudelaire

Ker mi je jutranje predavanje odpadlo, sem se sprehodil po mestu in se namenil, da si poiščem kotichek v kakšni kavarni, kjer bom lahko v miru bral. Ob pol osmih ulice preplavlja nevrotičen tok ljudi, ki hitijo na delo. Množica zaspanih in nejevoljnih obrazov. Marsikdo pred začetkom novega dne zavije še na hitro kavico, ki ga bo dokončno zbudila. Zato je to čas, ko se odpirajo bari, čas gneče pred šanki, živčnih natakarc in pregrelih kavnih aparatov. Ko sem šel mimo lokala pod Konzorcijem, sem skozi steklo videl postave, ki so se gnetle v zadimljenem prostoru kot cigarete v pretesnem zavojčku.

A jaz si nisem želel hrupa in kolektivnega bujenja. Iskal sem prostor, kjer bom lahko presedel dve uri do naslednjega predavanja, počasi srkal kar koli že in se skušal potopiti v svet knjige, ki sem jo imel s sabo. Na kratko povedano, zaželel sem si majhne, prijazne mizice.

Če je bil čas ekspresnega vzburljanja živcev za šanki na vrhuncu, se je čas nemega ždenja za mizicami šele počasi pričel. Kavarne in prijetnejši lokali se namreč v nasprotju z manjšimi bari pričnejo prebujati šele po osmi, nekateri šele po deveti uri; pač sočasno s strankami, ki jih obiskujejo. Postopek prebujanja kavarne je počasen in dolg, a pester. Redni, res tipični obiskovalci se nikdar ne primajejo zelo zgodaj. Zlagoma skozi dopoldne kapljajo upokojenci, salonski levi v balkanski omaki, bon vivansko naravnani študenti, trideset let zakasneli Jamesi Deani, znanci, ki so se srečali na cesti po daljšem času. Ko je okoli poldneva kavarina budna, vstopi včasih klošar ali cigan in nažica nekaj tolarjev.

Začel sem zgodbo, ki je lahko zgodba katerega koli dne, katerega koli izmed nas, zgodbo človeka, ki išče kavarno. Bila je že dostikrat napisana; pisale so se novele in celo romani. Nekateri so jo naslovili kot Groteskni ples, drugi so v njej videli zgubljeno generacijo, spet tretji so jo razumeli kot večni karneval folirantstva. Moja želja pa je iz nje izbrskati drobce poezije in lepote, preprostost trenutka, ko si naročiš kavo in se ne obremenjuješ z ničemer drugim. Največji čar te zgodbe pa je v tem, da je tako preprosta, da jo lahko že danes ali jutri kdor koli od nas resnično zaživi, sam postane njen glavni junak. Zato pravzaprav ni važno, v katero kavarno sem se tega dne resnično napotil. Lahko, da si boste vi izbrali kakšno drugo. Določenega konca ni. Je le igra obiskovanja kavarne. V nadaljevanju bom opisal nekaj kotichek, ki so mi posebno ljubi. Vsak od njih tvori smiselno nadaljevanje tega, kar sem začel in v vsakega od njih sem se lahko napotil.

KAVARNA UNION - Moja mama se že od nekdaj pritožuje, češ da kavarna ni več taka kot je bila nekoč. Bojda so tu imeli ogromne usnjene fotelje, največje v Ljubljani, v katere si se pogreznil kot v posteljo. Ne vem, ali je zgodba resnič-

na ali pa je takrat ona bila toliko manjša in so se ji zato fotelji zdeli toliko večji. Vsekakor tudi sedaj, ko so Union prenovili, vztraja pri tem, da niti približno niso podobni tistim iz takratnih časov. Jaz sem že vseskozi zadovoljen s kavarno tako kot je. Rad sem jo imel v socialističnih časih in rad jo imam danes, ko se zvečer v njej vrši CAFE TEATER. Tišči daljni, mamini časi, zame nimajo pomena.

Je pa res zanimivo opazovati, kakšne spremembe doživi lokal s prehoda iz enega v drug družben sistem. Le malo let nazaj so po mizah srednješolci zvijali jointe in zabijali popoldneve v alkoholu. Tu smo proslavljali rojstne dneve. Proslavljanja kot smo jih imeli takrat, danes v Unionu niso več možna. Po mili volji smo lahko izkričali vse naše priljubljene pesmi. Najboljše pa je bilo, ko si stopil na mizo in prepeval Revolucijo Janija Kovačiča. Bilo je tako dobro, da si v revolucijo začel zares verjeti, čeprav nisi natančno vedel, v kakšno. Natakarkarji so kadili skriti v nekem kotu in se niso menili za nas. Ta Union sem za vedno izgubil in mi je zanj žal, čeprav sem z veseljem sprejel novi Cafe Teater.

Danes čez dan uživaš v klasični glasbi ali francoskih šansonih ob najdražjem kapučinu v Ljubljani. A če odmislim visoko ceno, moram priznati, da je prostor res lepo prenovljen in ga lahko štejejo za edino pravo ljubljansko kavarno. Po stenah visijo njene črno bele fotografije še iz predvojnih časov, na mizi ob strani so na voljo najnovejši časopisi. Večer je čas Cafe Teatra z najrazličnejšimi prireditvami. Zastonj.

Od nekdaj sem bil mnenja, da kavarna Union vsebuje še nek drug, sebi lasten teater. Njegovi zvezdniki so simpatični, nerodni natakarkarji. Težko bi si zamislil bolj živo burlesko. V socialističnih časih so se vedno skrivali po koticčkih in porabil si kar precej napora, preden si kakšnega priklical. Ko je slednjič prišel in si naročil na primer kakav, je bilo še največ možnosti, da ti je prinesel čaj z limono. Ko sem že mislil, da sem končno odkril zapleteno logiko natakarskih operacij, sem poizkusil z obratnim naročilom. Ko sem si zaželel čaj, sem naročil kakav. Dobil sem koka kolo. Nikdar nisi vedel, pri čem si. Ko je Douglas Adams postavil natakarske proce-

se za osnovo hiperrelativnostne matematike, je gotovo imel v mislih staro ljubljansko kavarno Union.

Prva zvezda te gledališke skupine pa je bil brkati, cinični kelner z brazgotino na obrazu. Po navadi se je s sendvičem v ustih primajal do tebe in ti zatežil, da nima časa niti za malico. Posebej pa se je razživel, če je prišel kakšen mlad par. Pristopil je k puncu in ji razložil, kako očitno je, da bi mu rada dala.

Danes, v prenovljeni kavarni je zasedba natakarev ostala ista. Zelo so vljudni, ne skrivajo se več po kotičkih. But the show goes on. Nekako pajacasti se zdijo v uglajenih oblekah, z obveznim prtičkom čez desno roko. Posebej če jih poznaš od prej in veš, da je vse to le igra. Prijazen mlad natakarij, ki me je včasih vedno nagovarjal s "šefe", mi danes pravi "mladi gospod". Zdi se mi, da brkoti ni več, vsaj jaz ga že dolgo nisem videl. Verjetno je zašepetal kakšno cinično na uho Štefki Kučan, ko si je s soprogom prišla ogledat Cafe Tevere. Pa so ga vrgli na cesto.

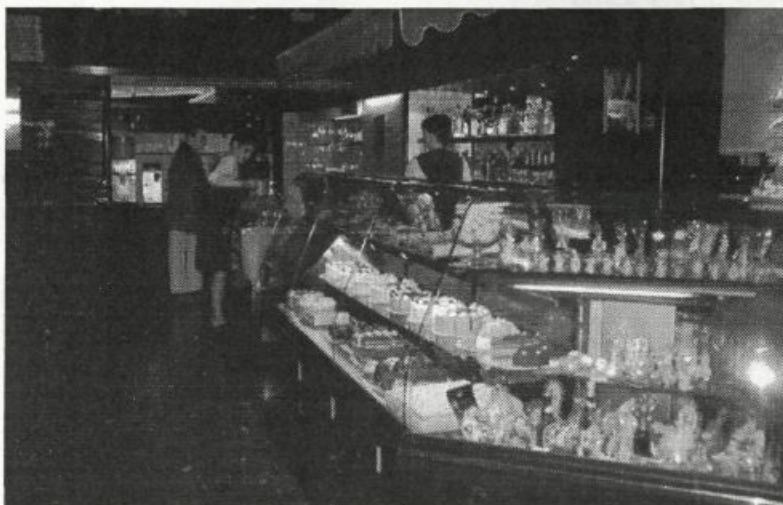
KAVARNA NEBOTIČNIK - Najboljša lokacija v mestu. Uporabili so jo za sceno v filmu "Ko zaprem oči". Polno uglajenih šmekotov, da si težko zamislimo večje. Glavna junakinja se tu sreča z mačističnim zločincem, v katerega je noro zaljubljena. Obvezna sončna očala.

Resničnost je precej drugačna. Res ne vem, zakaj snemajo filme, v katerih je Slovenija prikazana kot Manhattan. Dejansko kavarna, ki bi lahko bila daleč najboljša v mestu, že dalj časa sploh ne obratuje. Je pa res obratovala v času, ko je Franci Slak snemal film. Toda obrazi, ki si jih zasledil na resničnem Nebotičniku, niso prav nič spominjali na obraze z Wall Streeta. Bili so pač ljubljanski upokojenci in srednješolci, kot jih srečujemo vsak dan.

Odlika so bile vedno proste mize, kjer si imel obilico miru in samote za branje. Ko si se naveličal branja, si lahko skozi okno užival v krasnem razgledu Ljubljane. Ko si gledal drobne hišice pod sabo, so se ti tudi vsakodnevne obveznosti zdele drobnejše in manj pomembne. Nudili so odlično vročo čokolado. Je pa na žalost čaj zaudarjal po bruhanju. Žalosten je bil tudi pogled na vedno prazen prostor za kavarniški orkester.

Spomnim se, da smo nekoč v dvigalu našli dva papagaja. Nihče ni vedel, od kod sta prišla. Kar vozila sta se cel dan. Ko sta se naveličala, sta sfrfotala po kavarni nad našimi glavami.

Kavarna Nebotičnik je do nadaljne-

ga zaprta. Če se bo našel kak podjeten kupec, bo iz nje lahko naredil čuda. Do takrat pa se moramo zadovoljiti z nočnim klubom, v katerem nastopajo ukrajinske striptizete in dnevnim barom, čisto na vrhu. A ker v baru na ves glas nabijajo techno glasbo, se marsikdo obiska raje vzdrži. Zato pa vsem toplo priporočam Nebotičnikovo teraso, kjer tudi postrežejo.

SLAŠČIČARNA TIVOLI - Nekdanji Petriček. Pravi naslov za sladkosnedneže. Tu sem nekoč zasledil svojega debelušnega strica, ko si je med delovnim časom privoščil krajši oddih ob tortici. Ali pa je morda on zasledil mene, ko sem si med časom predavanja privoščil krajši oddih ob kapučinu?

Tivoli je raj za ljubitelje kave, saj tu poleg kapučina, kave z in brez, nudijo še kavo z okusom, lešnika, mandlja ali kokosa. Premožnejši ljubitelj pa si lahko privošči "Tivoli kavo" s čokoladnim likerjem, "mornarsko" kavo z rumom in "mehiško kavo" s tekilo. Kot v času prohibicije. Postrežeta te prijazni, ne preveč obilni in malce zmedeni natakariji. Poskrbljeno pa je tudi za občutljive petičneže, ki ne prenesejo cigaretne dima. Za njih so posebne mizice v zgornjem, zasteklenem prostoru. Mislim, da

je slaščičarna Tivoli ubrala pravilno gesto, s katero je nekadilcem pokazala, kam sodijo. Kar naj se za večno zaprejo v steklene komore.

Poleg tortic pa me na Tivoli vežejo drugi, še slajši spomini. Tu sem prebral eno svojih najljubših knjig, "Jules in Jim". To je tudi kraj številnih mojih zmenkov s prijateljico. Zgodba o Jimu in Kathe se je končala tako, da je ona, ko je sprevidela, da njuna zveza nikamor več ne vodi, oba z avtom strmo-glavila v reko. Upam, da se z nama ne bo podobno zgodilo. Potrkal sem po lesu.

ROCK CAFE - Kot sem to pisanje začel s Solejem, bi rad tudi zaključil z barom, ki ga postavljam na izbrano mesto. Rock Cafe se nahaja nasproti tržnice, poleg Šentjakobskega gledališča. Je eden redkih lokalov, za katere lahko trdim, da vsebujejo dušo. Skoraj skozi vse leto so žunaj pod streho razstavljene mizice. Stojijo na posebni majhni ploščadi, ki se zdi kot svet zase.

Jaz sem vedno imel občutek, kadar sem vstopil na to ploščad, kakor da sem vstopil v svet sanjarjenja. Vsedeš se in gledaš vodnjak sredi trga, ali pa prisluškuješ dnevnemu vrvežu na bližnji tržnici. Če imaš srečo in prideš ob pravem času, se iz velike ure na gledališču prikažeta podobi Martina Krpana in Kobilice.

Pred leti je tu delala natakarija, ki sem jo imel od vseh ljubljanskih natakarij najraje. Neka večna študentka nemščine. Vedno se je z nami prijateljsko pogovorila in nas dostikrat zastonj postregla. Njene rjave oči so se smejale. Potem se je poročila in odšla. Nikdar več ni prišla nobena tako dobra.

Glavno noto baru daje glasba, rockovska, kakor pove že njegovo ime. Prava, dobra. Tudi kapučino je pravi. Tisti, ki razvaja. Ko se z zvočnikov razleže dobra melodija, te zajamejo sanje. In četudi si nanje že povsem pozabil, se zaveš, da so sanje vedno bile prisotne.

Hrvati imaju

Herald Tribune

U broj! U broj! 479
Godina jedanaesta
Split, 21. siječnja 1994.
Tjednik izlazi glade & matoč
svakog prvog ponedjeljka u tlednu

Tjednik hrvatskih anarhista, protestanata i heretika
(Bogu-sli i ni Vragu nisu mrzaki)
Uredništvo: Studio "VIVA LUBEZ"
(Viktor IVANČIĆ, predsjednik LUCIĆ, Boris DEŽALJEVIĆ)
Odgovara: ZDRAVKO ŽIDOVEC VANI

Cijena 700 lipa
Ukazom središnjice "Feral Tribune"
nije oslobođen plaćanja
Temeljnjak i posebnog nameta na paznet

Italijani imaju

La Tribune

Američani imaju

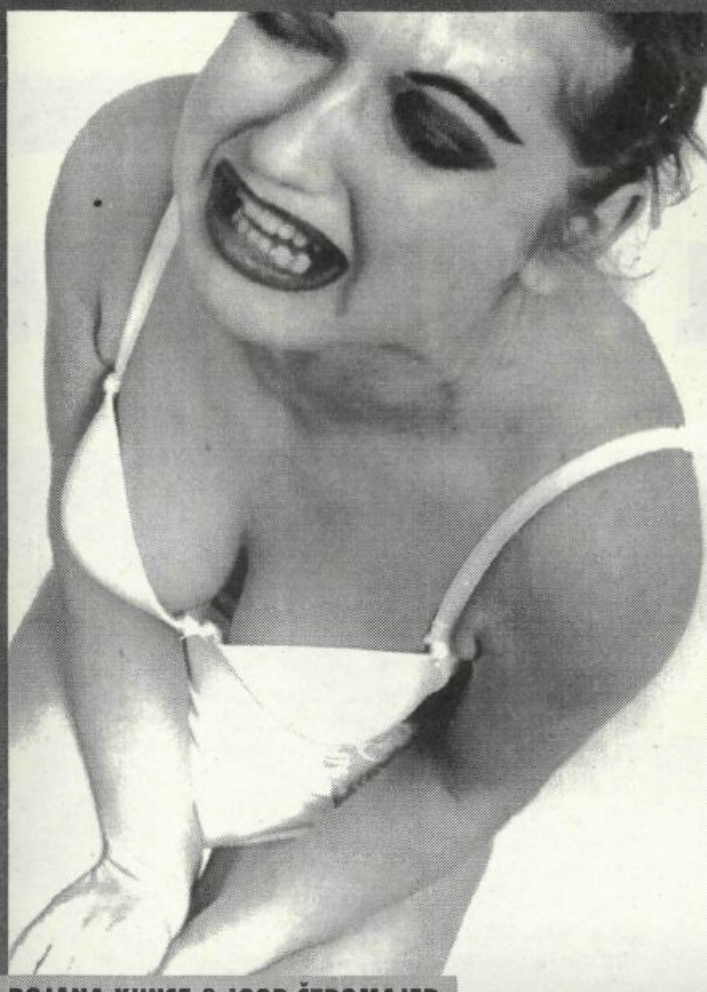
Herald INTERNATIONAL Tribune

PUBLISHED WITH THE NEW YORK TIMES AND THE WASHINGTON POST

NAŠA JE

Tribuna

Tribuna NAJVEĆ ZA NAJMANJ

BOJANA KUNST & IGOR ŠTROMAJER

- OKITENE PRSI, NOSILKE INTIMNE PREDSTAVE ZA ŠEST GLEDALCEV.

- STEVARDESA - VODIČKA VAS V URI IN POL POPELJE
SKOZI OBMOCJE NEBEŠKE LEPOTE IN PORNOGRAFIJE.- BO TO LE TURISTIČNI PRELET NAD NENEHNO
IZMIKAJOČO NASLADO ALI DIREKTNI PADEC VANJO?

BARBARA PIA JENIČ, ANGEL ZMAGE

INTIMA TEATER LJUBLJANA

P
R
S
I,
O
K
I
T
E
N
E
Z
V
E
N
C
I
V
R
T
N
I
C

VSTOPNI SPEV: JESU, MEINE FREUDE

(Alenki)

Jezus, moja r dost, iz dežele Betlehem
vstopi njen spev, ki ga je pela,
z rožo sredi rok, z okamenelim glasom,
v zaustavljenih onemelih rokah;
tvojega Duha,
brezna  rgel na grmadi,
tresočih glasilk Duha,

njen spev o arjenih godalcev,
z vrtnico, položeno ob duhovnikov prihod,
Jezus, moja r dost,
v meni si z deljenjem hostije,
izgine  z zapu canjem Bog .

V glasbi Aladinov duh pobegne 
iz mene s pitjem cerkvenega molka,
es muss sein,
pripoveduje  mojo zgodbo,
tvoj, njen spev zagrne tančico,

ki ti ga p je z rožo sredi rok,
izvotljeno njeno n tno  rtovje,
Jezus, moja r dost
njene prsne rože prikrije ,
zagrne  premra eno Messieanovo rojstvo,
spusti  ga na tla. Kot turangalilo.

LAUDES

Tisti čas razkosan sredi noči,
tistikrat, ko sem potil kri na Kristusovi
p ti, globoko vzdramljen,
tistikrat te nisem videl,
prebod no, ko si jecjala

Moj bog, moj bog, zakaj si me zapustil?
v podvojenem zeni nem ritmu,
iskala si me, vodila si me, prosila si,
naj gre kelih mimo tebe,

vendar ne moja, ampak tvoja volja se zg di!
hodila sva po Getsemani,
sprijeta z molitvijo,
sama si slišal glas in tisti jok:
le zakaj, zakaj si me vendar zapustil,
s tabo, v tvojih nedrjih,

v tvojem utripu.
Si začutila to globoko vprašanje,
ko sem te prepustil, ko sem te zapustil:
moj bog, moj bog,
ko sem te čakal ob Cedronu?

MARCELLO

LITURGIČNI

PRIMA

Kaj lahko izpusti  megle nega,
razpne  nad tlakom?
Razpredena v stolpu, ki
pozvanja k maši. Prah,
raztresen pred pragom,

klavstrofobi na v dvigalu; napor vsakega uda,
ko se ne ustavi  nad mano.
Ti igra  na orgle,
na glasne mistične piščali,

ven iz reke, g sta, da bi
me lahko prerezala,
rodila bi me iz svoje nožnice.
Lica bi ti ostala bleda,
kje me lahko izvr e ,

sad tvojih jajčnikov,
plod tvoje nespodobne prikritosti,
ljubezen mojega očeta,
moja ljubezen,
moja presanjana ženska,

kje me lahko pustiš?
Takoj mi nastavi  lice,
da poljubim v naivni jezik,
da bi me rodila, izrezala
in odgrnila.

VESPERAE

V tvojih po kropljenih laseh pesem,
belina Njegove pesmi
sredi naslikanega morja.
V tvoji zmedeni privlačnosti
brezskrbno negotovanje valov,
pade dež, ki se je izlil po ulicah,
tlakovanih sredi navtične elipse.
Be i  stran od izlizanih skal,
sredi svetilnikov.
Bližajo se ladje, topovi,
odgrnejo svoja jadra, pretrgajo
zaveso iz templja na dvoje.
Srebrniki se raztresejo kakor črepinje.
Tvoje črepinje kozarcev, dim iz ladijskih
dimnikov, dim iz cigarete, ki kroži,
mirno, pomirjujoče,
dim tvojih nasmehov in trepalnic,
izsekanih kamenih blokov,
nevihtnih oblakov, prepletenih z nebom.

POTOCO

M O T E T I

Okamenijo sredi prelomljenega bliska,
oglušijo te sredi izvezenga grmenja,
odpustijo tvojemu ljubečemu paru korake.

COMPLETORIUM

Govoriš v Kristusu; pridem k tebi do roba,
hočeš me stisniti v postelji,
izgrebeš me v padajoč izvir,
hočeš me zraven,
ti, otrdelo vdihnjenega,
kakor da pričakuješ goloto obsojenega;

obglaviš tresoč odgovor,
v dveh sekundah ga izpustiš,
ti želiš slišati dihanje glasbene fraze,
izbereš Brucknerjev motet,
s čipko ga vtkeš v zavese,
odeneš me v zavese;

ležim obdan z njimi,
otipam ti goloto, otožna deklica,
v zlató oblito sfigo,
otipam tvoj pogled na tla,
na cestno avenijo, na mestne luči,

na oranžno zemljo gozda;

otipljem goloto, tvoje dražee jutro,
tako se začne, deklica,
ko mi prvič prebodeš dlani in gležnje.

KORALNI SPEV: GAYANCHE

Nazadnje te odtrgam, Gayanche, iz ust
v senci ognjemetov ob polnoči,
izven dolžine in širine,
od dekliškega zbora in njihovega srca,
klavir v C,

v izpolnjenem registru velike maše,
zjutraj, ko rečem vsa noč je bila
polna spomina, polna prevršanih, razpetih
strdkov vina, falsetnega petja.
Polna gorečega voskanja,
zavrnenih preteklih zbrisevanj,
ko odteče priigrana lepota (kakor ljubezenski obraz?)
ura odbije in zdrsi mimo,
poljub ali dva, in potem?

Zdrsi skozi ledenino glasbe,
zjutraj ko vprašanje zakletga odvrne od poti;
ples s sabljami,
dan preživet v vprašanju naprej,
izvoskan, preležan. Razgrnjen kakor
vzorec rož na spalni vreči;
ko sem se odvrnil od poti,

da sem te zapolnil.
Plešeš s sabljami, v stepi divjaš.
Spustila si pesek skozi prste.

MONSIEUR

monsieur,
poveš, da rože zacvetijo
kakor zaneseni meteorji,
posuti
v stokrat pravilnem zaporedju
rimske ceste?

monsieur,
da bi tvoje stvarjenje
zadrhtelo kot moški, ki začuti
vonj ženskega parfuma
tiste ljubeznive ustnice,
ko se mu prikaže?

in, monsieur,
lebdiš nad svojim pogledom,
ki naj me pošlje
med strnišče,
med žito, v lasch, da poiščem
rebra Evinih nekdanih dojk.

INTERVJU

SUZANA KONCUT

Suzana je plesalka. Konec lanskega leta je bila premiera njenega prvega avtorskega projekta POTOHODNIKI. V predstavi jo zanima labirint neskončne vrste časov. "Tsui pen je verjel v neskončno vrsto časov, v rastočo in vrtoglavo mrežo razhajajočih se, združujočih se in vzporednih časov. Ta vzorec časov, ki se približujejo drug drugemu, se cepijo, križajo, ali ki se dolga stoletja ne poznajo, zajema vse možnosti. V večini teh časov nismo bivali, v nekaterih bivate vi, jaz pa ne; v drugih bivam jaz, ne pa vi; spet v drugih oba." Borgesov citat, ki si ga je sposodila kot uvod, motto predstave.

Tribuna : Od kod ideja za labirint kot temo prvega projekta?

Suzana : Zelo rada imam teme nerazrešljive skrivnosti. Privlači me iskanje rešitve iz sistema, v katerega si vključen, ne da bi vedel zanj.

Tribuna : Kar je zelo značilno za latinskoameriško literaturo?

Suzana : V bistvu se vsa postmoderna literatura vrti okoli skrivnosti, ki jo poskuša zopet poiskati, locirati. Kar pa hkrati ne pomeni, da si jo želi razrešiti. Za razliko od Evrope, ki hoče v glavnem racionalno graditi strukturo skrivnosti ali labirinta ali neskončnosti, ima Latinska Amerika pravo magično moč, skrivnost, če hočeš. Mešanica ras, religij, mistike ji daje bogastvo, ki skorajda dobesedno vre iz zemlje in zraka.

Tribuna : Umetnosti lahko po tvojem pripišemo lastnosti alkimije.

Suzana : Po svoje gre res za alkimijo. Nikoli ne veš, kaj bo prišlo iz sestavnih delov. Morda zlato, lahko pa tudi nič. Glede umetnosti, pa tudi nasploh, se mi zdi, da Evropa zgublja srž (žmoht kot se je slikovito izrazila Suzana) vsega, ravno zaradi tendence po pretirani analitičnosti, razgradnji. Nima pa več pravih zvez s koreninami, z življenjem, tudi magijo. Pri umetniškem delu se mi zdi najbolj zanimivo ravno to, da na nek način zavzame kompleksno sliko sveta in bivanja, da so poti odprte in vodijo na vse mogoče konce. Gre za koncipiran skupek zgodb in stvari, ki nas okupirajo.

Tribuna : Če se morda malo ozemljiva: v kakšnem prostoru si želela narediti predstavo?

Suzana : Predstavljala sem si jo v velikem prostoru s prazno steno. Potem ko nismo odkrili primerne ambienta, smo jih veliko pregledali, celo kanalizacijo, zaklonišča, parkirišča... V tem iskanju sem slišala za misteriozni tunel med uršulinskim in frančiškanskim samostanom, ki ga pa ni v nobenih načrtih mesta. Očitno si je Ljubljana to izmislila. Vsako mesto potrebuje svojo obskurno zgodbo.

Tribuna : Si se že na samem začetku odločila za soavtorja in soplesalca Ivana Peternelja?

Suzana : Pravzaprav sem jo začela delati z drugim plesalcem. Ker se nisva najbolje ujela, sem počakala na Ivana. Z njim je užitek delati, ker se popolnoma preda ustvarjanju in daje dober feed-back. Predstavo sva v bistvu sproti gradila skupaj.

Tribuna : Ivan je eden izmed redkih igralcev, ki sodeluje tudi v plesno-gibalnih predstavah.

Suzana : V bistvu je poplesaval že pred akademijo, potem pa se je udeležil kar nekaj plesnih delavnic. Je naraven talent. Sedaj pravi, da bi rad bil predvsem igralec, češ da je igrilstvo bolj bogato in nudi več izraznih možnosti. Toda meni se zdi, da ima prav zaradi ukvarjanja s plesom bogatejšo izkušnjo.

Tribuna : Kako sta sodelovala z dramaturginjo predstave?

Suzana : Diana (Koloini- op. pisca) je prišla proti koncu predstave in jo "počistila".

Tribuna : Dramaturgija plesa je pri nas dokaj redka in problematična.

Suzana : Problem je v tem, da imamo dramaturge šolane za gledališče, kar seveda ni isto kot ples. Občutek imam, da gre pri nas bolj za dramaturgijo ritma, ki je podobna abstraktni dramaturgiji glasbe. Najbolje bi bilo spoznati človeka, ki ima občutek za glasbenost, dramaturgijo intenzitet, kar pa je redko. V glavnem so bolj vizualni ali literarni. V tem pogledu se mi zdi, da je Matjaž Pograjc naredil preboj, ki ga ples sam ne bi mogel na ta način izvesti. Gibanje je uvedel direktno v teater, kjer je bil do takrat tujek in je na ta način odprl predvsem - ne pa samo - novo gledalčevo polje. Njegove začetne predstave so me povsem prevzele. Nasploh se mi zdi, da je plesno ali gibalno gledališče najustreznejša odrska zvrst tega časa, saj ima po mojem direktna telesna energija na gledalca najmočnejši učinek. Izkušnje iz teatra pa bi bile za plesalce zelo dobrodošle, koreografom (vsi so nekdanji plesalci) manjka izkušnja režiserja in dramaturga.

Tribuna : Zdi se mi, da si plesne predstave ogleda le ozek krog ljudi.

Suzana : Problem je v tem, da je premalo ponovitev, kar za sabo potegne širšo plesno problematiko; od financ do neurejenega statusa. Kljub temu že obstaja publika, ki kroži in ni samo iz umetniških krogov. Pravilo pa je, da če se obetata dve ponovitvi, na prvo pride plesna in gledališka smetana, na drugo pride njen ostanek. Na kasnejše predstave bi morda prišli še drugi ljudje, seveda potem ko bi slišali, da predstava je in jo je vredno videti. Če hočemo torej res razširiti krog plesne publike, nujno potrebujemo plesni oder.

Tribuna : Sedaj ste plesalci ustanovili Društvo za sodobni ples.

Suzana : Ki naj bi naredil red na področju prostorov, financ, šolanja. Problem je v tem, da ni vzpostavljene strukture. Položaj je precej paradoksalen; na projekt sicer dobimo kar dovolj denarja, v tujini, kjer je konkurenca večja dobijo manj državnih dotacij, osnovnih pogojev pa nimamo urejenih. Zaenkrat Ministrstvo za kulturo društva ne podpira, ker lani nismo oddali prošnje direktno v razpis, je to nemogoče. Mislim pa, da nas bodo morali začetni financirati, ker smo društvo na nacionalnem nivoju, ki je strokovno društvo za določeno umetniško zvrst in smo poleg tega zelo aktivni. Čas bi tudi bil, da uredimo šolanje na tem področju. Kot ti je najbrž znano, se je večina šolala v tujini ali pa so delali tečaje in work-shope z raznimi koreografi in pedagogi.

Tribuna : Kakšni so bili pa tvoji začetki?

Suzana : Začela sem v gimnaziji v Kranju z neke vrste krožkom, dolgo časa sem to počela za zabavo. V Pionskem domu sem v času študija plesala v skupini Silve Ros. Kljub temu da so bili treningi zelo resni, je delo ostalo ljubiteljsko, obenem pa smo v Kranju skupaj z Alenko Hain in Matejo Puhar ustanovile svoje plesno gledališče MAS in naredile nekaj predstav. Potem je prišel v Kranj Iztok Kovač in naredil z nami predstavo VSE, KAR STE ŽELEI VEDETI O SEBI, PA STE POZABILI. Ko smo jo delali, smo se zelo zelo zabavali. Naredil je kolaž iz preprostih življenjskih tem: hrana, druženje, družina, pionirski... same neumnosti (smeh). Vmes smo imeli še predavanje o žvečenju. Zelo lepa predstava, škoda da je nismo večkrat predstavili. Iztok je takrat v nas prebudil občutek za oder. Mene je čisto zapeljal, v ples seveda. Potem sem sodelovala še pri njegovi predstavi Movens v Gleju. Od takrat naprej sem redno hodila na treninge k Plesnemu teatru in tako sodeloval pri zadnji veliki predstavi PTL-ja, Crack in Time leta 1990. Naredil jo je Francoz Frederico Strachan. Potem sem v letu in pol, kolikor sem bila - zaradi svojega študija - v Franciji, delala z mnogimi skupinami in koreografi.

Tribuna : Kako treniraš, vzdržuješ formo?

Suzana : Ukvarjala sem se z gimnastiko, rada tečem, plavam, hodim v hribe. Rada delam stvari, ki niso ujete v neko formo, bolj živo, organsko se mi to zdi. Treningov - večinoma pri PTL-ju - ne delam ravno vsak dan, redno pa delam vsaj vaje za moč in prožnost telesa; prav obsedena s formo telesa nisem, zanima me bolj telo kot izhodišče odrske pripovedi.

Tribuna : V bistvu si zelo hitro naredila svoj projekt.

Suzana : Pri nas ni starejših, uveljavljenih koreografov, ki bi imeli svoje, razpoznavne tehnike in odrske izraze. Vsi smo nekam nezadovoljni, ne najdemo ljudi, s katerimi bi si želel delati. Ni tega, da bi se na vsak način hotel nekomu pridružiti in bi ti to zadoščalo. Skoraj vsak išče sam sebi lastno formo. Lahko, da je to le poizkus. Tudi jaz bi zdaj spet rada sodelovala v skupini le kot plesalka, da bi se ukvarjala izključno s to platjo ustvarjanja. Težko je funkcionirati na obeh nivojih hkrati in zraven še skrbeti za globalno organizacijo projekta.

Tribuna : Je predstava nastala v produkciji PTL-ja ?

Suzana : So producenti predstave. Glede na to, da sem bila nekaj časa zunaj, sem padla ven kot članica, plesalka PTL-ja. Sedaj spadam med "mlade koreografe", ki delajo v PTL-ju, ne vem pa, če bom tam še naprej delala. Trenutna situacija je kar naporna, vendar gre za fair play. Dokler bomo predstavo ponavljali, ostanemo skupaj. Sicer pa je PTL postal neke vrste producenti center, s katerim se lahko enkratno povezujejo tudi nečlani. Estetike se znotraj PTL-ja razhajajo, sicer pa ima svoj način funkcioniranja in estike, ki je še nestabilen.

Tribuna : Končala si študij francoščine in primerjalne književnosti. Se študij in ples povezujeta?

Suzana : Se in to se mi zdi zelo dobro. Stereotipna predstava o plesalcu, ki samo pleše in ne počne nič drugega, je žaljiva, čeprav v določenem pogledu realna. Danes mora plesalec biti predvsem soustvarjalec, imeti mora odprto glavo in izumljat mora svojo odrsko podobo. Poti so seveda različne. To, da bi bila samo plesalka, me ne zadovoljuje. Čemu bi dala prednost v prihodnje? Težko vprašanje. Zaenkrat v glavnem živim od prevajanja. Združujem prijetno s koristnim in prevajam knjige, ki me zanimajo in mi v mojem raziskovanju odkrivajo nove vidike.

Tribuna : Povezovanje teorije in prakse je hvalevredno. Pomembno pa je ravnesje.

Suzana : Seveda ne bi rada padla v teoretiziranje. Zaenkrat se še malo lovim v hoji po ostrem, tankem robu v ohranjanju ravnesja. Sestavni deli mojega dela so že res lahko idealni način, kako lahko ustvarjalno funkcionirajo skupaj pa moram še najti.

Tribuna : Kakšen način plesa ti najbolj leži? Vzorniki?

Suzana : Rada imam ples, ki razmišlja o koncentraciji, ek-splzivnosti, usmerja energijo v nenavadne, presenetljive spremembe, zato mi je belgijska varianta blizu. Trenutno prevladuje konglomerat, ki ima nekakšen približen naziv "new dance" in gibalno izhaja tudi iz dela Trishe Brown; vendar so njegove nianse zelo spremenljive. Predvsem pa imam rada ustvarjalce, ki so na meji plesa in gledališča, na primer Jozefa Nagya, in še nekaj Francozov, ki tu niso prav znani (Herve Diasnas, Catherine Diverres).

POGOVARJALA SE JE JEDRT JEŽ

AMERIŠKI NEODVISNI

Gorazd Trušnovec

Nobene potrebe ni po žaljenju ameriškega filma, še posebej, ker je to zelo nenavaden pojem, pogosto uporabljen v slabšalnem in omalovažujočem tonu, ki pomeni mešanico neznanja in ignorance. Zato se mu načeloma izogibam - pomislite samo na reakcijo tistih avtorjev z vzhodne obale (recimo newyorška niša), ki bi jim prilepili oznako "hollywoodski" ali pa vseh tistih anonimnih avtorjev, ki se trudijo z vzpostavljanjem svojih malih poetik. Poleg tega - če parafraziram Da Vinci: če si dober obrtnik še ne pomeni, da nisi umetnik. In vsak, ki zagovarja nebulozne, introvertirane, mazohistične filme, ki se ponašajo s hipertrofirano metaforiko in popolnoma neživljenjsko govorico, okužene z eksistencialistično impotentno filozofijo in namišljenim (domišljavim) artizmom, ki nemalokrat zakriva duhovno praznino, naj gre enkrat na en evropski filmski festival. Me zanima, koliko časa bo zdržal ob takih produktih. OK, Evropa ima kulturo, Amerika pa sistem - nenazadnje so Hollywood vzdignili in zlahtili evropski avtorji npr. Murnau, Lang, von Stroheim, Chaplin, Curtiz, Lubitsch, Hitchcock, Frears, Scott, Konchalovsky itd., ki doma niso imeli tako dobrih možnosti za delo - kar je najpomembnejše. Je za to kriv denar? So se "prodali"? Nikakor. Če delaš v okviru studijskega sistema, še ne pomeni, da moraš izdati svoj izpovedni svet na račun okusa nekakšne širše publike. Več kapitala pomeni več možnosti za delo, več organizacije, več ljudi in idej. In to je eden izmed razlogov, da je naš in evropski film tako mizeren - režiser mora biti predvsem dober organizator in poznavalec obrti, pri nas pa so vsi že od malega umetniki. In kdo pravi, da ni tako hvaljena evropska kultura samo ogromen dinosaver, popolnoma neprilagojen okolju in razmeram, obsojen na propad?

Seveda, tudi v Združenih državah obstajajo filmski ustvarjalci, ki zavračajo studijski način dela. Neodvisni obstajajo vzporedno od vsega začetka, njihovo zgodovino pa povzemam po Baselinovi filmski enciklopediji.

Čeprav bi lahko gledali tudi na filmske pionirje, ki so se na začetku stoletja preselili v Južno Kalifornijo kot na "neodvisne", lahko za pravo neodvisno filmsko sceno v Združenih državah rečemo, da se je začela šele v poznih štiridesetih, ko so z zakoni omejili hollywoodske studije in jim tako zmanjšali dobičke. Brez garantiranega prikazovanja njihovih produktov so morali hollywoodski studiji tekmovati s konkurenco na trgu za dvorane, v katerih bi prikazovali svoje filme. Istočasno je naraščala popularnost televizije, ki je zadrževala gledalce doma - proč od kinodvoran. Nekoč vsemogočna studijska struktura se je začela sesuvati in tako omogočila pojav nove vrste filmarije izven tradicionalnega hollywoodskega establishmenta.

Neodvisni producenti (ja, tudi neodvisno ustvarjanje zahteva organizacijo) so začeli ustvarjati v "paketi": priskrbeli so privatno financiranje, zbrali igralce in ekipe, najeli režiserja in scenarista ter organizirali prodajo končnih produktov distributerjem. Med takimi filmarji sta v petdesetih in šestdesetih prednjačila Stanley Kramer in Otto Preminger, ki sta se lotevala kontroverznih vsebin in močnih moralnih in socialnih vprašanj. Kramerjevi filmi obravnavajo medrasne odnose (*The Defiant Ones*, 1958), strah pred atomsko vojno (*On the Beach*, 1959) in vojne zločine (*Judgment at Nuremberg*, 1961), medtem ko se Premingerjevi filmi lotevajo spornejših vprašanj: narkomanska odvisnost (*The Man with the Golden Arm*, 1955), posilstvo in upravičenost umora (*Anatomy of a Murder*, 1959), ter homoseksualnost (*Advise and Consent*, 1962). Komercialni in kritični uspeh teh filmov sta pomagala tlakovati pot ostalim hollywoodskim ustvarjalcem, da so šli v neodvisnost, med katerimi so bili tudi Robert Aldrich (*Kiss Me Deadly*, 1955), Charles Laughton

(*The Night of the Hunter*, 1955), Sidney Lumet (*12 Angry Men*, 1957), in Delbert Mann (*Marty*, 1955).

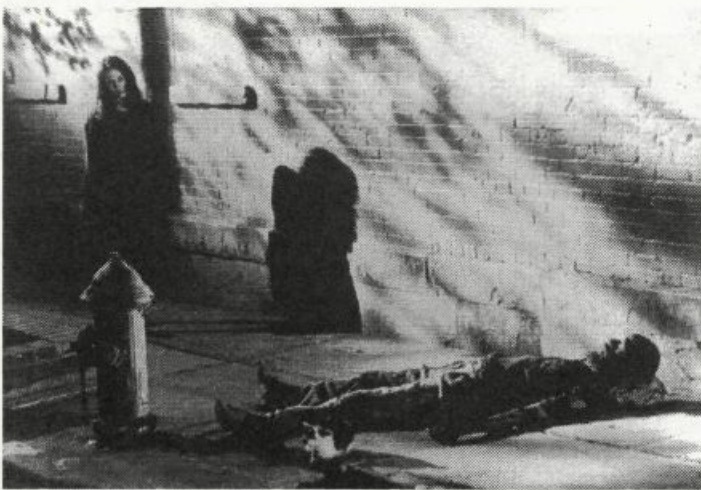
V poznih petdesetih in zgodnjih šestdesetih sta začela z nizkopračunskimi neodvisnimi filmi tudi dva režiserja, ki sta postala mednarodno priznana: Stanley Kubrick, ki je posnel svoj redko prikazovan prvenec v svojih zgodnjih dvajsetih (*Fear and Desire*, 1953) in John Cassavetes, ki se je s svojim prvcem (*Shadows*, 1960) uveljavil kot nova filmska sila, tako glede igre kot režije.

Francoski Novi val je opogumil ameriške filmarje, da so se vrnili na ulice; eden najuspešnejših filmov, nastalih pod vplivom Novega vala in gibanja Cinéma VÉRITÉ, je bil delno avtobiografski črnobeli portret David Holzman's Diary, ki ga je režiser Jim McBride leta 1968 posnel za 2500 \$. Čeprav so šestdeseta naplavila mnogo neodvisnih režiserjev (npr. Arthur Penn, Shirley Clark, Philip Kaufman, Dennis Hopper), se je najmočnejše čutil vpliv kulturnega režiserja, ki je postal producent: Roger Corman. Uspel je tam, kjer je hollywoodu spodletelo: Corman je služil denar z nizkopračunskimi akcijami in grozljivkami, ki so pomenile tudi vežbališče za nekatere najbolj znane talente sedemdesetih in osemdesetih, med njimi Francis Ford Coppola, Martin Scorsese, Robert Towne, Jack Nicholson in Jonathan Demme.

V istem obdobju je na najnižji stopnički neodvisne scene uporniško životaril Herschell Gordon Lewis, producent nizkopračunskog grozljivk in "exploitation" filmov (filmi, narejeni praktično brez ozira na kvaliteto ali umetniško vrednost, namenjeni hitremu zaslužku, ponavadi preko napihnenih prodajnih in promocijskih tehnik, ki poudarjajo nekatere senzacionalne aspekte produktov, filmi, ki na ta način izkoriščajo erotične ali pornografske vsebine, se imenujejo "sexploitation" filmi.)

Leta 1968 je ugled horror filma - ki je imel že dolgo izvenhollywoodsko zgodovino - še dodatno zrastle z uspehom filma *Night of the Living Dead* (prvenec režiserja Georgea Romera), ekstremno nizkopračunskim črnobelim zombijevskim filmom, posnetim v Pittsburghu. S svojo radikalno revizijo žanra, v katerem je dobro zmeraj zmagalo nad zlim, je Romero zrahljal konvencije horrorja in tlakoval pot subverzivnejšim vizijam.

V poznih sedemdesetih se je pojavil na sceni cel kup novih imen, med njimi David Lynch, čigar kultni *Eraserhead* (1978) razkrije enkratno filmsko vizijo; John Carpenter, čigar zelo profitabilni *Halloween* (1978) pomeni kot *Night of the Living Dead* pred njim, za neodvisne filmarje nov up, da lahko s svojimi filmi tudi zaslužijo; in Terrence Malick, veliki ameriški vizionar,

The Addiction, ZDA 1994

ki je bombastično debitiral s filmom *Badlands* (1973) in ki se je, tako kot Lynch, učil na American Film Institute's Center for Advanced Film Studies v Los Angelesu.

V osemdesetih, ko so bili hollywoodski studiji v deliriju produciranja blockbusterjev (žargonski izraz za film, ki je, ali komercialno zelo uspešen ali pa je stal toliko, da mora postati neznanško popularen, da bi povrnil stroške), je ameriška neodvisna scena nadaljevala z razcvetom. Med uspehi prednjači Jarmuschev presenetljivi hit, *Stranger Than Paradise* (1984), nizkopračunska, črnobela komedija, ki je požela mednarodno priznanje, sploh potem, ko je Jarmusch dobil Zlato kamero v Cannesu. Med tistimi, ki so bili tako kritiško kot komercialno uspešni, so še Spike Lee (*She's Gotta Have It*, 1986), Susan Seidelman (*Smithereens*, 1982), Ethan in Joel Coen (*Blood Simple*, 1984), Alex Cox (*Repo Man*, 1984), Robert Townsend (*Hollywood Shuffle*, 1987), in Steven Soderbergh (*Sex, lies and videotape*, 1989) - in vsi ti so uporabili svoje začetne uspehe kot garancijo za hollywoodsko podporo.

Z uspehi takšnih "neodvisnih" filmov, kot je bil Stoneov *Platoon* (1986), je bilo potrebno ta termin na novo definirati. Trenutno obstajajo "komercialni" neodvisneži, kot so Lee, Stone,

Cox in Coena; institucije, kot so Sundance Institute in American Playhouse, ki gojijo, promovirajo in pomagajo pri produkciji neodvisnih filmov; in "resnični" neodvisneži, ki delujejo skoraj docela izven meja industrije. Med sodobnimi režiserji tega kampa prednjači Jon Jost (*Speaking Directly*, 1973; *Last Chants for a Slow Dance*, 1977; in *Bell Diamond*, 1987), ki snema od zgodnjih sedemdesetih dalje filme z miniaturnimi proračuni, zelo omejenimi ekipami in amaterskimi igralci. Ostali, ki delujejo v podobnih okoliščinah, so Gregg Araki (*Three Bewildered People in the Night*, 1987; *Doom Generation*, 1994), Beth B in Scott B (*Vortex*, 1982), Lizzie Borden (*Born in Flames*, 1980), Henry Jaglom (*Can She Bake a Cherry Pie?*, 1983, *Somewhere to Love*, 1987), Rob Nilsson (*Northern Lights*, 1979; *Heat and Sunlight*, 1988), Rick Schmidt (1988—*The Remake*, 1978) in Rob Tregenza (*Talking to Strangers*, 1987) - vsi ti so dosegli določeno mero uspeha, ki jim omogoča ohranjanje neodvisnosti.

Po vsem povedanem se mi zdi čisto umestno omeniti še dejstvo, da je v Združenih državah za mladega diplomanta, ne glede na to, katero pot bo izbral, dosti težje priti do prvenca kot v Evropi - ali celo pri nas.

Forrest Gump, ZDA 1994

P. S.

LANSKO LETO NAJBOLJ NAGRAJEVANA FILMA ŠUND IN FORREST GUMP - FORREST GUMP PRI AKADEMII IN ŠUND PRI OSTALIH USTANOVAH - VSAJ V NAŠIH LOGIH NISTA DOBILA NOBENEGA RESNEJŠEGA GLASU PROTI. KOT NEKAKŠNO FUSNO - V RAZMISLEK IN OPOMBO, POST FESTUM - SEM PREVEDEL NEKAJ NEGATIVNIH ODZIVOV IZ TUJIH REVIJ.

"ČLOVEK SI NE MORE KAJ, DA SE NE BI VPRAŠAL, ALI JE PRAVILNA REAKCIJA NA TE VRSTE ODPADEK IZ NAPIHNJENIH FILMSKIH ODREZKOV TA, DA BI VZEL PIŠTOLO IN ODPIHNIL REŽISERJU GLAVO. MISLIM, SAMO ZA ZABAVO, OK? V TARANTINO-VEM SVETU BI BIL TO NEDVOMNO KRIK SMEHA. RESNO: NASILJE V FILMU NI NAPAČNO SAMO PO SEBI, NITI NE POTREBUJE DRASTIČNE CENZURE. EKSTREMI PA VENDARLE POTREBUJEJO OPRAVIČILO, DA BI BILI KAJ VEČ KOT GURMANSKE SMETI ZA NAVELIČANE POŽERUHE."

(HUGO DAVENPORT, DAILY TELEGRAPH)

"ŠUND NEDISCIPLINIRANO, IN GOTOVO NE GLOBOKO, NE ČUSTVENO NE INTELEKTUALNO."

(GEOFF ANDREW, TIME OUT)

"ZGODBA JE TAKO PROGRAMIRANA, KOT DA BI GLEDAL RAČUNALNIŠKI SOFTVER. FORREST GUMP JE MEŠANICA ZVENEČIH OGRIZKOV - PAMETNIH, SRČKANIH, ZABAVNIH, NEUMNIH, SENTIMENTALNIH - IN MOTEČE PONAREJENIH. ZEMECKIS SE JE LO-

TIL CELJENJA RAN Z RAZLIČICO MODERNE AMERIŠKE TRAGEDIJE OLIVERJA STONEA. SKOZI GUMPOVE NERAZMIŠLJUJOČE OČI - SENCA DUSTIN HOFFMANOVEGA AVTISTIČNEGA JUNAKA IZ RAIN MANA - JO PREDSTAVI KOT NESMISELNO. FILM DELUJE KOT VAJA V VISOKOENERGIČNI MANIPULACIJI: GLEDALCI SE JI NE BODO MOGLI UPRETI. TODA FORREST GUMP JE DOBESEDNO - ČE CITIRAM SHAKESPEARJA - ZGODBA, KI JO PRIPOVEDUJE IDIOT, POLNA ZVOKOV IN ŠOKOV, KI NE POMENIJO NIČESAR."

(BRIAN D. JOHNSON, MACLEAN'S)

"ČE GUMP PREDSTAVLJA AMERIKO, POTEM AMERIKA NI TAK DOBROSČEN IDIOT, KOT BI SI RADI MISLILI. JE IDIOT, KI OSTAJA ČIST TAKO, DA PONIŽUJE DRUGE: PRETEPA VSAKOGAR, KI SE DOTAKNE OBJEKTA NJEGOVE LJUBEZNI, MEDTEM KO VSILJUJE OBJEKTU LJUBEZNI OBČUTEK KRIVDE, KER SI ŽELI TISTEGA, KAR FORREST NE MORE DATI. ZANIMIVO JE, KAKO FORRESTOVA NEDOLŽNOST STALNO EKSPLODIRA V NASILJE; KAKO SE MU ZDI, DA MORA BITI SEKS IZVAJAN PREVIDNO (KER JE V OSNOVI GROTESKEN IN KIČAST); KAKO LAHKO NAJDE SVOJ IDEAL SAMO V NEKOM, KI JE TEGA POPOLNOMA NEVREDEN IN MORA ZNOVA IN ZNOVA TRPETI. VERJAMEM, DA BO TA FORREST, TA AMERIKA PREPOZNAVNA TUJIM GLEDALCEM. NE RAZLIKUJE SE VEČ OD AMERIKE, KI JO BODO PREPOZNALI V RESNIČNIH LAŽEH."

(STUART KLAUANS, NATION)

"ZGODBA, KI JO PRIPOVEDUJE IDIOT, POLNA SAHARINA IN SENTIMENTALNOSTI, KI POMENI NOVO DNO V AMERIŠKEM FILMSKEM USTVARJANJU."

(QUENTIN CURTIS, INDEPENDENT ON SUNDAY)

GORAZD TRUŠNOVEC

EMMA ZUNZ

JORGE LUIS BORGES

Štirinajstega januarja 1922, ko se je vrnila domov iz Tarbuchovih in Loewenthalovih tovarniških poslopij, je Emma Zunz v zadnjem delu predsobe odkrila pismo poslano iz Brazilije, ki jo je obveščalo o očetovi smrti. V prvem trenutku sta jo znamka in ovojnica zavedli, potem pa se je zaradi nepoznane pisave lotil neprijeten občutek. Devet ali deset načekanih besed se je trudilo zapolniti stran. Emma je brala, da je g. Maier po pomoti vzel preveliko dozo veronala in tretjega tistega meseca umrl v bolnišnici v Bageju. Pismo je podpisal sestanovalec in prijatelj njenega očeta, neki Fein ali Fain iz Ria Grande, ne vedoč, da je naslovnik pokojnikova hčerka.

Emma je spustila papir iz rok. Njena prva reakcija je bil slaboten občutek v želodcu in kolenih; potem občutek oslepljujoče krivde, neresničnosti, hladu, strahu; potem si je zaželela, da bi bil že prihodnji dan. Takoj zatem je ugotovila, da je njena želja nepomembna, kajti očetova smrt je edina stvar, ki se je bila zgodila na tem svetu in dogajala se bo še naprej, v neskončnost. Pobralla je papir in šla v sobo. Skrila ga je v predal, kradoma, kot da bi že nekako vedela vse o svojih kasnejših dejanjih. Že je začela sumiti o njih, že je postala neka druga, prihodnja oseba.

V rastoči temi je Emma jokala vse do konca dne zaradi samomora Manuela Maierja, ki je bil v starih srečnih dneh Emmanuel Zunz. Spominjala se je poletnih počitnic na majhni kmetiji blizu Gualaguaya, spominjala se je (poskušala se je spominjati) svoje matere, spominjala se je male hišice pri Lanusu, ki je bila prodana na dražbi, spominjala se je rumenih oken z rombi, spominjala se je naloga za aretacijo, sramote, spominjala se je strupenih pisem, napisanih na podlagi časopisnih člankov o blagajnikovi poneverbi, spominjala se je (toda tega ni nikoli pozabila) očeto-ve prisege v zadnji noči, da je tat Loewenthal. Loewenthal, Aaron Loewenthal, prej direktor tovarne in zdaj eden od lastnikov. Od leta 1916 je Emma varovala skrivnost. Nikomur je ni izdala, niti svoji najboljši prijateljici, Elsi Urstein, ne. Mogoče je zanikala bogokleten dvom; morda je sprejemala to skrivnost kot vez med njo in odsotnim očetom. Loewenthal ni vedel, da ona ve. Iz tega drobnega dejstva je Emma Zunz črpala občutek moči.

Tiste noči ni spala, in ko je prvi žarek zore naznačil pravokotnik okna, je bil njen načrt že dokončan. Poskušala je prebiti dan

- ki se ji je zdel neskončen - kot katerega koli drugega. V tovarni se je govorilo o stavki. Emma se je kot vedno izrekla proti nasilju. Ob šestih, ko je bilo delo zaključeno, je šla z Elso v ženski klub, ki je imel telovadnico in bazen. Vpisali sta se; morala je ponoviti in črkovati svoje ime in priimek; odgovarjati je morala na vulgarne šale, ki so spremljale zdravniški pregled. Z Elso in mlajšo izmed Kronfussovih deklet je razglabljala, kateri film bodo šle gledat v nedeljo popoldne. Potem so se pogovarjale o fantih in nobena ni pričakovala, da bi Emma sodelovala. Stara je bila skoraj devetnajst let, toda moški so v njej še vedno vzbujali skoraj bolesten strah. ...Ko se je vrnila domov, je pripravila juho iz hranljivega škroba in nekaj zelenjave, zgodaj pojedla in se prisilila zaspiti. Tako naporno in vsakdanje je potekel petek, petnajsti dan pred dogodkom.

V soboto jo je zbudila nestrpnost. Bila je nestrpnost, ne nelagodnost in posebno olajšanje, da je končno napočil ta dan. Nič več ji ni bilo treba načrtovati in si

predstavljati; v nekaj urah bo dosegla preprostost dejanj. V La Prensa je brala, da bo Nordstjärnan iz Malmöja tisti večer priplul v Dok 3. Telefonirala je Loewenthalu, namignila, da bi mu rada nekaj zaupala, brez da bi ostala dekleta to vedela, nekaj v zvezi s stavko; obljubila je, da se bo ob mraku oglasila v njegovi pisarni. Glas se ji je tresel, kar je bilo za ovađuha primerno. Tistega jutra se ni zgodilo nič drugega omembe vrednega. Emma je delala do dvanajstih in potem z Elso in Perlo Konfuss določila podrobnosti njihovega nedeljskega potepa. Po kosilu je legla in z zaprtimi očmi ponovila načrt, ki si ga je izmislila. Pomislila je, da bo poslednji korak manj strašen kot prvi in da jo bo vsekakor nagradil z okusom zmage in pravice. Nenadoma je preplašeno vstala in stekla k predalu nočne omarice. Odprla ga je; Fainovo pismo je bilo pod sliko Miltona Sillsa, prav tam, kjer ga je pustila. Nihče ga ni mogel videti; začela ga je brati in ga na koncu raztrgala.

Povezovati dogodke tistega dne z resničnostjo bi bilo težko in morda tudi nepošteno. Ena izmed lastnosti peklenske izkušnje je neresničnost, lastnost, ki kot se zdi, blaži grozote izkušnje in jih morda oteži. Kako lahko kdo vzame dejanje kot verjetno, če oseba, ki ga izvrši komaj verjame vanj; kako bi lahko kdo očivil pisemski kaos, ki ga je spomin Emme Zunz odklanjal? Emma je živela v Almagroju na Liniers Street: prepričani smo, da je šla tisto popoldne navzdol do luke. Mogoče se je na neugledni Paseo de Julio videla pomnoženo v ogledalih, razkrito od luči in razgaljeno od lačnih oči, toda bolj razumno je predpostavljati, da je najprej pohajala, neopažena, skozi brezbržno stebrišče... Vstopila je v dva ali tri bare, potem ko je odkrila taktiko drugih žensk. Končno je naletela na može z Nordstjärnana. Eden izmed njih, zelo mlad, bi utegnil v njej vzbuditi nežnost, zato je izbrala drugega, manjšega od nje in robatega, z namenom, da se čistost groze ne bi ublažila. Mož jo je vodil do vhoda, skozi temno predsobo, naprej do zavitega stopnišča, do veže (ki je imela prav tako okno z rombi kot hiša v Lanusu), do prehoda in potem do vrat, ki jih je zaprl za njo. Resni dogodki so izven časa, zato ker je neposredna preteklost kot odrezana od prihodnosti ali pa zato, ker se zdi, da deli, ki sestavljajo te dogodke niso zaporedni.

Je med tem časom izven časa, v tem zmedenem neredu pretrganih in odurnih občutkov, Emma Zunz enkrat samkrat pomislila na mrtvega moža, ki je povzročil to žrtev? Moje mnenje je, da je nanj pomislila enkrat in v tistem trenutku je ogrozila svoj lasten podvig. Misli-la je (ni bila sposobna ne misliti), da je oče počel to ostudno stvar, ki se je pravkar dogajala njej, z njeno materjo. O tem je razmišljala s slabotnim začudenjem in se hitro zatekla v omotico. Moški, Šved ali Finec, ni govoril špansko. Za Emmo je bil orodje, prav tako kot ona zanj, toda ona mu je služila za užitek, on pa njej za pravico.

Ko je ostala sama, Emma ni takoj odprla oči. Na majhni nočni mizici je bil denar, ki ji ga je pustil moški. Emma je vstala in ga raztrgala na drobne koščke kot je prej raztrgala pismo. Raztrgati denar je brezbožnost, prav tako kot metati stran kruh; Emma je svoje dejanje takoj v naslednjem trenutku obžalovala. Dejanje ponosa in to na tisti dan... Njen strah se

je izgubil v obžalovanju njenega telesa, v njenem gnusu. Obžalovanje in slabost sta jo oklepali, toda vseeno je počasi vstala in nadaljevala z oblačenjem. V sobi ni bilo nobene svetle barve več; poslednja svetloba je slabela v mraku. Emmi je uspelo oditi, brez da bi jo kdo videl; na vogalu je vstopila v tramvaj Lacroze, ki je peljal proti zahodu. V skladu s svojim načrtom je izbrala sedež čimbolj spredaj, da se njenega obraza ne bi videlo. Morda jo je tolažilo vrvenje po ulicah, ki je dokazovalo, da njeno dejanje ni okužilo stvari. Peljala se je skozi izginjajoče temno predmestje, ki ji je sproti izginjalo iz spomina in izstopila na eni izmed stranskih ulic Warnesa. Njena slabost se je presenetljivo izkazala kot moč, saj jo je silila k temu, da se osredotoči na podrobnosti njene doživljanja in skrila pred njo ozadje in cilj.

Aarona Loewenthala so ljudje obravnavali kot resnega človeka, njegovi tesni prijatelji pa so ga imeli za skopuha. Živel je nad tovarno, sam. Nastanjen na pustem robu mesta se je bal tatov; na dvorišču tovarne je imel ogromnega psa in v predalu svoje pisalne mize, to so vedeli vsi, pištolo. Spodobno je žaloval za svojo prejšnje leto nepričakovano preminulo ženo - Gaussovo, ki mu je prinesla lepo doto - toda denar je bil njegova edina prava strast. Sam pri sebi je s precejšnjo notranjo zadrego vedel, da je manj spreten pri služenju kot pri varčevanju denarja. Bil je zelo veren; verjel je, da ima skriven sporazum z Bogom, ki ga je opravičeval dobrih del, v zameno za molitve in pobožnost. Plešast, debel, z žalnim trakom, zakajenimi očali in svetlo brado je stal pri oknu in čakal na zaupno poročilo nameščenke Zunz.

Videl jo je odriniti železna vrata (ki jih je pustil odprta zanj) in prečkati žalostno dvorišče. Videl jo je narediti ovinek, ko je zalajal priklenjeni pes. Emmine ustnice so se nemirno premikale, kot da bi s pritajenim glasom molila; naveličano so ponavljale stavke, ki naj bi jih g. Loewenthal slišal preden bo umrl.

Stvari se niso odvijale tako kot je Emma Zunz pričakovala. Že vse od prejšnjega jutra si je nešteto krat predstavljala, kako vihti revolver, prisili bedno bitje, da prizna svojo nesrečno krivdo in izpostavi drzno zvijačo, ki bi dovolila božji pravici zmagovalje nad človeško pravico. (Ne iz strahu, ampak zaradi tega, ker je

instrument Pravice, ni hotela biti kaznovana.) Potem, en sam strel v sredo prsnega koša bi zapečatil Loewenthalovo usodo. Toda stvari se niso odvijale tako.

V prisotnosti Aarona Loewenthala, je Emma bolj kot nujnost maščevati svojega očeta, čutila potrebo naložiti nekomu kazen za sramoto, ki jo je pretrpela. Bilo je nemogoče, da ga ne bi ubila po temeljitem onečaščenju, ki ga je doživela. Niti ni imela časa, da bi ga napravila za teatralnost. Usedla se je, se plaho opravičila Loewenthalu, sklicevala se je (kot privilegij ovaduha) na obvezo lojalnosti, izdala nekaj imen, namignila na nekatera in prekinila, kot da jo je premagal strah. Uspela je prepričati Loewenthala, da je šel iskat kozarec vode zanj. Ko se je le-ta, neprepričan zaradi prevelike gorečnosti, toda obziren, vrnil iz jedilnice, je Emma že vzela težak revolver iz predala. Dvakrat je pritisnila na sprožilec. Ogromno telo se je sesedlo, kot da sta ga poročilo in dim čisto razrahljala; kozarec vode se je razletel, obraz je gledal vanjo, začudeno in jezno, usta so jo preklinjala v španščini in jidišu. Zlobne besede niso prenehale, zato je morala sprožiti še enkrat. Na dvorišču je priklenjeni pes izbruhnil v lajež in curek zdrave krvi je stekel preko opolzkih ustnic ter umazal brado in obleko. Emma je začela z obtožbami, ki jih je pripravila ("Maščevala sem svojega očeta in ne bodo me mogli kaznovati..."), toda ni dokončala, ker je g. Loewenthal že umrl. Nikoli ne bo vedel, ali jo je uspel razumeti.

Napeti lajež jo je spomnil, da še ne more počivati. Razmetala je zofo, odpela suknjič mrtvega moža, mu snela zamazana očala in jih pustila na omarici. Potem je dvignila slušalko in ponovila, kar bo ponovila še mnogokrat, s takimi in drugačnimi besedami: Nekaj neverjetnega se je zgodilo... G. Loewenthal me je pod pretvezo stavke prisilil, da sem prišla k njemu... Zlorabil me je, ubila sem ga...

Zgodba je bila pravzaprav res neverjetna, toda naredila je vtis na vsakogar, saj je bila v bistvu resnična. Resničen je bil ton Emme Zunz, resničen je bil njen sram, resničen je bilo njeno sovraštvo. Tudi sramota, ki jo je pretrpela, je bila resnična: samo okoliščine so bile netočne in pa eno ali dve imeni.

PREVEDLA NATAŠA HROVAT

MARJAN TOMŠIČ

OGNJENI ŽAR

Mihelač, Ljubljana 1995

Trend ljubezenske tematike v poeziji in prozi je v zadnjem času postal zopet aktualen, saj je predmet obravnave resnih in uveljavljenih avtorjev. Taka je tudi lirizirana proza Marjana Tomšiča, enega najvidnejših slovenskih pisateljev druge polovice 20. stoletja. Vemo namreč, da je Tomšič v večji meri pisec Istre in posebne ritualne sheme pisanja. Zadnje njegovo delo, **Ognjeni žar**, pa je na prvi pogled drugačno. Je notranja pripoved med Njim in Njo, stkana iz dnevniških zapisov, fragmentov, osebnih izpovedi. On je umetnik, Ona je predmet umetnosti, hkrati pa njegova ljubica in umetniška spodbujevalka. On je star, zrel mož, ona je mlada, oba pa sta trdno zavezana ljubezni, strasti in univerzalnim samoizpraševanjem in mestoma tudi destrukciji. Ognjeni žar me spominja na Tomšičev roman **Ti pa kar greš**, kjer je prvoosebni pripovedovalec mladostni satir, ki gleda iz svoje individualistične pozicije na žensko. Jo ne mistificira, ne poskuša je razumeti, do nje se vede iz pozicije močnejšega, iz posebne hipijevske perspektive. V **Ognjenem žaru** pa je prvoosebni pripovedovalec zrel pisatelj, ki ne samo, da zna prisluhniti ljubezni, temveč ga ta tudi determinira, harmonizira ali pa sili v večne

notranje boje, ki so globoke psihološke narave. Ljubezen v **Ognjenem žaru** je večdimenzionalna; veže se na Njo in na etično problematiko, hkrati pa je tudi arhitekturna značilnost avtorjeve romanske poetike. Tomšič kot izreden mojster jezika to ljubezen odločilno vklaplja v magijo in univerzalen obred ploditve in smrti oziroma razkola. Ker nismo vajeni takega načina pisanja pri omenjenem avtorju, ki v resnici ljubi distanco in ločuje med realnim telesom snovi in med njeno literarno realizacijo, lahko mimogrede zaidemo v položaj, ko se nam zdi taka izpoved preveč ali kar nalašč soisticirana, patetična itd. Vendar pa ob globljem premišljevanju pridemo do zaključka, da je ljubezen med Njo in Njim v vsej mimetični moči, kjer se ji dodaja tudi druge konotacije, kjer se išče tista "prava" duhovnost, ravnotežje, očiščenje po vrtincih strasti in obupa dveh zaljubljenec, ki pripadata tudi dvema različnima svetovoma. Ognjeni žar je gotovo tisto, kar si želimo, saj se odločilno postavlja zoper arhitekturni formalizem in išče svoje notranje silnice prav v temeljni mitološki strukturi: ljubezenskem razmerju med Njo in Njim.

PRIMOŽ ZEVIK

MARJAN TOMŠIČ

M

OGNJENI ŽAR

DRUGA GODBA '95

Festival Druga godba vstopa v drugo desetletje rednega pojavljanja in tako predstavlja pri nas nadvse redko vsakoletno glasbeno prireditev. Tudi letos se nam v poletnem gledališču Plečnikovih Križank obeta bogat program izvajalcev z vseh koncev sveta in nadvse različnih glasbenih zvrsti. Ob tej priliki smo se pogovarjali s programskim vodjo Druge godbe, **Bogdanom Benigarjem**.

Druga Godba vstopa v drugo desetletje svojega rednega pojavljanja. Čemu lahko pripišemo redno vsakoletno prisotnost festivala kljub nekomercialni in netrži usmeritvi?

Mislim, da festivala ne bi bilo, če ne bi bilo izdatne podpore države in vsaj doslej podpore Mesta in ŠOU-va (študenti imajo popust!). Pomembno je bilo, da je bila po razpadu Centra Interesnih Dejavnosti Mladih Glasbenarjev Mladina Slovenije pripravljena prevzeti prireditev, tako da je v zadnjih 4 letih organizator. S tem se je kontinuiteta ohranila. Tudi ljudje, ki so delali pri CIDM-u, so še naprej sodelovali v programskem odboru Druge godbe pri Glasbeni Mladini Slovenije kot organizatorju. Tako se je tudi s programskega vidika ta kontinuiteta ohranila.

Kakšni so kriteriji pri izbiri nastopajočih?

Trudimo se, da bi iz glasbenih zvrsti, ki so za nas zanimive, izbrali najboljše. Edino na ta način je mogoče privabiti dovolj obiskovalcev. Kriteriji so prepuščeni programskemu odboru oziroma meni kot umetniškemu direktorju, ker mi je pač zaupano to mesto s strani kolegov. Kriterije oblikujem tudi z nasveti ljudi, ki se ukvarjajo z glasbo nasploh in imajo vpogled v trenutno stanje. Glede na to, kar ponujajo ostali podobni festivali v Evropi, je kvaliteta glasbe na Drugi Godbi primerljiva s kvaliteto teh festivalov. Druga godba je manjši festival in ne moremo imeti vsako leto tistega, kar si želimo. Tako je enkrat poudarek na eni glasbeni zvrsti ali glasbi z določenega konca sveta, drugo leto pa pride na vrsto kaj drugega. Poskušamo biti čimbolj pestri, glede na možnosti, ki jih imamo.

Kakšen je glasbeni okvir, ki ga še zajema Druga Godba?

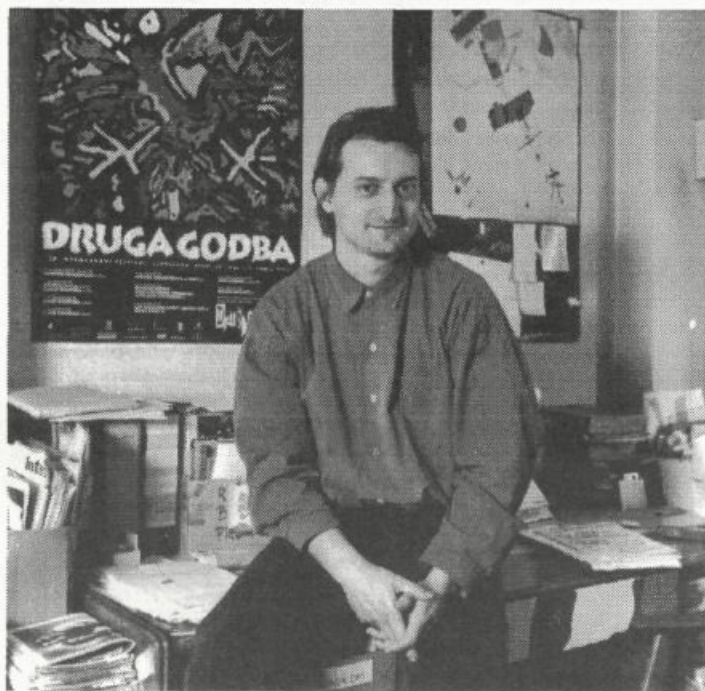
Zdi se mi pomembno predstaviti glasbo, ki ni prisotna v redni ponudbi v Ljubljani oziroma Sloveniji. Poskušamo tudi slediti trendom, za katere mislimo, da so dovolj relevantni v smislu, da črpajo, recimo, iz afro-ameriške tradicije itn.

Ali to pomeni, da avtomatično odpadejo vse popularnejše zvrsti?

Ne razmišljam toliko o zvrsteh, ampak bolj o posameznih izvajalcih, ki so na voljo, ne glede na to, katere glasbene zvrsti so. V končnem izboru gledam seveda na to, da stvari le ne bi bile preveč enolične, da ne bi bilo, recimo, pet skupin iz Afrike... Tu nekje se gibljem. Če bi imel ugodno ponudbo, tako v finančnem kot glasbenem smislu, se ne bi odrekel niti pop koncertu. Konec koncev ima Cheb Mami, ki nastopa letos, že dosti elementov popa in tudi v preteklosti so že nastopile popularne skupine, recimo Pixies. Če bi imel ponudbo za Morphine, bi šel v to. Torej nimam načelnih zadržkov. Če bi se ponudila priložnost, da tudi mi ustvarimo dobiček in ga vložimo v naslednji festival, bi lahko še malce razširili program. To bi bila odlična poteza. Večina teh festivalov, vsi WOMAD festivali, pa ti večji festivali, ki so člani evropskega združenja EFWMF (The European Forum Of Worldwide Music Festivals), kot je sedaj Druga godba, se trudijo, da imajo vsaj eno zvezdo, če že ne z MTV-ja, vsaj ime, ki ga ljudje dovolj poznajo.

Kako Glasbena Mladina najde stik s tujimi agenti?

Glasbena Mladina je sicer organizator, a ima več dejavnosti in Druga godba je ena teh, za katero sem jaz zadolžen. Se pravi, da vzpostavljam vse stike z agenti. To delam sedaj tretje leto. Prvzaprav sem podedoval stike, ki so bili že vzpostavljeni, le da smo jih v zadnjih letih razširili z vključitvijo festivala v EFWMF. Center oziroma pisarna združenja je sedaj v Belgiji in vsako informacijo o katerem koli izvajalcu lahko dobim prav tam.

Torej prihajajo ponudbe iz tega centra?

Ne, ponudbe prihajajo neposredno iz agencij, ker jih Forum tudi obvešča o svojih članih. Tako agencije vedo, kdo v Sloveniji organizira festival ali prireditev, ki je zanje zanimiva in pošljejo svoje ponudbe. Seveda so ponudbe prihajale tudi preden je Druga Godba postala član EFWMF. Naš status se je izboljšal, ker več izvajalcev sedaj ve, da lahko nastopijo tudi v Sloveniji. Po drugi strani so z vključitvijo v EFWMF finančne ugodnosti manjše, ker Slovenijo že smatrajo kot del Evrope. Prej se je bilo možno zaradi nižjega življenjskega standarda bolje pogajati. Recimo, da nas sedaj primerjajo s Portugalsko. Če gre za veliko ime, pa pogajanj skoraj ni.

Kako pa se potem Druga Godba pokriva finančno? Tako kot si že uvodoma rekel z donatorji ali...?

Eno so donatorji, to so Ministrstvo za kulturo, Mestni sekretariat za kulturo in ŠOU, velik del se pokriva z vstopnicami, medtem ko privatnega kapitala, sponzorskih vložkov skoraj ni. Vsako leto jih nekaj sicer je, ampak so skoraj neprimerljivi z ostalimi viri.

Prejšnja leta sta prireditve posnela televizija in radio.

Lani je TV Slovenija neposredno prenašala otvoritev. Posamezni nastopi niso posneti, niso arhivirani, bile so le posamezne reportaže kulturne redakcije. Radio Slovenija je vse koncerte posnel in tudi predvajal. Tudi letos naj bi bilo tako s tremi koncerti. TV Slovenija pa bo prenašala nastop Kolumbijke Toto La Momposina.

Rad bi povedal, da se mi zdi zelo čudno, da se aprila, ko so pogodbe z nastopajočimi takorekoč že podpisane, pogajam z Radiom o snemanju določenih koncertov. Tako na nek način izsiljujem izvajalce, da pridejo za isto ceno, čeprav je povsod po svetu običaj, da radio oziroma tisti, ki koncert snema, organizatorju plača 30% honorarja za nastopajoče. Pri nas to še vedno ni možno. Mislim, da bi moralo obstajati določeno zanimanje, tako na televiziji kot na radiu, govorim o nacionalnih medijih, da se že jeseni, preden se sestavi program, pogovorimo o pokrivanju festivala. Ne enega nastopa, ampak celotne Druge godbe. S tem bi imel boljši izhodiščni položaj, predvsem manj opravičevanja in prošenj izvajalcem in njihovim agentom. Če je interes TV Slovenije, da Brane Rončel enkrat na mesec pripelje enega ali več izvajalcev v studio in jih posname, res ne vidim, zakaj ni večjega zanimanja za Drugo godbo.

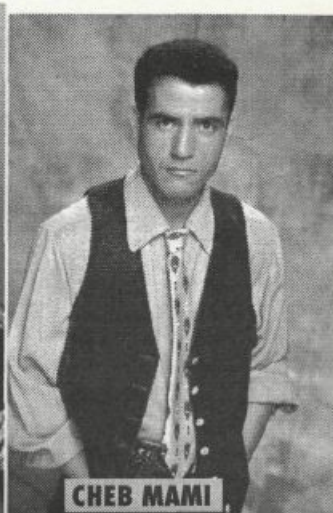
Menim, da so naši programi enako, če ne celo bolj kvalitetni kot programi, ki imajo na nacionalnih medijih vso potrebno podporo.

JANEZ GOLJC

DRUGA GODBA

V SLIKI IN BESEDI

THE KLEZMATICS

CHEB MAMI

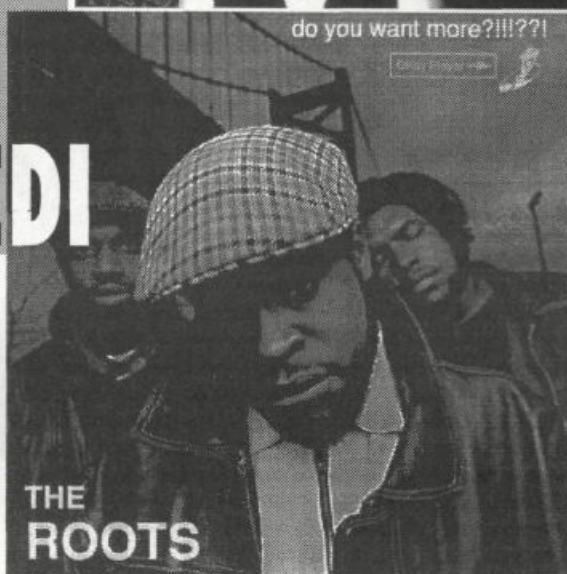
Cheb Mami je ime, ki je v evropskem in tudi svetovnem merilu že tako veliko, da koncert že sam po sebi stoji. Cheb Mami je ob Khaledu najbolj poznan alžirski glasbenik, ambasador alžirske glasbe in sploh arabske kulture v Evropi in v svetu. Prihaja s svojo standardno sedem člansko zasedbo, gre za električno verzijo glasbe, ki sicer izvira iz ljudskega izročila (rai).

Drugi večer nastopajo **The Klezmatics**, ki so izredno eksponirani v glasbeni zvrsti, ki se ji reče klezmer, njihov gost pa bo **Ferus Mustafov**, ki je pred izdajo prve plošče za zahodno tržišče in to bo promocija njegovega uspeha v Evropi. Oboji imajo nekaj skupnega. Tako Židje kot Cigani, kamor koli so se selili, so se asimilirali in prevzeli glasbeno tradicijo novega okolja in jo združili s svojo glasbeno identiteto. To bo letos edini evropski festivalski nastop Ferusa in Klezmatics. Nekaj skladb bo z njimi zaigral tudi kitarist **Marc Ribot**, ki bo nastopil tudi z lastno zasedbo **Shrek**.

Celovečerni nastop bo pripadel tudi trenutno največji kolumbijski glasbenici **Toti La Momposina**, ki prav tako prihaja s svojim ansamblom. Odkril jo je tako rekoč kolumbijski pisatelj Gabriel Garcia Marquez, ki jo je pripeljal s seboj na podelitev nobelovih nagrad leta 1982 v Stockholm. Za tem jo je pod svoje okrilje vzel še Peter Gabriel, saj je njene plošče izdal pri založbi World Music. V kolumbijski glasbeni tradiciji se prepletajo tri različne kulture, avtohtona indijanska ter z njo španska ter afriška, ki je tja prišla s sužnji. Toto ves svet ponazarja na svojih nastopih, obogatitih s tipičnimi kolumbijskimi ritmi.

Dandanes so **The Roots** ena najbolj iskanih hip hop-ovskih koncertnih atrakcij in le nekaj dni po ljubljanskem koncertu jih čaka nastop na prestižnem festivalu v Glastonburyju. Osnovna glasbena ideja **The Roots** je, da sta jazz in hip hop glasbeni praksi, ki vlečeta inspiracije iz vsakdanjega življenja, da je ta glasba živa in da jo je treba igrati v živo in se prepuščati trenutnemu navdihi. Dejstvo, da so fantje odlični instrumentalisti, da je **Black Thought** prvovrsten rapper in da **The Roots** premorejo kritično distanco do vsega, kar počnejo, je dovolj šnje zagotovilo, da bomo v Križankah pričla pomembnemu koncertnemu večeru.

Kot predskupina bodo nastopili domači **Heavy Les Wanted**, ki združujejo vse elemente sveže organske plesne glasbe (acid jazz, funk, hip hop, reggae...)

TOTO LA MOMPOSINA

Glasbena mladine Slovenije predstavlja
11. mednarodni festival

DRUGA GODBA

član EFWMF (The European Forum
of Worldwide Music Festivals)

Ljubljana, Križanke
10. - 17. junij 1995

10. junij ob 20.00
CHEB MAMI (Alžirija)

13. junij ob 19.30
2.2.2.7. (Slo)

MARC RIBOT SHREK (ZDA)
THE KLEZMATICS in posebna gosta
FERUS MUSTAFOV in MARC RIBOT
(ZDA, Makedonija)

14. junij ob 21.00
STELLA RAMBISAI CHIWESHE (Zimbabve)

15. junij ob 20.00
SAVRINSKE PUPE EN RAGACONI (Istra)
ŠKOJI (Korčula)
TAVAGNA (Korčula)

17. junij ob 21.00
TOTO LA MOMPOSINA Y SUS
TAMBORES

dodatni koncert
21. junij ob 20.00
HEAVY LES WANTED (Slo-Ita)
THE ROOTS (ZDA)

J. J. K.

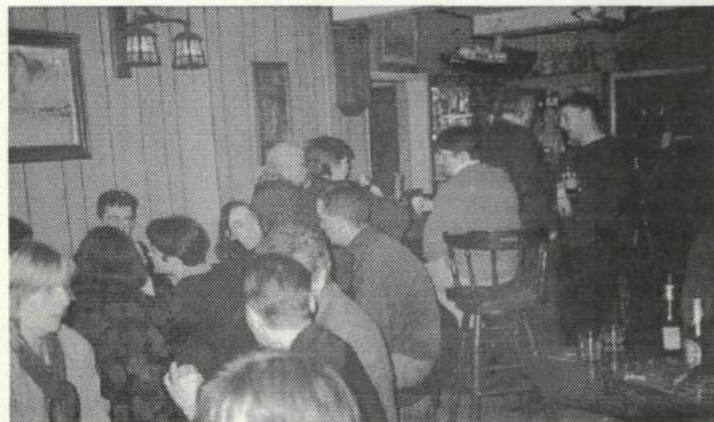
KOMPARATIVIST NA RAJŽO GRE

Študentje primerjalne književnosti in literarne teorije jemljemo svet resno. Če kdo omeni ljubezen, začnemo šteti do primerno visokega števila in sežemo po Freudu. Če kdo omeni strahotne učinke tople grede, pokličemo Ala Gorea in mu naročimo, naj si stvar podrobno ogleda in napiše knjigo o ekoloških problemih.

In če kdo omeni absolventske izlete, se vzvišeno nasmehnemo in pljunemo. Da bi se šli nekakšne mlade turiste nam je vsekakor premalo. Treba je misliti na domovino, umetnost, duha in pečene kruhke s česnom, torej na to, da se mora komparativistika odpreti, da nujno potrebuje dotok informacij iz prve roke.

Idealna potešitev teh želja so študentske izmenjave. Take, kakršne so danes v širnem svetu, pa tudi na nekateri fakultetah in oddelkih (ki smo jim neskončno zavidali) povsem običajna reč. No, in ker so nas poleg ostalega zanimali predvsem pečeni kruhki s česnom, smo se odločili, da navežemo stike z domovino te prehrabene enote - Irsko.

To je bilo vsekakor mukotrpno in čas konzumirajoče početje (Irce pripraviti do usodnega "da", zbrati propagandni material o Sloveniji, poiskati sponzorje, organizirati pot, pripraviti 30 ur predavanj o slovenski literaturi, gledališču in umetnosti nasploh, najti prostor za predavanja, ki ga na Filozofski fakulteti seveda ni, prepričevati manj inteligentne in bolj lene kolege, da se jim ni treba odreči sodelovanju pri izmenjavi zaradi strahu, da bomo na poti proti Irski padli čez rob sveta,...) Ampak kaj - ko je bilo vse urejeno, so nam irski kolegi sporočili, da v svoji nesposobnosti niso zbrali dovolj denarja.

Na srečo smo se z oddelkom za angleško literaturo (irsko literaturo, pisano v angleščini) na univerzi v Galwayu uspeli dogovoriti: oni nam vseeno organizirajo predavanja in ostale akademske usluge, mi pa povabimo enega njihovih profesorjev, da pride v Slovenijo in tu naveže akademske, literarne in osebne stike, zanimive za njihovo stran.

Na poti smo se za tri dni ustavili v Londonu, kar je bilo nujno. Če želiš spoznati irskega duha (s tem pa tudi literaturo), pa nimaš pojma o Angliji, je tako, kot da bi hotel spoznati Slovenijo, pa za Jugoslavijo še slišal ne bi.

Potem smo prišli na zahodno irsko obalo, v Galway in padali po tleh. Mestece s približno petdeset tisoč prebivalcev, živo kot da jih ima petsto tisoč. Osupljiva kolekcija ljubkih pubov, kjer vsako noč igrajo irsko glasbo. Dinersi in caféji s hrano za bogce in še odprti skoraj celo noč. Art Centre, nekakšen mali Cankarjev dom. Druid Theatre, znan po vsem svetu. Trgovinice, da se moraš s kolom po glavi, drugače bi te nakupovalna mrzlica pripeljala v prerani grob. Kar naprej festivali. Še eno gledališče, neizgovorljivo, ker uprizarjajo dela v Irščini. Starinsko mestno jedro, prepleteno s kanali deroče vode. Katedrala, ki je nevsiljiva tišina svetlobe. Pacifik in galebi. Peščene plaže. In veter, sneg in dež. Ah, in ljudje!

Iščeš to in to, pa ne najdeš in zmedeno gledaš po ulici - v trenutku se bo našel kdo, ki te bo pospremil do zaželenega mesta. Lastnik hostela, v katerem smo spali, nam je ponudil, da bi nas spravil na radio in v kakšen časopis - in nas tudi je. Sediš v pubu, obdan s soslovenci, pa se niti najmanj ne počutiš izolirano - kak Irec ti prikima, drugi pomežikne, tretji se spusti s tabo v globoko debato.

Tudi na univerzi so nas sprejeli z nevsiljivo uslužnostjo. Vrata v predavalnice so nam bila odprta, prav tako v knjižnico, nasveti, kaj si nujno moramo ogledati in prebrati, so padali ko toča po prleških vinogradih. Prav deževja informacij smo se najbolj razveselili, saj smo prišli do najbolj zaželenega: informacij iz prve roke. Te resda največkrat niso bile podane s pretirano švabsko eksaktnostjo, česar pa ob kozarcu Guinnessa tako ne moreš pričakovati.

Vzdušje na predavanjih, ki so jih organizirali posebej za nas, pa je

bilo dosti bolj profesionalno. Najprej tipološki pregled irske zgodovine, iz katerega smo se (med drugim, seveda) naučili, da nismo samo Slovenci čudaški. Ste vedeli, kolikokrat so bile na irskem otoku vstaje? Prevečkrat, da bi jih lahko jemal resno. In kaj so vrli Irce storili, ko so dobili neodvisnost? Drug drugega so se lotili s topovi. V nadaljnjih predavanjih se je pokazalo, da imajo podoben odnos do življenja na splošno. Na svoje nacionalno gledališče, svetovno znani Abbey Theatre, so sicer zelo ponosni, hkrati pa se jim je od nekda zdel precej angleški, zato je sumljiv. Tako kot njihova vrhunska literatura.

Ravno taki podatki pa so nas najbolj navdušili. Ko ti nekdo zaupa: "Irce smo strastni rimo-katoliki in imamo krepko negativno nataliteto," ali pa: "O'Brien je bil nedvomno prvi postmoderni pisec na svetu, mogoče je bil pa samo čudak," ne moreš drugega, kot da se čudiš veliki meri samokritičnosti in posebnemu smislu za humor, brez poznavanja katerega tudi irske literature ne moreš razumeti.

Zanimivo si je bilo tudi ogledati, kako je s prostorsko stisko na oddelku za angleško literaturo. Režeji profesorji se stiskajo vsak v svojem kabinetu, postdiplomci imajo samo en prostor, cel oddelek ima samo eno računalniško sobo in en sam prostor za gostujoče profesorje. Grozno, grozno... standard irskih univerz je torej precej višji od našega, čeprav isto ne velja tudi za splošni ekonomski standard.

Irski del "izmenjave" se je torej odvil nadvse fino, pa tudi slovenski del - čeprav skrčen na obisk profesorja Tadhga Foleya - ni bil od muh. Tadhga (beri: tajga) smo obložili z zbirko angleških prevodov slovenske literature, ga popeljali po raziskovalni institucijah in Sloveniji nasploh. Poslušali smo tudi njegovo predavanje "Gender and Nation in 19th century Irish fiction", ki ga je imel pod pokroviteljstvom društva za primerjalno književnost v prostorih SAZU.

In ne le, da se bodo bodoči komparativisti odslej lahko vsako tretje leto izmenjali z Irco, še cel kup drugih dobrot smo pridobili z izmenjavo, med drugim tudi vabilo galwayskega poletnega gledališkega festivala, ki velja eni izmed produkcij SOU.

Vse to pa ne bi bilo mogoče brez pomoči študentske organizacije univerze, ministrstva za kulturo, študentske organizacije FF, ministrstva za šolstvo in šport, Adrie Airways, urada vlade za informiranje, slovenskega PEN-a, založbe Mihelač in založbe Co Libri. Vsem se še enkrat zahvaljujemo.

Ah, seveda! Za sponzoriranje se zahvaljujemo tudi GP Vič in GP Ljubljana, vam dragi bralci pa zagotavljamo, da je hrana, ki jo kuhajo v teh podjetjih, še boljša od njihove dobrote.

JAKOB JASA KENDA

ZA DIMITRO, TIVA IN MARKA

GLASBENI POTEK PO LONDONU

kakšnega prijatelja boste na prvi sprehod po Londonu gotovo najprej peljali od Buckinghamske palače do Trafalgar Square. Na kratko bosta pomahala Charlesu I., ki zamišljeno jezdi svojega konja pod Nelsonovim spomenikom (katerega se seveda spominjate še iz angleške vladnice za šesti razred), nato pa jo bosta zložno mahnila po Whitehallu do slovitih Houses of Parliament in do Westminsterskega mostu. Pokazali mu boste The Clock Tower, ki se vzpenja nad parlamentom, morda ga boste peljali še do kipa Oliverja Cromwella, nato pa se bosta postavila na most in mencala na mestu. Nestrpno boste pogledovali na veliko uro na stolpu, ki bo kazala, recimo, deset do šestih, okrog vaju se bo nabiralo čedalje več ljudi in čez nekaj minut, ko bo vašemu prijatelju postalo dolgčas, se bo zaupno nagnil k vam in vas pobaral, ali ni to slučajno obljudljena avtobusna postaja. Najprej boste osupnili, potem pa zarenčali nanj nekaj podobnega kot: "Ne, trap, čakava, da nama zapoje Big Ben." In ko se bo Big Ben oglasil točno ob uri, bo tudi vašemu prijatelju postalo jasno, da iti v London in zamuditi velikega B pomeni zamuditi London in da si boljšega uvoda v glasbeno popotovanje po Londonu enostavno ni mogoče zamisliti.

Zvočno kuliso Londona poleg zvonov različnih cerkva, šumenja Temze in avtomobilskega hrupa ustvarjajo številni umetniki ulice. Stari mož z lajno, natanko takšen, kakršni bi naj obstajali samo v filmu; mladi plesalec oblečen v skafander, ki ob sferični glasbi, vijoči se iz kasetofona, izvaja nekakšen obredni ples. Glasbeni spremljevalci raztrganega slovenskega študenta, ki se sprehaja po Londonu, so Bobu Dylanu podobni pevci po katakombah podzemске železnice, mladi kodrolasi rockerji oboroženi s kitarami po parkih, študentje akademije za glasbo, ki pilijo svoje programe v atriju Covent Garden. Pomembno: vrsta za nastop v najboljšem kotičku je dolga, čas nastopa je omejen, denarja pa je kot pečka.

Glasbeni sladokusec ima v Londonu kaj slišati. Londončani vam bodo ponosno naštelj kje, kam in kod. Koga in zakaj boste izbrali sami.

THE SOUTH BANK CENTRE

Največji kulturni center v Londonu je v neposredni sosesčini postaje Waterloo. Tam se na ličnem kupčku gnetejo *Royal National Theatre*, *National Film Theatre*, *Hayward gallery*, *Purcell Room*, *Queen Elizabeth Hall*, *Royal Festival Hall* in *Museum of the Moving Image*. Najbolj pomembna postojanka glasbenega potepa je seveda *Royal Festival Hall*. Predno se s prijateljem prebijeta do nje, je treba dobiti boj s kupom knjigarn, prodajaln plošč, raznoraznih slikarskih in fotografskih razstav ter glasbenih delavnic (katerih udeleženci izvajajo čudne zvoke iz še bolj čudnih instrumentov), ki vaju bodo na vsakem koraku skušale zvabiti s poti.

Ko se prikopljeta do blagajne, se lahko zgodi, da je program koncerta, ki sta si ga na koledarju prireditev označila že ne začetku meseca in sta se ga še posebej veselila, zamenjan. Zato je nujno, da se ozreta na tablo, ki označja spremembe. No, ampak to pot sta imela srečo - vajina priljubljena pianistka/violinistka/sopranistka itd. je tu, skupaj z orkestrom, ki bo v drugem delu sporeda izvedel vašo najdražjo simfonijo. Stopita do okenca, izvlecita vse dokumente, ki jih premoreta, in s trdnim glasom zahtevajta: 'Student Standby, please.' Pri tem vam je kristalno jasno, da beseda *Standby* seveda ne pomeni stojišča, temveč le najbolj poceni karto, študentsko seveda. Takšna karta vas bo ob običajnih koncertih stala okrog pet funtov, kar pomeni prevedeno v slovenščino okrog jurja. Tauž'nt, no, če že hočete kraljevsko slovenščino.

Dvorana prijetno spominja na Gallusovo dvorano v Cankarjevem domu, le...nekoliko...večja je (sprejme do tri tisoč poslušalcev). Vendar je prijetno polna okrog in okrog in to občutek velikosti zmanjša. Prijeten je tudi občutek, da je študent gospod. Neštudentje, ki želijo priti v dvorano po najnižji ceni, ki je enaka študentski, namreč sedijo na zborovskih praktikabilah za orkestrom in zvedavo zrejo v dirigenta.

Stik občinstva z nastopajočimi je dober. Temperatura v dvorani narašča s temperaturo na podiju. Po zadnjem taktu, ki še nekaj sekund odzvanja po dvorani, se oglasi navdušeno ploskanje. Najbolj nestrpni poslušalci odidejo, še preden uspe dirigent oditi z odra (ahhh, torej so le balkanske navade razširjene po vsem svetu in ne le pri nas!), večina občinstva pa vztraja na sedežih, ploska, topota in

vpije. Gospa tri vrste pred vama od navdušenja vstane in ploska stoje. Njenemu možu je nerodno, vleče jo za desni rokav, naj sede. Ona vztraja. On se zgrbi na velikost palčka in se dela, da ne spadata skupaj.

V enem samem mesecu lahko v *Royal Festival Hall* poleg nastopa *The London Philharmonics*, ki domujejo v tej dvorani, poslušate tudi ostale velike londonske orkestre: *BBC Symphony Orchestra*, *The Orchestra of The Royal Opera House*, *Philharmonia Orchestra*, *Royal Philharmonic Orchestra*. Nastopijo pa seveda tudi gostujoči orkestri, kot na primer *Brnska filharmonija*, *Berlinska filharmonija* ali na kontinentu tako dobro znani *Wiener Philharmoniker*.

Glasbeno ponudbo *South Banka* dopolnjujeta *Purcell Room* za tristo poslušalcev, v kateri večinoma nastopajo komorne zasedbe, in *Queen Elisabeth Hall*, ki s tisoč sedeži predstavlja primeren ambient za skupine, ki so prevelike za *Purcell Room* in premajhne, da bi napolnile *Royal Festival Hall*. V obeh prirejajo tudi različne jazz koncerte, predstave in okrogle mize.

THE BARBICAN CENTRE

Na drugi strani Temze, v *Barbican Concert Hallu*, domuje *London Symphony Orchestra*, ki vsako sezono svoj koncertni program posveti enemu samemu skladatelju. Barbican je manjši in bolj domač, v predverju skupina komedijantov izvaja kabaret, poslušalci sedijo na tleh s kozarci v rokah in jim mečejo drobiž. Medtem ko pošljete prijatelja po študentske vstopnice za koncert, se tudi sami zavalite na tla in premikate v čevljih otrple prste. Ko je konec kabareta, pocinglja zvonček in opozori, da je čas, da se poslušalci odpravijo v dvorano. Sedete v prvo vrsto in se obrnete okrog - dvorana je manjša, a prijetna. Občinstvo pričakuje mrmra. Na odru se pojavi klavirski duo, ki je čudovito uigran. Škoda, da se nekateri v publiku ne znajo zadržati in vedno kašljajo ravno na najbolj napetih mestih. To povzroči občutek naveze med umetnikoma in vsemi tistimi poslušalci, ki jih kašljanje moti. Ob koncu koncerta navdušena publika pianistov ne spusti z odra.

»NOW THEY KNOW HOW MANY HOLES IT TAKES TO FILL THE ALBERT HALL.«

so ganljivo prepevali svoje čase Beatli. V Angliji se seveda vse začne in konča pri kraljevski družini. Albert Hall je bil zgrajen v času, ko je bila kraljevska družina še kraljevska. Ko je kraljica Viktorija 1868 leta polagala kamen za stavbo, ki naj bi se imenovala *Hall of Arts and Science*, jo je v spomin na svojega ljubljenega moža preimenovala v *Albert Hall*. Najbrž si ni predstavljala, da bodo v tej posvečeni dvorani, kdaj uprizarjali boks tekme (ki potekajo tu že od leta 1919) ali še huje, v novejših časih wrestling. Resnici na ljubo, v Albert Hallu kdaj pa kdaj zamenja borilne športe tudi glasba. Od srede julija do srede septembra, ko potekajo *Henry Wood Promenade Concerts*, popularno imenovani *The Proms*, ki jih organizira BBC, izvajajo pa BBC Philharmonics in razni gostujoči orkestri, si čakajoči na karte prinašajo s sabo blazinice, ki jim omehčajo dolge ure v vrsti. Za zadnji koncert v seriji, *Last Night of the Proms*, so karte razprodane že tedne vnaprej. Višek večera je skladba, ob kateri vzvalovijo zastavice in nabit polna dvorana (pet tisoč tristo ljudi) z orkestrom navdušeno prepeva nesmrtno verze *Land of Hope and Glory*. To je večer, na katerem tudi Angleži, ki sicer glasno zatrujejo, da so zoper vsak nacionalizem, pokažejo svojo pravo barvo.

GOD SAVE THEIR QUEEN

Vajin uvodni sprehod po velikih dvoranih Londona se je zaključil. Pubi so se zaprli že ob enajstih in s prijateljem sta se že pred dobro uro naveličala potikati po malo manj svetlih ulicah in parkih in čakati, ali vaju bo kdo napadel. Počasi se odpravita domov in ravno še ulovita zaključek programa na televiziji. Če bi bila v Sloveniji, bi vaju v lahko noč pospremila tivolski deček in ljubljanski grad, tu pa vam bo BBC zaokrožil dan in dopolnil zvočno podobo dežele z državno himno. Zakaj samo kraljico, se sprašujete med zehanjem in mimogrede poveste ugasnjenemu televizorju tisto lepo staro *Ne vrag (zeh) le soooooo-sed (zeeeeheeh) boooooo* -

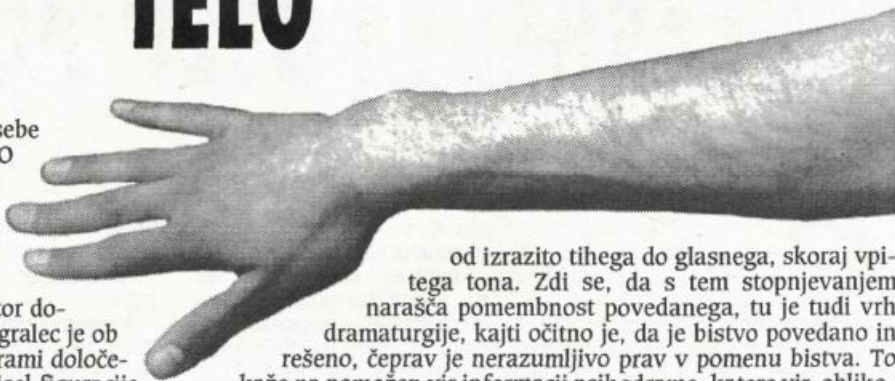
SUZANA OGRAJENŠEK

TELO

TELO, predstava, kjer je telo igralo samo sebe in se izgubilo v vlogi predstaviti NEBOJŠO IVANOVIČA. Ali pa je ta plesno-gledališki projekt igra z naslovom "Kdo vse si upa igrati gledališče"? In vabilo: se greš tudi ti. Pojdi, saj ni težko.

Plesno-gledališki dogodek se je zgodil v Kapelici K4, v katero nas je peljal lastnik telesa in hkrati avtor dogodka. Vstopali smo posamezno in avtor-plesalec-igralce je ob vsaki določitvi prostora za sedenje, s plesnimi figurami določeval še prostor sam in s tem že kazal na svojo zamisel figuracije telesa. Ko je končal s tem, je nadaljeval s predstavo ali pa z njo tudi šele začel. Z velikim pričakovanjem sem čakala na oživitev figure Grege Kamnikarja, ki je bila prisotna ves čas ob našem prihajanju v kapelico, vendar ni oživila v igralsko-plesnem smislu. Zazdalo se mi je, da je prisoten kot živ odrski rekvizit, živ le biološko, da diha, in ko je res odvečen, se sam premakne brez pomoči odrskih delavcev.

Dogodek, ki bi ga lahko označili s terminom psihodrama, ki ima namen razčistiti skozi svoje telo s samim sabo v tistem, kar skriva podzavest. V tej psihodrami je protagonist sam tudi režiser in koreograf, sebi oziroma svojemu telesu določa in postavlja meje prikazanega ter hkrati tudi dopušča nepopolnost iskanja izraza. Vsebinsko so vprašanja slehernega individuuma v zavestnem vstopu v svet, že zbanalizirana vprašanja o vlogi v družbi, o smislu obstoja, o obliki delovanja, o nadrealnem. Ta pripoved se konča s prvo cigareto, ki je vstopnica in identifikacija s svetom odraslih. Protagonist Ivanovič prevzet od lastne usode, naslanjajoč se na intuicijo, raziskuje po svoji psihi, kar je v svojih letih nabral egoobremenjujočega balasta in se ga osvobaja pred nami, vsega tistega pač, kar straši po ljudeh od Freuda naprej, ko jaz in nadjaz prihajata v konflikte in stresne situacije, ki preraščajo v komplekse in frustracije. V sebi išče potlačeno in to s svojim telesom rešuje pred našimi očmi. S svojim telesom oblikuje vsebine svojih občutij, misli, zaznav, predstav, simbolov. To je primarnost psihodrame, ki vidi svojo osnovo v telesu in njegovih lastnostih in možnostih, ki so same na sebi vir neverbalne komunikacije, ki je v človekovem razvoju sekundarna. Govor se v predstavi omeji na zlogovanje, ki prehaja

od izrazito tihega do glasnega, skoraj vpi-tega tona. Zdi se, da s tem stopnjevanjem narašča pomembnost povedanega, tu je tudi vrh dramaturgije, kajti očitno je, da je bistvo povedano in rešeno, čeprav je nerazumljivo prav v pomenu bistva. To kaže na pomožen vir informacij psihodrame, katere vir oblikovanja vsebin je telo. Od telesne komunikacije si želimo predvsem to, da bi bila lepa v smislu umetnosti, kajti razumevanje gest telesa je v resignaciji, da bi bila spremenjena v plesno konstrukcijo. S tem je prenesena iz praktično-sporazumevalnega ali praktičnega dela življenja v estetski del, v umetnost, ki nastopa kot edina sprejemljiva. Žal ne morem reči, da ja Nebojši uspelo pokazati prvinskost telesa, ker mogoče ni znal izbrati prave simbolike, pokazal pa je, da obvlada svoje telo v plesno-ekspresivnem smislu. Zanj in za njegovo telo bi bilo boljše, da se prepusti voditi kolegom koreografom.

O plesu v predstavi. Izhodišče mu je lastno telo v prostoru (narejenem po njegovi predstavi) in vse, kar lahko z njegovimi lastnostmi doseže: ritem, tempo, znanje, disciplina, lastni umetniški izraz, vzdržljivost. S pripovedjo svojega telesa ne preseže. Telo se le prilagaja njegovim zahtevam izražanja - prikazovanja notranjosti - in izgublja njegove možnosti izražanja plesne usklajenosti, ustvarjanja, kjer bi v smislu umetnosti pokazal bistveno več, saj je vse-skozi čutili njegovo veliko plesno senzibilnost, ki se žal izgublja v njegovi preveliki afirmiranosti.

Plesni del preveč podreja namenskim vsebinskim kretnjam in zaradi tega izgublja lastno senzualnost. Skozi prostor se izgublja pod pritiskom teatralnega, preveč išče oder v prostoru in na njem nastopa, še posebej v gledališkem delu. Prostor ne obvlada tako kot kaže na samem začetku, ko vodi gledalce v prostor in vsakemu nameni plesno figuro.

TELO naj se za vedno osvobodi neprijetnega v sebi in zaživi brez predsodkov v sebi. Potem bo prišla na dan vsa njegova intimna in čustvena komponenta izraza plesne umetnosti.

KARLA ŽELEZNIK

DUMB TYPE

V Cankarjevem domu je aprila gostovala skupina japonskih vizualnih umetnikov, arhitektov, računalniških programerjev, glasbenikov, plesalcev in igralcev z imenom Dumb Type. Skupino so ustanovili študentje likovne umetnosti s City Art Collegea iz Kyota. Marko Peljhan v gledališkem lističu o njihovem ustvarjanju piše: "Skupina je že leta 1984, ko je nastala, v svojem ustvarjanju dotaknila oblike performancea in ji v štirih novih delih vgradila novo logiko, ki je upoštevala zelo natančno definirano videnje modernosti, ki je bilo radikalno in poetično. Refleksija stanj duha modernega človeka v povezavi s tehnologijo, svojim socialnim okoljem, arhitekturo, fizikalnimi fenomenimi... se je v njihovih performansih, inštalacijah, videih, tiskanem materialu, koncertih, televizijskih oddajah in petih večjih delih, vedno pokazala kot temeljni trenutek raziskave, v kateri so ti japonski umetniki z natančnostjo inženirjev uspeli v opazovalcu, gledalcu in sodelavcu sprožiti mehanizme avto-refleksije njegove osebne "modrenosti" - stanja, v katerem trenutno živi."

Projekt, ki so ga predstavili v Ljubljani, S/N delo v večih fazah, je po njihovih besedah poizkus preboja "zidu tisočletja",

ki ga razumejo kot preletavanje posameznikove pokrajine signalov in hrupa. Verjamejo, da ima Umetnost moč preboja in da lahko ljudi opogumi.

In kakšna je inštalacija multimedialni performace, kot so projekt S/N sami označili? Glede na predstave in performanse, ki sem jih videla do sedaj nekaj povsem drugačnega. Ne samo zaradi visoko razvite tehnologije, ki kljub čistosti svoje forme in neulovljivosti logike zraven sebe prenese in ne odžira pozornosti socialno-humanim, poetičnim, političnim in kar je še razsežnosti, ki nas definirajo. Človeku, skratka. Resda so tu v ospredju marginalci: prostitutka (sex worker), s HIV virusom zaznamovan in eden neokužen homoseksualec, možakar s slabšim sluhom..., pa vendar. Zlitje, ki kljub politično-socialni perspektivi predstavlja akterjev ne zapade v didaktičnost, moraliziranje, poenostavljanje, politiziranje (oz. kolikor politika pač ni vse, kar smo in kar nas obdaja). Njihova ponotranjena poetičnost se na koncu izlušči kot presežek vseh poprejšnjih različnih vidikov opazovanja samega sebe v času in prostoru. Najbolj navdušujoča je bila tako zelo raznobarna paleta sposobnosti samo-odkrivanja, parodiranja in pred-stavljanja sko-

OB GALA KONCERTU BIG BANDA RTV SLOVENIJA

Big Band je v sredo, 5. 4. 1995, slavil petdesetletnico delovanja. To obeležje so glasbeniki proslavili z gala koncertom v Gallusovi dvorani Cankarjevega doma. Priditev je bila že dolgo prej razprodana; tudi nihče ne more reči, da ni bila dobro zamišljena in izpeljana. Glasbeniki so potrdili (visoka) pričakovanja, novi dirigent in umetniški vodja pozavnist Lojze Kranjčan, tretji po Adamiču in Privšku, pa se je izkazal tako kot dirigent in solist kot tudi sposoben aranžer. Koncert je bil razdeljen na dva dela: v prvem so kot gostje nastopali predvsem popularni slovenski (jazz) glasbeniki, drugi del pa je zaznamoval eden od še živčih legend jazza, Toots Thielemans, neprekosljivi mojster na ustni harmoniki. Njegov nastop verjetno ne potrebuje velikih komentarjev, dovolj bodo že podatki, s kom je igral: Edith Piaf, Benny Goodman, Roy Eldridge, George Shearing, Quincy Jones; po njegovem prvem uspehu iz leta 1963 "Bluesette" še Paul Simon, Ella Fitzgerald in Billy Joel, če naštejemo le najbolj znana imena. Tudi starost (73 let) mu ni vzela virtuoznosti in izjemno pretanjenega občutka za ta v jazzu dokaj nekonvencionalen in po krivici podcenjevan instrument. Kot so bigbandovci napisali v prijazni brošuri, ki je pričakala vsakega obiskovalca koncerta: "Njegov prvi nastop v Ljubljani bo praznik za glasbenike in ljubitelje jazza." Slabše pa so se izkazali slovenski gostje, prvi del je zbujal deljene občutke, predvsem pri vokalnih solistkah. Po odlični otvoritvi s skladbo Bojana Adamiča, "Vročina 41 stopinj Celzija", ki jo je prvi dirigent Big Banda uspel tudi osebno od-dirigirati, je sledila serija nastopov najvidnejših slovenskih jazz glasbenikov (ki smo jih končno imeli priliko videti na kupu). Najbolje se je izkazal Oto Pestner s skladbo W. Yorka "Every

Day", slabše pa so se odrezale solistke. Mia Žnidarič, ki si je edina izbrala zares jazz skladbo, nekako ni bila razpoložena, poleg tega pa njen vokal ni bil dosti glasen; še najbolje se je odrezala Alenka Godec, vendar si je (žal) izbrala popularno skladbo "The greatest love of all", isto velja za Darjo Svajger, ki je prepevala eno od tem iz A. L. Webrovega musicla The Phantom of the Opera "All I Ask of You", slednji se povrh še pozna, da v jazzu ni ravno doma. Podobno populistično so svojo točko zastavili fantje iz New Swing Quarteta: zapeli (sicer odlično) so potpuri uspešnic, ki jih res vsakdo pozna (Oh When the Saints itd.). Več inventivnosti je pokazal saksofonist Tone Janša, ki se je predstavil s svojo skladbo "Mea Parvitas", glasbeni vrhunec prvega dela koncerta pa je pomenila skladba dirigenta Lojzeta Kranjčana, "Začinjeno s čilijem", kjer so se odlično izkazali solisti iz Big Banda: Ugrin, Kranjčan, Divjak ... Sklep prvega dela je bila skladba Bobbyja McFerrina "Dont Worry, be Happy", kjer so se združili vsi solisti, ki so do tedaj nastopili. Drugi del je bil v znamenju ustne harmonike, poleg Thielemansa pa velja omeniti še izvrstnega kitarista Grašiča, ki se je izkazal v duetu s starim mojstrom.

Skratka, koncert je bil na visoki profesionalni ravni, morda se je pravim ljubiteljem jazza zdel neokusen predvsem izbor skladb za prvi del in nekateri gostje, vendar pa smo lahko zadovoljni, da imamo v Sloveniji tako uigrano in sposobno ekipo glasbenikov, ki gotovo ne dela sramote na evropski ravni, na naši sceni pa ima za seboj kar petdesetletno tradicijo uspešnih snemanj in nastopov. Ekipa je mlada, dirigent ambiciozen in sposoben. Prihodnost obeta.

MARIJAN DOVIČ

zi različne medije (video, TV, glasba, gib). Najprej so me presenetili s parodičnimi pasusi, za katere so jim za vzgib služile pocukrane latinske popevke, potem zopet odlično odparodirano ne-samo-evropsko omejeno percepcijo

njihovega geografskega miljeja. V sosledju s prečiščeno in natančno računalniško animacijo so mi parodični vložki sprva, kljub zabavnosti, delovali kot tujki, neumeščeni virusi. Toda končna podoba prikazanega je brez dvoma potrdila in upravičila povezanost in nujnost vseh različnih zmesi in spojin. Tako v samo globoko bistvo zadetega in v vseh dimenzijah zajetega postmodernizma si sploh nisem znala predstavljati, kaj šele da bi to doživela s strani Japoncev! Prepogosta, prav nesramno raztegljiva uporaba tega termina mi je mejila že na kletvico z omejeno geografsko uporabo. Dumb Type so nam tako dali na vpogled kako

S / N
SIGNAL / NOISE
SOME / NONE
SOMA / NOOS
SOUTH / NORTH
SOCIETY / NATURE
SIGN / NAME
STATE / NATION
SYSTEM / NETWORK
SENSE / NONSENSE
SILENCE / NECROMANCY
SAMPLE / NARRATIVE
SELF / NEIGHBOR
SYNAPSE / NERVE
SOLDIER / NURSE
SATELLITE / NUCLEUS
SPEED / NEWNESS
SEX / NEUTER
SAFETY / NEMESIS
SOLAR / NOCTURNAL
SURRENDER / NEUTRALISE
STRAIGHT / NARROW
SHAKESPEARE / NEWTON
STOCKING / NECKTIE
SEQUENCE / NEXT
SCRIPT / NOTATION
SORT / NUMBER
SCALE / NORM
SERVO / NANO
SLAVE / NYMPHO
STYLE / NAKED
SIMULACRUM / NOUMENON
SLOPPY / NEAT
SKYSCRAPER / NATIVE
SPUTNIK / NASA
SHOTGUN / NEEDLE
SIN /
SURFACE /

(post)moderna doba razume sebe kot zlitje ne-naključno sovpadajočih različnih sestavin v ravno pravšnji meri (in ne kot malhi brez dna). Kar znotraj koncepta zajema porajajočo in prihodnjo podobo tako umetniškega kot ustvarjanja v širšem smislu in medsebojnih povezovanj. Izhodiščna pozicija bo človek, ne v gibalno-gledališkem smislu pred-stavljanja samega sebe, ampak on sam.

Komentar: Japonci još uvijek rade za nas!

JEDRT JEŽ

V. B. Škvorc

POZITIV

SAMOZALOŽBA, LJUBLJANA 1994

V. B. ŠKVORC

POZITIV

Zbirka "Pozitiv" prinaša pred bralca precej razpršeno poezijo, ki niha neke med nežno vzvišenostjo in prozaično banalizacijo jezika, vendar v obeh smereh le do polovice uspešno. Obe varianti se v največji meri izmenjujeta neuravnovešeno in kaotično. V nekoliko večji meri prevladuje slednja, ki se mestoma približa poetiki Bukowskega in še bolj nekaterim slovenskim poetom starejše generacije, ki skušajo z banalizacijo poetične stvarnosti izpovedovati težke eksistencialne probleme (Ihan). Žal se zdi, da tovrstna poetika pri Škvorcu ne prinaša zares iskrene in določujoče problematike in ne

preseže zgolj pesniške manire. Prav tako je pomanjkanje zavezujočnosti odnosa čutiti tudi v nežno vzvišenih pesmih, je pa res, da lahko ravno med njimi najdemo uspele pesmi, ki obetajo precej več kot celotna zbirka. Vzroke za to je deloma potrebno iskati tudi v obliki. Nekajvrstičnice, ki prevladujejo (med 5 in 10 verzi po dolžini), namreč zahtevajo tudi svojevrstno intenzivnost, ki pa je pri Škvorcu ne uspešno najti. Fragmentarnost ostaja neizpolnjena, še posebej v tistih "prozaičnih" pesmih, ki s svojo metonimično zgradbo že same na sebi potrebujejo večji prostor in večjo dolžino. Skratka: pred sabo imamo pesmi, ki vznemirijo za trenutek, a ne puščajo večjih duhovnih raz.

MARCELLO POTOCO

Ciril Zlobec

STOPNICE K TEBI

DZS, LJUBLJANA 1995

Nova pesniška zbirka Cirila Zlobca nadaljuje kontinuiteto njegove poetike, ki je še vedno v območju misterija ljubezni. Sonetna forma, umeletna tradicionalna verzna konstrukcija, ljubezensko hrepenenje in patos. Vse kaže na to, da Ciril Zlobec ostaja zavezan poeziji kot izpovedni kategoriji bivanja. Bivanje pa je umeščeno v kontekst pričujočega trenutka, ki je zavezan zvočni urejenosti sonetov, kar je v skladu s pesniškim razvojem in zorenjem Zlobčeve poezije. Ljubezen, ki je "...toplota, je svetloba dneva, / ki temno noč iz mrzlih src izganja, / je vse in nič: vsak jo po svoje sanja." Taka ljubezen je zrela ljubezen, nikakor ne več zgolj usmerjena samo k Njej, temveč gre za ljubezen zrelosti, kjer se Ona preljuje v niz modrostnih izrekov, ki so temeljne in odločujoče etične strukture. Ljubezen v Zlobčevih sonetih je torej združitev Njega in Nje, hkrati pa je več kot to. Lahko je tudi vse tisto, kar nastaja med njima, kar je vmes; evokacija in ljubezensko zaklinjanje, plodnost in očiščenje, sramežljivo nago-varjanje ali agresivno jemanje, poezija, ki se vrnila v najstarejši stadij, ko zdaj opeva misterij velikega patosa: ljubezen.

Stopnice k tebi so razdeljene na sedem pesniških ciklov, od katerih me je še posebej pritegnil zadnji cikel Drug v drugem. To je venčana sonetna oblika, kjer imajo zadnji verzi soneta svoje nadaljevanje v naslednjem sonetu, kjer gre za lirizirano refleksijo rituala ljubezni, spomina in iskanja skritih pomenov v nostalgичni luči zrelega, nikakor ne več igrivega pesnika, ko svoje pesniško telo razdaja za "vabo", ki pa je v prenesenem pomenu paradoks, saj je hkrati simbol negotovosti in večne varnosti. Ta varnost pa ne samo, da izhaja iz razmerja do Nje, temveč do celotne pesniške refleksije: hkrati je to pesniški svet ali pa tudi

neskončno bivajoče, ideal zaljubljenca, kjer mu čas pomeni zgolj gradacijo, zamah v nove dimenzije začaranega sveta. Hvala bogu, saj je začaran svet v sodobni poeziji prepogosto poigravanje s formo ali njeno arhitekturo in hvala bogu, kajti znova se vrača star, konvencionalen svet, harmonija urejenosti in izrečenega. Se morda čas popolnega pesniškega izrekanja zopet vrača? In je morda Ciril Zlobec s svojo pesniško evolucijo ljubezenskih pesmi trden člen, ki bo spodbudil tudi mlado generacijo? Odgovor zopet leži v poeziji, v razumevanju ljubezni med Njim in Njo in končno med razumevanje razmerij med časom in njegovim sakralnim ali univerzalnim pomenom.

Ob sedemdesetletnici Cirila Zlobca je založba DZS izdala tudi monografijo Marije Švajncer, Pesnik ljubezni, in izbor pesmi z ljubezensko tematiko z naslovom, Skoraj himna.

PRIMOŽ ZEVIK

Tomaž Brenk

IZROČILO SFINGE

SAMOZALOŽBA, LJUBLJANA 1993

Osnovne značilnosti Izročila sfinge bi lahko povzeli že z navezavo na naslovno sintagmo, njeno razlago in razčlenitvijo. Izročilo vstopa v to knjigo namreč ravno skozi sfingina zagonetna vprašanja, sploh prisotnost, funkcionira kot nerazkrit delež preteklega v sedanjem, nas zavezuje, nas odpravlja na pot, in ta odgovornost, ki nam jo nedvomno nalaga, ni nič drugega kot zavezanost nenehnemu izklicanju in izpričevanju bistvenega, naj ga poi-
menujemo sveto ali kakorkoli drugače že. Sfinčino iniciranje je povzeto v naslednjem stavku: Ali je res samo čas, ki nam vrača izkušnje / in prostor, v katerem bi se želeli preseči? (Mala nočna glasba) Prisotnost izročila je na neki način skoraj obsesivna, odzvanja že iz naslovov, npr. Izročilo spomina, Izročilo sfinge, Izročilo sfinge (drugič), Venerino izročilo, Sestra izročila, Sestra izročila (drugič), obenem pa je obravnavani poetični svet do skrajnosti natrpan z mitičnimi osebkami iz davnine - s padlimi in znova vstalimi angeli, kačami, nimfami, venerami ipd.

Pesniško tkanje v obravnavani knjigi je dvojne narave, brez sramu si ga bomo dovolili označiti s sintagmo iz izročila, in sicer kot razpetost med zemljo in nebo. Vendarle gre za razpetost zelo svojevrstne narave - v mislih namreč nimamo razpetosti v smislu nemške klasične filozofije in nedvomno nanjo navezujočega se romantičnega izročila, namreč dokončne razločenosti med peklo in nebesi, temveč nekakšno ljubljenje, erotični odnos, ki v bistvu ni dvojen, temveč nerazločen - četudi gre za ljubljenje z žensko (s tosvetnim) ali boginjo (z numinoznim), ki se na hipce kaže kot ljubljenje z besedo, kar se zdi razumljivo, utemeljeno, če pristanemo na neizbežno premiso v premisleku tega civilizacijskega trenutka, namreč: da je poezija še edina možnost evokacije, vstopanja v presežno oziroma edini avtentičen obred, ritual, česar pa ne gre razumeti v zbanaliziranem, docela desakraliziranem smislu, torej tako, kakor se dandanes obrednost prepozna že v najbolj bedastem ekstatičnem prestopanju črede mladih na raznih rave party's in podobnih izrojenih misterijih sodobne družbe in bakanalijah potrošniške miselnosti. Kot primer za to trditev si oglejmo pesem Venerin prihod: Iz teme stopi / silhueta: / kakor aura pade / žarek prek telesa. / Nema usta posrebr. / Ostra linija / ji dviga čelo / v nebesa. / S kakšno gesto / mi prereže / diš slasti? Dvojnost, ki pa je pravzaprav v bistvu nerazločna in iste narave, tega odnosa izzveni dokaj paradoksalno: kot nekakšna "prizemljena metafizika" in "sakralizirana erotika". Morebiti ravno zaradi tega božje vseskozi nastopa z zaimkom ona.

Obravnavani knjigi bi lahko predvsem očitali formalno in poetično neizčiščenost in prevelik kvalitativni razkorak med posameznimi pesmi. Očitna je avtorjeva intenca in napotnost k čim bolj skopemu in ravno zaradi tega bolj zgoščenemu in izrecnemu zapisu. Kdaj pa kdaj se celo skuša približati zgoščenosti haikuja. Vendar se je tudi tokrat izkazalo, da slovenska sintaksa ni ravno naklonjena tako zgoščenemu zapisu, morebiti pa je problem v tem, da se haikujem podobnim pesniškim zapisom v večini primerov posvetijo poeti, ki jim niso dorasli... Vendar to vprašanje v bistvenem ne zadeva našega tokratnega zapisa in ga bomo velikodušno prepustili drugim interpretom sodobnega slovenskega pesništva.

ROBERT TITAN FELIX

THE BOO RADLEYS

WAKE UP!

CREATION 1995

Vodja skupine Boo Radleys je pred snemanjem nove plošče samozavestno napovedal: "Wake Up! bo prava pop uspešnica, naša glasba bo zvenela iz vseh taksijev in frizerskih salonov". V dobi instant pop produktov in stalno menjajočega (in medijsko diriganega) okusa pop konzumentov je tovrstna izjava lahko že del medijskega izkoriščanja, ali pa je Martin Carr preprosto vedež. Obvladuje želje, pozna učinke posameznih glasbenih stilov in jih pazljivo sestavlja v razpoznavno celoto. Boo Radleys zato niso šli v hiper moderno stilizacijo svoje predhodne psihadelične karnacije. So "le" omejili izpade na normalne okvire, tako da imajo pesmi vse značilnosti klasične pop uspešnice. In kaj je lahko bolj "klasično" kot večglasno petje

The Beatles ali bratov Wilson. Dodaš sveže pihalne vložke, nekaj novovalovske energije, malce amputiranega belega rapa in začiniš s kančkom psihadelične zasanjanosti.

Ploščo nadvse primerno uvede pesem *Wake Up Boo*, ki nas zasvoji z dozo zdravega optimizma. Martin Carr je tokrat s svojimi besedili vzpostavil čim bolj neposredni stik s poslušalcem oziroma lastne izkušnje prenaša nanj. Še en sofisticiran trik,

kako si pridobiti poslušalčevo pozornost. Vendar glasba lahko zaživi le skozi zvočno doživljanje, torej bi gola teorija padla na izpitu, če ne bi izza nje stala zrela glasbena izkušnja. Ali pa bi v najboljšem primeru padla v manirizem Malcolma McLarena ali trojne hit factory naveze SAW.

Med kopico novejših britanskih "indie" pop podvigov, ki zopet dvigujejo popularnost te glasbe, Boo Radleys izstopajo zaradi neverjetne svežine in uspelega odmika od že oguljenih fraz ostalih protagonistov britanske nove pop glasbe.

2.2.2.7.

NO BRAINS NO TUMORS

STRIP CORE 1995

2.2.2.7. so poleg Ego Malfunktion zadnja preživela relikvija hard core dogajanja pri nas še tam iz sredine 80. let. Po vzoru tovrstne scene predvsem na zahodni obali ZDA, so tudi zgoraj navedeni zabredli v fuzije hard corea, funka in metala. Za razliko od Ego Malfunktion, ki se ne morejo otresti že davno prežvečenih vzorcev, so 2.2.2.7. uspeli zadržati naše zanimanje z vključitvijo violine oziroma prav violinist Vuk Kraković je pritisnil razpoznaven glasbeni pečat. To je piš Balkana, torej nekaj, kar se je skozi leta

obstoja skupne države hočeš nočeš vkoreninilo v našo podzavest in tam ždi kot del skupne zavesti. Samo po sebi to še ne bi bilo dovolj. Temu je treba dodati še odlično tehnično izvedbo glasbe na *No Brains No Tumors* in vsaj za naše razmere solidno produkcijo. Uspešnejše so ravno skladbe z balkanskim prizvokom, predvsem osrednja skladba plošče, *East'n'Bull*, ki jo poleg vokalne izvedbe (v ustreznem jeziku!) najdemo še v instrumentalni verziji pod naslovom *East'n'Cool*. Tu je še zanesljiva priredba Toma Waitsa, le da so 2227 njegovo *Innocent When You Dream* prikrojili rockovskim občutjem.

Moti nekaj drugega. Verjetno so v želji po širšem prodoru 2.2.2.7. večino pesmi odpeli v angleškem jeziku, kar postaja priljubljena praksa domačih rockovskih sil nasploh. Ne verjamem, da se tako bolje in lažje izražajo. Ob tem je treba vedeti še dve stvari. Pri nas še nobena skupina ni uspela z angleščino (morda bodo Res Nullius), za prodor na zahodni trg pa je potrebno nekaj več originalnosti, nekaj tako posebnega in obenem šokantnega, kot je bil v začetku Laibach. Sicer lahko namene prevedemo s prispodobo - gojimo banane, da jih bomo izvozili v Afriko.

CASPAR BRÖTZMAN MASSAKER

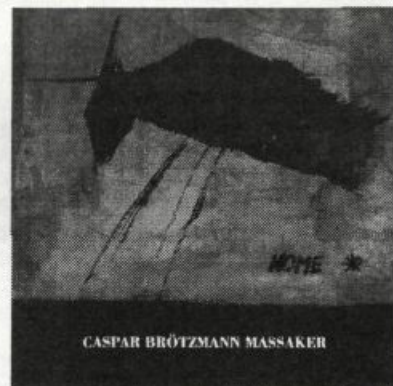
HOME

ROUGH TRADE 1994

Prirejanje lastnih stvaritev običajno razkriva zaton kreativnosti in prodajanje stare slave. V primeru nemškega kitarista Casparja Brötzmana ni tako. Že sam glasbeni pristop v njegovem triu Massaker ponuja obilo možnosti improvizacije in vsakične preobrazbe. Na plošči *Home* najdemo na novo posnete pesmi z njihovih prvih dveh plošč, le pet se jih zvrsti v slabi uri, in že ta podatek priča, da Massaker na široko orjejo svoja glasbena polja. Massaker so prevzeli le staro osnovo, bazični ritem in kitarski vzorec, vse ostalo je prepuščeno instinktu. In tu so Caspar Brötzman, Eduardo Lopez in Danny Lommen pravzaprav doma. Njihova intuicija je povsem konsistentna, večletno skupno muziciranje je pač že rezultiralo v vsakem trenutku obvladljivo zvočno podobo.

V nekaterih zapisih se je že pojavila primerjava; Caspar Brötzman je nemški Jimi Hendrix. Goli zvočni učinek morda res zdrži tako primerjavo, vendar je treba vedeti, da Caspar prihaja iz drugih krogov. Medtem ko je Hendrix zrasel ob bluesu oziroma tradicionalni ameriški glasbi, je Caspar povsem samosvoj in samouk glasbenik. Sledi le notranjemu glasu in ga skozi dolgoletno glasbeno prakso že lahko zadovoljivo uglasblja. Predhodno je že sodeloval s tolkalcem prav tako nemških Einstürzende Neubauten, FM Einheitom, in skupaj sta ustvarila glasbo, ki je svetlobna leta stran od običajnih pojmovanj rocka. Massaker so zvočno bližje klasičnemu rockovskemu izrazu, so le tako prekleto primarni, neposredni in močni, da zastaja dih.

Vse svoje plošče so Massaker posneli v živo v studiu brez dodatnega nasnemavanja. Zato njihova glasba zveni organsko in je v največji možni meri prikaz tistega, kar bodo prav kmalu v živo ponudili našemu občinstvu.

JANEZ GOIČ

NEIZBEŽNA PRIMERJAVA PONUJENEGA

V slovenskem likovnem prostoru deluje cela vrsta mladih, zanimivih in perspektivnih ustvarjalcev, ki pa se le občasno pojavijo v tako množičnem številu tudi v različnih galerijah, ob svojih redkih samostojnih razstavah. To velja zlasti za umetnike, ki zaključujejo izobraževanje, študij, izpopolnjevanje na različnih smereh ALU-ja, Pedagoške akademije (likovna pedagogika) ali številne programe v tujini. Vsi skupaj vstopajo v izbirni slovenski galerijski prostor in skušajo že takoj na začetku napraviti hiter in učinkovit prodor med najboljše. Galerije pa so po večini revne, nekatere imajo tudi težave v kadru, tako da ne morejo, kljub temu da si to verjetno in očitno želijo, še učinkoviteje pomagati umetniku na njegovi poti do uveljavitve. Žalostno je predvsem dejstvo, da Slovenija ne premore niti ene specializirane galerije, ki bi s svojo voljo, znanjem in učinkovitim programom pomagala mladim ustvarjalcem, da se zadovoljijo in korektno predstavijo javnosti doma in po svetu. Takšen projekt je že v svoji osnovi dovolj velik in obsežen, da si ga težko tudi praktično predstavljamo. Toda galerija ŠKUC v Ljubljani ga vsaj delno in pohvale vredno uresničuje. Mogoče se takšno delo izvaja tudi drugod po Sloveniji, a žal ne doseže afirmiranosti in prodornosti galerije ŠKUC v javnosti in medijih. Tokrat nam predstavlja mlado slikarko Matejo Sever.

Ob takšnih slikah, kot jih ustvarja umetnica, smo lahko hitro zmedeni in postavljeni na preizkušnjo. Najprej ne moremo mimo najbolj izrazite značilnosti v sami organizaciji in izgledu slikarske površine oziroma polja, nad katerim se uresničujejo različne želje in pogledi. To polje postane z montažo različnih elementov (les, platno, kolaž, barva...) skonstruirano v neko izpovedno celoto. Pri tej izpovedni celoti oziroma izključno funkciji sporočilnosti pa smo na preizkušnji. Slikarka si pomaga z besedami * S slikami bom vedno upodabljala tisto, česar mi nihče ne verjame *. To ji seveda moramo verjeti saj nam ob pogledu na dela ne preostane nič drugega. Če pa ne spoznamo njenih besed, je naše zaznavanje in vrednotenje lastnih občutkov povsem drugačno. Miselno hitro zapuščamo sliko, očarajo pa nas vse bolj sugestivni naslovi, a ko se vrnemo smo še vedno isti, čakamo in gledamo, raziskujemo ponujeno in če smo pri pravi volji, tudi najdemo in občutimo. A to slednje doživljajo le redki.

Naslednja slikarska zgodba se odvija v KUD-u France Prešeren. Melita Kogovšek-Ilič, diplomantka ljubljanske Pedagoške akademije za likovno umetnost, predstavlja dela, ki temeljijo na izrazitem izražanju s pomočjo barve. Vse, kar vidimo in zaznamo je podrejeno njenem učinkovanju v različnih trenutkih prostora in časa, ki ga doživlja predvsem umetnica sama. Različne barvne površine sodelujejo med seboj ali izpolnjujejo slikarsko platno v izrazitem kompozicijskem neredu in le ob očitni prisotnosti črte, zaznamo robove, meje, sunkovitost barvnega nanosa in slutnjo občutkov. To slednje pa verjetno ostaja zavito v trenutke ustvarjanja umetnice same, le s težavo pa se prebija tudi do nas. Glavni nosilec občutkov, ki jih doživlja gledalec torej ni barva, ki

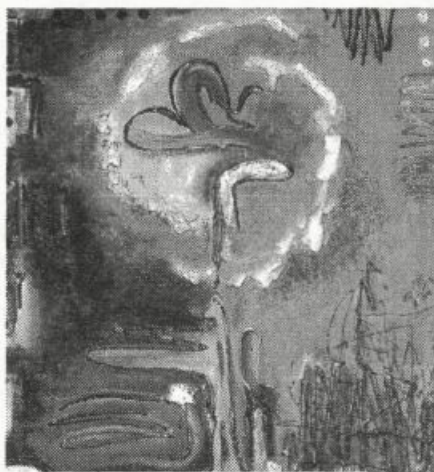

MARKO JAKŠE, ONAN

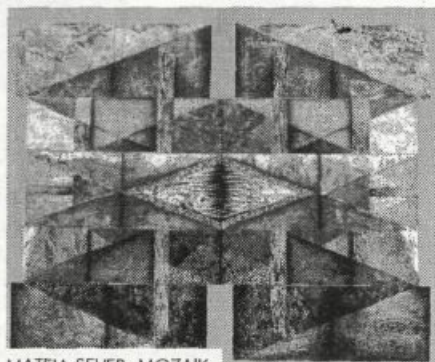
godi očem, ampak izrazita črta. Črta kot nosilec izrazne moči izrazito barvne, v osnovi abstraktno zasnovane kompozicije. Zanimiva osnova, ki jo velja raziskovati še naprej.

Razstavni prostor Cekinovega gradu nam ponuja še zanimivejšo in obsežnejšo razstavo Marka Jakšeta. Najprej je potrebno opozoriti na pomembno značilnost, po kateri se razlikuje od razstav prej omenjenih umetnic. Oblikovanje je namreč bolj klasično, figuralno zasnovano. To pomeni, da se znajdemo v svetu oprijemljivih figuralnih upodobitev, ki jasno izražajo svojo lastno ali pa slikarjevo izkušnjo nadnaravnega v svojem realnem svetu. Figure oziroma včasih celo konkretne osebe (na mnogih obrazih se kažejo izrzi avtoportretske lastnosti), so postavljene v različna motivna okolja, ki pa niso toliko pomembna kot je njihova psihološka in fiziološka pojava. To je zlasti učinkovito rešeno v telesni mimiki, preko katere spoznavamo stanja strahu, neodločnosti, gnusa, upora, očitne jeze in naivnosti. Bogato vsebinsko in detaljno zapolnjena slika pa še povečuje izpovednost in sugestivnost različnih prizorov. Gledalec je

prisiljen, da tako zasnovano sliko opazuje umirjeno, dolgotrajno in natančno. Kmalu ugotovi slikarjevo očitno združevanje različnega in pomensko nasprotujočega. Takšen par je, recimo, krščanska ideologija in splnost v imenu penisa. Ta postane že pravi fetiš in zaščitni znak mnogih kompozij. Pojavlja se v različnih zelo slikovitih situacijah, hkrati tudi v vsej svoji veličini in dominantnosti. Preko tako očitnih in razpoznavnih znakov se ustvarja komunikacija med gledalcem in sliko. Ta ga z lahkoto šo-

MELITA KOGOVŠEK - ILIČ, BREZ NASLOVA

MATEJA SEVER, MOZAIK

kira in spravi v smeh ali občudovanja vredno stanje, pogosto pa tudi dolgotrajno opazovanje in ugotavljanje vseh možnih vsebinskih znakov. Otipljiv svet, otipljivo razpoloženje in zanimiva slikarjeva igra z gledalčevim zaznavnim svetom. Gledalec nikakor ne more, ali pa enostavno noče verjeti tej njegovi očitno zelo visoki ustvarjalni potenci.

To so bile tri razstave, verjetno precej pomembne za umetnike in njihovo nadaljno pot, javnost pa bo presodila po svoje. Pravo njihovo vrednost lahko najdemo le v medsebojni primerjavi, ki nam kaže povsem različne temeljne in izpovedne kvalitete. Vse to je tudi odraz trenutnega stanja, ne le pri nas, temveč tudi v svetu. Ni prave in učinkovite ustvarjalne smeri, ki bi se je umetniki držali, ti prisegajo le nase in na svoje kvalitete, so različni in vsak na svoj način iščejo neko drugo, mogoče trajnejšo in zelo sugestivno vizijo ustvarjanja, razmišljanja, raziskovanja obstoječe stvarnosti.

To je očitna kriza trenutne ustvarjalne moči, ki se na vso moč trudi in želi v prihodnost, daje pa tudi učinkovite temelje nadaljnjemu razvoju. Tri različne poti, tri različne izrazne moči. In še več jih je. Bodimo spoštljivi in predvsem pozorni do tistih, ki se nam kažejo!

BOŽIDAR ZRINSKI

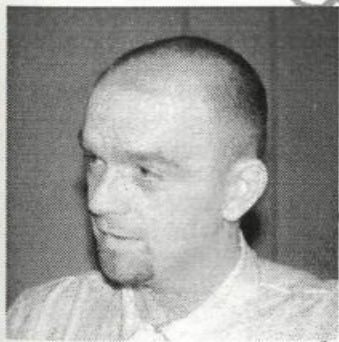
KO CVETIJO ČEŠNJE ...

Konec aprila začnejo. Pogled na nedolžno belino njihovih cvetov nas včasih zaziblje v skušnjava, da bi si odtrgali kakšen cvet, ki bi bil potem samo naš. Negovali bi ga, spoštovali, ga pokazali mami in najboljšim prijateljem, plesali z njim v temni dvorani ... Toda češnjevi cvet kmalu oveni. Ni več lep, zanimiv. Nemirno ga prekladamo iz roke v roko, dokler ga na koncu ne odvržemo. Pogled nam zajadra po prostoru. Povsod okoli nas cveti maj. Tik pred prazniki smo mimoidoče in čakajoče povprašali o majskem cvetenju. Spomnili smo se tudi majskih in obmajskih praznikov, ki so včasih precej zaznamovali majsko razpoloženje, zdaj pa so nekako izplavali iz naše zavesti. Iz gole radovednosti smo povprašali tudi po tem.

VESNA: Oh, o maju in pomladi nasploh vse najlepše. Rada poslušam petje ptic in mladih zaljubljenih fantov. Pozimi se spi in je, pomlad pa človeku prinese svež zrak, gibanje, morje. Če bi se morala odločiti za najljubši letni čas in mesec, bi izbrala prav ta dva - pomlad in maj. Glede praznikov - dobro je da so, ker smo doma in lahko zajemamo maj z veliko žlico.

BARBARA PIA: Važne so počitnice. Stveri, ki se dogajajo okoli 25. maja, bi se morale dogajati vse leto. Pravijo, da je maj mesec ljubezni. Zame je tak, kot kakšen drug mesec, le da je bolj toplo. No, ja. Od letošnjega maja me čaka lepo potovanje.

IGOR: Maj je super. V maju sem jaz najbolj zrajcan. Veš, kot je zapisal Marko Pavček. Deklice z belimi majčkami, pa bradavičke, ki ven silijo. Ne znam na pamet. Ali pa Ervin Fritz. Pomlad v deželo je prišla, brzice že kuštra jug, dekliške sobe polne nežnih muk - še mene, zrelega moža ima, da bi na zid skrivaj napisal fuk. Do starih časov sem vedno čutil nostalgijo. Nikoli nisem videl

Tita. Toda vedno sem nastopal v proslavah, dober občutek, nekako te povzdigne. Isto je bilo tudi takrat, ko smo se drli za četverico, za JBTZ. Takšni masovni filingi so kar v redu. Jaz sem levi anarhist. Prvi maj mi pomeni lep spomin, ko smo še s starši hodili v Mariboru k Sidru, kjer je bila vedno žurka. Zdaj pa ne grem več nikamor.

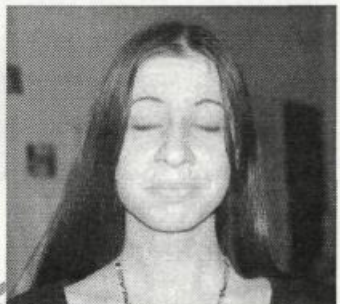

da se v tem času še lažje učim, ker sem boljše volje, dan je daljši pa se lahko zvečer učiš dlje.

MARIJA: Maj se mi zdi mesec ljubezni zaradi svojih prirodnih značilnosti, čeprav je ljubezen lahko enako kvalitetna celo leto. Praznovanje majskih praznikov je stvar posameznika. Človek, ki najde svoje interese, se zna tudi zabavati na pravi način. Narava te sicer včasih usmerja po svoje, vendar ti hkrati daje tudi več energije za "resna" področja življenja.

TANJA: Ne vem, kaj naj povem o maju. Zdaj je še april in o tem ne razmišljam. Vem le, da sem takrat zelo nemirna, težje se učim, zato se mi včasih v misli prikade grda želja, da bi ukinili pomlad in maj in ljubezen nasploh. Na srečo hitro mine. Včasih smo praznovali vse praznike. Spominjam se Dneva mladosti, ki je zdaj tako ali tako preimenovan v

Dan radosti. Samo da je veselo, pa je lepo.

Kaj nam je povedala zadnja anketa v letošnjem šolskem letu? Morda to, da nekdanji Dan mladosti ni bil kar tako postavljen v mesec maj, saj se v tem mesecu dogajajo marsikateri stvari. Tudi nore. Vendar ne za vse. Za nekatere je pomlad pač eden od letnih časov in maj eden od njenih mesecev. Za stara ljudstva je ta čas pomenil ponovno rojstvo življenja. Zeus in Hera sta se ljubila sredi travnika in vse naokrog njiju se je zbudila narava. Celotna trava je zrastle, da jima je bilo prav po božje udobno. Verjetno se sprašujete, zakaj smo prepleli majske praznike in razmišljanja o strasteh in lepotah narave. Karkoli že pomenijo stari prazniki komur koli, res je, da so bili vedno v povezavi z nečim lepim. Zadnja oaza pred končnim bojem za preživetje v šolskem letu, zadnje smučanje ali prvo plavanje, morda prva ljubezen ...

Beli cvet je ovenel. Nekaj tednov kasneje greš mimo taiste češnje. Zdaj se veje šibijo od zrelih sadežev. Čas nedolžnosti je minil.

Goran Završnik

CVIČEK IN NE SAMO CVIČEK

Novomeški študentje so se pred dvema letoma končno povezali pod okriljem DNŠ (Društva novomeških študentov), ki združuje, usmerja in finančno podpira dejavnosti študentov dolenjske regije. Finančna sredstva pridobiva iz lastnega študentskega servisa, ki je začel obratovati kmalu po ustanovitvi društva. Njegova prednost pred zasebnimi študentskimi servisi je v tem, da se denar vrača k študentom, namesto da bi ostal v žepu privatnika. V širšem slovenskem prostoru pa se s pomočjo raznih prireditev trudijo za promocijo same Dolenjske in njenih specifičnih značilnosti. Tako so lansko leto organizirali prvo "Cvičkarijo", ki je bila zelo uspešna, zato si društvo želi, da bi prireditev postala tradicionalna. Sedanji predsednik društva, Gregor Macedoni (lanski predsednik študentskega parlamenta ŠOU), nama je podal nekaj osnovnih informacij v zvezi s samim delom v društvu in o letošnji Cvičkariji.

Ti si pobudnik in tudi ustanovitelj organizacije, ki sedaj v novomeškem prostoru že dokaj uspešno funkcionira. Kaj se torej skriva pod kratico DNŠ?

Študentsko gibanje ima sicer že daljšo tradicijo, vendar je pred nekaj leti prišlo do zastoja. Zato smo pred dobrima dvema letoma registrirali društvo z imenom Društvo novomeških študentov, ki se je v svojem delovanju do danes že močno razmahnilo.

Kako je cela zadeva organizirana?

Društvo je organizirano po zakonu o društvih; ima svoj upravni odbor, ki zaseda enkrat tedensko, ta organ upravlja s financami društva in je njegov izvršni organ. Upravni odbor se izvoli na občnem zboru vseh članov društva, ki je enkrat letno. Občni zbor je najvišji organ društva, ki določa smernice, program in voli vodstvo.

Kot pri vsaki javni zadevi tudi tu ne gre brez denarja. Kakšni so vaši viri financiranja (je to mogoče katera od strank ali kakšna druga politična organizacija z Dolenjske)?

Glavni finančni vir društva je študentski servis, ki deluje v njegovem okviru. Od začetka je bilo težko, pomagal je tudi ŠOU, v glavnem pa smo se morali upreti na lastne sile. Servis je danes že zelo zaživel, ima tudi ugodno lego (v bližini srednjih šol na Ulici talcev 12, tel. 068 322-275).

Na tem področju imamo tudi konkurenca, študentski servis, ki je organiziran kot d.o.o., njegov lastnik pa je zasebnik. Ravno v dejstvu, da je lastnik našega servisa društvo študentov, vidim največjo prednost pred konkurenčnim servisom, katerega dobiček pač ostaja v rokah zasebnika, pri nas pa se denar vrača k študentom v obliki podpore njihovim aktivnostim in zabavi. Nekaj sredstev dobimo tudi od sponzorjev in iz občinskega proračuna.

Kar pa se tiče strank: res je, da nas vedno hočejo potisniti v naročje tej ali oni stranki (predvsem SKD), vendar pa so naši interesi popolnoma nestrankske narave.

Kot si že omenil, servis kar uspešno deluje. Za kaj konkretno porabite sredstva?

Dejavnosti društva so usmerjene zelo široko, glavna področja so kultura (pre-

dvsem zabavna glasba), športno udeleževanje ter izobraževanje in sociala. Na kulturnem področju je to npr. podpora pri izdaji pesniškega prvenca Smiljana Trobiša, na glasbenem področju je to organizacija koncertov (pogosto brez vstopnine) v novomeški pizzeriji, število koncertov že presega dvajset; organizirali smo še razstavo štirih ruskih umetnikov ... Po prvem letu delovanja smo razširili delovanje še na področje sociale. Najpomembnejši korak v to smer je vpeljava redne avtobusne linije za študente in dijakke, ki študirajo v Ljubljani, med Novim mestom in Ljubljano. Avtobusa odpeljeta vsako nedeljo ob 20.00 izpred zavarovalnice Tilia. Zaradi ugodne cene (manj kot polovica normalne cene) je zanimanje izredno, tako da pričakujemo uvedbo tretjega avtobusa.

Dolenjski študentje so v primerjavi z ostalimi lokalnim študentskimi skupinami do sedaj delovali dokaj razdrobljeno in nesamozavestno. Ravno tako je z dolenjskim cvičkom, ki v slovenskem prostoru ne najde tistega mesta, ki bi mu glede na vse njegove odlike in posebnosti moral pripadati. Če gledamo prireditve "Cvičkarija", ki ste jo prvič organizirali lani, v luči povezovanja dolenjskih študentov in promocije dolenjskega cvička, ali misliš, da je sposobna spremeniti vsesplošno mnenje o cvičku kot "kislici izpod Gorjancev"?

Težko bi našel Primorca ali Štajerca, ki ne bi hvalil svojega vina, Dolenjci pa smo glede cvička kar nekako sramežljivi. Cviček se je sicer pil po študentskih domovih, ampak vedno v zaprtih skupinah. Pri DNŠ pa smo prišli na idejo, da bi v eni sami prireditvi združili dvoje: dokazati povezanost in sposobnost dolenjskih študentov in promovirati cviček kot avtohtono vino, značilno za Dolenjsko. Tako je nastala prireditev z imenom Cvičkarija, ki je lani zelo uspela, zato si bomo prizadevali, da bo postala tradicionalna.

Rekel si, da je bila lanska prireditev zelo uspešna. Kdaj in kje pa se bo odvijala letos, kako boste skušali pritegniti ljubljanske študente; kakšna bo kakovost in cena vina, kateri ansambli bodo nastopili?

Letošnja cvičkarija bo potekala desetega maja v menzi študentskega naselja v Rožni dolini. Za zabavo bodo skrbeli štirje ansambli oziroma solisti: verjetno dva iz Dolenjske,

dva pa iz ostale Slovenije; njihova imena naj bodo še skrivnost. Na voljo bo cviček vinogradnikov, ki so za svoja vina poželi najvišje ocene strokovnjakov. Točili bomo torej kakovostna vina (in ne namiznih). Tudi ostala ponudba bo dovolj pestra. Cena karte bo enaka lanski, okrog 350 SIT, kar je za tovrstno prireditev zelo ugodno; pa tudi cena cvička bo promocijska oziroma simbolična, tako da si bo lahko vsak, ki bo želel poskusiti to zlahtno in zdravo dolenjsko kapljico, to lahko privoščil.

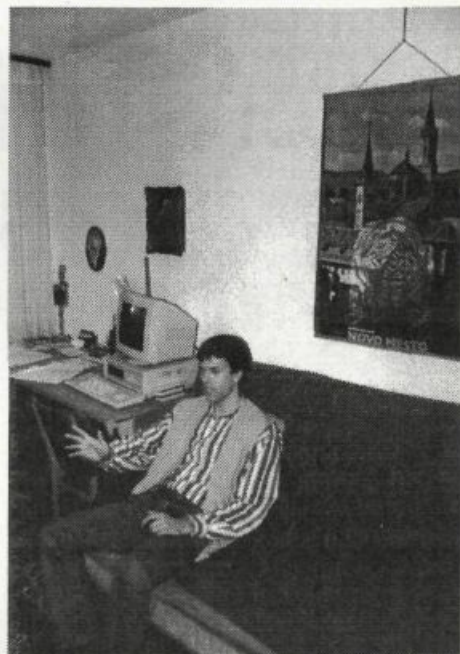
Kakšen posluh imajo novomeška podjetja, ali spremljajo in podpirajo delovanje študentov, vam prisluhnejo, ko prosite za sponzorstvo?

Na Dolenjskem je vedno nekaj posameznikov, ki kot entuziasti podpirajo delovanje DNŠ, žal jih je vse manj, zato moramo podjetjem tudi sami nuditi neko protiuslugo. Vedno pa najdemo nek skupen interes s podjetji: ali v oglaševanju ali v nudenju kakšnih uslug s strani mladih entuziastov. Očitno so minili časi, ko si dobil denar kar tako; dandanes se moraš obnašati tržno in nekaj nuditi podjetju, ki te podpira. Za prireditve, ki jih noče nihče sponzorirati, pa društvo ohranja kot finančni vir predvsem lasten študentski servis in občinski proračun.

Če bo prireditev uspešna, kar najbrž bo, kam bo šel izkupiček?

Osnovni namen prireditve ni dobiček, ampak čim večja uspešnost. V skladu s tem, da naj bo prireditev uspešna, a brez izgube, bomo skušali realizirati čim nižje cene vstopnic in samega vina; morebiten dobiček pa se bo vrnil v DNŠ, kjer se bo porabil za izvedbo drugih (finančno manj ugodnih) projektov društva.

Študentsko društvo v Novem mestu zelo uspešno funkcionira. Ali bi lahko kaj posebnega priporočil, kako

naj bi si študentski časopis, kot je Tribuna, zvišal svojo naklado oziroma razširil krog svojih bralcev?

Verjetno je težko voditi revijo, ki se mora sama financirati (za seboj nima velikih proračunov za reklamiranje). O sami vsebini Tribune bi rekel, da se odraža preveliko število študentov iz literarne stroke v uredništvu, tako da postaja nekako literarna revija. Pogrešam več družbene kritike in problematike, ne le politike, ampak splošno slovensko družbeno dogajanje. Tega se nikakor nihče ne loti, sledi se le splošnim svetovnim problemom, ki so v ostalih časopisih že dosti obrabljjeni, ne vidim pa neke kritičnosti do samega slovenskega trenutka. Gotovo je tu še veliko rezerve za izvirnost na tem področju, ki iz drugih časopisov nekako izginja. Tako bi se morda dalo povečati krog bralcev.

DNŠ v Novem mestu je gotovo lep primer, kako se lahko študentje v okviru svoje regije učinkovito združijo, da bi lažje uveljavljali svoje interese. Največja zanimivost tega društva pa je najbrž študentski servis, ki dejansko prelija (v bistvu študentski) kapital nazaj v njihove roke, ne pa v žep kakšnih dobička željnih privatnikov. V slovenskem merilu pa so se (upajmo, da se še bodo) Dolenjci izkazali predvsem z lanko Cvičkarijo. Letos bo tam že spet živahno in zanimivo. Vidmo se torej desetega maja v menzi v Rožni!

**Roman Radež
Marijan Dovič**

SUZANA ZLOBKO

ALI ŠTUDENTI RAZMIŠLJAJO O SVOJI KARIERI?

Piš, ki ga je naredil PEPO 95', je začel tajati študentsko otopelost

Povprečni študent sploh ne razmišlja, kaj bi rad delal v življenju, temveč prepusti svojo poklicno pot naključju. Seveda je taka pasivnost pogojena s šolskim sistemom, ki ne spodbuja aktivnosti, dinamичnosti, ambicioznosti in kreativnosti. Ali študenti sploh vedo zakaj študirajo? Kaj bodo počeli potem, ko bo študija konec? Si bodo poiskali delo in bili povprečno nezadovoljni, ali pa bodo morda poskušali uspeti in začeli graditi kariero že med študijem?

Država daje precej denarja za šolanje študentov, na žalost pa ne razmišlja o informiranju študentov o možnostih, ki jih imajo po zaključku šolanja. Na zahodu ima vsaka fakulteta svojega svetovalca, ki pomaga in svetuje študentu pri odločanju o tem, kakšno pot bo v življenju ubral. Namen teh svetovalcev je jasen! Če mlade pravilno in hitro usmerijo na področje, ki jim je všeč, bodo tudi veliko bolj učinkoviti pri svojem delu. Pri nas je situacija popolnoma drugačna. Mladim je predvsem do tega, da končajo študij, potem pa začnejo iskati zaposlitev. Zelo pogosto se dogaja, da ugotovijo, da jim njihovo delo ne ustreza. Tako tudi več let brezglavo tavajo od zaposlitve do zaposlitve, preden najdejo zadovoljstvo v nekem delu. Šele to pa jim omogoči specializacijo in poglobljanje na določenem področju. Leta (beri denar), ki jih pri tem porabijo za iskanje samega sebe, pa so vržena proč.

Ker smo člani študentskega združenja Management Group želeli sprožiti polemiko o teh dejstvih, smo organizirali Tekmovanje v Pisanju Esejev iz Podjetniškega Obnašanja, bolj znanega pod kratico PEPO 95'. K pisanju smo poskušali pritegniti kar največ študentov vseh slovenskih fakultet, da bi sodelovali in napisali esej o tem, kako si predstavljajo grajenje svoje kariere na enem izmed štirih področij - na področju podjetništva (podjetnik), v srednjem, velikem ali malem podjetju, v izobraževalnih ali pa v državnih ustanovah. Prispelo je 34 esejev. To sicer morda izgleda malo, vendar je pri tem potrebno poudariti, da je bilo tako tekmovanje organizirano prvič v Sloveniji. Prebijanje ledu je pač vedno težko delo. Glede na to, da naj bi tekmovanje postalo tradicionalno, pričakujemo vsako leto večji odziv.

K sodelovanju smo povabili predstavnike medijev, ki se ukvarjajo s to problematiko, in profesorje z obeh slovenskih fakultet. Vsi so bili prijetno presenečeni nad to iniciativo in so

se odzvali našemu povabilu. Poleg tega smo poskušali poiskati stik tudi z različnimi ministrstvi. Tako na Ministrstvu za gospodarske dejavnosti, kot tudi na Republiškem zavodu za zaposlovanje so nas organizacijsko podprli (tudi finančno), medtem ko z Ministrstva za šolstvo nismo dobili nobenega odziva, čeprav je ravno ta ustanova najbolj poklicana za ta vprašanja. Ignoranca je bila še večja. Kljub povabilu ni noben predstavnik tega ministrstva prišel niti na zaključni del prireditve. Ta je potekala 22. aprila v prostorih Gea College v WTC.

Tekmovanja je torej konec, eseji so ocenjeni, avtorji osmih najboljših esejev pa jo že veselo mahajo (boga-tejši za nekaj sto mark) svojih karierram naproti. Podelitev nagrad je potekala na zaključni delavnici, ki smo jo organizirali za vseh 34 udeležencev tekmovanja. Pa ne samo to. V prostorih Gea College so imeli nadobudni študentje priložnost iz ust izkušenih in priznanih predavateljev in poslovnih svetovnikov, slišati tudi marsikaj zanimivega o tem, kako oblikovati vizijo, kako graditi kariero kot podjetnik, kot direktor podjetja, kot svetovalec, pa tudi o tem, kako graditi kariero v državni in izobraževalni ustanovi. "Vsi, ki ste napisali esej, ste zmagovalci!" je zatrdil g. Jože Vilfan, ki je v imenu ocenjevalne komisije razdelil nagrade. "Esej vam bo služil kot opora pri oblikovanju vaše kariere!"

Kdo ve, morda nam je pa s tem tekmovanjem celo uspelo zbuditi kakšnega študenta iz mrtvila in morda se ravno zdaj sprašuje, kaj ga v resnici zanima, ali pa celo kje in kako naj morda postane uspešen poslovnež? Kar se "višjih" ciljev in namenov projekta tiče, pa je v igri tako Ministrstvo za šolstvo, kot tudi predstojniki Univerze, na katere bomo z rezultati tekmovanja poskušali apelirati v smeri večjega osveščanja, informiranja in svetovanja študentom pri odločanju in grajenju njihovih poslovnih poti.

● NOVICE ● NOVICE ● NOVICE ● NOVICE ● NOVICE ● NOVICE ● NOVICE ●

**PEDESET LET
POZNEJE - ŽUR**

Študentski parlamentarci so zadolžili ministrstvo za kulturo naj organizira žur v počastitev 50. obletnice zmage nad fašizmom in pete obletnice prvih študentskih demokratičnih volitev. Prireditelj, z naslovom 50 let pozneje, bo 16. maja v Klubu K4, igral bo Pero Lovšin organiziran pa bo tudi DJ show. Cena vstopnice bo 150 SIT za študente in 200 SIT za neštudente.

Zaradi kratkega časa, ki mu je bil na voljo, minister za kulturo, Aleš Črnič, ni mogel pripraviti žura na prostem, kot so to predlagali poslanci.

Sredstva, namenjena za prireditelj, bodo predvidoma znašala 393.850 SIT, prispeval pa naj bi jih delno resor za kulturo, delno pa bi jih namenili iz proračunske rezerve.

Ministrstvo bo do konca junija pripravilo podobno prireditev tudi v počastitev dneva državnosti in četrte obletnice slovenske samostojnosti.

**SLABO STANJE
ŠTUDENSKIH DOMOV**

Študentski domovi v Ljubljani so v neprestanih likvidnostnih težavah, saj stanarina v domovih obsega le stroške bivanja, država, ki pa bi morala razliko od ekonomske stanarine (ta bi zavodu omogočala normalno poslovanje) nadomestiti, tega ne počne. Zato so ves čas v izgubi in nimajo dovolj denarja, da bi smotrno urejali domove. Oprema je 93% iztrošena in potrebno bi bilo skoraj vse zamenjati je povedala direktorica študentskih domov, Ksenja Preželj, ki je na prvi aprilski seji študentskega parlamenta okvirno predstavila delovanje Zavoda in odgovarjala na poslanska vprašanja.

Povedala je tudi, da je Ministrstvo za šolstvo in šport zaključilo z gradnjo domov. Poleg bloka XIV v Rožni dolini, s katerim bodo pridobili cca. 170 postelj, je v načrtu samo še obnova štirih blokov. S tem bo sicer rešen problem mladih študentskih

družin in mater samohranilk, ki se bodo preselile v novi blok, ne pa tudi stanovanjske težave invalidov.

Zavod trenutno razpolaga z 6.311 ležišči, od tega jih 6.200 uporabljajo ljubljanski študenti, 111 pa je namenjeno za tuje študente in turiste.

Poslanci so direktorico opozorili tudi na problem parkirnih mest okoli domov za Bežigradom in na Ilirski. Poslanec Pirtovšek je menil, da bi bilo smiselno, da se za parkiranje uporabi parcela med Ekonomsko fakulteto in Vojkovo cesto. Prežljeva pa je pojasnila, da je to nemogoče, saj ti prostori pripadajo Ministrstvu za šolstvo in šport, ki tam načrtuje nove gradnje. Dodala je še, tudi v Rožni dolini obstaja podoben problem, vendar so v zadnjih letih uspeli pridobiti še dodatnih 250 parkiršč.

**ŠTUDENTI
BREZPLAČNO
DO INTERNETA**

Na Ministrstvu za založništvo in javna glasila, ki ga vodi Jaka Repanšek, so začeli z najnujnejšimi investicijami, ki so povezane s projektom KISS. Projekt KISS - komunikacijsko informacijski servis ŠOU - bo omogočil brezplačen dostop študentov na Internet, in sicer od doma z modemom ali pa neposredno iz prostorov ŠOU- a. Telekom je že odobril 16 telefonskih linij, tako da na ministrstvu pričakujejo, da bo v naslednjih mesecih projekt končan in tako možna vključitev servisa v Mrežo.

Za izvedbo projekta so na ministrstvu kupili komunikacijsko opremo Cisco, ki bo stala \$6023, dva računalnika-strežnika PC 486 DX2-80 v skupni vrednosti 936.368 SIT in dva modema.

**ADAPTACIJA
KERSNIKOVE 6**

Študentska vlada je za adaptacijo poslovnih prostorov v prvem nadstropju Kersnikove 6 odobrila okvir-

no 3.854.290 SIT, ki jih bo nakazala iz proračunskih sredstev iz leta 1993. Prostore na Kersnikovi 6 je študentska organizacija kupila že decembra 1993 in bodo namenjeni potrebam študentske vlade. Izvajalec del je podjetje Mercator-Optima Inženiring, ki je pripravilo tudi predračun.

**SREČANJE ZAMEJSKIH
ŠTUDENSKIH
KLUBOV**

ŠOU v Ljubljani je v petek 21. in v soboto 22. aprila gostil slovenske študente, ki živijo in študirajo v zamejstvu in tujini, kjer se bolj ali manj uspešno skušajo organizirati v klube študentov. Namen srečanja je bil predstavitev posameznih klubov, univerzitetnih stališč iz različnih držav, oživitve stikov, ki so bili v času univerzitetne konference že navezani in vzpostavite mreže, ki bo omogočala hiter in učinkovit pretok informacij o študiju v tujini in Sloveniji.

25 člansko skupino so sestavljali študenti iz Celovca, Gradca in Dunaja, kjer so organizirani že nekaj časa, iz Trsta, kjer so svoj klub ustanovili v začetku aprila, in iz Zagreba, Monoštra in Splita, ki pa so v Ljubljano prišli tudi zato, da bi čim več izvedeli o tem, kaj pomeni imeti delujoč študentski klub.

Program obiska so pripravili na resorju za mednarodno sodelovanje pri študentski vladi, ki ga vodi Anja Stojin. V petek so se srečali s predstavniki Urada za Slovence po svetu na ministrstvu za zunanje zadeve RS, predstavniki službe za mednarodno sodelovanje, ki deluje na Ministrstvu za šolstvo in šport, sprejela pa sta jih tudi prorektor za študente Univerze v Ljubljani, dr. Janez Žgajnar, in predstavnik mestnih oblasti.

V soboto so bile na sedežu ŠOU organizirane delavnice o kulturi, športnem sodelovanju, izobraževanju in splošna delavnica o prihodnosti sodelovanja zamejskih klubov z matično študentsko organizacijo.

BORIS BLAIČ

● NOVICE ● NOVICE ● NOVICE ● NOVICE ● NOVICE ● NOVICE ● NOVICE ●

30.000 LJUBLJANSKIH ŠTUDENTOV NI ZANEMARLJIV FAKTOR

Začenja se zaključna faza oblikovanja statuta Univerze, ki bo na novo določil njen status in delovna telesa, povzročil pa bo tudi spremembe v samem načinu in pogojih študija, torej v zadevah, ki se študentske populacije tičejo neposredno. Prav zaradi tega je nujno, da študentski interesi ne bodo zapostavljeni, ampak kar v največji meri zastopani. O tem in o drugih vprašanjih v zvezi s sta-

Zaostrovanje samega izpitnega režima, ne da bi se pri tem dvignil nivo podajanja snovi, je nesmiselno

tutom smo se pogovarjali z ministrom za izobraževanje pri študentski vladi Jožkom Rutarjem.

Univerza sprejema nov statut...

Naj začnem kronološko. Zakon o visokem šolstvu, ki je bil sprejet decembra 1993 je na novo določil temelje univerzitetnega izobraževanja. Zaradi tega je državni zbor Republike Slovenije konec leta 1994 sprejel odlok, po katerem mora Univerza v roku šestih mesecev oblikovati in sprejeti nov statut, najkasneje tri mesece po tem pa oblikovati tudi nove organe Univerze. Statut oblikuje statutar- na komisija, ki jo vodi prof. dr. Kranjc in je del Univerze. Ta je pripravila delovno gradivo, ki je bilo najprej poslano dekanom fakultet v razpravo. Ti so vložili svoje pripombe, ki jih statutar- na komisija še pregle- duje. To gradivo bo potem poslano v javno razpravo na fakultetah, kjer bodo sodelovali tako profesorji kot študenti. Prepričan sem, da bo veliko

vlogo pri tem imel tudi ŠOU. Mi smo nekatere naše pripombe že podali, ker pa nam je bil osnutek statuta posredovan šele pred kratkim, smo trenutno še v fazi proučevanja.

Kakšni so predlogi ŠOU-a o točkah statuta, ki bodo opredeljevale študijske pogoje na ljubljanski univerzi?

Na ŠOU-u smo ustanovili projekt statutar- na ureditev, ki ga vodi Gregor Macedo- ni, in ta ekipa je pripravila izhodišča, na katera se bomo nanašali pri oblikovanju

Bistveno se mi zdi tudi to, da študenti dajejo neko mnenje o profesorjih, da morajo ocenjevati njihovo delo. To se mora upoštevati pri habilitaciji in napredovanju profesorjev.

statuta. Izhajali smo predvsem iz anket, ki so bile narejene po fakultetah in študen- tskih domovih in na ta način izvedeli kakšno je študentsko mnenje. Najbolj nas je zanimal del, ki se tiče študentov: to so izpitni režimi, pogoji prehoda med letniki in napredovanja, pravice in dolžnosti študen- tov, pa tudi sestava in pristojnosti univer- zitetnega in fakultetnih študentskih sve- tov.

Bistvene točke, za katere se zavema- mo so, da se študentom omogoči trikrat- no opravljanje izpita letno (trikrat ob pr- vem vpisu, trikrat v letu ponavljanja in vsaj trikrat v primeru pavziranja) kot je bilo to dosedaj, saj se pojavljajo nekatere

tendence, da bi izpit lahko opravljali samo trikrat v celotni univerzitetni karieri. Sma-tramo namreč, da je zaostrovanje samega izpitnega režima, ne da bi se pri tem dvi-gnil nivo podajanja snovi, nesmiselno.

Nadalje se zavzemamo za uvedbo po-sebnega protokola pri ustnih izpitihi, ki bi vseboval ocene vsakega vprašanja in podvprašanja, na podlagi katerih bi potem študent dobil skupno oceno. S tem bi do-segli enake pogoje za vse študente in tudi povečali njihove pravice pri pri-tozbah zoper profesorje.

Naš predlog vsebuje tudi po-budo za omogočanje interdi-sciplinarnega študija, kar po-meni, da bi si študent lahko iz-biral predmete na več fakultetah hkrati in si na ta način sam iz-bral študijski program, ki mu najbolj ustreza.

V izhodiščih ŠOU-a lahko zasledite tudi predlog o pogojih napredo-vanja v višji letnik. Ta pravi, da naj se uvede točkovni sistem, pri katerem ima posamezni izpit določeno število točk (glede na pomen), za prehod v višji letnik pa je potrebno izpolniti vsaj 50% maxi-malne kvote. Menim, da je ta številka za-stavljena nekoliko maksimalistično, je pa dobro izhodišče ŠOU-a za pogajanja z Univerzo o končni obliki statuta.

Bistveno se mi zdi tudi to, da študenti dajejo neko mnenje o profesorjih, da ocenjujejo njihovo delo. Poudariti mo-ram, da tu ne gre za ocenjevanje njihove strokovne, ampak zgolj pedagoške uspo-sobljenosti, torej podajanje predavanj, dostopnost literature, korektnost na izpi-tih, dosegljivost na govorilnih urah itd. Ocenjevanje bi potekalo preko anket in to vsako leto. Rezultati anket naj ostanejo tajni in dostopni le vodstvu fakultet in Univerze, upoštevajo pa naj se pri habi-litaciji in napredovanju profesorjev. Na ta način bi tudi oni dobili neko povratno informacijo, zvedeli bi, kaj si študenti mislijo o kvaliteti njihovih predavanj, in prepričan sem, da bi od tega imeli korist oboji, tako profesorji kot študenti.

Spodbudili smo tudi vodstvo Univerze, da bi le-ta začela razmišljati o organizi-ranju tutorskega sistema izobraževanja, kjer bi starejši študenti inštruirali oziro-ma dajali napotke brucem. Ta sistem je drugod po svetu že dolgo uveljavljen in tudi zelo dobro funkcionira. Zavedamo pa se tudi, da ekonomske razmere pri nas temu niso naklonjene, saj starejši stu-denti raje izkoristijo svoj prosti čas dru-gače, kot pa da bi to dejavnost opravljali brezplačno. Zato je za uveljavitev tega sistema nujno, da vodstvo Univerze pri-dobi potrebna sredstva, s katerimi bi se bodoče tuturje spodbujalo k temu delu.

Kako potekajo pogajanja z Univerzo o uvrstitvi vaših predlogov v novi sta-tut?

Dejansko nismo vodili še nobenih po-gajanj. Šlo je zgolj za neformalne razgovo-re, izmenjavo mnenj. Tako da glede naših

izhodišč, tako s strani drugega kot s stra-ni glavne tajnice Vilfanove in prof. dr. Kranjca, še nimamo nobenih povratnih in-formacij. Na podlagi naših stališč, ki so bila tudi že predstavljena študentskemu parlamentu pa bomo oblikovali amand-maje k delovnemu gradivu za statut, ki ga je pripravila statutarna komisija. Največje razlike so vsekakor v številu izpitnih ro-kov, izpitnih režimih, pa tudi v sestavi in pristojnostih študentskega sveta in mož-nostih študentov pri soo-dločanju na Univerzi.

Študenti v univerzitetnem svetu so bili tja delegirani po nekem čudnem ključu.

Kdo sprejema statut?

Statut sprejema univerzitetni svet, ki je sestavljen iz rednih profesorjev, študentov in delegatov ustanoviteljic Univerze. Štu-denti imamo v tem organu tretjinski delež, kar pomeni, da ima vsaka fakulteta in akademija tu svojega predstavnika.

Kdo je te študente določil v univerzitet-ni svet?

To je bil nek čuden ključ. Študente so delegirale bodisi študentske organizacije bodisi kar fakultete same. Študentska de-legacija pa ima možnost blokiranja sprejemanja statuta, saj v členu starega statuta piše, da če študentska delegacija ni enotna oziroma če ni prisotna vsaj polovi-ca študentske delegacije, Univerzitetni svet ne more odločati.

Nov statut bo povzročil nastanek štu-dentskih svetov (ŠS) na fakultetah in na Univerzi. Kako si ŠOU predstavlja njihovo sestavo in pristojnosti?

Predlagali smo, da je sestava ŠS Univer-ze enaka študentskemu parlamentu, se-stavo fakultetnih ŠS pa smo si zamislili kot neke manjše operative organe, ki jih sestavlja od 5 do 15 študentov. Tu bi so-deloval po eden predstavnik iz vsakega letnika. Sam predlog Univerze pa je, da se na vsakih 60 vpisanih študentov v fakul-tetni ŠS uvrsti po enega predstavnika. To

se nam zdi nesmiselno, saj bi tako npr. Ekonomska fakulteta imela 60 do 70 pre-dstavnikov, medtem ko bi imele manjše fakultete in umetniške akademije od 3 do 5 članov v ŠS. Ti sveti naj bi potrjevali oziroma bi dajali mnenje o vseh stvareh, ki se tičejo študentov. Predlagali smo tudi institut odločilnega veta. To pomeni, da če se mnenje ŠS ne upošteva, mora senat fakultete ali Univerze ponovno razpravlja-ti o določeni točki. Predlog Univerze pa je, da ŠS daje mnenje o statutu in vseh zade-vah ki se nanašajo na pravice in dolžnosti

študentov, ter da skupaj s ŠOU-om izvaja program interesnih in obštudijskih dejav-nosti, kar pa je že sedaj glavna naloga ŠOU-a.

Pričakujem, da bo Univerza dojemljiva za naše pripombe in sugestije vsaj v nekaterih točkah, če ne že v vseh.

Rekel si mnenje. Ali je to mnenje prav tako obvezujoče, kot si ga predsta-vljate vi?

Zapisano je samo mnenje.

Kakšen statut torej pričakuješ? Ali bodo v njem študentski interesi za-stopani v zadostni meri?

Mislim, da Univerza mora upoštevati študentsko mnenje ker smo pač njen del in ker je njena prvotna naloga izobraževanje. Študentov na Univerzi v Ljubljani je 30.000 in sploh nismo zanemarljiv faktor. Pričakujem, da bodo dojemljivi za naše pripombe in sugestije vsaj v nekaterih točkah, če ne že v vseh. Moj cilj je, da bo statut dober in sprejemljiv za študente, zato bom v tej smeri tudi naredil vse, kar je v moji moči.

BORIS BLAŽIČ

ZAPLETI ZNOTRAJ ŠOU-a

V zadnjem času se pojavljajo številna namigovanja o nepravilnem delovanju Vilija Granda, direktorja študentske organizacije (ŠOU), in njemu podobne Anke Dvoršak, vodje Študentskega servisa (ŠS). Nekateri izmed namigov o kršenju postopkov je delno potrdila preiskava Nadzorne komisije Študentskega parlamenta, ki je preučila vlogo in delovanje Grande pri prenovi zgradbe na Kersnikovi 4 (K4) in na Kersnikovi 6 (K6), kot tudi zaplet pri znižanju plač delavcev ŠOU-a v avgustu 1994. Preiskavo so naredili tudi ljubljanski kriminalisti, ki so na podlagi utemeljenega suma zoper Grando in Dvoršakovo na Okrožnem tožilstvu podali ovadbi. Ovadba Grando bremeni sklepanja škodljivih pogodb pri prenovi K4 in napeljevanja Dvoršakove h gospodarskem kriminalu in sicer kaznivemu dejanju zlorabe položaja in pravic, ki naj bi ga Dvoršakova tudi dejansko storila. Direktor ŠOU-a Granda obtožbe zanika in trdi, da so omenjeni postopki proti njima začeti zaradi osebnih interesov nekaterih zaposlenih v ŠOU, ki so združeni tudi z nekaterimi političnimi interesi.

Direktorjev pogled

Vili Granda, direktor ŠOU-a, obtožbe Nadzorne komisije Študentskega parlamenta (NK ŠP) zanika in trdi, da sklepi NK ŠP o njegovi domnevni prekoračitvi pooblastil in hujši kršitvi delovnih obveznosti niso zakoniti, ker se NK postavlja v položaj razsodnika o zadevah, ki so po Pravilniku ŠOU v pristojnostih Študentske vlade (ŠV). Zaradi tega namerava Granda čez čas, ko se bodo zadeve malo umirile, svoje argumente predati Razsodišču ŠOU. Po njegovem NK prejudicira nekatere dejstva in s tem krši zakone ŠOU, kot tudi nekatere zakone v slovenski zakonodaji. Kršena naj bi bila Zakon o temeljnih pravicah iz delovnih razmerij in Zakon o delovnih razmerij. Granda opozarja, da je delo v ŠOU nevzdržno in da bo moral, če se bodo zadeve še naprej tako odvijale, za pomoč prositi svojega odvetnika. Glede nekaterih izsledkov kriminalistične preiskave pa Granda odgovarja, da je Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve ovrglo vse sume o domnevnem sklepanju škodljivih pogodb pri prenovi K4. V zvezi z nekaterimi namigovanji o ponareditvi listin pri poslovanju z boni pa odgovarja, da je šlo za legalen in povsod razširjen način plačevanja z avansom oziroma predplačilom.

Prenova Kersnikove 4

Študentska organizacija je avgusta 1993 razpisala javni študentski natečaj za "programsko in arhitektonsko ureditev pritličja stavbe na Kersnikovi 4", ki je bil zaključen konec decembra. Prvo nagrado sta dobili avtorici Carmen Zupančič in Mateja Mikulandra za natečajni elaborat "The doors". Konec februarja 1994 so poslanci Študentskega parlamenta (ŠP) z glasovanjem za izvedbo tega projekta izglasovali 12 milijonov tolarjev. V sredini marca so se sestali uporabniki pritličja K4, ki so idejno rešitev prenove podprli. ŠOU je ponudbe za prenovu poslal desetim izvajalcem, od katerih pa so se odzvali le štirje (IBL Sistemi, IMOS Inženiring, IRTAS d.d. in Mercator-Optima). Granda je za izvajalca del izbral Mercator-Optimo in z njo konec aprila podpisal pogodbo za izvedbo celotnega inženiringa pri prenovi poslovnih prostorov na Kersnikovi 6 in Kersnikovi 4. Pogodba je bila sklenjena v višini skoraj 1,7 milijonov tolarjev. Predvidena investicija ob podpisu pogodbe je bila vredna 30,5 milijonov tolarjev. V začetku maja sta bila plačana računa za nabavo keramič-

nih ploščic in reflektorskih svetil vredna skoraj 2 milijona tolarjev. V začetku maja so se začela tudi prva gradbena dela, saj so v pritličju Kersnikove 4 začeli z rušenjem odvečnih zidov. 15. septembra je Študentska vlada na 22. seji potrdila izvedbo investicije v vrednosti 25,9 milijonov tolarjev.

Prav tukaj pa se nahaja bistvo spora, saj NK ŠP Grandi očita prekoračitev pooblastil, ker je začel prenovu pritličja K4 brez sklepa ŠV o začetku investicije, kot to zahteva 33. člen Pravilnika o finančnem načrtu, ki govori o tem, da o investicijah v osnovna sredstva odloča ŠV na predlog direktorja. Kot je ugotovila NK ŠP, je s tem kršil 10. člen Pravilnika o službah ŠOU, v katerem je določena naloga direktorja. "Direktor je odgovoren za zakonitost poslovanja ŠOU in vzdrževanje pravnega reda v poslovanju ŠOU (poslovanje v skladu s pravili, ki veljajo v ŠOU)", piše v njem. Granda naj bi prekoračil pooblastila in s tem storil hujšo kršitev delovnih obveznosti in dolžnosti, kot piše v 33. čle-

Vili G.

nu Pravilnika o delavcih ŠOU v Ljubljani, kjer lahko preberemo: "Hujše kršitve delovnih obveznosti in dolžnosti, za katere se izreče ukrep prenehanja delovnega razmerja so: - zlorabe položaja ali prekoračitev pooblastila."

Na zgoraj navedene ugotovitve NK ŠP Granda pripominja, da so posledica pretiranega formalizma v ŠOU, ki že negativno vpliva na odnose. "Formalizem v ŠOU je za samo organizacijo že škodljiv", je dejal Granda. Priznava, da je kriva njegova naivnost, ker je mislil, da dogovorji z ŠV nekaj veljajo. Zaveda se, da je

formalno prekoračil pooblastila, ker ja odobril nakup svetil in ploščic, hkrati pa dodaja, da bi izplačan znesek v višini nekaj manj kot 2 milijona tolarjav lahko prikazal kot stroške vzdrževalnih del in ne nove investicije. Kot dodaten razlog za predčasno odobritev nakupa omenjene opreme navaja prostorsko stisko Mednarodne pisarne ŠOU, ki je morala delovati na Vojkovi ulici. Na očitke, da je bila za adaptacijo K4 z Mercator - Optimo sklenjena škodljiva pogodba, odgovarja, da so to firmo izbrali na podlagi učinkovitosti dela, ki ga je ta firma pokazala pri obnovi K6. Postavlja se zanimivo vprašanje, kaj je omenjena firma naredila pri obnovi K6, saj je K6, ki jo je ŠOU kupila konec decembra 1993, do pred približno dveh tednov ostala nedotaknjena. ŠV je šele 22. 3. 1995 na 22. redni seji potrdila predlog za prenovo K6, ki ga je pripravil Granda in za to namenila nekaj manj kot 4 milijone tolarjev. Tako je K6 od začetka januarja 1994 do konec aprila 1995 ostajala prazen neizkoriščen prostor. Kaj takšna negospodarnost približno 500 kvadratnih metrov na dobri lokaciji sredi Ljubljane pomeni, nam ni potrebno ugotoviti. Tudi na vprašanje, zakaj so izbrali približno 10 odstotkov dražjega izvajalca (IRTAS d.d. je bila za toliko cenejša od Mercator - Optime) se Granda sklicuje na pozitivne izkušnje z Mercator - Optimo.

Znižanje plač zaposlenim

Podobne očitke je NK ŠP naslovila na Grando v zvezi z znižanjem plač uslužbencem ŠOU-a. Tokrat NK ŠP Grandi očita nespoštovanje 51. člena Pravilnika o delavcih ŠOU, v katerem piše, da je osnova za obračun osebnega dohodka povprečni osebni dohodek, izplačan v RS za predpretekli mesec po uradnih podatkih Zavoda RS za statistiko, ki ga glede na tekoče finančne zmožnosti ŠOU lahko ŠV na predlog direktorja zniža.

Konec avgusta 1994 je Granda ŠV poslal predlog za 4 odstotno znižanje osnove za obračun OD, ki ga je 2. septembra ŠV potrdila. Sprejela je sklep, da se skladno s Pravilnikom o delavcih ŠOU osnova za obračun OD zniža za 4 odstotke pri izplačilu za mesec avgust, poračun pa se do polne višine osnove opravi do konca leta po direktorjevem nalogu.

Do konflikta je prišlo, ker so uslužbenci že 1. septembra, dan pred potrditvijo predloga s strani ŠV, dobili znižano plačo. 16. septembra sta na Razsodišče ŠOU Andreja Sever, vodja Službe za splošne in pravne zadeve, in Janja Žlogar Piano, vodja Splošnega sektorja, vložili pobudo o ugotovitvi skladnosti sklepa ŠV z 51. členom Pravilnika o delavcih ŠOU in z 61. členom Študentske ustave. 11. oktobra je Granda izdal sklep o povečanju osnove za obračun OD v mesecu oktobru za 4 odstotke, tako da so plače postale enake kot pred znižanjem, zadeve pa bi se umirile. Dva dni kasneje je Razsodišče ŠOU razveljavilo sklep, s

Anka D.

katerim je ŠV 2. septembra potrdila sklep Grande o 4 odstotnem znižanju plač uslužbencev. Rzsodišče se v obrazložitvi sklicuje na poročilo Finančne službe iz katerega je razvidno, da ŠOU v dneh, ko je ŠV potrdila Grandin sklep, ni bil v finančnih težavah. 17. oktobra je Granda izdal nov sklep, s katerim je razveljavil svoj sklep sprejet 11. oktobra (s tem sklepom je plače uslužbencev ponovno zvišal, tako da so bile enake prvotnim), in plače ponovno znižal za 4 odstotke. Vsa ta, verjetno nepotrebna in s strani direktorja nekoliko nespretno izpeljana zadeva, je povzročila mnogo prehu na ŠOU. V poročilu NK ŠP trdi, da je Granda v tej zadevi prekoračil pooblastila, o katerih je govora v 10. členu Pravilnika o službah ŠOU in storil hujšo kršitev delovnih obveznosti, kot so zapisane v 33. členu Pravilnika o delavcih ŠOU.

Na te očitke Granda odgovarja, da NK ŠP ne pozna pravilnikov in tudi ostalih aktov ŠOU-a. Razlaga, da se v ŠOU plače izplačujejo kot akontacije za opravljeno delo v prejšnjem mesecu. ŠV je sklep o znižanju akontacije sprejela 2. septembra, tako da ni bila kršena kolektivna pogodba za negospodarstvo. Ta določa, da morajo biti plače za pretekli mesec izplačane najkasneje do 15. v tekočem mesecu. Pravi, da bi do nepravilnosti prišlo, če ŠV tega skepa ne bi sprejela do 15. septembra, saj bi s tem kršili kolektivno pogodbo in bi on moral izplačati še tiste sporne 4 odstotke, ker pa je ŠV sklep sprejela, je bilo vse legalno, tako da do poročila za mesec september ni prišlo. Granda zavrača kakršno koli odgovornost in dodaja da je poročilo NK ŠP popolnoma za laze privlečeno. Dodaja, da gre pri vsej zadevi za povsem drugačne interese. "Nekateri osebni interesi zaposlenih v ŠOU so se združili z nakaterimi politič-

nimi interesi," je dejal Granda.

Dodaja, da so predvsem nekateri zaposleni v Službi za splošne in pravne zadeve ter v službi Splošni sektor zainteresirani, da bi on zapustil mesto direktorja ŠOU. Podobni interesi naj bi obstajali tudi znotraj Oddelka za šport. Na te akterje, ki v ŠOU ustvarjajo negativno ozračje, ga je opozorila že prejšnja študentska vlada, ki je prav s temi službami pogosto prihajala v konflikt. "Te službe opravljajo zadeve, ki ne sodijo v njihove pristojnosti in gledajo na direktorja kot na politični privešek. Zaposleni v njih ne opravljajo nekaterih nalog tako, kot bi bilo potrebno, kot tudi ne razumejo principa ŠOU," je dejal Granda. Nadaljeval je: "ŠOU je študentska organizacija in bi kot taka morala delovati v korist študentov, ne pa da nekateri posamezniki delujejo samo v svojo korist."

Zapletit z boni

Do pravega viharja, povezanega z boni, je prišlo 10. februarja 1995, ko so ljubljanski kriminalisti v pisarni direktorja ŠOU opravili preiskavo. Po za zdaj znanih podatkih je prijava na UNZ Ljubljana prispela s strani posameznikov, njihova imena pa so za sedaj še skrivnost. Kot so ugotovili kriminalisti, se je vsa zadeva začela v začetku decembra 1994, ko so se na ŠOU odločili, kako bodo obračali denar, ki je (bi) ostal neizplačan. ŠOU namreč za subvencioniranje bonov za študentsko prehrano dvakrat mesečno prejema denar od Ministrstva za delo, družino in socialne zadeve. Ministrstvo ima za subvencije za študentsko prehrano letno predvidenih približno 930 milijonov tolarjev, ki pa jih ŠOU ne nakaže v enkratnem znesku, ampak ŠOU vsak mesec nakaže eno dvanajstino tega zneska, kar je približno 78 milijonov tolarjev.

Ker ŠOU vsega denarja, ki je bil namenjen za decembrsko subvencioniranje bonov, ni porabil, se je moral odločiti, kaj storiti s preostalim denarjem. Na izbiro je imel štiri možnosti. Prva možnost je bila, da bi za ta denar kupili več bonov, tako da bi vsak študent, namesto dvajsetih, lahko kupil petindvajset bonov. Če se bi odločili za drugo možnost, bi študentje lahko kupili dvajset bonov, ki pa bi bili 10 do 20 odstotkov cenejši. ŠOU se je odločil za tretjo možnost, in sicer, da bodo podjetja, v katerih študentje lahko jedo na bon, v računu za mesec december prikazala večje stroške in izstavila višji račun od dejanskega. Tako je ministrstvo na ŠOU nakazalo več denarja in ŠOU je izkoristil ves denar, ki ga je država za leto 1994 namenila za študentske bone. Ker naj bi bili pri celem postopku kršeni nekateri zakoni, je ŠOU morala del denarja vrniti ministrstvu. Obstajala pa je še četrta možnost - da ŠOU ne bi naredila nič in bi denar avtomatsko ostal neizrabljen.

P. B.

ANARHIJA IN ŠPEKULACIJA V SLOVENSKIH AVTOŠOLAH

Prelomni trenutek za lastnike slovenskih avtošol je bilo leto 1990, ko je bilo prvič mogoče ustanoviti privatno avtošolo kot družbo z omejeno odgovornostjo. Od takrat naprej avtošole v Sloveniji rastejo kot gobe po dežju. V tem trenutku jih je približno 252, kar je kar sedemkrat več kot v sosednji Avstriji. Zakaj je temu tako, se verjetno sprašujete. Odgovor je pravzaprav preprost. Imeti majhne avtošole se v naši mladi državi enostavno izplača.

Na začetku so avtošole v večini ustanovljali ljudje, ki so bili že za časa stare države in njenih avtomoto društev inštruktorji, ali pa so bili kako drugače seznanjeni z delovanjem avtošol. Težili so k temu, da ustanovijo avtošole, ki bodo temeljile na kvalitetnem in strokovnem delu, potihem pa so si seveda želeli monopola. Želje so se jim kaj kmalu razblinile, saj je kmalu po začetnem zatišju veliko ljudi, ne glede na njihov prejšnji poklic ali strokovno znanje, prišlo do ideje, da bi tudi sami odprli avtošolo. Slovenska zakonodaja je kar se tega tiče namreč izredno liberalna in prijazna do državljanov, saj avtošolo kratkoma lahko odpre skoraj vsak. Če jo hočete odpreti potrebujete le dve osnovni sredstvi, dva avtomobila torej in dve redno zaposleni osebi, ki morata biti strokovno izobraženi. To je vse. Preprosto, kajne? Človeka kar prime, da bi postal kapitalist. Nekaterim pa še ti pogoji ne ustrezajo. Znani so primeri, ko so posamezniki ustanovili avtošole samo z enim vozilom in jih tudi registrirali.

Drugi pereč problem v slovenskih avtošolah so brezplačni tečaji cestno prometnih predpisov, krajše tečaji CPP. Po slovenski zakonodaji in po najnovejšem predlogu zakona tečaji CPP niso obvezni, kar pomeni, da gre lahko vsak kandidat, ki bi rad opravil vozniški izpit, direktno za volan ne glede na to, ali teoretične prometne predpise pozna ali ne. No, hvalabogu se tečaji CPP v avtošolah vseeno prakticirajo, postavlja pa se nam vprašanje kako. Vemo, da prenekateri avtošola svoje bodoče stranke privablja z reklamami za brezplačni tečaj CPP. V mnogih primerih je to na žalost le nesramna potegavščina, ki lahko kandidata za vozniški izpit spravi v veliko nevarnost. Tečaji so seveda v resnici zastoj, a se velikokrat odvijajo kar v dnevnih sobah, hodnikih ali kuhinjah privatnih stanovanj pod vodstvom predavateljev z vprašljivim strokovnim znanjem. Po koncu vsak kandidat dobi potrdilo o pozitivno opravljenem tečaju, ki ga pred pričetkom praktičnih voženj pokaže svojemu inštruktorju. Ta se zagotovo zaveda, da kandidat nima zadosti teoretičnega znanja in ga zato ne pošlje na vrat na nos na cesto, temveč ga nekoliko pouči tudi o teoriji. To seveda pomeni nekaj ur praktične vožnje več in že se strošek za brezplačni tečaj povrne. Toda, kaj pa če se kandidat po končanem tečaju CPP odloči, da bo presedlal k drugi avtošoli. Tam inštruktorji ne vedo, da je kandidatovo potrdilo o dobrem znanju teoretičnih predpisov zgolj ničvreden dokument. S kandidatom se lepo zapeljejo na cesto

in že na prvem križišču jih lahko čaka presečenje. Kako nevarno lahko to postane, presodite sami.

Nekateri so mnenja, da tečaj CPP sploh ni potreben glede na to, da obstaja izpit iz teorije v izpitnem centru na Roški. Z njimi se ne morem strinjati, saj vsi vemo, da testne pole z Roške krožijo po celi Ljubljani z okolico vred, kandidati pa se ponavadi vse primere naučijo kar na pamet, nato pa brez problemov opravijo izpit. Tečaj CPP je torej pomemben zato, ker kandidat z njim pridobi širše znanje o prometu, ki zagotovo koristi vsakemu bodočemu vozniku. Če ta tečaj ni kvalitetno in strokovno organiziran ali pa ga sploh ni, je kandidat oškodovan in prikrajšan, posredno pa je s tem ogrožena tudi njegova varnost. Žal takih kandidatov v Sloveniji niti ni tako malo.

Z brezplačnimi tečaji CPP slabo organizirane avtošole konkurirajo kvalitetnejšim in jim tako počasi odvzemajo vse večji tržni delež. Nekateri ocenjujejo, da bodo vse večje avtošole, ki si prizadevajo za uzakonjenje obveznega tečaja CPP, v roku dveh do treh let propadle, saj jih bodo majhne avtošole enostavno preplavile s svojim iznajdljivim, a skrajno nemoralnim poslovanjem.

Tretji problem je strokovna podkovanost inštruktorjev, ki se kaže v količini znanja, ki ga dejansko prenesejo na kandidata. Vsi inštruktorji morajo po zakonu opraviti tečaj za pridobitev licence oziroma dovoljenja za poučevanje vožnje, ki ga organizira Srednja šola tehničnih strok in osebnih storitev, nato pa se morajo še vsako leto dodatno izobraževati in opraviti izpit, ki je pogoj za podaljšanje licence. V zakonu je med drugim zapisanih nekaj pogojev, ki jih mora vsak inštruktor izpolnjevati, da lahko to delo opravlja (npr. končana V. stopnja izobraževanja), a se v Sloveniji ta zakon na veliko krši, saj ogromno inštruktorjev izvira še iz prejšnjega sistema, kjer ti pogoji niso bili tako strogi, v sedanjosti pa se te kršitve ne sankcionirajo, tako da špekulantov država ne preganja.

Stanje v slovenskih avtošolah se resnično bliža anarhiji. Zakonodaja ne upošteva skoraj nihče, kdor pa jo že, pa se prej ali slej premisli, saj je s tem nekonkurenčen. Tako se dogaja, da posamezniki odpirajo avtošole, ki obratujejo kaka dva meseca, zaslužijo neobdavčen denar, ki jim ga stranke izplačujejo kar na roke, za tem pa odprejo novo podjetje, ki se ukvarja s popolnoma drugačno dejavnostjo. Kvaliteta šolanja bodočih voznikov seveda nezadržno pada in kdo po vsem tem še lahko trdi, da to pozitivno prispeva k zmanjšanju prometnih nesreč in smrtnih žrtev na naših cestah.

Na koncu še nasvet bodočim kandidatom za vozniški izpit: Ne zapodite se v prvo avtošolo, ki vam ponuja brezplačne tečaje in popuste pri praktični vožnji. Mati modrosti v vašem primeru ni le previdnost, ampak vsekar tudi čim boljša informiranost.

G. B.

PREDAVANJA:

Pogledi na sodobni ples (zgodovina in zametki institucionalizacije sodobnega plesa na slovenskem)

26. april: Pisanje o sodobnem plesu - javni razgovor z Marijo Vogelc. (Slovenski gledališki in filmski muzej, Mestni trg 17, ob 18. uri)

10. maj: Izobraževalne oblike za sodobni ples - pedagoško dele Mete Vidmar in žive Kraigher. (Slovenski gledališki in filmski muzej, Mestni trg 17, ob 18. uri.)

24. maj: Oblikovanje samostojnega ustvarjalnega in produkcijskega modela za sodobni ples - razgovor s Ksenijo Hribar - vodita Simon Kardum in Mare Mlačnik. (Kapelica na Kersnikovi 4, ob 18. uri). To predavanje se bo nadaljevalo z razgovorom o aktualnih oblikah sodobne plesne produkcije - vodi Simon Kardum.

ŠOU OBVEŠČA IN OSVEŠČA

Za vse pismene, nepismene, pametne, malo manj pametne, za totalne butce: **Zberite ljudi in ustanovite svoje fakultetno glasilo.** Z vsemi dodatnimi informacijami vam bo na Kersnikovi 4 postregel Jaka Repanšek, študentski minister za založništvo in javna glasila. (vsako sredo zjutraj od 8.00 do 10.00 v prostorih študentske vlade)

DELOVNI ČAS ŠTUDENSKEGA SERVISIA:

pon. - pet. od 7.00 do 14. ure

pon. in sredo od 14.30 do 17. ure

dežurstvo: tor. in čet. od 14.30 do 16. ure.

PREHRANJEVANJE ŠTUDENTOV:

Boni so neločljivo podobni tistim iz prejšnjega meseca. Konec aprila se je kot ponavadi zgodilo, da je zmanjkalo nekaterih bonov, nekateri posamezniki iz redu "nedotakljivih" pa so se kljub temu hvalili, da lahko človeku priskrbijo kakršen koli bon, če ...

TEDEN MLADIH V KRANJU

V tednu od 15. do 21. maja Klub študentov Kranj organizira obsežen program športnih, kulturnih in zabavnih prireditev. Obisk le-teh bo brezplačen. Še posebej vas opozarjamo na ponedeljkov koncert Rockovanje - predstavitev nekomercialnih in nekonvencionalnih glasbenih skupin. Obeta se nam torej zanimiv teden na Gorenjskem.

Program:

PONEDELJEK, 15.5.

Pohod skozi mesto Kranj /vključuje tudi odpiranje razstav/ - otvoritev Tedna mladih 95 - z naslovom "Mladina osvaja Kranj"

11.45 - zbor na Slovenskem trgu

Predstava: "MALI PRINC" /Antoine de Saint-Exupéry/

19.00 - Prešernovo gledališče, Glavni trg 6

Gledališka šola Centra Kulturnih dejavnosti pri Zvezi kulturnih organizacij Kranj

Koncert ROCKOWANJE 95

20.00 - dvorana Primskovo

Nastopajo: - BLACKOUT Jesenice
- GODSCARD Kranj

- A SI NISTE MOGL KŠNEGA IMENA ZMISLT Britof
- MARIA HUANTIA Selca
- BLOOD ON TEH SADDLE Los Angeles ZDA

TOREK, 16.5

Mladinska delavnica: Fotografška
Prijave zbiramo na INFO TOČKI Kluba študentov Kranj, Slovenski trg 8, 64000 Kranj

Športno tekmovanje: Košarka
14.00 - Glavni trg
Igra trojk, prijave zbiramo na INFO TOČKI Kluba študentov Kranj, Slovenski trg 8, Centrum Carnium, 64000 Kranj. Kotizacija: 3.000 SIT

Javna tribuna: Ali Kranj potrebuje Mladinski klubski center?
16.30 Občina Kranj, soba 16

Predstava: Tri produkcije
19.00 - Grad Kieselstein (rezervna lokacija v primeru dežja Ragtime)
Gledališka in lutkovna šola - Kozmična delavnica umetnosti (GILŠ-KODUM)

Filmske projekcije: Filmi AGRFT
21.00 - Gostilna Stari Mayr (rezervna lokacija v primeru dežja - Grad Kieselstein)

Izbor študijskih filmov nekdanjih študentov AGRFT, ki izhajajo iz Kranja oz. Gorenjske

Potopisno predavanje: Ljudje vseh kontinentov
22.00 - Galerija Pungert
Tomo Križnar

SREDA, 17.5.

Mladinska delavnica: O ljubezni
Prijave zbiramo na INFO TOČKI Kluba študentov Kranj, Slovenski trg 8, 64000 Kranj.

Športno tekmovanje: Namizni tenis
14.00 - Glavni trg
Prijave zbiramo na INFO TOČKI Kluba študentov Kranj, Slovenski trg 8, Centrum Carnium, 64000 Kranj. Kotizacija: 500 SIT

Javna tribuna: Ali v Kranju obstaja mladinski turizem?
16.30 Občina Kranj, soba 16

Predstava: Rdeča kapica 2 - Iščemo novega negativca (parodija)
19.00 - Grad Kieselstein (rezervna lokacija v primeru dežja Ragtime)
Teater ŠMD (Šola malo drugačnih), Gimnazija Kranj.

Filmske projekcije: Filmi AGRFT
21.00 - Gostilna Stari Mayr (rezervna lokacija v primeru dežja - Grad Kieselstein)

Izbor študijskih filmov nekdanjih študentov AGRFT, ki izhajajo iz Kranja oz. Gorenjske

Potopisno predavanje: Južna Amerika
22.00 - Galerija Pungert
Janez Pretnar

ČETRTEK, 18.5.

Mladinska delavnica: Slikarsko / risarska

Prijave zbiramo na INFO TOČKI Kluba študentov Kranj, Slovenski trg 8, 64000 Kranj

Voditelj: akademski slikar Zmago Puhar, število prijav maksimalno 30

Športno tekmovanje: Odbojka
14.00 - Glavni trg

Igra trojk, prijave zbiramo na INFO TOČKI Kluba študentov Kranj, Slovenski trg 8, Centrum Carnium, 64000 Kranj. Kotizacija: 3.000 SIT

Javna tribuna: Predstavitev mladinskih organizacij v Kranju
16.30 Občina Kranj, soba 16

Predstava: Regeneracija 2
19.00 - Grad Kieselstein
Grupa Ultra (Boštjan Sever, Uroš Korenčan, Boštjan Marenčič, Aleš Hvasti)

Filmske projekcije: Filmi AGRFT
21.00 - Gostilna Stari Mayr (rezervna lokacija v primeru dežja - Grad Kieselstein)
Izbor študijskih filmov nekdanjih študentov AGRFT, ki izhajajo iz Kranja oz. Gorenjske

Potopisno predavanje: Zgodovina mesta Kranja
22.00 - Galerija Pungert
Sagadin

Koncert
22.00 - Ragtime
Nastopajo: ZULLU W. Kranj
NIOUW Naklo

PETEK, 19.5.

Mladinska delavnica: Lončarska
Prijave zbiramo na INFO TOČKI Kluba študentov Kranj, Slovenski trg 8, 64000 Kranj
Voditeljica: Ljubo Blagotinšek, maksimalno število prijav 15

Družabne igre za mimoidoče
14.00 - Glavni trg
Če se boste v tem času sprehajali skozi Kranj se udeležite družabnih iger, mogoče vas čaka nagrada.

Predstava: ZAČARANA
18.00 Galerija Pungert
Režija: Sašo Jovanovič, Lutkovno-fantični team (LUFT), za otroke vseh starosti

Filmske projekcije: Filmi Milke in Metoda Badjura

21.00 - Gostilna Stari Mayr (rezervna lokacija v primeru dežja - Grad Kieselstein)

Izbor starih (ČB) dokumentarnih in etnografskih filmov dveh nestorjev slovenskega filma

Potopisno predavanje: Afrika
22.00 - Galerija Pungert
Janez Pretnar

Koncert
19.00 - Grad Kieselstein
Nastopajo: SROU PA LETU Kranj
IN REALITY Križe
MINUSI Ljubljana
KUD IDIJOTI Pula

SOBOTA, 20.5.

Igre brez meja
10.00 - Slovenski trg

Koncert
Uro in lokacijo bomo sporočili naknadno
Nastopajo: NISMO BLI MI Radovljica
SKYTOWER Postojna
DEMOLITION GROUP Ljubljana

RAZSTAVE

Prešernova hiša - tri razstave
Moje mesto - Kranj
Borut Omerza, oblikovalski poskus rešitve problema celostne turistične podobe mesta Kranj, ki je bil v začetku leta že razstavljen v ljubljanskem Zemljijskem muzeju Slovenije.

sred pogled
Andrej Stularm, fotografska razstava, ob otvoritvi avtor obljublja tudi performans

Akrilne slike Mojce Osojnik
Dobitnica Univerzitetne Prešernove nagrade za slikarstvo v letu 1994

GALERIJA PUNGERT
Grafike Mojce Osojnik
Dobitnica Univerzitetne Prešernove nagrade za slikarstvo v letu 1994

Klub hrvaških študentov, ustanovljen z namenom, da bi se hrvaški študenti med seboj bolj povezali in spoznali, obveščajo, da se zbirajo vsako prvo sredo v mesecu, na Tržaški 2 ob 20. uri. Podrobnejše informacije na tel. št. 12 57 110.

IZOBRAŽEVANJE

Babson Summer School, poletna šola podjetništva, Boston, ZDA.

V 15-dnevnem programu boste deležni predavanj uglednih ameriških profesorjev. Pridobili si boste nova znanja s področja podjetništva in managementa, izboljšali znanje angleščine in javnega nastopanja. Poleg tega bodo vaše bivanje v Bostonu popestrili tudi z ogledom turističnih znamenitosti, različnimi športnimi aktivnostmi in družabnimi dogodki. Predvidoma naj bi se poletna šola zgodila od 24. julija do 7. avgusta. Kotizacija je 2.800 USD, plačljivo v treh obrokih.

Dodatne informacije dobite pri Nataši Peljhan in Juriju Berniku po telefonu 168 70 02 ali 168 73 01.

PRIREDITVE V LJUBLJANI

Razstava Mestnega muzeja Ljubljana: 50 let zmage nad fašizmom (Kulturno informacijski center Križanke, 4. do 21. maj)

Tošo Dabac - fotografije (Mestna galerija, 4. do 25. maj)

Orkester Slovenske policije, iz cikla "Popotovanja" (Slovenska filharmonija, 11. maj ob 10.00)

G. Donizetti: Ljubezenski napoj (Opera, 13. maj)

Proslava za obeležitev 50-letnice konca 2. svetovne vojne in zmage nad fašizmom in nacizmom (13. in 14. maj)

Mednarodno ocenjevanje alkoholnih pijač (Gospodarsko razstavišče, 15. do 17. maj)

Mednarodni turnir v ritmični gimnastiki (Dvorana Krim, 21. maj)

Mednarodni atletski miting (Stadion v šiški, 21. maj)

Mednarodno ocenjevanje vin (Gospodarsko razstavišče, 22. do 27. maj)

Varovanje - Security (Gospodarsko razstavišče, 23. do 26. maj)

Fotofest, mednarodna fotografska razstava (Cankarjev dom, 24. maj do 15. junij)

Saturnus rallye, evropsko consko prvenstvo (25. do 27. maj)

Gotika v Sloveniji, od 25. maja pa tja do 1. oktobra. Kiparstvo, slikarstvo in arhitekturo si lahko ogledate v Narodni galeriji, umetno obrt in materialno kulturo v Narodnem muzeju, postopke restavriranja dotične umetnosti pa v Muzeju novejših zgodovine.

Kajakaško tekmovanje Rašica 95, mednarodno prvenstvo v slalomu (Tacen, 25. maj)

Pohod po Trubarjevih poteh (štart v Rašci, 28. maja ob 9.00)

Mednarodni festival sodobnega plesa in plesnega gledališča (Cankarjev dom, 28. maj do 6. junij)

Radijske igre v očeh Evrope, mednarodni simpozij strokovnjakov za radijsko igro. (Cankarjev dom, 30. maj do 2. junij)

Zgodovina radia, razstava evropske zveze radiodifuznih postaj (Cankarjev dom, 30. maj do 11. junij)

Letni koncert Akademskega pevskega zbora Tone Tomšič (Cankarjev dom, 31. maj)

VINO 95, otvoritveni ceremonial ob sejmu VINO 95 (Breg, čevljarski most, Mestni trg)

TEČAJI

Retina, zavod za podporo civilnodružbenih iniciativ, organizira začetne in nadaljevalne tečaje računalništva. Še je čas, da se prijavite v začetni tečaj 17., 18. in 19. maja in v nadaljevalna tečaja 10., 11. in 12. maja oziroma 24., 25. in 26. maja. Cena za študente je 3.000 SIT. Tečaji bodo potekali na Gimnaziji Bežigrad. Informacije na tel. 13 16 418 med 9.00 in 14.00.

NEINSTITUCIONALNO GLEDALIŠČE

Gledališka in lutkovna šola GILŠ - KODUM tudi letos prireja festival produkcij. Nadebudni gojenci, ki se celo leto učijo najrazličnejših gledaliških veščin (igra, režija, kostumografija, glasba v gledališču ...), bodo v tednu od 21. maja do 28. maja na različnih prizoriščih po Ljubljani predstavili svoje letošnje stvaritve. (Dvorane na Beethovnovi 5, štefanovi 11 in na Slovenski cesti 56). KUD France Prešeren iz Trnovega bo GILŠFESTU posvetil cel torek, 23. maja, ko bo na sporedu celovečerni mjuzikl, kjer boste spoznali literarne in filmske junake kot so Saloma, Tarzan, Mona Liza, Doroteja, itd. v malo drugačni luči. Pridite in pogledajte. Nič vas ne bo stalo in lepo vam bo.

Muzikal - uspešnica "CATS" prihaja

na Koroško. Najuspešnejši muzikal vseh časov gostuje v sejmski hali 3 v Celovcu. V brodwayski originalni verziji bo na sporedu kar šest tednov, osemkrat v tednu. Podrobnejše informacije dobite pri Jutti Eisenberger (tel.: 0043 463 / 56800 21)

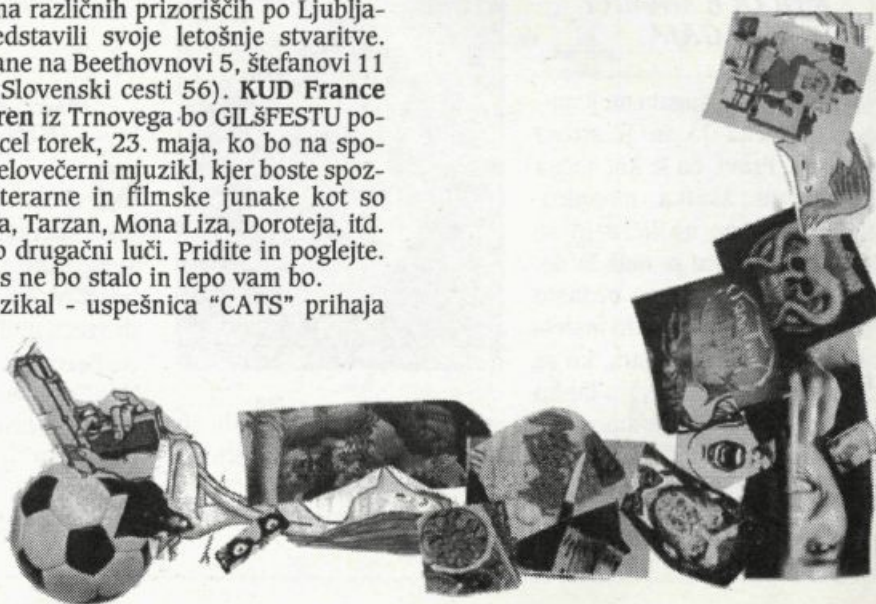
KDO JE NASLIKAL STANKU SKALKALNICO je plesna predstava plesalca in koreografa Branka Potočana. Po premieri v Hrastniku in zelo uspešni repizi v Ljubljani (Drama SNG) se protagonisti v začetku maja odpravljajo na festival v Hamburg, ter nato nekje v juniju zopet gostovali v Ljubljani.

GLEDALIŠČE ANE MONRO pripravlja novo predstavo, katere premiera se bo zgodila sredi maja. Po stari navadi bo tudi ta temeljila na improvizaciji in smeju.

IMPRO LIGA

V začetku maja se bo zgodilo zadnje dejanje letošnjega tekmovanja za najboljšega improvizatorja. V tretji, zadnji finalni tekmi se bosta zopet pomerili ekipi Ane Monro in Radia študent. Stanje po prvih dveh "finiših" je neodločeno - vsaka ekipa si je pridobila po eno zmago. Stanje je napeto. Ali bodo prekaljeni borci v nešteti bojih preizkušene Ane Monro zdržali pred razposajenimi mladci študentskega radia?

ODČARANI ZA BURKAŠTVO je naslov prvega tradicionalnega festivala pouličnih gledališč, ki ga organizira ZKO Kamnik. Odvijal se bo konec junija v središču starega, lepega Kamnika. Vabljeni vsi, ki vam dobra volja in razposajenost nista tuji. Kako izgleda staro mesto z množico ljudi, ki so se odčarali in zganjajo burke od jutra do večera? Odčarajte se še vi in "zganjajte burke" konec junija, po končanih izpitih. Vso srečo.

OTROCI PIŠEJO NA TEMO

MOJ OČE

MOJ OČE JE BIL KURIR

Moj oče je bil kurir v partizanih. Nosil je pošto od čete do čete. Takrat je bil star dvanajst let. Tudi on se je hotel boriti za svobodo. Zelo sem ponosna na svojega očeta. Včasih si dam njegovo titovko na glavo. Potem sem tudi jaz mala partizanka. Tako mi pravi očka. Ob nedeljah dopodne prepevava partizanske pesmi: Mesec potepuh, Na juriš ter Na planincih.

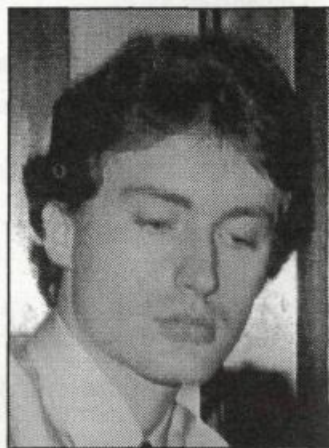

MOJ OČKA JE ALKOHOLIK

Mami pravi, da je najin očka alkoholik. Rad pije pivo, vino in žganje. Vsak dan ga spiye nekaj. Ne more brez njega. Včasih ne more hoditi. Mami pa ga kljub temu z metlo natepe.

Oče jo potem nahruli in reče: "Kje je moja večerja?" Mati mu prinese večerjo. Očka jo poje, nato pa zakliče z močnim glasom: "Kje je moja večerja?" Re-vež je pozabil, da je že večerjal.

Tako se konča moj delovni dan. Kako neizmeren je pogled v temoto!

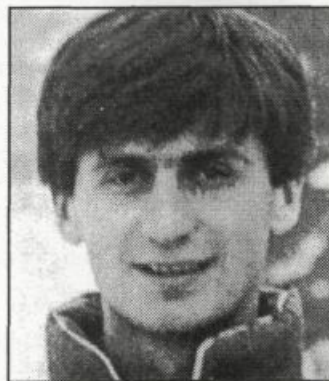
MOJ OČE IMA AIDS

Moj oče ima aids. Ves je shujšan. Kmalu bo umrl. Aids je dobil zato, ker je ljubil v mladosti tudi enega moškega. Nisem jezna nanj, ampak ga imam zelo rada. Tudi mami ga ima rada. Včasih skupaj jokava. Moj očka je bil včasih pevec. Sedaj že dve leti ne poje več. Preveč je bolan.

MOJ OČKA JE ZLATI OČKA

Moj očka je zlat, ker vreden je več kot zlato. Moj očka je drag, ker mi dražji je kot brat Drago.

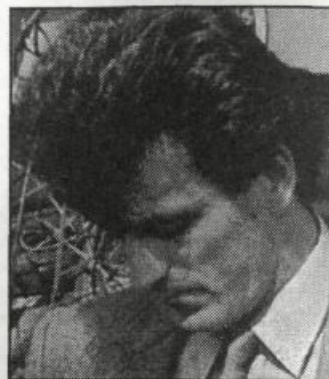
MOJ OČE MAMICI NAGAJA

Moj oče rad nagaja moji mami. Žgečka jo in ji stresa pohvale. Pravi, da je kot sočna hruška in sladka marelica. Nato jo kušne na lička in se zasmije. Mamica se dela hudo. Očetu pravi, da se bedasto vede. A jaz vem, da je to mami- ci všeč. Rada ju gledam, ko se takole igrata. Podnevi ju lahko gledam, ponoči pa ne smem spati pri njima. Zato sem včasih, ko ponoči ne morem spati, žalostna. Vzamem medota v naročje in takrat postane ta medo moj očka.

MOJ OČKA JE BIL DOMOBRANEC

Moj očka je branil domovino pred sovražniki. Boril se je za sveto vero. Po koncu vojne je odšel v Argentino, ker bi ga drugače ubili. Rada imam očeta. Bere mi pesmice in pripoveduje napete svetopisemske zgodbe. Navdušuje me za poštenost in ljubezen. Zato mu vselej tudi rad pomagam: na vrtu ali v hiši.

PARTIZANI - DOMOBRANCI

Politične razmere v naši domovini so se kronično zaostrele, saj se je zopet poglobil spor med onimi, ki so bili na strani revolucije in onimi, ki niso bili. Seveda s tem mislim na večne zgodovinske sovražnike, partizane in domobrance. Vse lepo in prav. Zadeva bi ostala v zgodovinskih in političnih analizah, če seveda ne upoštevamo vseh svojcev padlih, ki so bili ali so še tako in drugače prizadeti, če ne bi v svoj boj vključili tudi navadnih študentov, ki sicer nočejo imeti nobene veze s politiko, razen seveda onih, ki tako ali drugače prispevajo k političnemu utripu v sami študentski organizaciji. Z gotovostjo lahko trdim, da so se kot domobrance ali partizani borili naši dedje, saj so naši očetje rojeni večinomoma po vojni in do leta 1960 niso kaj prida posegali v veliko zgodovino.

Veliki večini študentov je danes vseeno "kdo" je bil "kje", saj so se nazadnje v slovenskem vrtcu prepirali, kdo je bil boljši partizan ali poveljnik Stane ali kurir Luka; ali pa oni v Argentini, kdo da je bil boljši domobranec: poročnik Tone ali komadant voda Lojze. Taka prerekanja so pozabljena, saj so cuceljne v vrtcu zamenjali šolski učbeniki, ki so nam toliko zanimivega povedali o iznajdljivih herojih partizanih, ki so jih pozdravljale celo ptice v gozdu in oblaki na nebu. V Argentini pa so pripovedovali o strašnih junaštvih njihovih domobrantskih prednikov, kako so ustrahovali strahopetne komunistične partizane. Tam pa so cuceljne zamenjali španski ritmi in veliko kuhane govedine. Na obeh kontinentih bi bil mir, če ne... Zgodba o tem je kompleksnejša in bi zaslužila še veliko podrobnejšo pozornost, saj sta se ponovno po petdesetih letih med samimi študenti spontano organizirala dva tabora. V enem so zbrani zagovorniki partizanov, v drugem zagovorniki domobrancev. Med njima po so prisotna stalna nasprotja in trenja.

OBISKALI SMO NAJPRED PRVI TABOR

Pot nas je vodila v prostore Borčevske organizacije, kjer je bila v najvišjem nadstropju soba, pred katero je pisalo: Oddelek za mladino. V sobi nas je sprejela prijetno urejena tajnica, ki sicer študira ekonomijo, vendar ji gre študij bolj počasi, pa si je zato poiskala dobro plačano

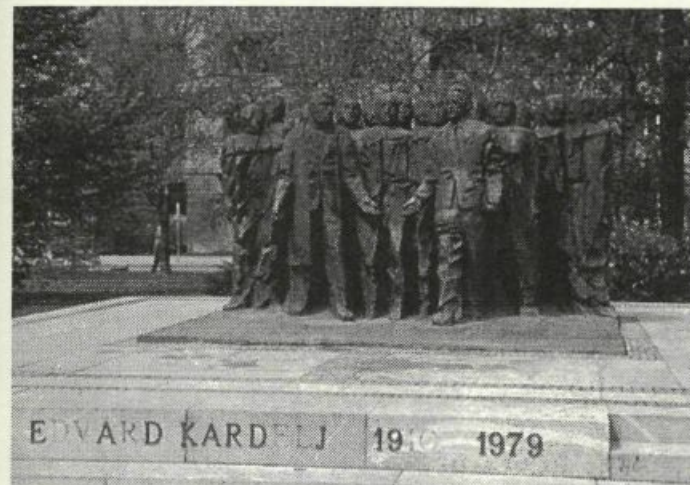
Tako je Janovo notranjost ujel občutljivi fotoaparati našega fotografa.

tajniško službo. Spili smo sok ali dva, pokadili nekaj cigaret, ko je prišel glavni pobudnik neopartizanskega krožka Anton Jan, študent politoloških znanosti na Fakulteti za družbene vede v Ljubljani. Pozdravil nas je s starim partizanskim pozdravom, mi pa smo se le nerodno prestopali. Povabil nas je v sobo in nam najprej pokazal vse klasične partizanske filme: Sutjesko, Neretvo, Ne joči Peter, Boško Buha, Desant na Drvar in zadnji film iz leta 1994, Junaški brigadirji. Ko je bilo filmov konec, so nas pogostili s sendviči in sokom, nato pa je študent Jan pričel pripovedovati: "Ko mi je oče pravil o njih, sem jih zasovražil. Zdeli so se mi nerodni izdajalci, ki so korakali na koncu italijanske čete in nosili francoske puške, kar je bilo za vojaka druge svetovne ponižujoče. Pobili so mnogo dobrih ljudi, kurirjev, zlasti pa so zapeljevali ženske. Toda oni niso bili del moje zgodovine. Ko pa so se začeli pojavljati danes neodomobranci, študenti, ki obujajo domobrantske običaje: skakanje čez gore, žerjavico, plavanje z obtežnimi kamni, streljanje s harpuno in mnogo drugih stvari, sem se odločil, da nekaj storim. Ustanovili smo neopartizansko društvo, ki se bori za ohranitev starih partizanskih vrednot. Na steni nam je pokazal majhno, kot noht veliko relikvijo, na kateri je uprizorjen Moša Pijade z ogromno mašinko. Rekel je: "To relikvijo je dal ded mojemu očetu, ki je bil dolga leta zaprt v skrivnem domobrantskem zaklonišču Strahinj. Če bi ga domobranci dobili, bi ga ubili, zato jo je skril globoko v uho, v bližino bobenčka. Ko so po vojne oblasti leta 1965 odkrile ta zadnji bunker, so našle ujetnike, ki so bili izčrpani in izstradani. Med njimi je bil tudi moj oče, ki ga je krepila zavest, da bo omenjeno relikvijo izročil svojemu nasledniku." Anton je bil ginjen in vse nas je spreletel občutek zanosa in državljske radosti. Nadaljeval je: "Če bi danes kdo poskušal zasmehovati to relikvijo in z njo vse dosežke partizanov, bi ga lastnoročno zadavil. Vendar prav to počeno neodomobranci in sklenil sem, da sem jim postavim po robu in hvala bogu, da so me slišali pravi ljudje." Jan je govoril z zanosom in videlo se mu je, da je tudi ponosen na svoje delo. Povedal je tudi, da ga pri njegovem prizadevanju močno podpirajo stari borci veterani, ki ga radi vzamejo s seboj v hribe ali pa na pivo v bližnjo restavracijo.

...NATO SMO ODŠLI K NASPROTNIKOM

V zakajeni podstrešni sobi na Jakobovi

IN SPOR MED ŠTUDENTI

Neopartizani so se tedensko udeleževali manifestacij in povork pod znamenitimi ljubljanskimi kipi.

ploščadi 3 smo vstopili v dobro zastraženo in varovano območje, kjer je klub neodomobrancev, študentov, ki se radikalno bojujejo proti partizanom in njihovi "podmladkovni zalegi", kot pravijo Antonu Janu in njegovim. Juan Rodinec, vodja drugega tabora, je pripovedoval z občutnim španskim naglasom: "Tri leta sem bil tam u Argentini, kjer sem spoznal, da polno nas je bilo pobitih in naših staršev. Potem so začeli prihajati tam u Argentino listki, ki so pozivali v boj in za partizane. Moja punca Lucija, ki je Kastiljanka, ni vedela, kdo smo mi, zato sem jo zapustil in sem šel v Slovenijo študirat. Sovražim te študente-partizane, ki vihtijo rdeče zastave in nosijo obleke Benetton. Ko smo se ozrli naokrog, smo videli same mrke obraze, ki so prikimali. Fantje so bili blond, nosili so lepe obleke, bili v kravatah, v ozadju pa smo videli njihovo relikvijo: Antona Rupnika s svojim vnukom v naročju. Relikvija je bila majhna podolgovata podobica. Stražila sta jo dva uniformirana mlada neodomija, kakor so se med sabo ti ljudje poimenovali. Ko je ura odbila točno poldne, so se neodomiji slovesno dvignili, salutirali pred podobico, udarili s petami in rekli: "Sveti Rupnik vodi nas, skozi viharje časov in nadlog." Juan je nadaljeval: "Ti partizanski prasci so bili res svinje. Največ, sodeč po pripovedovanju starih staršev jih je bilo homoseksualcev. Njih ideal je bil, da bi se spentljali s poveljnikom čete, da bi lahko potem napredovali kot politkomisarji. Tako so veliko domobrancev pobili samo zato, da bi si lahko od njih vzeli drage avstro ogrske parfume, ki so kakor divjad, pritegnili partizanske vodje. Tudi mi smo se držali slovesno, saj smo te ljudi spoštovali; njihovo vnemo in pripravljenost za ideale, ki so kljub temu, da je minilo že petdeset in več let, še vedno tako aktualni in sveži. Zares vrli fantje so bili. Vsak od nas pa je dobil za

spomin žebelj, ki je bil del Rupnikove zapuščine. Imeli pa so tudi tajnico, brhko dolgono Helgo, ki so jo pobrali v nekem nacističnem kempu v Argentini. Ta je dejala, da sovraži vse rdečkarje in do bo s svojim delom in nočnimi aktivnostmi pripomogla k večji stimulaciji vrlih blontnih neodomijev.

KMALU IZVEMO SHRLJIVE NOVICE

Na uredništvu je zvonil telefon. Neznani glas je dejal, da se bo oglašil čez deset minut. Bili smo radovedni. Potem je vstopil v sobo. Ni se hotel predstaviti, rekel pa je tole: Študenti-partizani in študenti-domobranci se bodo med sabo v ponedeljek stepli na smrt. Seveda bi jih bilo premalo, zato so posegli po svojem skrivnem orožju: tujih študentih. Bili smo zaprepani in prestrašeni. Tuji študenti: črnci, Kitajci, židje, mohemedanci, Nemci, Italijani, vse polno jih je v Ljubljani, kjer študirajo. Neznane je nadaljeval: "Partizani študenti imajo skrivne hodnike v garažah na Kardeljevi ploščadi. Najboljši so se jim zdeli črnci iz Mozambika in Slonokoščene obale. Potem so bile politične ure. In glej. Večina črncev se je navdušila nad idejo partizanstva. Njahu Nasa, veliki študent, je baje dejal: "Mi partizani, mi iti v boj s faloti!" Tako so dobili stare partizanske uniforme, jih nadeli in samo čakajo, kdaj bodo odšli na ulice v veliki pravični boj. Seveda jim Jan daje velike količine bonov,

da jih s tem še podžiga. Neodomiji pa imajo na podstrešju v neki stavbi na trgu Žabjak 3 Kitajce za svoje vojake. Čingču Se, veliki študent, je dejal: "Mi nori, mi kungfu obvladati. Domobranci-tvo, to smo mi." Tudi oni samo čakajo na povelje.

Ko je neznanez to govoril, so se zaslišali kriki. Pogledali smo na cesto in videli eno in drugo stran, ki se zmerjata. Nato smo bili priča strahovitemu pretepu. Črnci so topli Kitajce, ti jim niso ostali dolžni, lasala sta se tudi Anton in Juan. Bilo je res grozno, dokler ni prišla policija. Kitajci so se drli: "Domobranci", črnci: "Mi partizani", na ulicah je bil kaos, ženske so kakor prestrašene kokoši bežale iz pločnika na pločnik. Dogodke pa so podžigali celo stari borci. Slikali smo nered in bili pripravljeni. Kočno je policiji uspelo dobiti storilce. Vse so odpeljali, le nekaj razboritih tujih študentov so morali peljati v bolnico.

EPILOG

Bili smo zaprepani. Obe kolovodji so odpeljali v zapor, kjer sta bila izpuščena. Juan je odletel na počitnice v Argentino, kjer je bil povišan v viteza časti Antona Rupnika, Antonu pa so dodelili častni znak svobode velikega borca Moša Pijade. Borčevska organizacija mu je dala tudi pokojnino. Vse tuje študente, vpletene v javni pretep, so oblasti izgnale in bojda mit o domobranci in partizanih razširajo tudi v daljnem Peking in pod palmami, polnim opic in kokosov. Uredništvo pa je začelo tuhtati. Mnenja so bila deljena. Eni so bili za neodomobranci, drugi za neopartizane. Spor pa smo zgladili tako, da smo kupili zaboj piva Pivorane Laško in se ga v prijateljskem duhu dopuščajoče postmoderne izpili v nove čase.

rahlo omotični
Janez Špojar

Huan je bil zelo ponosen, da je smel vsak dan opazovati relikvijo Antona Rupnika

SUZANA OGRAJENŠEK

Aleksander Mežek v živo v študentskem naselju

Tik pred zaključkom redakcije nas je na uredništvu Tribune obiskal Aleksander Mežek in s sabo prinesel izvod svojega novega CD-ja Luči v naselju. Plošča je bila posneta na koncertu, ki ga je v menzi Študentskega naselja v Rožni dolini maja lani priredil ŠOU. In kako se je naš Sašo sploh znašel med študenti?

Ciljna populacija tega CD-ja je torej študentska...

Izhodišče je bila odločitev Študentske organizacije, da priredi koncert. Moj čisto prvi koncert je bil v študentskem naselju v isti menzi pred dvajsetimi leti in to je bil hkrati tudi prvi kantavtorski nastop v Sloveniji sploh. Potem sem imel še štiri koncerte v menzi in vsi štirje so bili na prelomnih točkah moje kariere. Vedno, kadar sem začel s čim novim, sem prišel najprej v menzo. Enkrat sem prišel z bolj heavy-metal bandom, enkrat sam, enkrat z akustično zasedbo. Tokratna verzija je bila bolj unplugged, v bistvu sem se vrnil nazaj k svojemu prvemu koncertu. Prišel sem s Stevom Smithom, klaviaturistom, ki je sicer znan po tem, da je delal z Van Morrisonom. In koncert je bil ponovna prelomna točka. Vmes sem se moral enkrat prav uščipniti - spomnil sem se tistega prvega koncerta pred dvajsetimi leti in sem se naenkrat zavedel, da so moja publika otroci tistih, ki so sedeli v menzi takrat, in da me sprejemajo na enak način oziroma po svoje še z večjim entuziazmom, kajti prvič so me sprejemali kot noviteta, zdaj pa kot nekaj, kar že dobro poznajo. Zanimivo je bilo tudi, da je bil moj koncert na dan, ko je imel Magnifico svoj koncert v Križankah. Vsi so mi govorili, da na mojega nikogar ne bo, nekateri prijatelji pa so mi rekli, naj me ne skrbi, da bodo prišli tisti, ki me zares hočejo poslušati. Res je bilo dosti publike, na koncu je prišlo petsto ljudi. In koncert, ki bi moral trajati uro in pol, je trajal tri ure.

Če greva po teh štirih koncertih in teh štirih prelomnicah - so torej študentje tisti, ki najprej sprejmejo novo?

Študentje so neobremenjeni, stvari hočejo izvedeti naravnost. Če komuniciraš brez zaдржkov, ne da bi stvari olepševal, so prvi, ki to lahko sprejmejo. Meni je, recimo, pri uveljavljanju pomagal študentski radio...

S tem misliš na tisti prvi koncert v menzi?

Ne, tudi vsa druga podpora je izhajala od

Radia študent, ne pa recimo od RTV Slovenija. Po tistem, ko je Siva pot 'užgala', se je študentski radio ohladil, pa tudi Mladina in Tribuna. Zdi se, ko si enkrat splošno znan, ti mediji ne dajo več podpore. Sem že slišal komentar, češ, kaj boš ti zdaj z nami, zdaj si popularen, ne rabiš nas več. Ti mediji ostanejo v radikalnih vodah, obrnejo se k tistim, ki so še neznani. Mislim, da je to potrebno, ker je v končni fazi to tisto, kar obrača kolesje. Ampak s tem zadnjim koncertom sem želel dokazati, da moj napredek še ni končan, da samega sebe še nisem odpisal. Ta plošča zastopa vse moje izdaje v Sloveniji in gre tudi v bodočnost. Predstavlja več kot dvajsetletno glasbeno kariero, tudi material, ki sploh še ni bil izdan.

Pobudnik za ta koncert je bil ŠOU...

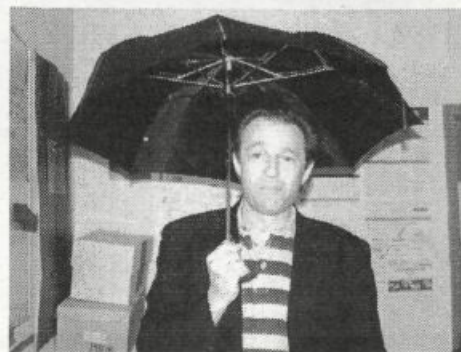
Tako je. V življenju sem se za marsikaj trudil, nikdar pa za to, da bi v študentskem naselju imel koncert. Vedno je ta koncert prišel k meni sam od sebe, takrat ko je bilo potrebno. In zato je tudi bilo vedno dobro. Če bi si sam zamislil, da bom naredil koncert v menzi, ne bi tako izpadlo. Zdaj imam prijeten občutek, da ko bom v menzi, bo dobro. Samo počakati moram, da me menza sama povabi.

Čisti profesionalci si. Če si ta CD izdal v samozaložbi, to pomeni, da lahko z njim bankrotiraš?

Lahko, seveda. Za naše podnebje je to trenutno precejšen riziko. To so že pred mano naredili kolegi. Kreslin, recimo, na višku popularnosti, kar je za sabo potegnilo precej publike. Pri meni je to drugače, ker se neredno pojavljam v Sloveniji na koncertnem področju. Na tem koncertu me je zelo presenetilo, da je publika neverjetno veliko mojih komadov znala na pamet. To je dalo pogoje za dobro komunikacijo.

V Slovenijo prideš poredko in oddaljen si od glasbenega dogajanja tu. Kakšen občutek imaš, ko se vračaš?

Mislim, da lahko stvari vidim bolj trezno. Sicer ne morem vsega oceniti naenkrat, a v Sloveniji se je vedno dogajalo zelo veliko in tudi veliko ljudi je, ki so sposobni narediti dobre stvari. Žal pa le redkokdove, kako prekoračiti ta prostor. Zelo veliko je kopij tega, kar se dogaja drugod. V Sloveniji je zelo enostavno narediti trendovsko zadevo, še posebej, če se najdejo zgovorniki na radiu ali v tisku. V tujini je drugače. Zelo veliko naših bandov me obišče v Londonu. Imam precejšnjo zbirko kaset, posnetih v angleščini, ki jih želijo plasirati v tujini...

...torej te vidijo kot odskočno desko...

Niti ne. Rabijo bolj začetno predstavitev, koristno poznanstvo ali telefonsko številko, ki bi odprla kakšna vrata. A tam na žalost to ne gre tako. Preden se stvar obrne, se mora s tem strinjati mnogo izvedencev na tem področju, ki imajo poslovni interes. Naši bendi, ki si želijo uspeti zunaj, pridejo v London z denarjem za en mesec in mislijo, da jim bo v tem mesecu uspelo, da bodo dobili pogodbo za snemanje. Nihče ni pripravljen iti tja s sloganom 'dokler ne uspemo, ne gremo nazaj'. To je to. Da toliko verjameš vase, da si, tudi če ti vse propade, pripravljen živeti ob vodi in kruhu na Oxford Streetu. Da zdržiš, dokler te kdo ne opazi. Ni važno, če si velika zvezda v Sloveniji. Ali pa v bivši Jugoslaviji. Oliver Mandić, na primer, je želel nekje v New Yorku ali Londonu narediti velik boom. Hotel je priti z rollsroycem v družbi desetih lepotic in mislil je, da bo s tem naredil show, da bodo vsi padli na to in da bodo filmarji kar podpisovali. Tako to ne gre. Naši fantje so bolj skromni. Pridejo za en mesec in mislijo, da jim bo uspelo. Takim svetujem, naj se sprehodijo po undergroundu in poslušajo tiste fante, ki igrajo tam. Mnogi so boljši od tistih, ki pri nas snemajo plošče. In to je šele začetek bitke, kaj šele, da prideš do tega, da nastopaš v kakšnem klubu ali podpišeš pogodbo za snemanje plošče...

Se pravi, da boš še vztrajal.

Gotovo. Mislim, da sem v teh letih dosegel nekaj, kar redkemu uspe. Usvojil sem dve različni kulturi. V Angliji sem Anglež in tudi Angleži me tako gledajo, čeprav samega sebe ne vidim tako. Mislim, da je to ključ. Če bi izgubil svojo originalnost, bi izgubil zaledje. In z leti, ko prihajam nazaj, se to potrjuje.

Ti še vedno rečejo, da imaš slovanski naglas?

Ne, sploh ne. Rečejo mi vse drugo. Od Amerike do južne Afrike. (Smeh)

PSIHOTEST PRIZNANEGA ETIOPSKEGA PSIHOLOGA, ATUNGE MRAVIJA:

ALI STE PTIČ ALI PA SESALEC?

Če hočete najti odgovor na to vprašanje in tako izvedeti nekoliko več o sebi, prosim da pozorno preberete vprašanja in iskreno nanje tudi odgovorite:

1. Recimo da boste jutri umrli. Bi šli danes v kino, če bi vas nekdo povabil?

A - Zakaj pa ne. Treba je uživati vsak trenutek.

B - Da, ker si ne bi mogla dopustiti, da bi koga zavrnila.

C - Ne, ta dan bi se vneto pripravila na zadnjo uro.

D - Sam eden bi mi kaj znil, pa bi ga tako zrušil z boks udarcem!

2. Kaj bi storili, če bi vam odpadel uhelj?

A - Pobral bi ga in namestil na staro mesto.

B - Kot kuščar bi se spustil na tla in iskal rdečo nit.

C - Od strahu bi padel v nezavest.

D - Ogledal bi si film Če vidiš psa, pobegneš ga.

3. Katere čevlje bi obuli za pot v nebesa?

A - adidaske

B - bos

C - vrtnarske škornje

D - babičin šal, koralde in kos mesa

4. Kaj bi storili, če bi ulovili jo?

A - Držal jo.

B - Jedel jo.

C - Ljubil jo.

D - Sijal jo.

5. Koga bi zagledali, če bi tekli mimo?

A - njega

B - njo

C - katero?

D - s soljo

6. Kam je namenjen slepec?

A - v dolino slepih

B - na hrib slepih

C - v sotesko slepih

D - med lepe slepe

7. Katera disketa je brez podatkov?

A - nobena

B - ena

C - dve

D - ne gre

8. Kdo je najbolj neumen človek na svetu?

A - jaz

B - ti

C - on

D - balkon

9. Kdo ti je odtrgal gumb?

A - signalizacija pred kanalom

B - kanalizacija za vogalom

C - tetrapak, ki morski to je spak

D - Le kdo je videl brezobličje istega kosa ene radosti?

10. Koliko cvetov je en meter?

A - Veter, veter...

B - Mrazi me...

C - Koliko še...

D - Eter, eter...

Tabela vrednosti odgovorov:

	A	B	C	D
1	0	1	2	3
2	1	2	0	3
3	2	1	3	0
4	0	0	0	0
5	1	2	2	0
6	3	2	0	1
7	3	0	1	2
8	3	2	0	1
9	1	1	0	3
10	2	2	2	1,5

Rezultati:

0 - 10: višje razviti sesalec

10 - 20: nižje razviti sesalec

20 - 30: ptič

KLEMEN PISK

BAKTA

Pred kakšnim dobrim tednom je minilo pol leta, odkar sem zapustil rodno deželo in se nastanil v Templju dobrote, kakor imenujejo to vašnjavsko svetišče na Nizozemskem. Tempelj, ki je bil zgrajen ob koncu 17. stoletja za časa nizozemskega kralja Gustava II., se nahaja na skrajnem severu države v majhnem obmorskem mestu Harlingenu. Od leta 1980 ga vodijo bakte, ki so ga rešili propada in zdaj lepo skrbijo zanj.

Na Nizozemsko sem prišel rahlo zmeden. Blišč zahoda me je pretresel: prostitucija, droge, kriminal, slabe socialne razmere... Šele ob prihodu v Tempelj dobrote sem se nekoliko pomiril. Ko sem hodil od samostana do samostana, me je na poti spremljal prijazen bakta. Po polzastih stopnicah sva prišla v vlažno komoro, od tam pa so naju vodili številni skrivni hodniki. Pokazal mi je majhno sobo, v kateri naj bi odslej bival. Najprej sem se oprhal in oblekel v belo svilen ogrinjalo, ki so ga sešili posebej zame, nato pa zložil prtljago v starinsko omaro in začel meditirati. Po približno dveh urah sem postal lačen, zato sem se razgledal po poslopju. Končno sem v bližini osrednjega prostora za molitev in meditacijo našel sebi primerno hrano (hrana je posvečena

Bogu-Krišni in je resnično okusna). Usedel sem se za dolgo mizo, kjer je pri obedu sedelo še pet novincev z vseh koncev sveta. Z nikomer se nisem pogovarjal, saj sem se zavezal k dvotedenski molčečnosti, ki je bila moja dokončna vstopnica za polletno bivanje v svetišču in prva izmed desetih preizkušenj.

Kar na lepem pa je kot strela z jasnega odjeknila novica, da je umrl vrhovni bakta. V templju je zavladala panika, menihi so razburjeno tavalj naokrog, nekateri so jokali, drugi so obupano ter proseče molili k Bogu-Krišni, da bi se stari dobri bakta vrnil. Toda bakta se ni premaknil; negibno je ležal v rumeni, z rožami okrašeni postelji, njegov pogled pa je bil tako močan in poln energije, tako globok in prostran, da sem ga celo noč občudoval.

Začelo se je pogrebno obredje. Poslali so me na bližnji pašnik, kjer so se pasle krave in biki. Privedel sem jih na samostansko dvorišče in jih privezal za ograjo. Potem sem kot ponavadi odšel k vašnjavskim menihom na popoldanski čaj z mlekom in se pogreznil v meditativno alfa stanje. Nenadoma je v sobo pritekel nižji bakta -

tudi zavezan k molčečnosti - in začel kriliti z rokami, kot bi opozarjal, da je nekaj narobe. Odšel sem z njim na dvorišče in opazil, da so se krave in biki odvezali ter pobegnili na sosednje dvorišče. Stekel sem za njimi in jih lovil na tuji posesti. Ko sem jih končno uspel poloviti, je k meni pristopil mož v črnem - katoliški duhovnik, ki se je sprehajal okrog svoje cerkve. "Kaj te teži, mladi mož?" je vprašal z rahlim nasmeškom na ustih. Nisem mu smel odgovoriti, zato sem s prstom pokazal na ulovljene živali. "Aha!" je rekel, nato pa dodal: "Pojdi z mano!" Bolj iz vpljudnosti kot pa radovednosti sem šel za njim. Prišla sva v njegovo

vinsko klet. "Na, piji!" je dejal, potem ko je natočil kozarec. Malce sem okleval, nato pa pograbil kozarec in ga na dušek izpraznil. Na steni je visel ogromen pršt. Odrezal je debel kos in dejal: "Na, jej!" Z velikim veseljem sem pograbil šunko in jo v trenutku pojedel.

Potem sem župniku stisnil roko ter odpeljal živino nazaj v tempelj, kjer so me že čakali jezni bakte. Na vprašanje, kje sem toliko časa hodil, nisem odgovoril nič, saj sem bil zavezan k dvotedenski molčečnosti.

IZBERITE PRAVI NASLOV; NASLOV A ALI NASLOV B. LE EN NASLOV JE PRAVILEN.

A: TONE GLAVNJAK

B: PETER PNEVMA

PARTIZANI - TUPOGLAVCI

DOMOBRANCI - STRAHOPETCI

POVEST IZ DRŽAVLJANSKE VOJNE

POVEST IZ NOB

1. DEL: NESREČNI PORAZ DOMOBRANCA

Po večerji, ki so jim jo pripravili v obeh gostoljubnih hišah, so se borci Zelenske partizanske čete brž odpravili k počitku. Pri Mavsarjevih so pustili vrhno obleko pri peči, da se jim čez noč posuši, in odšli vsi spat v seno v hlev za hišo.

Poveljstvo čete ni odredilo nobene straže! Ker v vasi ni bilo nobenega stražarja, je domobranec Bošta, čokati debelušen možak, z nadvse pristržno topoumnim pogledom, brez problemov prikorakal prav pred hišo Mavsarjevih. Pes je začel lajati, kot da bi vedel, da gre v vas največji tat psov vseh časov. Res, Bošta je to vsekakor bil. Iz psov je znal delati takšne klobase, da si si oblizal oba mezinca na rokah. Pred vojno, v stari Jugoslaviji, se je preživljal zgolj tako, da je kradel in redil pse ter pasje klobase prodajal za svinjske. Hodil je od hiše do hiše in ljudje so radi kupovali klobase; samo da se je njihova hiša znebila smradu njegovega znoja. Sedaj je bil že dva tedna v slovenski domobranski vojski. Ni maral komunistov. Vedno se je spominjal besed svoje matere na smrtni postelji, katera nezakonski sin je bil: "Sinko, le vere ne

smoš izgubiti. Pobožno živi in izogibaj se greha. Ne kradi več psov." Ker ni mogel spolnjevati drugega dela materine zapovedi (Ne kradi več psov!), je toliko bolj bil pristaš katoliške veroizpovedi in toliko bolj sovražil tiste, ki so "šimfali" čez Cerkev. Mnogokrat je ob domačem šnopčku ure in ure govoril o sovražnikih svete vere.

K Mavsarjevem je vedno rad prišel, ker je bila gospodinja nadvse dobrega srca in mu je rada dala šilček brinovega.

"Pokorno javljam, Bošta, vojak svete legije na izpustu," se je na ves glas zadril v veži, da je gospodinja takoj prišla in ga začela miriti, ker se je bala partizanov:

"Bodi no vendarle že tiho, Bošta, partizani so v hlevu."

"Pokorno javljam, Bošta se ne boji partizanov. Prinesite mi šilček, pa vam izpraznim hlev kot bi mignil," je neustrašno še močnejše zaklical ter vzel v roke svojo staro puško, ki ni več streljala, vendar Bošta tega ni vedel. Njegovi kolegi mu pač niso upali dati pravega orožja. Izpraznil je šilček brinovega, vzel puško v roke in se odpravil proti hlevu. Najhrabrejši vojak slovenske domobranske vojske je stopil na hlev in tam zagledal okoli trideset partizanov. Na ves glas je začel peti tisto staro domobransko: Regi-

ment po cesti gre...

S svojim hripavim glasom je kmalu spravil pokonci vse partizane v Mavsarjevem hlevu. Z dvocevko je naperil v partizansko četo in bistroumno zaklical: "Pokorno javljam; porberite se sodrga, ki je razpela našega Gospoda na križ."

Komajda je izgovoril zadnjo besedo, že mu je rafal iz Stanetove brzostrelke poplesaval po okroglem trebuhu. Zadnjikrat je videl in slišal tudi zadnjikrat. Nikoli kasneje več ni Bošta uporabljal svojih čutil. Za materjo je šel na oni svet.

Brez čuta krivde so pokopali Bošto za hlev; komisar Martin pa, ki prej se imenoval je Nace, a je kasneje spremenil ime v Martina, ker je bližje bilo priimku Stalin (tak zagretež je bil nad Stalinom in Leninom, da je celo ženo preimenoval v Strihin, da bi na ta način izpovedal svojo navdušenost nad rdečo barvo), je v dnevnik Zelenske čete zapisal približno takole:

Smrt je sijala nam v očeh,
ko prikazalo se je seme izdajalsko,
a glej smrt je obležala na tleh,
Stane dobil je na koleno prasko.

ŠALE

Janezka pokliče učitelj telesne vzgoje v svoj kabinet. Zaklene vrata in mu reče:

- Iz zaupnih virov sem zvedel, da je tvoj oče domobranec.

Janezek prebledi:

- Česa ne poveste, gospod učitelj! Moj ata, da je partizane streljal?

- Natanko tako, Janezek!

- Kaj naj zdaj storim?

Učitelj položi roko na Janezkovo glavo in reče:

- Naj se zgodi kar koli, jaz te ne bom nikoli zapustil.

Janezek pride domov. Oče sedi na

kavču in bere časopis, mama pomi-va posodo v kuhinji. Janezek stopi do mame:

- Mama, kaj bi ti naredila z očetom, če bi vedela, da je bil nekoč domobranec?

Po kratkem premisleku mama odgovori:

- Ah, ti moj Janezek! Vsak dan garam od jutra do večera, ti pa me mučiš s takšnimi vprašanji. Vzemi raje kapo in pojdi v klet po krompir.

Janezek pa:

- Ali je res, da imam veliko glavo?

V šoli pravijo...

- Pojdi, no, tak pojdi že!

Ah, ta Janezek!

Hruška stoji na pločniku in zavpije: "Come on, juice!" Avto se vrzatno in z veliko hitrostjo približuje ogromnemu oranžnemu madežu sredi ceste. Hruška se ritensko odpravi čez cesto. Avto pvozi oranžen madež, iz njega se razvije cela pomaranča, ki se pridruži hruški. Prideta na pločnik na drugi strani ceste. Najprej pogleda-ta desno, potem pa levo.

ZNANKA IZ SOSEDNJE ULICE

NEVENKA DMITRIJEVSKA

Rubriko objavljamo že štiri mesece

Rada dela. Od poldneva do polnoči. V gostilni Pri figovem perju. Vedno zaračunam šele potem, ko stranka opravi svojo potrebo, pravi. Brez besed ji da račun. Nevenka je tiha gospa. Nikoli ne gobca preveč. Molk je zlato, pravi. Za veliko potrebo zaračuna trideset tolarjev, za malo dvajset tolarjev. Malo se boji moških. Nič ne veš, kaj jim pride v glavo. Vendar je Nevenka poštena. Rajši da več nazaj kot premalo. Čeprav je sama revna, saj poklic sekretarke ni donosen posel, rada da svojemu vnuku del dohodka od malih potreb. Naj ima, zatrjuje.

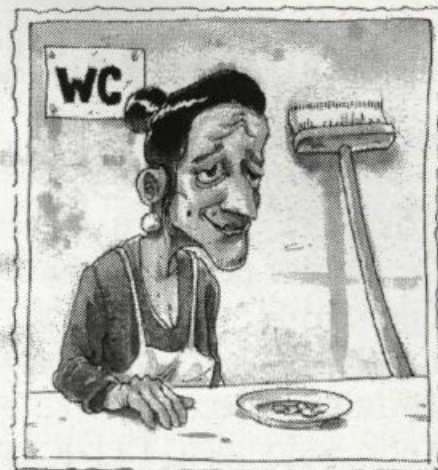
Včasih so ljudje več srali kot le-danes sero. Sedaj se vsak že doma v domačo školjko podela in polula, da mu v gostilni ni potrebno plačati poleg kosila še svojih iztrebkov, meni. Svojega dela se ne sramuje. Malokateri človek je zmožen pucati skrete, kozlarijo in serjarijo. Zanj to ni bil nikoli problem. Že njen pokojni oče je večkrat pijan pokozlal vse stanovanje. Morala je brisati ona. Mati se je skurbala s sosedom in odšla z njim v Bosno. Ostala je sama. Z očetom. Oče je bil vratar v Lito-

stroju. Zato je sama brisala pokozlano maso. Z leti se je navadila.

Sedaj stanuje v enosobnem stanovanju s kopalnico v Novih Jaršah. Najbolj se veseli obiskov svojega sina Gorana in vnuka Joce. Joca je star že tri leta. Čisto je očkov; bradica, nasek in visoko čelo, kar pomeni, da je zelo inteligenten. Kolikor časa bom še pri zdravju, bom rada opravljala svoje delo, zraven zatrjuje.

V prostem času hodi na košarkaške tekme. To je njen edini hobi. Vse košarkarje pozna. In če pride kdaj kakšen košarkar k njej na skret, je vsa blažena. Takojci ga prosi za avtogram. Ima jih že sedem. Najrajši ima Žarka Djurišia. Tako ponižen je. Kopalnico ima polepljeno samo s slikami košarkašev. Kadar je v Tivoliju tekma, vzame svoj rog in gre navijati za naše. Dajmo naši, kliče. Poje ne. Samo kliče. Včasih gresta z vnukom skupaj na tekmo. Takrat mu kupi kokice. Skupaj jih zobljeta in kličeta: Žarko...

67 let ima že in tudi težave z zdravjem. Zato je pred kratkim kupila kozmodisk. Pomaga ji. Na delovnem mestu, na skretu Pri figovem perju, ima Dmitrijevka tudi kuhinjski. Kavno imam tako rada, šepče. Tudi meni jo je ponudila, ko sem prišel na njen skret, za katerega vneto skrbi. Nikoli je ne pije z mlekom. Kava ji pomaga, da

držijo ves ta tempo smradu. Tobaka ne mara. Včasih spiže kozarec makedonskega vina, ki ji ga prinese sestra iz Tetova. In tisto debelo makedonsko grozdje. Joj, kako je dober, se navdušuje.

Nevenka Dmitrijevka je ženska, ki je zadovoljna s svojim malim svetom. To je dama, ki je zadovoljna s svojim življenjskim prostorom, s svojim malim skretom. Koliko je takih ljudi?

Jih skoraj ni, saj vsak hrepeni po večjem skretu. A Nevenki je dovolj njen skret, njeno malo enosobno stanovanje in vnukec Joca. Srečna je v svoji mali sreči, v njeni mali radosti. Nevenka, še dolgo pucaj skrete!

ŠALE

Pri frizerju je velika gneča. Vstopi mlada dama in se nasmehne frizerju.

- Izvolite, gospodična, reče frizer.

Dama se usede, ljudje, ki čakajo, jo ježno gledajo. Nekomu popustijo živci in vzdikne:

- Gospod frizer, jaz čakam tule že tri ure. Prosim razložite mi, zakaj ste jo vzeli prek vrste in zakaj se tako trapasto režite.

Frizer si rahlo priviha brke in reče:

- Postoj, mladi mož. Zakaj edino tako boš našel pravo pot.

Zajček pride k mesarju. Mesar ga

ježno pogleda:

- Prosim, zajček, samo ne vprašaj me, če imam svinjska ušesa in ne reci mi, naj si jih umijem!

Zajček skomigne z rameni. V mesarijo vstopi frizer.

- S čim lahko postrežem? ga vpraša mesar.

- Imate morda kakšnega zajca?

- Imam, imam. Poglejte, tamle stoji.

Frizer presenečeno pogleda zajčka, potem pa reče:

- Zajček, delo imam zate. Za ogromno denarja. Sprejmeš?

Zajček odgovori:

- Tako neumen pa že nisem, da bi

k tebi hodil češenje zobat!

Janezek, zajček in pomaranča sklenejo, da bodo malce ponagajali mesarju. Zvečer, ko gre mesar spat, splezajo skozi okno v njegovo mesarijo in odklopijo električno. Toda ravno v tistem trenutku jih s svečo v roki preseneti mesar.

- Kdo lomasti po moji bajti?! se ježno zadere.

- U, kakšno seksi pižamo imaš! reče pomaranča.

Mesar se zagleda v svojo pižamo:

- I, kaj res?

Ko se ozre proti našim malim junakom, jih ni več nikjer. Najbrž so odšli v neko drugo zgodbo.

Društvo za enakopravnost sesalcev in ptičev je dalo pobudo za kokošjo stran, saj je znano, da so kokoši zelo vnete študentke. Prav je, da tudi tej interesni skupini damo stran v študentskem časopisu, vsaj takšno je tudi mnenje na študentskem ministrstvu za javna glasila.

RAZPRAVA VELIKEGA KOKOŠJELOGA, ZLATKA GOZDIČA:

KOT ZIMZELEN JE "KURJA" LJUBEZEN

Kokoši so domače živali. Ljudje jim ponavadi nare-dijo kurnik, v katerem stanujejo. Kokoši so neandertalci udomačili zato, ker nesejo jajca. Ta jajca si lahko ocvremo na oko ali pa ga kuhamo. Če jajce ocvreš, potrebuješ še olje; če jajce skuhaš, potrebuješ vodo. Cvreš pet minut, kuhaš tri minute in pol. Bolj ko jajce cvreš, bolj je črn, bolj ko jajce kuhaš, bolj je zelen.

Ljudje pa nimajo radi kokoši zgolj zaradi jajc. Radi jih imajo tudi zato, ker so človekove prijateljice in se dajo usmrtiti kadar koli njihov prijatelj človek to želi. Način usmrčitve prepustijo ljudem, vseeno jim je, ali jih bodo obesili ali jim odsekali glavo, zaplinili ali zadavili. Svojega prijatelja človeka ljubijo tako, da dajo življenje zanj.

Kokoši so najbolj srečne takrat, kadar njihov kljun ujame črva, dokaj srečne so tudi, kadar jedo regrat, malo manj kadar krmila za kure, najmanj srečne so takrat, ko jih kdo vleče za rep. Takrat se razjezijo in ti izkljujejo obraz. Kot Utnapištim hodiš potem po svetu in iščeš rešilno bilko, katere čaj pomaga k ozdravitvi. Drugače so kokoši nadvse prijazne živali. Kitajcem celo varujejo majhne otroke, kadar staršev ni doma. Kokoši delajo uro manj kot ljudje. Delajo od sedmih do dveh. Največ so zaposlene kot nesnice, le redke kot brskalnice.

Kokoši so po eni strani zelo podobne ljudem. Prav tako imajo dve nogi kot mi, jetra, pljuča, želodec, stegna, oči in ušesa. Po drugi strani so podobne angelom. Prav tako kot angeli imajo perutnice in varujejo ljudi pred smrtjo, smrtjo zaradi lakote.

Kokoš se razume dobro le z enako starimi kot je ona. Mlajše prezira in jih kljuje, starejših se boji, ker so monejše. Poroči se z enim letom in je v zakonu verna svojemu možu. Največ kokoši je v Zahodni Samoi in na Borneu. Mislim, da jih je 34 na kvadratni meter. Ko bi kokoši ne bilo

na našem planetu, bi bilo zelo dolgočas in naše življenje bi bilo zelo prazno. Še več bi bilo melanholije in prometnih nesreč. Zato imejmo kokoši radi, kakor imajo tudi kokoši rade nas. Vzorujmo se po kokoših in kakor one darujmo tudi mi življenje za svoje prijatelje. Odloči pa naj se kakšen človek tudi za to, da bo dal življenje za svoje kokoši. Počaka naj, da bodo one izbrale način njegove smrti. Potem pa urno pod sekiro, da bo glava tvoja odletela in se bo sosedov pes, ves lačen zagnal za njo. Najprej jo bo polizal, nato pa ogloidal do kosti. Kako mu bodo teknile njegove ustnice, očesna zrkla, šilast nos! Morda bo zdrizaste možgane pustil, ker povzročajo grižo; nikakor pa ne bo prečrtal na jedilniku hrustljavih navzven štrlečih ušesih, dobra kot kisle kumarice v octu.

KOKOŠ MESECA

RASTISLAVA, 2 leti

Dame in gospodje, to vam je kokoš. To je najlepša kokoš v Prekmurju. Vsak moški z zavistjo gleda na Pepeta, njenega zaročenca. Visoka je 21 cm, čez boke 18 cm, prava mrha. Pravijo, da zna biti tudi zelo vroča. To priča tudi njena preteklost. Bila je barska plesalka v kokošnjaku Radenci, kjer je dobivala gromozanske napitnine; po dvanajst črvov in podobno. Prehranjuje se le s koruzo in črvi. Krmil sploh ne pokusi, ker škodijo njeni koži. V kokošnjaku v Radencih je spoznala tudi Pepeta, ko je prišel na avdicijo za novega kitarista.

Že prvi večer je tako "soliral" rock balade, da je bila lepa Rastislava čisto preč. Po koncertu je šla k njemu in ga tako pokavsala, da Pepetu ni ostalo drugega, kot da sledi njenemu tempu. V prihodnosti želi delati kot manekenka raznih tovarn sesalcev, ki gojijo kure zaradi jajc ali njihovega mesa. Ker tam plačajo. Mi, petelini, vemo, da bo Rastislava uspela, kjer koli bo želela poiskati delovno mesto, saj sta njeni nogi ter peruti res angelski. Ko bi jo vi videli v dvodelnih kopalkah! Pozabili bi na svojo ženo.

TIKIN MANEKENSKI KOTIČEK

Italijanski moderator Refrigeratore je odpravil pretirano položene peruti. Sedanji modeli kurjih peruti imajo namreč prek ramen položene še kratke pelerinice (če pač niste navdušeni nad pravo pelerino). Na bolonjskem sejmu oblačil in modnih dodatkov je Iteks dobil oceno 16 deževnikov za ženske kokošje dvodelne kopalko.

Toliko o oblačilih. Preidimo še na kokošjo kozmetiko. Tovarna kozmetičnih izdelkov Perut vam z veseljem predstavlja njihov novi mladi KURAMOL - VRHUNEC VITAMINSKEGA SISTEMA IN NADALJNI NAPREDEK V NEGI kurje KOŽE in kurjega KLJUNA. Gre za prvo vitaminsko kozmetično linijo na svetu pod

stalno kontrolo švicarskega vitaminskega inštituta KURAMOL - garancija za kakovost in negovalni učinek.

Ponekod že vidimo kokoši na cestah, ki nosijo uhan v kljunu - gre za modo, ki se je najprej pojavila pri perujskih kurah, a sedaj že nezadržno prodira tudi na slovensko kokošjo sceno. Sama nisem preveč navdušena nad raznimi novotarijami in še vedno prisegam na stara preizkušena kozmetična sredstva. Vam, drage bralke, pa prepuščam, da se odločite same.

Na kratko še o čevljih za letošnjo sezono. V modo zopet prihajajo srbske petkremplje opanke. Visoke pete so prišle že iz mode. Nosijo jih le še graham

kokoši, ki vedno nekoliko zaoostajajo glede na splošni modni tok.

To bi bilo za danes vse. Vidimo se v naslednji številki!

KATERI PSIHOLOG JE PRAVI?

PSIHOLOG MIRAN ODGOVARJA

Dober dan. Sem Marjanca Olip. Hodim v 3. d. razred osnovne šole. Sem najbolj pridna učenka osnovne šole Darjana Petriča v Komendi. Najrajši imam slovenščino. Pravijo, da sem nadpovprečno talentirana, saj znam šteti že do deset milijonov. Vsak dan preberem revijo Delo in še na duceate knjig. Moj najljubši pesnik je Francišek Veder. Pred kratkim nam je gospa učiteljica Anja govorila od Vedra. Takojci sem vzela v knjižnici vse monografije o Vedru. Vse sem z zanimanjem prebrala. Tudi najnovejšo monografijo Francišek, bračo moj hrvaškega vedrologa Nenada Stekja. Tam Steki piše takole: "Kot prevajalec je Vedro nekaj časa sodeloval z Mojzeso Beilehemsko, ki jo je je pristrčno ljubil." Jaz pa tebe sprašujem: Zakaj se zemlja vrti, zakaj vse, kar je, beži?

Jožica, 45 let

Psiholog Miran:

1. del: Ep o nezmožnosti

Vsekakor si mi postavila več kot zapleteno vprašanje, na katerega bo težko odgovoriti. Mnogi so že iskali pravega odgovora in se spraševali, čemu se zemlja vrti in zakaj le vse beži. Lado Leskovar poje prelepo popevko o kroženju zemlje in tudi naša velika slovenska pesnica Iva Cenkar je vse življenje iskala odgovor na takšno vprašanje. Vse to kaže na to, da so to nadvse zapleteni problemi, ki bi jih mogli šele z natančno analizo razrešiti. Povprašajmo našega strokovnjaka za atomsko fiziko, gospoda Atoma Fizika.

2. del: Drama o nerazpoznavnosti

Miran: Gospod Fizik, naša mala Marjanca nas sprašuje, zakaj se zemlja vrti.

Atom Fizik: A res?

Miran: Ja, zanima jo, le zakaj se vrti okoli svoje osi.

Atom Fizik: Ja, dandanašnja mladina se vtakne v vsako malenkost. Prokleta mularija! Meni doma mulca skoz težita, naj jima dam malo denarja; evo, za vas pa hočejo, da jih vozite okoli zemlje.

(Ta dialog se mi je zdel nadvse čuden. Zato sem gospoda Atoma Fizika vprašal):

Miran: Ali ste vi gospod Atom Fizik, strokovnjak za atomsko fiziko?

Atom Fizik: Ne, jaz nisem atom, jaz sem Ignac, malo

imamo kmetije doma, malo pa na šihit hodim. Gospodu Fiziku sem prišel odpeljat gnojico iz greznice.

Miran: Potem pa oprostite. Zamenjal sem vas z nekom.

Ignac: S kom pa?

Miran: Z gospodom Atomom.

Ignac: Potem ste pa res malo prismuknjeni, če me zamenjate z molekulo. Čakaj malo, a ti mene zaječavaš?

(Postalo je nevarno).

Miran: Ne, ne, se opravičujem. Nisem vas hotel užaliti.

Ignac: Hej, gospod psiholog, to sem jaz, Atom Fizik. Končno mi je uspelo nasmoliti vas. Zaigral sem naglušnega kmetiča Ignaca in vam pošteno pognal strah v kosti, hahe.

(Na koncu se je izkazalo, da to ni bil ne Atom Fizik, ne Ignac, ampak naša velika igralka Stanka Vzhod. Le ta je tisti čas ljubimkala z Atomom. Ves jezen sem se odpravil proti domu.)

3. del: Pesem o neznanju

Vsega človek res ne ve napak se tlelati ne sme, jajce iz ognja, jajce iz vode z zaprtimi očmi tipam skozi blišč, gospa jo je ubrala v galop in niti eno samo peščeno zrno se skozi glavo ne preseje.

Marjanca, rad te imam.

Imej me rada tudi ti in mi daj čučka na balanco svojega kolesa.

Ime mi je Petra in ti hočem dati vetra. Na zadnjem psihološkem žuru si se končno pokazal v pravi luči. Ko so bili še profesorji na žurki, te ni bilo, ker si preveč strahopeten, da bi pokazal svojo gnilo naravo pred takimi moralnimi avtoritetami. Brž ko pa so nam študentom pokazali pete, glej, skočil si kot Borut Bilač in nam popil polovico našega vina. Vstopnine nisi plačal, ker si buldog-strazarjem pokazal press kartico. Nadalje si hotel biti v središču pozornosti in se napihoval s svojim kurjim plesom ter na ta način pohodil polovico žensk na žurki. Naši fanje se niso več upali ničesar. Tine, ki sem ga osvajala cel večer, je osramočen sklonil glavo. Ti pa nisi hotel nehati.

Vprašanja za psihologa Mirana pošljite na naslov:

Tribuna
Kersnikova 4
61000 Ljubljana
s pripisom: Psiholog Miran.

Skočil si na mizo, kakec, in plesal striptis. Ne vem, kako so mogle moje kolegice čisto ponoreti ob tvojem zvijanju in ob golem mozoljavem hrbtu. Dobro, da si pustil hlače na sebi. Drugače bi te odpeljala komunala, izmeček.

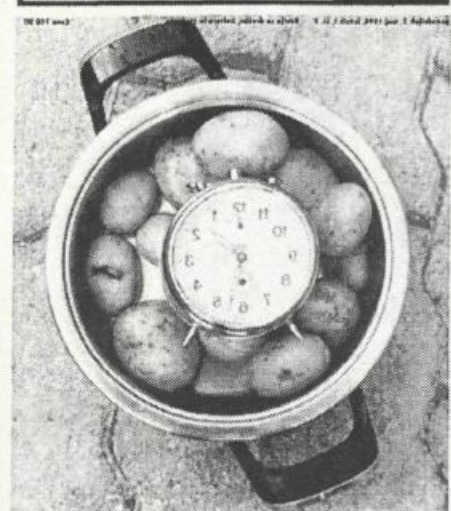
Prava mora pa se je šele začela. Kolegica te je povabila v najino stanovanje, kjer si mi stalno težil s pokloni in govoril, kako bova midva nekoč postala mož in žena in mi težil s tem, kako lepo bi bilo, če bi ti sedla v naročje. Ne vem, kako smo mogle nasesti tvoji ideji slačipokra. Na srečo sem se v kombinaciji spomnila, da lahko obsedim čisto gola in se odločno uprla takšni dehumanizaciji človeka. Na koncu si pa mene pustil na cedilu in se posvetil moji kolegici. Bahjak. Pa ko bi bil vsaj čeden. Ne vem, kako ti lahko ženske nasedajo. Ne vem, kako se lahko smejejo tvojim odbitim foram.

Toliko, da veš, da Petra ni tako lahkomišelná, da bi nasedla takšnim fantatinom, kot si ti.

Petra, 20 let

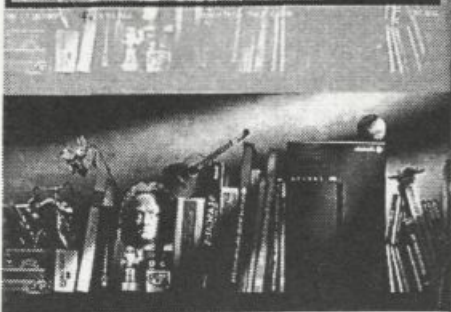
Psiholog Miran: Kljub tvoji jezi, draga Petra, vsem čutim, da sva midva ravno za skupaj. Vem, jezna si name. A jeza se bo ohladila, kot se ohladi vroč zelenjavni pire ali piščančji paprikaš in midva se bova v vročih obmorskih krajih ljubila kot samec in samica. Ti boš fazanka, kateri bom trgal pisane peruti ljubezni. Jaz bom tigraški piton, ki te ovil bom v klobčič strasti. Šla se bova štupo ramo, skakala gumintvist, prevračala kozolce, bila filmobulja. Pokazala bova ribičem, kako se lovi hrepenenje. Prodajalka kislega zelja na trgu ti bo na prsi pripela vijolico. Sonce bo mežikalo tvojim praskam. Gledala bova luni v oči in najin bo svet. Saj kdor ljubi, mu svet ni tuj.

Tribuna

Tribuna

Tribuna

Tribuna

Tribuna

Tribuna išče **sveže meso** ne prevēč

krvavo **novinarsko** meso.

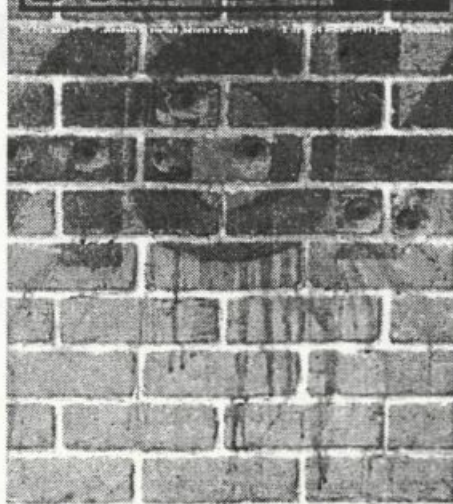
Če misliš, da si dovolj mesojed, te vabimo
k skupnim požitjem v bodoče.

Vsi lasni in sestradani klijenti, oglasite se na uradništvo
Tribune, Kerstnikova 4, Ljubljana, vsak dan med 9. in 12. uro.

Tribuna

Tribuna

Tribuna

RADIO
POSLOVNI

VAL

88,4^{FM}

Telefon v studiu: (061) 302 526

Točimo ga že od leta 1825!

LAŠKO PIVO

170 let

Š T U D E N T S K I

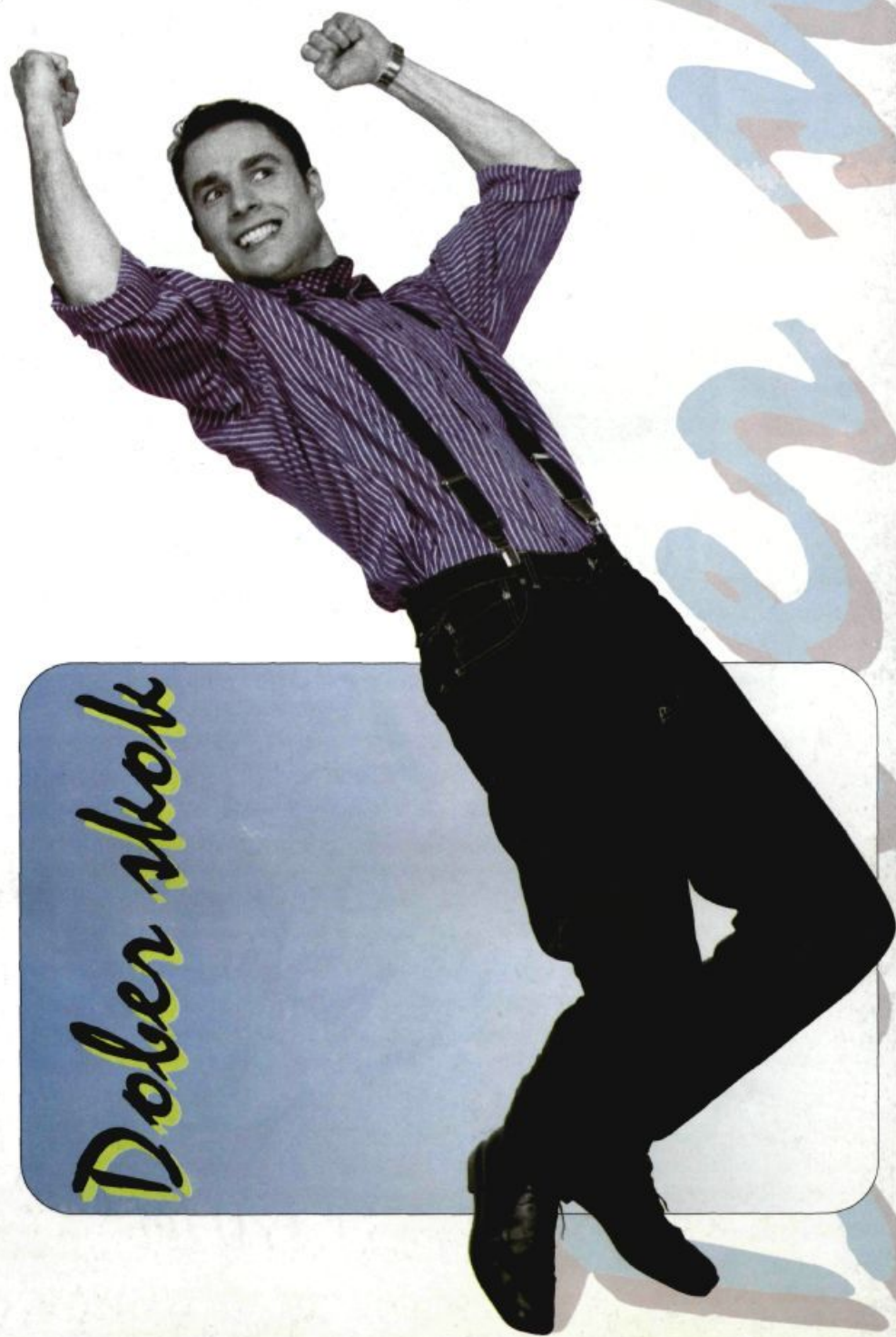
RAČUN

za dvig gotovine na bančnih avtomatih po celi Sloveniji
za plačevanje položnic ali polog gotovine na bančnih avtomatih
Nove Ljubljanske banke d.d., Ljubljana

možnost izredne prekoračitve stanja na računu
za brez gotovinsko plačevanje blaga in storitev

brezplačno vodenje računa

76 ljubljanska banka
NOVA LJUBLJANSKA BANKA D.D., LJUBLJANA

Dobler skok